ידיעות אחרונות

המוסף לשבת

המוקש הבא: דרום־אפריקה

כמו בפרשת פולארד, כמו בפרשת איראן, ישראל עלולה להיחשף בפרשת קשריה עם פרטוריה ★ אפילו ייאות נשיא ארצות־הברית לעצום עיניים, הקונגרס לא ישתוק ולא יניח לנו, אלא אם כן נשנה את מדיניותנו כלפי מולדת האפרטהייד ★ מקורות זרים טוענים, כי אחרי מלחמת ששת הימים החלה להתפתח בין ישראל ודרום־אפריקה מעין „ברית מצורעים" ★ העסקות הביטחוניות בין שתי הארצות, על פי המקורות הנ"ל, כללו זכויות ייצור של ה„עוזי", ה„גליל", טילי ים־ים „גבריאל", מטוס „כפיר" – ואפילו שיתוף פעולה מדעי־גרעיני

מאת ישעיהו בן־פורת

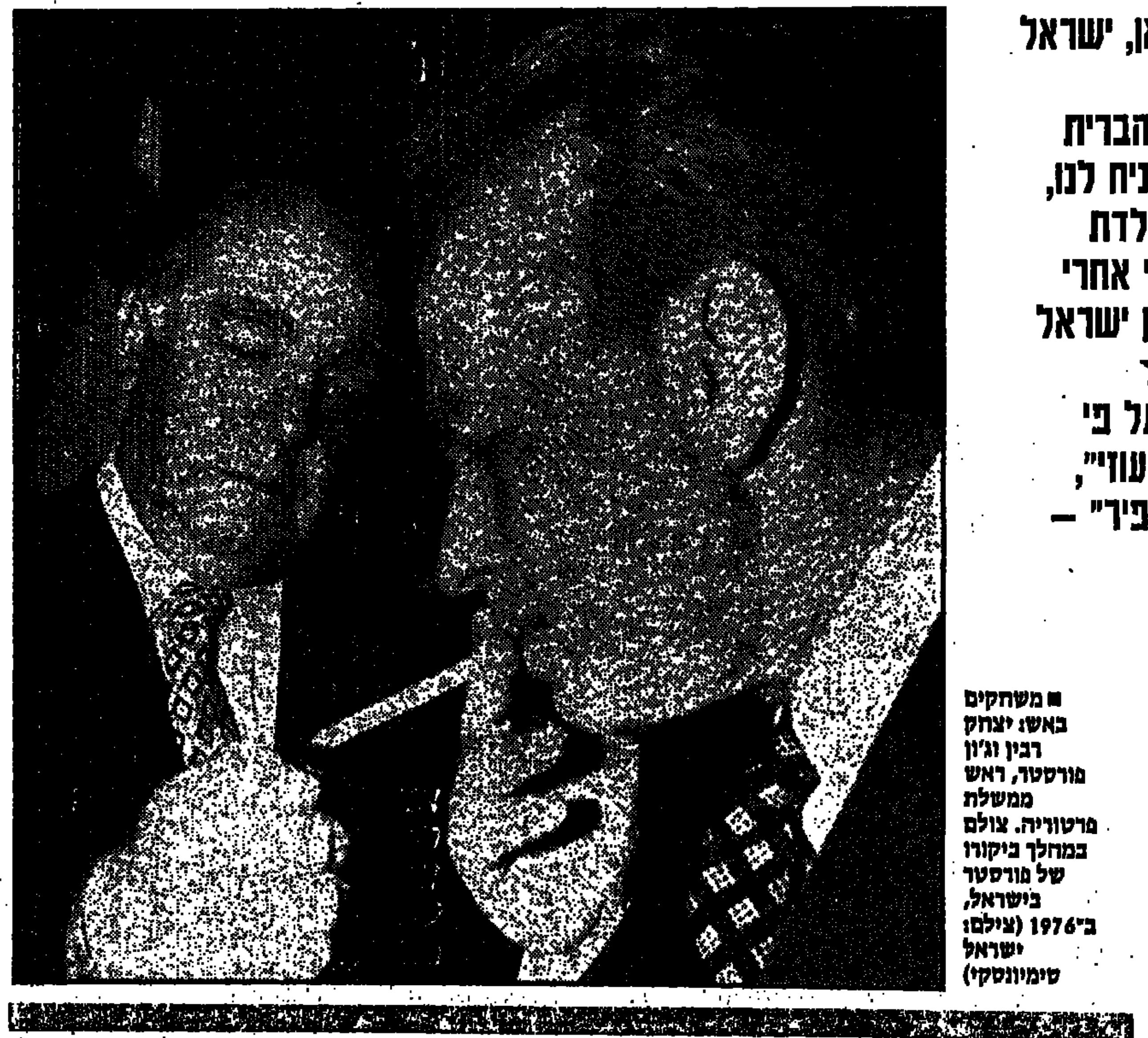

■ משחקים באש: יצחק רבין וג'ון פורסטר, ראש ממשלת פרטוריה. צולם במהלך ביקורו של פורסטר בישראל, ב־1976 (צילום: ישראל סימיונסקי)

„אתם מעטים, אנו מעטים. סביבכם מיליונים של אויבים. גם סביבנו מיליונים של אויבים. הערבים רוצים לזרוק אתכם לים. השחורים רוצים לגרש אותנו מאפריקה. בעבר ניצחתם וגם בעתיד תנצחו, מפני שאין לכם ברירה. גם אנו ננצח, מפני שגם לנו אין ברירה."

הדובר הוא גבר גבה־קומה, ממושקף, בעל שיער מכסיף, בן שישים פלוס. הדור בלבושו, בעל חזות חיצונית מאד בריטית. רק מבטאו והיתוך דיבורו מעידים בו שהוא „אפריקאנר", צאצא קנאי ל„בורים", כובשי אפריקה הדרומית.

שיחתנו, ליתר דיוק המונולוג הקולח בניחותה, מתנהלת בלשכה מפוארת שקירותיה ספונים עץ, בבניין מרשים בקדרותו, המכונה „המיבצר" בפי כל בפרטוריה, מקום מושבה של ממשלת הרפובליקה הדרום־אפריקנית. בן־שיחי הידוע בארצו כ„איש החזק" של הממשל, ממלא שני תפקידי מפתח: ראש המשרד לביטחון המדינה, משהו כמו ראש „המוסד" וראש השב"כ בעת ובעונה אחת, וכן יו"ר המועצה לביטחון לאומי. ושמו גנרל וון־דה־ברג.

„טמונה פה פצצה"

היה מי שהקפיד להזהיר אותי להיזהר מפניו. לא הותר לי להכניס רשמקול ל„מיבצר", מישכן שירותי הביטחון המקומיים. אך ברשות בן־שיחי רשמתי כל מלה.

„רק אחרי מלחמת יום הכיפורים, כתוצאה מניתוק הקשרים עם אפריקה השחורה, למדתם להביט בעיניים אחרות על דרום־אפריקה: נעשיתם ריאליסטים יותר. ליתר דיוק, הריאליסטים שביניכם גילו סוף סוף את הפוטנציאל של ארצנו בתחומים שונים. מאז השתפרו יחסינו לאין שיעור," הוסיף ואמר גנרל וון־דה־ברג בסבר פנים חמור.

אחר כך, בלי שאפציר בו, גולל באוזני בפירוט רב את שטחי שיתוף הפעולה בין שתי הארצות. רוב הדברים שמעתי אז לראשונה. כאשר נתן את דעתו על כך שעודני רושם כל מלה, העיר בחיוך ממזרי: „מצדי זה בסדר גמור שתפרסם הכל."

ואף על פי כן לא נתפרסמו הדברים.

כל זה קרה בספטמבר 1975. כותרת הכתבה שלי אז היתה „מי יודע מה אנו עושים בדרום־אפריקה?" מאז עברו כמעט 12 שנה. אף על פי כן, אפשר לחזור על אותה השאלה ואותה הכותרת. אז איש לא השיב. אינני משלה את עצמי לחשוב שעכשיו מישהו ישיב.

צריך רק לקוות שאחרי „פולארדגייט" ו„אירנגייט", הממשל והתקשורת בארה"ב אינם מבשלים לנו כעת איזה „דרום־אפריקה־גייט".

„דרום־אפריקה, זה המוקש הבא" אמרתי השבוע לפקיד בכיר. „מה מוקש?" חייך האיש חיוך מאולץ, „אתה לא יודע שמה טמונה פצצה?"

מקורות ישראלים מתארים את מערכת היחסים שלנו עם דרום־אפריקה בצורה די מצחיקה. מגנים, וזה מקיף כמעט את כל הפוליטיקה הישראלית, את ה„אפרטהייד", מצהירים שזה משטר זר לכל הערכים שלנו, שוללים את זכות המיעוט הלבן לשלול את זכויות היסוד של הרוב השחור והצבעוני, ומביעים שאט־נפש. בד בבד, מודים בקיום יחסי מסחר וכלכלה בקנה־מידה צנוע. ייצוא, ב־1986, בהיקף 80 מיליון דולר, ייבוא בהיקף שאיננו עולה על 180 מיליון. ישראל, אומרים המקורות שלנו, מוכרת להם פוספטים, אשלגן וכימיקלים אחרים, מכונות ומוצרי מתכת, ציוד אלקטרוני, מוצרי מזון, תכשיטים, מוצרי פלסטיק, טכסטילים ודברי הלבשה. עוד מוסיפים המקורות שלנו, שחצי תריסר חברות אלקטרוניקה שלנו מיוצגות דרך קבע ביוהנסבורג. המקורות מעדיפים לא להיכנס לפירוט.

הסעיף הכבד ביותר בייבוא שלנו מדרום־אפריקה הוא כמובן הפחם; כשליש מנפח הייבוא כולו הנאמד כאמור ב־180 מיליון דולר בשנה שעברה. לשם רכישת הפחם, פרטוריה מעמידה לרשותנו קו אשראי נוח לחמש שנים, בריבית יחסית זולה. עוד מייבאים משם מוצרי פלדה וברזל, חומרי גלם, סוכר, ושימורים.

ויהלומים? אכן, ישראל קונה יהלומים בסכום עתק, משהו בסביבות מיליארד דולר לשנה. אכן, מאשרים המקורות הישראלים, רוב היהלומים באים מן המיכרות של דרום־אפריקה, אלא מה? סחורה זו נרכשת בבורסת היהלומים של לונדון. הכסף מגיע לדרום־אפריקה, אבל באמצעות מתווכים. פורמלית זה איפוא סעיף שאיננו מופיע במאזן הסחר של ישראל עם דרום־אפריקה.

עד כאן הדיווח הטולידי והמעודכן פחות או יותר ממקורות ישראלים. מכאן ואילך, מה שאומרים מקורות זרים. זה כולל את התיקשורת הבינלאומית, דוברים של ממשלות זרות, ומחקרים איסטרטגיים שראו אור בשנים האחרונות בלונדון, בפריז ובמקומות נוספים.

המכנה המשותף לכולם מתבטא בהנחה שמערכת יחסים מיוחדת במינה בין ישראל ודרום־אפריקה החלה להתפתח מיד אחרי מלחמת ששת הימים, על רקע האמברגו שהטיל דה־גול על ייצוא נשק לישראל.

כך, לדעת המקורות הזרים, לאחרונה השבועון הצרפתי „ל'אוונמאן־דה־ג'ידי", נולדת בשנות השישים „ברית המצורעים" בין ישראל ודרום־אפריקה. זה כלל בתחילה את זכויות הייצור, על ידי התעשיה הדרום־אפריקנית, של ה„עוזי" וכעבור עשור שנים של ה„גליל", המכונה שם 'ר־4'. אבל המכון למחקר איסטרטגי של שבדיה יודע לספר שישראל גם מכרה לפרטוריה את היידע הדרוש לייצור טילי ים־ים „גבריאל", שלוש ספינות־טילים מדגם „רשף" תוצרת ישראל, ואחר כך את היידע לייצור ספינות אלו.

כן כללו העיסקות הביטחוניות בין שתי הארצות, על פי המקורות הנ"ל, שיפוץ טנקים ונגמ"שים בכמות גדולה של הצבא הדרום־אפריקני, ועוד – לדברי המכון למחקר איסטרטגי בלונדון – שיפוץ מטוסי המיראז' שלהם. רק השבוע פורסם, שוב כמובן על יסוד מקורות זרים, שמטוס הקרב „צ'יטה" מתוצרת דרום־אפריקה, איננו אלא דגם משופר של מטוס ה„כפיר" הישראלי.

אך את גולת הכותרת מהווה, לדעת החוקר ג'יימס אדאמס („הברית הבלתי קדושה") שיתוף הפעולה המדעי־גרעיני בין שתי הארצות. לא זה בלבד, טוען אדאמס, שמדענים ישראלים נראו באתר גרעיני סודי בסביבות קייפטאון; אלא שלדבריו אף היתה ישראל שותפה פעילה בניסוי גרעיני שדרום־אפריקה ערכה בים ההודי ב־1979.

ה„נקמה" של אלון

„לא היה ולא נברא", מגיבים על כך מקורות ישראלים. „אין זכר לשיתוף פעולה מן הסוג הזה", הם מטעימים. זה עומד בסתירה משוועת למידע שבידי החוקר הבריטי הנ"ל. הוא טוען שעוד בשנת 1966 הוצע לראש הממשלה דאז, לוי אשכול, המנוח, לשתף פעולה בתחום הגרעיני עם דרום־אפריקה. אשכול דחה את ההצעה על הסף. אך מעבור עשר שנים, ב־1976, לדברי אדאמס, הסכימו לכך יורשיו של אשכול, הצמד רבין ופרס.

אין לאל ידינו לאשר או להכחיש סיפור זה. הגם שיש לנו יסוד

(המשך בעמוד 38)

היה פיחות? לא ב"רים"!

נצלו את ההזדמנות לרהט את כל הבית במחירים שלפני הפיחות

מטבח mobilia או חורים
החל מ־58 ש"ח לחודש

מטבח דגם רוסטיקנה 4 ארונות עליונים (2.80 מ' רץ) + 3 ארונות תחתונים (2.20 מ' רץ) 82×24 ש"ח לחודש או 111×12 ש"ח לחודש.

אספקה לפסח

חדר ילדים COMBI
החל מ־44 ש"ח לחודש

חדר ילדים "קומבי" הכולל: מיטת קפרי (ללא מזרן) + ארגז מצעים + שולחן כתיבה + שידה + יח' ספריה פתוחה 44×24 ש"ח לחודש או 83×12 ש"ח לחודש

ארונות תרים חורים
החל מ־50 ש"ח לחודש

ארון לונגדור תריס 4 דלתות 1.56×2.42 50×24 ש"ח לחודש או 96×12 ש"ח לחודש

רק רים תשלובת הרהוט הגדולה בישראל יכולה להציע לך זאת

מעולם לא ניתנה לכם הזדמנות נפלאה כל־כך להחליף את המטבח הישן למטבח אמריקאי אמיתי - "מטבח מוביליה";
להכניס חיים חדשים לחדר השינה עם ארונות הקיר המשובחים והמיטות המעוצבות להפליא של "רים", ולהעניק גם לילדים את מה שמגיע גם להם - חדר ילדים "קומבי".

		עד 12 תשלומים שיקליים לא צמודים	או עד 24 תשלומים צמודים לדולר
מזרון	"סילי" 1.40×1.90 מ'	58×12 ש"ח לחודש	30×24 ש"ח לחודש
ספה	דגם "שרונה" נפתחת למיטה	52×12 ש"ח לחודש	28×24 ש"ח לחודש
סלון	דגם "מילנו" 1+2+3	139×12 ש"ח לחודש	73×24 ש"ח לחודש
ארון	"דאלאס" 4 דלתות 1.56×2.42 מ'	57×12 ש"ח לחודש	30×24 ש"ח לחודש
ארון	לונגדור מראות 1.56×2.42 מ'	94×12 ש"ח לחודש	49×24 ש"ח לחודש
ארון	פולדינג תריס 3 דלתות 1.47×2.42 מ'	92×12 ש"ח לחודש	48×24 ש"ח לחודש
חדר שינה	דגם "מרילנד" מיטה + 2 שידות + מראה	87×12 ש"ח לחודש	46×24 ש"ח לחודש
חדר שינה	לבן מושלם מיטה 1.40×1.90 מ' + 2 שידות + טואלט + מראה + ארון 4 דלתות	238×12 ש"ח לחודש	124×24 ש"ח לחודש
מטבח	"מוביליה" דגם קונטור 4 יח' תחתונות (2.80 מ' רץ) + 3 יח' עליונות (2.20 מ' רץ)	169×12 ש"ח לחודש	88×24 ש"ח לחודש

כפוף לתקנון המבצע שבחנויות

אפשרויות תשלום לפי בחירתכם: ניתן לשלם גם ב"ויזה עדיף" ויזה, ישראכרט, שטרות או צ'קים.

ריבית אפקטיבית שנתית לתשלומים שקליים כ־41%. ריבית אפקטיבית שנתית לתשלומים דולריים כ־30%. המחירים כוללים מע"מ והרכבה, לא כוללים הובלה.

פרטי המבצע בחנויות רים: ■ ירושלים: כורש 7, • שלומציון המלכה 18 • חנות המפעל, אזור התעשיה גבעת שאול ב' ■ תל־אביב: בן יהודה 108, 106 • הרצל 102, הרצל 32 • דיזנגוף סנטר, שער 3 ליד המשביר ■ חיפה: הרצל 67 • דרך חטיבה גולני 23 ■ מפרץ חיפה: "רים" צומת קרית אתא ■ באר־שבע: הרצל 54, 36 • חנות המפעל, אזור התעשיה בב־ים, ביתן 6 ■ אילת: חוכמן, שד' מרזין ■ אשדוד: רח' רוגוזין 25 ■ אשקלון: צה"ל 29 ■ חדרה: הרברט סמואל 52 ■ הרצליה: ויצמן 20 פינת היובל ■ כפר־סבא: קולמן, ויצמן 66 ■ נהריה: שד' הגעתון 2 ■ נצרת: נמסואי 720 ■ נתניה: שער העמק 1 • "ממפ" אזור התעשיה רח' הקידר 7 ■ עכו: רח' בן עמי 32 ■ עפולה: רח' מנחם סינת ארלוזורוב ■ פתח־תקווה: בית "רים", בר־כוכבא 23 ■ צפת: רח' ירושלים 18 ■ קרית־גת: שד' לכיש 7/18 מול מ.ד.א ■ קרית שמונה: מרכז מסחרי אחים אושרי ■ ראשון לציון: רוטשילד 81 ■ רחובות: אחד העם 27 ■ רמלה: הרצל 84 ■ רמת־גן: ז'בוטינסקי 106 ■ רמת־השרון: סוקולוב 30

חורים
תשלובת הרהוט הגדולה בישראל

הקרב על „פיתחו של גן־העדן"

מאת רון בן־ישי

■ חיילים איראניים על אחד האיים שכבשו בדרך לבצרה

„בצרה תהיה בית המטבחיים הגדול ביותר, בו ימצאו האיראנים את מלכודת המוות שלהם" – כה אמר „הקצב מבגדד", סאראם חוסיין, השליט הכל־יכול של עיראק, שאת ראשו דורש חומייני מן העיראקים כתנאי מוקדם לכל מו"מ על סיום המלחמה. היה זה בפברואר שעבר, כאשר הסתערו האיראנים באלפיהם מסירות־הנחיתה שלהם, כבשו את האי פאו בפתח נהר שאט אל־ערב, וניתקו סופית את בצרה והנמל הצבאי שלה מן המפרץ הפרסי. כמו במיתקפה האיראנית הנוכחית, כך גם אז לא עמדו להם, לעיראקים, עליונותם באוויר, וגם לא כוח הטנקים שלהם הגדול פי כמה מזה של האיראנים. התקפות־הנגד העיראקיות, שקדמה להם מיתקפת גאזים רצחנית, נשברו בזו אחר זו אל עמדות הטיט ושקי החול שבהן התבצרו האיראנים. אותן עמדות ממש שמהן „גיפנפו" ה„פאסדאראן" האיראניים את חיילי הגייס העיראקי השביעי בתחילת מיתקפת „פאג'ר (שחר) 8" שלהם על פאו.

הצלחתם של האיראנים בפאו לכבוש, בפעם הראשונה במהלך המלחמה, נקודה אסטרטגית בתוך שיטחה של עיראק ולהחזיק בה עד עצם היום הזה, גרמה לזעזוע בצמרת העיראקית. כמה מראשי הבעת' והצבא שילמו על התבוסה בכיסאותיהם, אם לא בראשיהם, ומפקד חיל־האוויר העיראקי, מרשל חמיד שעבאן, קיבל אור־ירוק לפתוח באופנסיבה אווירית על ריכוזי האוכלוסין ומיתקני הנפט האיראניים.

השיעים של עיראק

אבל בכך לא די. האיום על בצרה שהלך והתעצם והמכה המורלית שהונחתה על האוכלוסיה והצבא העיראקי, גרמו לכיסאו של סאראם חוסיין שינוע תחתיו. שכן, בצרה היא סמל. העיר בת ה־1330 שנה, שוכנת על־פי המסורת המוסלמית לפיתחו של גן־העדן. מיקומה על השאט אל־ערב, קצת דרומה מהמקום שבו מתאחדים הפרת והחידקל ויוצרים את נתיב המים המרכזי אל המפרץ הפרסי, עשה אותה זאת נמלה למרכז אסטרטגי, מסחרי ותרבותי. רבות מעלילות „אלף לילה ולילה" התרחשו בין חומותיה, וחיי הלילה התוססים שלה בהווה – עד שפרצה המלחמה הנוכחית – לא ביישו את עברה הנוצץ. פריים של חמישה עשר מיליוני דקלי התמר המקיפים אותה מכל עבריה מהווה את מקור ההכנסה השני בחשיבותו בעיראק, אחרי הנפט וכמה מתוצריהם של אותם דקלים מניבים היום פרי תלולים אצלנו, בעמק הירדן, אחרי שהוברחו במיבצע חשאי.

אך נראה שחומייני ואנשיו אינם מעוניינים בתמר הבצראי המתוק והלח, וגם אינם מתכוונים לשחזר את עלילות סינבאד המלח. רבים מתוך כמיליון וחצי תושבי העיר, שהיא השנייה בגודלה בעיראק, הם שיעים, וכך גם חצי מכלל אוכלוסיית עיראק, כשמונה מיליון, היושבים סביב בצרה ודרומה לה.

שתי הערים הקדושות לשיעה, נג'ף וכרבלה, שוכנות לא הרחק מבצרה. כאן, ליד כרבלה, נלחם וגם נפל האימם חוסיין, מייסד הזרם השיעי באיסלאם, בקרב המר וההיסטורי עם מתנגדיו האידאולוגיים והפוליטיים, בשנת 636 לספירה. בצרה היא איפוא המקום האידאלי לחומייני להכריז בו על יסוד „הרפובליקה האיסלאמית העיראקית החופשית" ולשכן בה ממשלת־בובות מאנשי „אל־דעווה", אותה תנועת מחתרת של שיעים עיראקים קנאים השואפים להשיג אוטונומיה לשיעים ולמגר את משטר הבעת' החילוני. לעת עתה, לא ניכר במעט רישומה של תנועת מחתרת זו בעיראק, למרות שהיא זוכה לסיוע נדיב של האייתולות ומצליחה מפעם לפעם לפוצץ מיטען־חבלה בבגדד. האוכלוסיה השיעית בדרום אינה מראה כל סימן של התעוררות לרעיונותיהם של חומייני ואנשי „אל־דעווה", או התלהבות לקבל עליהם ללא סייג את עולן של מצוות הקוראן, קלה כחמורה, אבל כשישאו המולות ושלוחיהם את דרשות יום שישי שלהם במסגדיה של בצרה, ומשמרות המהפיכה יסתובבו ברחובותיה, עשויה התמונה להשתנות – אם מתוך כורח ואם מרצון. התופעה של התעוררות השיעית שהיינו עדים לה בעקבות מלחמת לבנון, עשויה לחזור על עצמה בעיראק.

הטעות היתה פטאלית

כשתקפו האיראנים את פאו, בפברואר '86, חשבו העיראקים שזו בעצם פעולת הסחה לקראת המיתקפה העיקרית על בצרה ולכן לא מיהרו להטיל למערכה שם את מיטב כוחותיהם. הם שמרו אותם לקרב המכריע על העיר. כשנוכחו בטעותם, היה כבר מאוחר. היום טוען טהא יאסין רמדאן, הסגן הראשון לראש־הממשלה העיראקי, שהאינפורמציה המוטעה שסיפקו להם האמריקנים היא שגרמה להם לטעות הפטאלית. הם גם מסבירים, כי מזג־האוויר הגרוע מנע מהם להפעיל את חיל־האוויר שלהם; והבוץ – את הטנקים. אבל, התירוצים, המוצדקים לפחות בחלקם, לא מנעו כאמור את הזעזוע הפסיכולוגי והירידה במורל הלוחמה של הצבא שגרם כיבוש האי פאו; וברור שהבהיר לסאראם חוסיין מה יקרה אם יכבשו האיראנים את בצרה.

תגובת העווית הראשונה שלו היתה דיקטורית. השליט העיראקי הכריז על בצרה כעל „עיר העמידה האיתנה" והרעיף תשבוחות על תושביה, שאינם נוטשים אותה חרף ההפגזות הבלתי־פוסקות. בתיקוני מסחו המלל המפואר, התכנסה צמרת הבעת' לסידרת דיונים ונאומים והגיעה בנחרצה למסקנה, כי הזמן פועל לרעתה. יתרונה הטכנולוגי והמיליטרי לא יוכלו עוד לממן לאורך זמן מלחמת שחיקה שעלותה מיליארד דולר לשנה ולצעת די בכיצוחה אירופאי מכבדת כדי שמושי הזון הארוכים במישורי – הצבא, אירוחי הבטחון והמפלגה – ישקלו

לאחר ההפתעה הראשונית הצליחו העיראקים לבלום את המיתקפה האיראנית האחרונה על בצרה ★ העיר העיראקית הגדולה חשובה לחומייני כי בה יוכל להכריז על „הרפובליקה האיסלאמית העיראקית החופשית" ★ סאראם חוסיין עלול להפסיד בגללה את כיסאו וראשו ★ על־פי כל הסימנים זו עדיין אינה „המיתקפה הסופית" שמבטיחה טהראן ★ ובינתיים נאלצים הסובייטים לתמרן בין שני הצדדים הלוחמים ולנסות להשביע את רצון כולם ★ מצבם של האמריקנים אינו שונה בהרבה

מחדש את תמיכתם בסאראם חוסיין. הגיעו בוודאי לאוזניו של סאראם חוסיין גם קולות הרינה שבקעו ועלו מתוך שורות הפיקוד הבכיר של הצבא ואף הסתננו למערב.

מפקדי החטיבות והדיוויזיות מן השטח אינם מרוצים שעושים אותם אחראים לכל מהלך וכישלון בשדה הקרב ובה בשעה מגבילים את חופש פעולתם ושיקוליהם המקצועיים באמצעות הפוליטרוקים של המפלגה – „עיני הבעת'" כהגדרתם הרשמית – שהוצמדו אליהם. זה מנע מהם להגיב כראוי ובזמן על מהלכי האוייב המפתיע ללא הרף. הפיקוח הפוליטי הזה תכליתו אומנם להבטיח את הישרדות המשטר ולשמור על סאראם חוסיין מפני הפתעות מבפנים, אבל השפעתו הרסנית על ניהול המלחמה ועל המוטיבציה של הפיקוד הבכיר.

עדיפות מול מוטיבציה

גם מבלי שיאמרו זאת במפורש, נראה שהעיראקים מכירים בכך שאין בכוח העדיפות שלהם (יחס של 1:5) בטנקים, ארטילריה וחיל־האוויר, להביס בשדה־הקרב חיבשתי את המוטיבציה, הלהט הדתי והיכולת האיראנית להטיל מסות אדם לקרב. הם החליטו איפוא לנצל את יתרונם היחסי באוויר כדי לנהל אסטרטגיה של התשה. מרכיב אחד של אסטרטגיה זו הוא, הקזת דם של האוכלוסיה האזרחית באמצעות הפצצה מסיבית של ריכוזי תושבים בערים האיראניות המרכזיות; המרכיב האחר הוא, הרס שיטתי של מיתקני הנפט ומסופיו, ומיתקני תשתית אחרים, במטרה להביא את איראן למצב שבו לא תוכל לממן יותר את המלחמה.

במאי 1986, כחודשיים אחרי התבוסה בפאו, הפעילה עיראק את האסטרטגיה החדשה. העיראקים טוענים כי מאז ועד עתה, באמצעות הפצצותיהם ארוכות־הטווח, הם הצליחו להוריד את יצוא הנפט של איראן מ־1.6 מיליון חביות ביום, ל־600 אלף חביות. גם אם נתון זה הוא מוגזם, ברור שהאיראנים נמצאים במצוקה של ממש. גם הם אינם טומנים את ידם בצלחת ותוקפים את התשתית הכלכלית בעיראק באמצעות חיל־האוויר. אבל האפקט הוא זעום יחסית. חיל־האוויר האיראני מצליח להפיק גיחות מעטות מאוד מ־156 מטוסי־הקרב השמישים פחות או יותר שברשותו. על הגנת שמי איראן בכלל אין בכלל מה לדבר ו־500 מטוסי הקרב של עיראק טסים שם ללא הפרעה. יש מהם המגיעים לטווחים של למעלה מ־1000 ק"מ בשמי איראן, מתדלקים באוויר, משמידים את מסופי הנפט שהאיראנים הרחיקו עד לפתח המפרץ הפרסי, וחוזרים בשלום.

גם סוללות טילי הנ.מ. מדגם „הוק" ששיקמו האיראנים באמצעות חלפים, שהתקבלו תמורת בני־הערובה האמריקניים, אינן מצליחות לשנות את התמונה. 12 הסוללות השמישות שבידי האיראנים הן כטיפה בים מול מספר הערים והאתרים האחרים המעונים הגנה באיראן.

אבל לאיראנים יש טילי קרקע־קרקע מדגם „סקאד בי", שקיבלו מלוב, והם משתמשים בהם בעיקר כדי לגמול לעיראקים על הפצצות הערים.

כך נמשכת הקזת הדם ההדדית שמספר קורבנותיה הגיע, רק בשנה האחרונה, לאלפי אזרחים הרוגים ופצועים. בשני הצדדים ממשת תחושה שיש צורך להגיע מהר לאיזושהו מהלך מכריע, אולם אף צד מהם לא מסוגל לכך. הרושם המתקבל הוא, שהאיראנים לחוצים פחות בגלל התמיכה העממית שזוכה לה חומייני כל עוד הוא בחיים. האימאם הזקן שוכב חולה בפרבר של טהראן ויורשיו מכינים את עצמם למאבק על ירושתו – אך לא יותר מזה. כמעט כל מטוסי חברת התעופה האיראניות האזרחיות גויסו להעביר פצועים מן החזית, בתי החולים מלאים, לפני חנויות המזון משתרכים תורים אבל באיראן לא ניכר שום סימן של מרי אזרחי. לעומת זאת העיראקים בבעייה. האיום החיצוני על שילטונו משתווה בהחלט לאיום הפנימי. ועל כך סומכים האיראנים. מיתקפת „כרבלה 5" משתלבת יפה באסטרטגיה האיראנית של הנחתת מכות יוקרה כואבות על משטרו של סאראם חוסיין ועל הצבא התומך בו, עד שיתמוטטו. אסטרטגיה זו מנצלת את היתרון המספרי של האוכלוסיה האיראנית המונה כ־45 מיליון נפש על פני האוכלוסיה העיראקית שמניינה כ־16 מיליון בלבד.

במשך השנה שחלפה מאז כיבוש פאו ועד תחילת המיתקפה הנוכחית על בצרה, מיתקפת „כרבלה 5", עסקו שני הצדדים בהכנות לקראת הקרב המכריע על העיר.

האיראנים צברו כוח של כ־650 אלף איש במטעי הדקלים ממזרח לשאט אל־ערב, במרחק כ־30 קילומטרים מן העיר. מקצתם אנשי המשמרות המהפכניים, ה„פסדראן" הדורי הלהט הדתי, שנועדו להוות חוד החנית של המיתקפה, ורובם חיילים של הצבא הסדיר האיראני, וה„באסיג" – מתנדבים שנועדו להיות בשר־תותחים. לצידם רוכז כוח ארטילריה ניכר, שנועד לחפות על הצליחה ולהבריח את תושבי העיר וכוח הנדסה שתפקידו היה להביא את הצולחים אל יעדיהם.

העיראקים, שכל זה התרחש מתחת לאפם, הפציצו בשיטתיות את הכוח האיראני תוך כדי בנייתו. במקביל, בנו סביב לבצרה מערך־ביצורים, דמוי קו מז'ינו, שעיקרו סוללות טיט שגובהן כמה מטרים ובהן עמדות לטנקים ותו"ר, הרבה תיל דוקרני ומיכשולים אחרים. מרכיב מרכזי בקו ביצורים זה הוא „ימת הדגים", ביצה גדולה שנחפרה במיוחד בתוך מערך הביצורים, כדי שתהיה בלתי־עבירה. אבל האיראנים הפתיעו גם הפעם. הם בחרו לפתוח את מיתקפת „כרבלה 5" דווקא דרך השטח הטובעני של „ימת הדגים" והם הצליחו להחדיר כוח ניכר אל מעבר לשאט אל־ערב ולקו ההגנה העיראקי הראשון, למוטטו ולהגיע למרחק של כ־10 עד 15 קילומטרים מבצרה. שם הצליחו כוחות הגייס העיראקי השלישי לבלום את ההתקפה. במקביל להתקפה בציר „ימת הדגים", פרץ כוח איראני נוסף ממערב לבצרה. גם כוח זה נעצר לבסוף על־ידי העיראקים שהטילו לקרב כארבעים חטיבות, וביניהן יחידות העילית של המשמר הנשיאותי.

סוד ההצלחה האיראני בשלבים ההתחלתיים היה כנראה הרכבת במשימה ושיטת „התקפות ההסתננות" של מחלקות ופלוגות דרך השטח הטובעני שבין עמדות העיראקים אל מאחורי הקו. העיראקים הלוקים כנראה במורל נמוך, מיהרו להיכנע. נראה גם, כי מזג האוויר הגרוע מנע מהם, גם הפעם, להפעיל את המטוסים ומסוקי התקיפה שלהם, בצורה מסיבית, לסיוע קרוב לכוחות הקרקע.

נושאי מפתחות הפלסטיק

נראה, ש„כרבלה 5" אינה „המיתקפה הגדולה" שמבטיחים האיראנים זה זמן רב. יושב־ראש הפרלמנט האיראני, מי שהוא מעיסקות הנשק, חוג'אטולאסלאם רפסנג'אני, אמר במפורש, כי מיתקפה זו היא „מבלוד למיתקפה הסופית", שעוד תבוא לפני ראש־השנה האיראני שחל ב־21 במרס. נראה שהאיראנים ביקשו במיתקפה הנוכחית, לתקוע טריז בין הגייס השלישי המגן על בצרה לבין הגייס השביעי שמדרום ולבתר את הגייס השביעי. נראה גם שהאיראנים רצו ליצור איום על כוויית הקרובה לאזור הקרבות, כדי לסכל את הוועידה האיסלאמית האמורה להתכנס שם בשבוע הבא על אפם וחמתם של האיראנים. הם לא הצליחו בשום אחת מהמטרות אלה ועתה אחוזים שני הצדדים זה בזה במצב של תיקו שבו יש לאיראנים יתרון קל. את השטח הקטן שכבשו ישתדלו העיראקים להוציא מידיהם.

מאחר שלא היתה זו „המיתקפה הסופית", הטילו האיראנים לקרב רק 40־50 אלף לוחמים מתוך מאות האלפים שהם אוספים לקראת

(המשך בעמוד 16)

צד"ל זה לא גולני

באחרונה, השיבו כוחות צבא דרום לבנון מעט מכבודם האבוד, כשהצליחו לבלום שתי מתקפות של אנשי ה„חיזבאללה" ★ בצה"ל עושים היום מאמצים ניכרים לשפר את מצבו העגום של צבא זה, שבו 2400 מקבלי משכורות מישראל ★ איש אינו חושב שהם משענתנו העיקרית

מאת צבי אלוש

חיילי צד"ל: בצה"ל עושים מאמצים לשפר את יכולתם

מפקד צבא דרום לבנון, הגנרל אנטואן לחאד, היה השבוע במצב רוח מרומם. היתה לו סיבה טובה. שתי ההתקפות האחרונות של אנשי ה„חיזבאללה", שהתרחשו, על מוצבי צד"ל לאורך אזור הבטחון, נחלו כישלון חרוץ. „מבחינה צבאית", אמר לחאד השבוע לעיתונאים ישראלים בפגים קורנות, „משלם לא היה מצבנו טוב יותר".

אולם בצה"ל, וביתר תוקף בפיקוד הצפון, הניסוחים מאופקים יותר. אם אלה יהיו פני הדברים גם בהתקפות הבאות, אולי אפשר יהיה להיות רגועים יותר, יאמרו לך קובעי המדיניות בצה"ל. נהיה מאושרים, אם חיילי צד"ל יצליחו לשמור על עירנות ומגננות גם בתקיפות הבאות, אם יפעלו לפי ההוראות וההנחיות של חונכיהם הישראלים ויהדפו את התקיפות המתוכננות היטב של הארגון השיעי הקיצוני, יסיטו אותם גורמים ויצרפו לכך אולי גם נקישה קלה על העץ. בבחינת, אשרי המאמין.

שלב שלישי במערכה

שכן, נכון לשעת כתיבת שורות אלו, שתי ההצלחות האחרונות של צד"ל נגד תקיפות ה„חיזבאללה", הן דווקא היוצא מן הכלל, שלא להזכיר מלמד על הכלל. אדרבא. בארבעת החודשים האחרונים, ספגו מוצבי צד"ל יותר מ־20 תקיפות של ה„חיזבאללה". הן נסתיימו בדרך כלל באבידות בנפש לצד"לניקים, בכיבוש זמני של המוצבים שהותקפו, בלקיחת נשק ונגמ"שים שלל ובפגיעה קשה במוראל הלוחמים. עד כדי כך, שיותר ויותר קולות במערכת הבטחון הישראלית ומחוצה לה, החלו לתהות, שמא יש מקום לבחון מחדש את תפיסת הבטחון של צה"ל בדרום לבנון.

מהו בעצם הרקע לגל האחרון של תקיפות ה„חיזבאללה" על שרשרת מוצבי צד"ל?

מומחים צבאיים רואים בו שלב שלישי במערכה העיקשת של הארגון הפנאטי הזה נגד אזור הבטחון ונגד המשך שהיית צה"ל בלבנון, גם אם היא מצומצמת יחסית.

השלב הראשון החל מיד עם ההיערכות החדשה של צה"ל בלבנון, לפני שנה וחצי. השיעים הקיצוניים פתחו אז במיבצע להחדרת מכוניות־תופת לתוך אזור הבטחון, כדי לערער את שלוות התושבים המקומיים ולשבש את חייהם. בחודשים הראשונים נרשמו 14 נסיונות להחדיר מכוניות־תופת ועוד שני נסיונות להחדיר חמורים ממולכדים. כל הנסיונות הללו נכשלו, למעשה, ולא השיגו את מטרת היוזמים.

בשלב השני ניסו השיעים, מתנגדי אזור הבטחון, לפעול מתוך האוכלוסיה שחיה בכפרי האזור עצמו. היו נסיונות להקים חוליות חבלה נגד צה"ל ולהתסיס את המקומיים נגדו. ה„חיזבאללה" הציע סכומי כסף נכבדים לכל מי שנאות לירות טיל לעבר מטרה ישראלית. לא אחת היו משתמשים באיומים.

תקיפה מסיבית ומציקה

לאחר שראו, כי גם בשיטת־פעולה זו אין הם מצליחים לקצור הישגים, פנו השיעים הקיצוניים ובראשם חברי ה„חיזבאללה" לשלב השלישי והנוכחי: תקיפה מסיבית ומציקה על יותר מ־20 מוצבי צד"ל, הפרושים לאורך גבול אזור הבטחון, מתוך כוונה לקעקע אותם, להביא להתמוטטות צד"ל ולמה שמכונה בז'רגון הצה"לי – „שאיבת" צה"ל פנימה, אל הוואקום שייווצר.

צד"ל התגלה במלוא כשלונו. בדיקת המוצבים לאחר כל תקיפה גילתה „פאשלות" שגרמו למפקדים הבכירים בפיקוד הצפון להסמיק מזעם ומתחושת חוסר־אונים. איוש המוצבים לא נעשה בהתאם להוראות. הלחימה שלהם היתה רחוקה מלהשביע רצון. וכאילו לא די בכך, המכות שניחתו על המוצבים, והאבידות בנפש, גרמו לעריקות של לוחמים שאיישו את המוצבים. כ־300 חיילי צד"ל נטשו את הצבא בעקבות גל התקיפות האחרון.

בצד הישראלי גרמו התוצאות הללו להרבה מאוד תיסכול ומפח־נפש. אלוף פיקוד הצפון, יוסי פלד, לא היסס להעיף מספר מפקדים זוטרים בצד"ל, שהתנהגותם בקרב היתה מבישה, שלא לומר שערורייתית. למרות שגם הוא יודע ומשנן באוזני אנשיו, שאין לצפות מחיילי צד"ל, שהכשרתם הצבאית דלה והמוטיבציה שלהם לא

(המשך בעמוד 18)

איך לחיות עם הפלונטר הלבנוני

מאת רוני שקד

„המצב הטוב ביותר עבור ישראל הוא שלא נשב באף פיסת קרקע של לבנון", אמר השבוע מקור בטחוני בכיר. „אבל עד אז, לא נמצאה דרך יותר טובה מאשר רצועת הבטחון, כדי להבטיח את שלום ישובי קו העימות בצפון"

„אי אפשר לקנות לבנוני. אפשר רק לשכור אותו תמורת תשלום כספי, אבל רק לפרק זמן מוגבל" – אימרה לבנונית זאת, מסבירה יותר מכל הסבר אחר את הנעשה היום בלבנון.

מורה נבוכים קצר מראה, כי עיראק עוזרת למיליציה הנוצרית בכספי תמורת הסייתם נגד הסורים. הפלשתינים משלמים כסף לנוצרים, כדי לסייע להם בהתבססות מחודשת בלבנון. האיראנים משלמים כסף ל„חיזבאללה" כדי שאלה ילחמו בישראל. בן־כפר שיעי או סוני מצפון לרצועת הבטחון גובה 30 דולר בלבד מאנשי המפלגה הלאומית הסורית עבור ירי קטיושה לעבר רצועת הבטחון או הגליל, וישראל משלמת לחיילי צד"ל – נוצרים, שיעים ודרוזים – את משכורתם כדי שיגנו על רצועת הבטחון מפני הטרור. ומי אינו מעוניין היום בטרור בלבנון נגד צד"ל ורצועת הבטחון ונגד ישראל?

□□□

התפיסה הבטחונית של קיום רצועת הבטחון נועדה להבטיח חיים נורמליים לישובי קו העימות הצפוני, כמו למרבית תושבי המדינה. בדיקת המאזן הבטחוני בישובי הגבול, 20 חודש לאחר הנסיגה מלבנון, מראה כי התפיסה עמדה במבחן המציאות.

„חיינו בקו העימות היו בשנתיים האחרונות נורמליים ככל האפשר. זה מצב שאפשר להתמודד אתו ולחיות אתו", אומר ראש המועצה המקומית במטולה ויו"ר פורום ישובי קו העימות, יוסי גולדברג. „הבעיות שהעסיקו ומעסיקות את ישובי קו העימות הן בעיקרן כלכליות. אבל הידיעות על הנעשה בשבועות והימים האחרונים ברצועת הבטחון וצפונה לה, הדליקו נורה אדומה. אנו שם ישפיע על הרצועה וישובי העימות. רצועת הבטחון איננה עורבה במאת האחוזים שנחיה חיים תקינים, ולכן הטיפול שלנו בכשל הוא מחיזוק הישובים והשקעת הערכות קו העימות לקראת המצב בשטח", אומר גולדברג.

„המצב הטוב ביותר עבור ישראל הוא שלא נשב באף פיסת קרקע של לבנון", אמר השבוע מקור בטחוני בכיר. „אבל", הוא מודה, „זה אבל גדול, עדיין לא נמצאה דרך טובה מרצועת הבטחון כדי להבטיח את שלום ישובי קו העימות".

□□□

באווירת הפלונטר הלבנונית חיים גם 200 אלף תושבי רצועת הבטחון. צה"ל באמצעות היחידה לקישור ללבנון (יק"ל) מנסה לסייע לאוכלוסיה לדרום־לבנון כחלק מהתפיסה הכוללת של יצירת זיקות אינטרסים עם האוכלוסיה כנגד הטרור. „אנחנו ניבנים על אוכלוסיה אוהדת ולא מתנגדת. תושבי הדרום רואים את הקשר שלהם לישראל יותר מאשר ללבנון. הם חיים פה יותר בשקט, מוטל עליהם פחות עומס לבנוני. אבל המצב יכול להתהפך", אומר השבוע ביק"ל. המעורבות הישראלית בחיי התושבים היא קטנה. „לא מדובר פה בכלל וכלל ביצירת תגרה הצפונית", חוזרו לומר מקור בטחוני בכיר. „אפילו בשטחן הפנים מנוהל על ידי צד"ל וכבלא אל והאם לא דרוכה רגלים ישראלית".

גולת הכותרת של הסיוע הישראלי לתושבי לבנון הוא בית החולים המודרני במרג' עיון שאגפיו החדשים ניבנו על ידי ישראל. בית החולים המודרני הוא אולי המקום היחידי בו מתקיימת הרמוניה לבנונית. רופאים נוצרים, שיעים ודרוזים, עובדים זה לצד זה. את משכורתם הם מקבלים מישראל. את החולים לא ממיינים על פי עדתם. „יש הנהלה מסודרת ותבדרנית, למתן השירותים שלנו לאוכלוסיה המקומית. ובתוקף זה אני עובר באך", אמר השבוע רס"ן ד"ר מיקי שלף, מנהל שרותי הבריאות של דרום לבנון.

תושבי דרום לבנון אינם חיים מחוץ למסגרת האנרכיה הלבנונית. הספקת החשמל איננה סדירה זה ארבעה חודשים. בצידון טוענים כי מטוס ישראלי שהפיל קרע את הכבל הראשי. עובד חברת החשמל מביירות שהגיע לבצע את התיקון נירצח. היום איש לא מעז לתקן שם את קו החשמל. החיים מתנהלים כמו ביתר חלקי לבנון ללא משטר חוק או סדר. כששאלנו לתומנו מאיזה גיל מותר לנהוג ברכב, ענו לנו מיד „מרגע שהרגליים מגיעות לדוושות".

הקשר הרציף עם צפון לבנון נישמר. חמשת מעברי הגבול מאפשרים נסיעה חופשית והעברת סחורות לכל חלקי לבנון. בנמל נקורה, שניבנה על ידי ישראל, עוגנות מעבורות וספינות משא. „מכאן זאת הדרך הבטוחה והזולה להגיע לביירות או ג'וניה", אומר ביק"ל.

ובתוך הפלונטר המסובך יושבים חיילי יחידת האו"ם של יוניפי"ל.

□□□

בתחילת השבוע האריכה מועצת הבטחון את המנדט ליוניפי"ל בשישה חודשים נוספים. המקרה הטרגי של הריגת החייל האירי על ידי כוחות צה"ל יצרה מתיחות. אבל היה מי שאמר בצפון, כי „מי שמתקרב לאש עלול להיכוות". בעת הדיון על הארכת המנדט ליוניפי"ל הציעו הדיפלומטים במזכירות האו"ם בניו־יורק להכריז על הפסקת אש. „עם מי לעשות את הפסקת האש?" שאלו בצה"ל.

בצה"ל ובממשלה בירושלים עוקבים אחר נסיונות ההתבססות של הפלשתינים בלבנון. היעד של אש"ף הוא לחזור לעמדות שהיו לו קודם למלחמת לבנון. הפלשתינים מנצלים את ניגודי האינטרסים בלבנון לטובתם ומצליחים אט אט לתקוע רגל.

„ישראל צריכה היום להיות רגישה לנעשה בשטח ובמיוחד למרכיבי הכוח בתוך לבנון. אסור להיתלות בגורם אחד. צריך למצוא את שביל הזהב בתוך הפלונטר כדי לדאוג בראש וראשונה לאינטרס הישראלי", אמר מקור בטחוני בכיר.

שר הבטחון, יצחק רבין, הדגיש השבוע שישראל היתה מעדיפה לחזור לגבול הבינלאומי, אבל זאת בתנאי שהטרור יופסק. בתנאים שנוצרו בלבנון, הפסקת הטרור לא נראית אפילו באופק. קשה להתנבא מה יקרה, אבל דבר אחד ברור – יעברו עוד הרבה ימים, אולי שנים, עד שישראל תיפטר מרצועת הבטחון.

גדעון רייכר/ מומזנון הכנסת

ברכות מזלמן שושי לח"כית אורה נמיר

בשעת לילה מאוחרת צלצל הטלפון בדירתה של הח"כית אורה נמיר. „את גורמת לנו סיפוק", אמר לה הקוקסינל זלמן שושי. הוא או היא התכוון לכך שהח"כית הנמרצת מבקשת למסד את הזנות בישראל, באמצעות הצעת חוק מפורטת.

אורה נמיר מבקשת לקבוע בחוק, כי מעתה ואילך תהפוך הזנות בישראל לחוקית. גם נשים ואף גברים יוכלו לעסוק בה, אך לא בסימטאות חשוכות ולא בחצרות נטושות, אלא בכבוד ובהדר ובריש גלי: בדירות פרטיות ובבתי מלון, בכלי רכב ואף בכלי שייט. בכל אלה יוכלו מי שירצו בכך למכור רגעי אהבה תמורת תשלום נאות.

סרסורים ייעקרו מנופנו. אורה נמיר מציעה בחוק הפרטי שלה להעניש בחומרה "מתווכי אהבה" למיניהם.

מי שיבקש לעסוק במקצוע הזה יצטרך, כמובן, לדווח כחוק לשלטונות המס ואף להתחייב מעתה ואילך בבדיקה רפואית מדוקדקת, וזאת על מנת למנוע הפצת מחלות שונות ומשונות.

גם ח"כ בני שליטא ממנחמיה הצהיר השבוע בכנסת: לא אקבל עלי שום מרות של הקואליציה. אני תומך בהגשת החוק שיסדיר את נושא הזנות בארץ. ח"כ שליטא קובל: משתוללות מגיפות ומחלות נוסח איידס והכל ממשיכים לתקוע ראשם בחול כמי שאינם רואים ואינם שומעים.

הכו לנו זנות לאלתר, תובע בני, ומנמק: מס הכנסה ירוויח יותר כספים והתיירים יקבלו תמריץ ויבואו בהמוניהם לישראל.

□ □ □

הפרקליטים היחסנים

המקצוע הנפוץ ביותר בקרב חברי הכנסת הוא עריכת דין. 26 משפטנים מכהנים כיום בכנסת ישראל. הללו מעוררים את קנאתם של חבריהם האחרים בהיותם האמידים שבמשכן.

ח"כ שבח וייס, פרופסור למדע המדינה, ניצב בראש המקטרגים עליהם. אינני מבין, התרעם וייס בנאום נרגש מעל דוכן הכנסת: מדוע זכו עורכי הדין להיות יחסנים כל כך? מעולם לא הצלחתי להבין מה הייחוד במקצוע הזה לעומת הרפואה או ההנדסה ועשרות מקצועות חפשיים אחרים? כיצד הצליחו עורכי הדין ליצור מיתולוגיה סביב עיסוקם. מה המיוחד שבו?

ח"כ וייס לא הירפה: מאז שאני בכנסת אני מגלה, כי עורכי הדין מקיימים כאן שדולה גלוייה לחלוטין. הם עושים את זה אפילו מעל בימת הכנסת. היה אצלנו דיון על המתמחים, שרצינו להקל עליהם את משטר העבדות שבו הם נתונים, ואז הופיעו כאן עורכי דין, שבעצמם מעסיקים מתמחים, והשתתפו בדיון הזה, וכמובן הגנו על תנאי העבדות. אילו היה מתקיים כאן דיון על תנאי השכר של הפרופסורים לא הייתי מעז להופיע מעל בימת הכנסת.

אני רוצה להזכיר לעורכי הדין בכנסת שהם מייצגים מפלגות ותנועות והם לא שליחי גילדות, סיים וייס.

עורך הדין הפרופסור והח"כ דוד ליבאי לא יכול היה לשאת עוד את ההתקפה של חברו לסיעה ושאל במרירות: אתה חושב שהמשפטנים צריכים לברוח מן הכנסת?

שבח וייס: לא. חס ושלום. ממה יש לכם לחשוש? אתם הרי מלכיואורוני הארץ הזאת.

ח"כ אמנון לין, שאף הוא עוסק בעריכת דין, התלונן: הציבור איננו מעריך אותנו. הרבה פעמים אומרים עלינו: עוכרי דין במקום עורכי דין. מה שמטריד את מנוחתי היא העובדה, שלעתים פונים לעורך דין ומבקשים ממנו לסייע בהתחמקות מן החוק ועורך הדין עושה כמבוקש. כך בדיוק מתחילה הידרדרות מוסרית בחברה. אני חושב שהמעמד המוסרי של המקצוע הזה צריך לבוא לדיון בפני ועדת החוקה חוק ומשפט של הכנסת.

חבריו, 25 הח"כים המשפטנים האחרים, סברו אחרת.

הדיון הנחשק הזה לא יתקיים בינתיים.

□ □ □

זהירות, מעלית

הח"כים הליברליים אוריאל לין ואליעזר קולאס מתגוררים בבתי מידות, בהם מותקנות מעליות. שניהם מתייראים מהרשלנות בה מטפלות הרשויות במיתקן הזה, העלול להיות מלכודת מוות.

אוריאל לין נזכר השבוע מעל דוכן הכנסת: לפני כשנתיים נהרגו שתי ילדות בחולון, כאשר נסעו במעלית פגומה. בית המשפט מצא את חברת "אלקטרה" ואת מנהליה אחראים למעשה רשלנות וגרימת מוות. לכמה דנו אותם אתם יודעים? הקשה ח"כ לין והזכיר לח"כים את מלאות החוק: לקנס של ע.ש.ר.י.ם שקל חדש. לא המנהלים נקנסו ואף לא העובדים אלא החברה כולה. ואתם יודעים מדוע? שאל לין והשיב: מפני שהיועץ המשפטי השתמש בסמכותו לעיכוב הליכים.

ח"כ אלי קולאס, יו"ר ועדת החוקה, אף הוא איננו מרוצה מהדרך בה מטפלים אצלנו במעליות. והוא מספר: אצלנו בבית, בקרית ביאליק, הופיע טכנאי ולימד את הדיירים כיצד יש לנהוג, כאשר המעלית נתקעת. ומה הוא אמר להם? ואני כמו אוזני שמעתי, חברים, הוא אמר, אני הולך ללמד אותכם דבר חשוב, אך גם מסוכן. אם לא תעשו נכון את מה שאלמד, מישהו יאבד יד או רגל או אפילו ייהרג.

■ הרב ברוך אבו חצירא עולה למטוס. אחר כך, בלילה, נתן לבת שלו ללבוש את הגלימה של הבאבא סאלי

■ משתטחים על קבר הצדיק. מרוב בכי חלקים מהאבן כבר ממש רטובים. רבי יעקב, בוכה אישה, תעשה רפואה שלמה, רבי יעקב (תצלומים: אמיר ויינברג)

המסע עם הבאבא

מאות מחסידיו של הבאבא סאלי נסעו השבוע למצרים ★ הם השתתפו בהילולת רבי יעקב אבו חצירא, אבי השושלת, שנפטר במצרים לפני 107 שנים ★ מדובר אולי במסע של מבקשי־עזרה. כל המתפלל אצל קברו של רבי יעקב בכוונה ובחסד, תפילתו נענית ★ מאות אנשים צבאו על הקבר מתוך יללה אקסטטית. עשרות שוטרים וחיילים מצריים נהגו בהם כמו בילדים ★ איש הביטחון המצרי אמר: אני רוצה לבכות

מאת רונית ורדי

הכל התחיל במודעה קטנה בעיתון, לפיה התארגנה הסעה להילולת רבי יעקב אבו חצירא במצרים. מן הפרטים הבסיסיים הסתבר כי רבי ברוך אבו חצירא, הבאבא סאלי, מארגן הסעה לקבר. 260 דולאר כולל הכל. תשלום בירוק במזומן.

ביום שלישי בשעה שבע בבוקר נפתחה התהלוכה. נמל התעופה בן גוריון, מול דלפקי אל על. טיפין טיפין הגיעו 160 האיש שנסעו על המטוס. יומיים קודם לכן יצאו למצרים כעשרה אוטובוסים שאירגן הרב.

ובכן, שבע וחצי. איטלקיה זקנה בכסא גלגלים צווחת באולם. אף אחד לא ניגש אליה. איש גבוה, בטן גדולה, לחיים בשרניות ואף מעוקל, נכנס לטרמינל. הוא לבש גלביה לבנה, וכיפה סרוגה שחורה. זקן לבן, כפכפים שחורים, סוליה דקה עם שפיץ מרוכך. איש אנרגטי.

איפה הטיפש הזה?

בחור צעיר עם צמיד זהב נשא שני תיקי ג'יימס בונד של רבי ברוך. היו לו שתי טבעות זהב משובצות יהלומים. זה העוזר האישי של הבאבא סאלי.

הרב: איפה הטפש הזה?

אחר כך הרב צעק, וגם קצת קילל. יכול להיות שהוא התרגש. בשביל הרב ברוך אבו חצירא, צריך לזכור, זה היה מעמד מיוחד. זהו הטיול הראשון שהוא מארגן לצאנו היורד מצרימה. ועכשיו, כאן, בנמל התעופה, הוא יכול היה להיזכר למשל בפעם הראשונה שבה עצרה אותו המשטרה, בדיוק במקום הזה, לפני 19 שנים. כאן חיפשו אצלו, וגם מצאו, כמויות גדולות של כסף זר.

אגב, אם היו מחפשים הבוקר בכיסי היוצאים מצרימה, היו מוצאים הרבה כסף זר.

פועלים ניגשים לנשק את כף ידו של הבאבא. תיירת אמריקנית מצלמת אותו. יפהפיה כהה בחליפה פאריזאית. אומרת לבאבא אל תדאג, משגיחים על הערק. קוראים לה אורה. זו בתו, שהיתה אמורה להתחתן עם עשיר אמריקני, וחזרה ארצה.

אילנה הדיילת תתפוצץ

ובכן, הבאבא עובר את ביקורת הגבולות, ועולה על האוטובוס. הוא דוחף את הכפכפים שלו קדימה, וחושף גרבי צמר אפורות. בעוד דקות אחדות, בכניסה למטוס, הוא יעשה מהומה כזאת, שאילנה הדיילת תתפוצץ.

צוות טלוויזיה זר מילא חצי מן המחלקה הראשונה.

לקום! צועק הבאבא.

יש לנו כרטיסים, אומר הצוות.

זה מטוס שלי הוא צועק, אני שילמתי עבורו.

אחרי חמש דקות הצוות מתפנה לאחור.

המטוס ניתק מהקרקע, נסיקה איטית. שירה אדירה עולה מירכתי המטוס אל קידמתו: לכבוד הצדיק, לכבוד הצדיק רבי, לכבוד הצדיק רבי, יעקב אבו חצירא. מחיאות כפיים.

הנשים מגלגלות בלשונותיהן, וכולם יחד שרים חזק יותר, תשבו, מצטוות הדיילת. לשבתו

לכבוד הרבי... עונים לה בשיר, וממשיכים.

נחיתה. הקהל מוחא כפיים, הרב עובר בצעדים גדולים לתוך האח"מים.

איזה מן לימוזין זהו! הוא יגיד מול המרצדס המיושנת שמובאת אליו.

מתוק ורך כנער מקהלה

ההמון מועלה על חמישה אוטובוסים, ופותח בנסיעה בת שלוש שעות אל הקבר. תורגי, איש לא צעיר שעבר עד לאחרונה במסעדות ישראל, תופס את המיקרופון.

הרב כהנא, אשכנזי ירושלמי, יושב ליד תורגי. אומרים שהוא נשלח לכאן על ידי איש מאמין שלא יכול היה לבוא בעצמו.

והשירה נמשכת. יובל, הילד שיושב מאחור, מגיע לרמקול עם שיר חדש. קולו מתוק ורך כשל נער מקהלה. מחיאות כפיים סוערות ליובל.

הזקן שיושב מאחור גונח מדי פעם. הקטטר שלו חשוף, וכולם משתתפים בשלבי החלפת השקיות שלו.

שני האשכנזים שיושבים מאחורינו, בוגרי ישיבת חברון, הגיעו לכאן בעניין של פוריות. לאט לאט יסתבר שמדובר בעצם במסע של מבקשי־עזרה. שהרי ידוע רבי יעקב בניסים שלו. וכל המתפלל אצל קברו בכוונה ובחסד, תפילתו נענית.

בינתיים יורד הערב, ואהרון אבו חצירא חולף עם המיניבוס שלו על פני קבוצתו של ברוך אבו חצירא. במיניבוס, קרובי משפחה מכובדים מצרימה, המיניבוס שלהם זריז יותר.

אנחנו יורדים מהכביש אל שביל מהמורות. האוטובוס זע לימין ולשמאל, מולנו על פסי רכבת, סירחון נורא מתפשט. ערימות אשפה עולות באש. כבשים מתרוצצות בין גלגלי האוטובוס, הנהג לא מפסיק לצפצף והקהל שר בכוונה גדולה: לכבוד הצדיק רבי־...

מגיעים לעיירה דמנהור, מהלך שעה מאלכסנדריה. כאן קבור הצדיק. עוצרים.

הגבעה מוקפת שוטרים

מדובר בחדר קטן שממוקם על גבעה קטנה. בשולי הגבעה עומדים בתי טיט חימר ונבל, קירותיהם מפוחמים. בכניסה לחדר מונח הקבר, שיש שבור. מעל חלקים ניכרים שלו אותיות עבריות חרוטות עליו. כאן קבור רבי יעקב אבו חצירא, אבי השושלת, שנפטר במצרים לפני 107 שנה.

יורדים מהאוטובוס. עשרות ילדים יחפנים קצוצי שיער צופים בנו. נערות עולות מן הנהל, כלי פלסטיק בידיהן, מנפנפות לשלום. חוזרים לאוטובוס, נוסעים שני מטר, עוצרים. יורדים מהאוטובוס, עולים, נוסעים שני מטר. יורדים. עולים. בודקים בחבילות.

הגבעה מוקפת שוטרים. אנחנו שבאנו מבאר שבע, נתיבות, אשקלון ורמלה, מרגישים כאן כמו תיירים אמריקנים.

העליה לגבעה מותרת רק לישראלים ולאנשי ביטחון. במרכז הגבעה, ליד דלת החדר, צפוף. לפני שהרב ברוך הגיע, פתחו אהרון אבו חצירא והצרפתים שלו במכירה הפומבית המסורתית. נשים וגברים נדחקים אל הכרוז השעון על הדלת.

מי קונה את מפתח החדר, ויתכבד בפתיחת הדלת?

חמשת אלפים דולאר. הצרפתי שקונה כל שנה, קנה גם הפעם. הוא נועץ את המפתח במנעול, וכום. מאות אנשים נשטפים פנימה. ידיים מקרטעות, ראשים נמתחים מעלה לאוויר. דוחפים. החלל מלא נאקות של שמחה וכאב ודחיפה. הדלת נסגרת. בני המשפחה סגורים בפנים.

מאות אנשים צובאים על הקבר מתוך יללה אקסטטית. עשרות שוטרים וחיילים מצריים נוהגים בהם כמו בילדים.

היא בוכה, השיש קר

אחרי חמש דקות נפתחת הדלת, וההילולה מתחילה. גודל החדר 8 על 15 מטר. עכשיו אי אפשר לראות דבר, כי כולם מונחים על כולם. האירוע הראשון כולל פרישת טלית גדולה מעל ראשו של רבי ברוך. הוא לוחץ מתחתיה בין אנשיו המזמרים.

מתוך מטר וחצי ממנו מורם הרב יחיאל אבו חצירא מרמלה על כתפיים. הוא רזה, פניו חיוורות, זקנו דליל למדי. יש לו כובע לבן. הוא מנסה לשיר, אבל נשמע כמי שמקרטע. השירה מסביב מתחזקת, והוא מוליך אותה בגרון ניחר. מחיאות כפיים.

ועכשיו מרימים את אהרון אבו חצירא על הכתפיים. ויסקי נשלח אליו, הוא משלח אותו לגרונותיהם של המתקבצים תחתיו. את הרב ברוך לא מרימים, והשפעתו נחלשת.

ועכשיו למלבן הקבר של הרבי יעקב. קשה להגיע אליו. קודם הגברים תפסו את סביבותיו וגירשו את הנשים. עכשיו נותנים לנשים להתקרב, דוחפים. מתקדמים באיטיות, אבל בסוף נעמדים למראשותיו.

אי אפשר לראות את השיש. הרבה ידיים זקופות מונחות עליו, הרבה תיקים. האישה מימין מניחה עליו קופסת תכשיטים קטנה. פותחת את המיכסה, ומגלה עגילי זהב פעוטים וטבעת.

היא בוכה, השיש קר. היא מוציאה תמונת פספורט של נערה, עייפה על השיש. חלקים מהאבן כבר ממש רטובים. איש שופך מי בושם לכבכו לכיוון הבוכים על השיש. האיש השמן קורע גליונות נייר כתוב, מפזר את החתיכות על האבן. רבי יעקב, הוא בוכה, רבי יעקב.

לבכות את חוסר האונים

הלוח מלא פתקים קטנים, אנשים מניחים ערימות פתקים. רבי יעקב, בוכה האישה, תעשה רפואה שלמה, רבי יעקב. תעשה שתבריא, היא אומרת לו, תעשה שתבריא.

כל כך קל להיכנס לזה, תגידי תהילים, אומר האשכנזי מישיבת חברון, מה תפסידי?

הוא הוריד את המשקפיים שלו, פניו נפוחים. כל כך קל להיכנס לזה, לבכות את חוסר האונים, האישה מצד ימין סוגרת את התכשיטים, משאירה את תצלום הפספורט על הקבר. רבי יעקב, היא בוכה, תעשה רפואה שלמה.

איש הביטחון המצרי אומר לי, אני רוצה לבכות.

למה?

כי כל כך הרבה אנשים בוכים, הוא אומר.

הגוף מתחזק מתוך הבכי הגדול, קתרזיס נפלא אולי מתחיל להתפשט, בטח שיהיה בסדר, איך לא יהיה טוב.

בינתיים מתארגנת ההילולה בחצר, בין קברי משפחת נינט. המצרים הניחו כאן עשרות כסאות. הקברים משמשים כשולחנות אוכל. עכשיו מדליקים את הנרות. העשן ממלא את הגבעה שכולה גושי אנשים.

עשן יוצא מהצוואר שלה

מישהו בקהל: אנחנו קבוצה מאוחדת. אני קוראים לי ניסים אסולין מלך הקסטות, וזה אשר גולן בעל בית קפה.

בידיו הוא מחזיק כבשה. הוא מרים אותה באוויר. שלא תחנוק אותה, אומר לו גולן, תביא לה קצת לנשום.

הוא רץ עם הכבשה במעגלים גדולים, בסוף תופסים אותו, מתקרבים אליו, תמחאו כפיים שיצלמו אותכם לעיתון. הבחורות מצטלמות עם הכבשה. מישהי צווחת: החבל על הצוואר חונק אותה, איפה השוחט?

הכבשה מונחת על האדמה, קרוב לשלולית דם קודמת. מלך הקסטות מתכופף אליה. מחזיק חזק ויזה יעקב אבו חצירא!

פריץ מסעוד מאשקלון מעביר את האצבע שלו על הסכין. מים, הוא מגרגר בלחש. הוא שופך מעט מים על צוואר הכבשה. הצמר נדבק לעור. תוך מהיר. הראש של הכבשה מונף קדימה. גוש אדום ענק בחושך. פריץ דם נדחף אל הקרקע, שומעים את הקילוח. איזה עשן יוצא מהצוואר שלה, אומרת ילדה אחת על האדים הנרתפים הזורקים עם הדם הנשפך.

וההילולה נמשכה לתוך הלילה. גם ביום המחרת חזרו אל הקבר.

הטיסה חזרה היתה דומה לטיסה הלוך. שוב היה על הבאבא ברוך להילחם על מקום ישיבה. רק שעכשיו כבר לא היה כוח לשיר, ולכולם היו חבילות של צעצועים לילדים מקריוטי פרי.

אחרי יומיים במצרים, הבאבא ברוך אבו חצירא אולי חיזק את מעמדו. כזכור, אחרי מות אביו, כשביקש להיות היורש שלו, לבש את גלימת הבאבא סאלי. בלילה, משדה התעופה בלוד, הוא נתן את הגלימה הזאת לבתו. אזה, היה לה קר.

„אני עברתי קטע יותר חזק"

הרב ברוך אבו חצירא, כמה אנשים הוזמנו על חשבונך?

כחמישים קרובים ובני משפחה.

– כמה עלתה חכירת המטוס?

27 אלף דולאר.

– בכמה סיכמת את הנסיעה?

בלמעלה מ־12 אלף דולאר.

– אתה חדש בתפקיד. קשה להיות הרב?

קשה מאוד, עם כל האנשים, וכל העבודה, והמחוייבות.

– אם היית יכול לחזור שנתיים שלוש אחורה, היית לוקח את התפקיד?

מה זה לחזור אחורה? נבחרתי על ידי המשפחה, אם אני רוצה או לא רוצה. זו זכות וכבוד.

– ליד הקבר אנשים עברו רגעים אישיים אינטימיים. מה אתה עברת שם?

ודאי שאני עברתי קטע יותר אישי ויותר חזק מהאחרים. זה הסבא שלי.

– בשעה שחגגת במצרים, חגג רבי אלעזר בבאר שבע, ויחיאל אבו חצירא חגג בעצמו. מה קורה במשפחה שלכם? מי ימשיך את השושלת?

גם אני עשיתי הילולה גדולה מאוד בנתיבות לפני שבאנו לכאן. הגיעו הרבה אנשים. ועוד מעט יש לנו האזכרה של האבא שלי, המשפחה שלנו יחד.

המאבק בין לוי, ארנס ושרון מתנהל בגלוי, ללא כל הסוואה, על המקום מספר אחד בתנועה, כלומר – מי יהיה המועמד לראשות־הממשלה, אם וכאשר יפרוש שמיר ★ ראש הממשלה מעמיד עצמו מעל למחלוקות ואינו מודיע על כוונותיו לעתיד

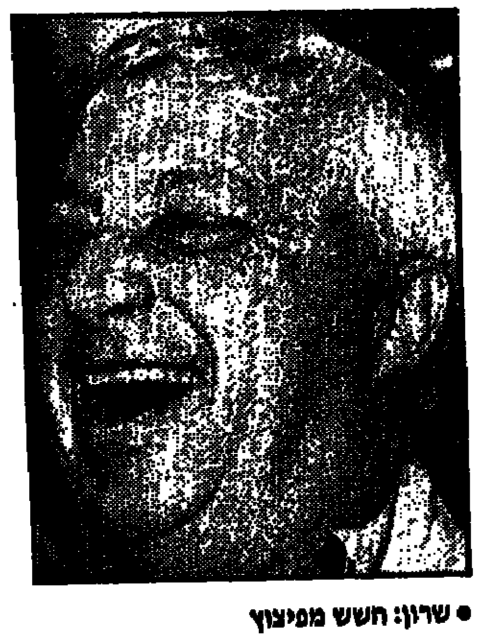
● שרון: חשש מפיצוץ

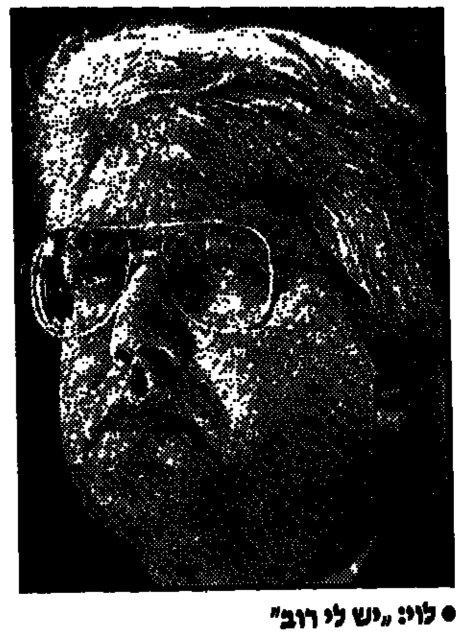
● לוי: „יש לי רוב"

● ארנס: כמעט תיקו

בחרות רוצים: „יורש עכשיו"

מאת שלמה נקדימון

„יצחק, יש לי רעיון כיצד להתגבר על המשבר ב'חרות'", פנה לא מכבר שר התחבורה, חיים קורפו, אל ראש־הממשלה יצחק שמיר, „עליך להכריז כי תציג את מועמדותך לראשות־הממשלה גם בבחירות הבאות".

„אם תעשה כך", המשיך קורפו, „ובהנחה שלא יהיו כל שינויים דרמטיים אחרים, הרי המאבק הפנימי יידחה עוד שש שנים. אך אפילו אם לא תתמלא תקוות זמן זו, עצם הודעה כזו תדחה לזמן ניכר כל התמודדות פנימית".

עצם פנייתו של קורפו לשמיר בהצעה זו העידה על הדאגה הגוברת והולכת ב„חרות", מן ההתגוששות הפנימית בתנועה.

המאבק בתוך „חרות" נערך ללא טממנים רעיוניים כלשהם. הוא מתנהל בגלוי, ללא כל הסוואה, על המקום מספר 1 בתנועה, כלומר – מי יהיה מועמד „חרות" לראשות־הממשלה, אם וכאשר יפרוש שמיר.

ותיקי התנועה מודאגים

סגן ראש־הממשלה, דוד לוי, תובע כי התנועה תבחר בו כבר עכשיו למ"מ יו"ר התנועה ויו"ר המרכז. בחירה כזו, משמעותה אחת ויחידה: קביעתו של לוי כיורשו של שמיר. אך השרים משה ארנס ואריאל שרון יודעים, כי בחירה כזו תגזור קץ על סיכוייהם להיות – בטווח הנראה לעין – מועמדים מטעם „חרות" לראשות־הממשלה.

אבל שמיר לא השתכנע מנימוקיו של שר התחבורה. כראש־ממשלה הוא רואה עצמו כמי שניצב מעל למחלוקות הפנימיות, וקורא לחבריו להגיע להסכם, עוד לפני כינוס המושב השני של ועידת התנועה. שמיר טוען כי כשלעצמם, „חילוקי־הדיעות בינינו הם חסרי הגיון ובלתי־חשובים", אך אם „חרות" לא תדע להתאחד – הוא מזהיר – „יריבינו הפוליטיים 'יחטפו', חס וחלילה, את הנהגת המדינה, ונקל לתאר את הסכנות היכולות לצוץ כתוצאה מכך".

ארנס, לוי ושרון מכבדים את העובדה ששמיר הוא ראש־הממשלה, וגם אינם מערערים על כך שהוא המועמד המוסכם לכהונת יו"ר התנועה. ואולם, שלושתם רוצים לקבוע כבר עתה את הנהגת העתיד.

מצב זה מדאיג ומצער את ותיקי „חרות". הללו, המכונים „אנשי החרד הישן", מיוצגים על־ידי 300 צירים בוועידה, המונה 1,900 צירים. הם הכריזו על „מרד" נגד ההנהגה. בחוזר שאותו יפיצו בימים הקרובים בין כל צירי הוועידה, ייכתב: „מיום היווסדה עסקה 'חרות' בבעיות הקיומיות של ישראל – אך עתה היא שקועה בבעיות המעניינות מספר מסויים של צירים, שאצה להם הדרך..."

התביעה לבחור כבר היום את היורש, ניטען בחוזר, פוגעת ברמת האינטליגנציה של צירי הוועידה. שהרי אין להעלות על הדעת „שאנשים שקולים יסכימו כבר עתה לקבוע מי יהיה האיש המתאים, בנסיבות שיווצרו בעוד שנתיים או חמש, לעמוד בראש התנועה ולהיות מועמדה לראשות־הממשלה".

טפסים לבירור המחנות

קשה להאמין כי החוזר יביא לזעזוע, או לשידוד מערכות ב„חרות". שכן, תנועה זו מחולקת היום באורח חד וברור למחנות, ורוב צירי הוועידה נבחרו לפי המחנה אליו הם משתייכים.

לוי טוען, כי כל הפעילות הקיימת מכוונת נגד המחנה המונהג על־ידו, שהוא הגדול מכל האחרים, וזאת במגמה לעוות את יחסי־הכוחות האמיתיים.

אומר לוי: 1,900 צירי הוועידה הם היחידים היכולים להכריע את היחס בין המחנות והרכבת המוסדות. זאת ניתן לעשות בפשטות: כל אחד מצירי הוועידה ימלא טופס בו יציין לאיזה מחנה הוא שייך. התוצאות יהוו את המפתח לקביעת ההנהגה, וממילא גם הרכב המוסדות.

מחנה לוי – משוכנע מנהיגו – ייצא הגדול מבין כל המחנות. שמיר, ארנס ושרון חוששים מכך. לכן, טוען לוי, הם הקימו עתה קואליציה שלילית, משותפת, במגמה להנחית מהלומה על מחנהו: הם זוממים לכנס מושב חדש של הוועידה, כאשר כל אחד מהצירים יסמן בטופס מיוחד את מועמדו לכל אחד מראשי מוסדות המפלגה.

התוצאות, סבור לוי, יעוותו את המצב האמיתי בתנועה, משום שאם כל תומכי שמיר, ארנס ושרון יתאחדו נגדו, הם יצליחו לגבור על המחנה שלו, ולגמד את משקלו האמיתי בתנועה. „זוהי שיטה אופיינית למדינות מאוד מסויימות, ואיני מתכוון להשלים עם כך", מזהיר לוי.

„מצב זה מחייב אותי", מוסיף סגן ראש־הממשלה, „לבחון דרך אלטרנטיבית: להציג את מועמדותי מול מועמדות שמיר לכהונת יו"ר התנועה. אומנם יש לו היתרון של ראש־ממשלה, אבל האחוזים שהוא ואני נקבל, ישקפו את יחסי־הכוחות בינינו".

(יתכן, אגב, שלוי מעוניין לחזור על „תרגיל פרס" ב־1974: פרס התייצב אז לראשונה מול רבין, למרות שידע כי אין לו סיכוי בהצבעה במרכז „העבודה". אך עצם ההתמודדות קבעה את מעמדו כמספר שניים, ובסופו של דבר גם הובילה אותו לראשות המפלגה והתנועה.)

לוי מאשים את שמיר בהפרת ההבנה שהושגה ביניהם, על הכרה הדדית ביחסי־הכוחות. „שמיר אמר לי, כי הוא מכיר בכך שבאופן טבעי אני הוא ממלא־המקום, ואולם כדי לממש זאת, יהיה עליו לשוחח עם ארנס ושרון. אבל במקום לשוחח עמם, או אפילו לזמן מיפגש משותף של ארבעתנו, שמיר הולך בדרך מגוגרת. הוא חושב שהואיל וכולם תומכים בו כבראש־ממשלה, הוא מנוע מלטפל בבעייה עצמה. אם שמיר אינו מסוגל לומר זאת לעמיתיו, ראשי המחנות, או שיתן לוועידה לומר זאת. ואם שמיר חוזר בו מההבנה שהושגה בינינו, אני מצטער לומר שזו איננה הפעם הראשונה אצלו".

ואולם, שמיר אינו שולל את בחירתו של לוי כמ"מ. אך על לוי להשיג לשם כך, אומר שמיר, את הסכמתם של עמיתיו האחרים. כל מה שחבריו יסכימו יהיה מקובל עלי, הוא אומר.

כרגע, המאבק העיקרי ב„חרות" נסב על נושא נוהלי, שנידאה משעמם: האם ייקבע מראש סדר־יום מוסכם למושב השני של ועידת התנועה, או שצירי הוועידה עצמם, כאשר יתכנסו, יחליטו בהצבעה על מה ידונו למעשה. מאחורי ויכוח זה מסתתר מאבק על דמותה של „חרות" בשנים הבאות.

שמיר, בעיקר, מעוניין בקביעת סדר־יום מוסכם. לדעתו, קביעה כזו תמנע את הסכנה של התפרצויות אלימות, כפי שהיו במושב הראשון של הוועידה, אשתקד. הוא סומך ידיו על נשיאות הוועידה בראשות השר משה קצב, שתדע לגבש סדר יום שיענה לצרכי הכל.

לוי החושש, כי הרוב בנשיאות יהיה נגדו, טוען: ועידת התנועה היא המוסד העליון, הריבוני בתנועה – ולאיש אין סמכות לחייב את הוועידה לדון בנושא מסויים, או להתעלם מנושא אחר. לכן הוא ידרוש הכרעה של הוועידה לגבי סדר היום, שיכלול במפורש סעיף על בחירת מ"מ, דהיינו בחירתו כמנהיגה העתידי של חירות.

ח"כ מאיר כהן־אבידוב, אחד משלושת חברי־הכנסת הנמנים עם הנהגת מחנה השר שרון (האחרים הם גדעון גדות ודרור זייגרמן) מעודד את יו"ר נשיאות ועידת „חרות", השר משה קצב, לקבוע את סדר־היום למושב־ההמשך של הוועידה. מושב זה, מציע כהן־אבידוב, יוקדש אך ורק לבחירת נושאי התפקידים המרכזיים.

חששו הגדול של כהן־אבידוב הוא מפני „פיצוץ" חוזר. במיכתב לקצב מספר הח"כ המעלתן מהחשש, כי לפני שבוע פוצצה ישיבה של מועצת סניף „חרות" בחיפה „על־ידי חוליגאנים, בעיקרם לא אנשי תנועה... אנשים שגבו דמי־חסות, דמי־רימונים לעסקים, מעשני ומוכרי סמים". אנשים כאלה, חושש כהן־אבידוב, עלולים לחזות מחדש למושב הבא של הוועידה – ולפוצצה. „אני חרד לעתידה של התנועה, ובמצב כזה עדיף לא לקיים מושב נוסף". לכן הוא מציע סדרי הצבעה מרוקמים שימנעו אלימות.

„אש זרה בהיכל"

השבוע, בכנסת, טען כהן־אבידוב: „דוד לוי וחבריו הכניסו אש זרה בהיכלה של תנועת החרות. יש רצון ברור להשתלט על התנועה – ובאמצעים פסולים. מישהו מאנשי מחנה לוי, בקבלת־שבת של סניף התנועה בחיפה, קרא: 'כוס אומק, ז'בוטינסקי, אם דוד לוי ילך עם הקומוניסטים אני אלך איתו!'. אדם זה הינו ציר בוועידת 'חרות'. כל מלה אמת, ואני מוכן להוכיח את הדברים במשפט ריבות. יש לי עדים. כיצד אפשר להתמודד נגד מעשים מסוג זה, כל תגובה תגרור שפיכות־דמים – ואני לא רוצה בכך".

(המשך בעמוד 18)

20%–40% הנחה לסוף העונה
תל־אביב: בגד עור דיזנגוף – דיזנגוף סנטר. תל־אביב: בגד עור בן יהודה – בן יהודה 104. יפו העתיקה: בגד עור יפו – סמטת מזל דגים 13. הרצליה: בגד עור מגדל דניאל – מלון מגדל דניאל. ירושלים: בגד עור קרדו – הרובע היהודי, העיר העתיקה. ירושלים: אקסקלוסיב בגד עור – מדרחוב, בן יהודה 2. חיפה: בגד עור פנורמה – שדי הנשיא, מרכז פנורמה.
אפשרות ל־3 תשלומים
אופנת עור בינלאומית
Beged-Or
פירגנתי לעצמי בגד עור

המבקר הפנימי של בנק־לאומי, עו"ד יעקב הירש, הובא על־ידי יפת והיה כפוף לו ישירות ★ תחום פעילותו הסתיים לפני דלת לישכתו המפוארת של יו"ר הדירקטוריון ★ נוסחת הפלא של מחלקת הביקורת היתה: הדירקטוריון יחליט ויאשר ולנו אין מה להחליט – וכך נעשו עיסקות מוזרות, נקבעו משכורות ותנאי פרישה ואיש לא ציפצף ★ כך תפס יפת את מקומו של היו"ר הקודם, מנדס זקס המנוח, ששאל יותר מדי שאלות

ארנסט יפת אהב ביקורת אבל לא על עצמו...

מאת אריה אבנרי

היכן היה המבקר של בנק־לאומי? מדוע לא עלה בידיהם של 150 אנשי מחלקת הביקורת בבנק למנוע שורה של תופעות פסולות? – שאלות אלו נשמעות באחרונה שוב ושוב, ככל שנחשפים יותר ויותר פרטים על פרשת יפת ועוד פרשיות הקשורות בהנהלה של הבנק הגדול.

המבקר הראשי של בל"ל, עו"ד יעקב הירש בן ה־62, שותק. התקנות אוסרות עליו לדבר.

למרבה האירוניה החל המבקר הראשי „לקבל שיניים", רק לפני זמן לא רב, אחרי שהאיש החזק של הבנק, ארנסט יפת, עזב סופית. עו"ד הירש, שמעולם לא הורשה להשתתף בישיבות הדירקטוריון, נימנה עתה על ועדה מצומצמת, בראשותו של יו"ר הדירקטוריון היוצא אלי הורביץ, הבוחנת את תנאי פרישתו המופלגים של יפת. הוועדה צריכה לענות על השאלה כיצד משתחררים מחוזה חתום, מאושר ע"י הדירקטוריון, המעניק ליפת פיצויים „מקוצצים" בסך 4 מיליון דולר והכנסה שנתית של 30 אלף דולר.

בתקופת יפת לא היה מרשה לעצמו המבקר הראשי של הבנק להציג שאלות מיותרות הקשורות בבוס הגדול. ממילא ידע אז המבקר הראשי מעט מאוד על מה שהתרחש באמת בלישכתו המפוארת של יפת.

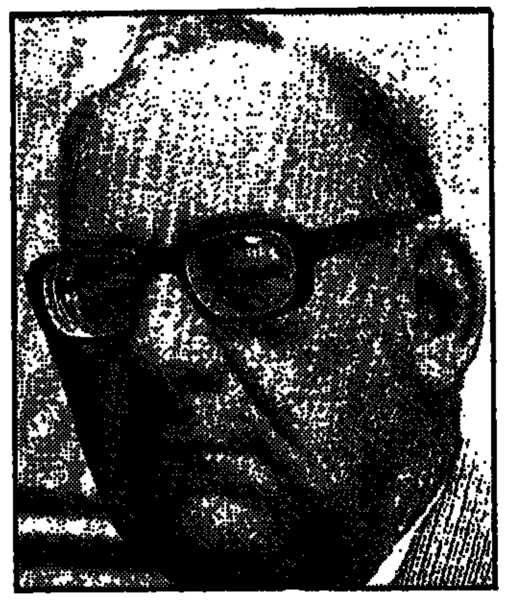
■ מבקר יעקב הירש: זמירות חדשות

■ מפקחת גליה מאור: פיקוח בדיעבד

חיזור קשה

האיש שעמד בתריסר השנים האחרונות בראש מערכת הביקורת בבנק הוא בעל רקורד מרשים למדי בתחום הביקורת. אחרי שהתמחה בחו"ל בביקורת פנימית, כיהן במשך תקופה ממושכת כמנכ"ל משרד מבקר־המדינה; בעת מחלתו הממושכת של מבקר־המדינה הקודם ד"ר יצחק נבנצאל, ב־1978, הוזעק עו"ד הירש מבנק־לאומי כדי לשמש, במשך כמה חודשים, כמבקר־המדינה בפועל.

ארנסט יפת גילה אז נדיבות רבה והעניק לו חופשה ללא תשלום, למרות שלדבריו היה לו קשה לוותר על איש הביקורת המרכזי של הבנק, אפילו לפרק זמן קצר. כיום, במבט לאחור, נראה צערו של יפת באור שונה, ציני...

כאשר מינה יפת את הירש לתפקיד המבקר הראשי של הבנק, ב־1974, טרח להבהיר לו, כי הוא מחשיב מאוד את הביקורת הפנימית והבטיח לו יד חופשית ואי תלות מוחלטת. עם זאת, הוא נתן לו להבין כי נושאים מסויימים הם מחוץ לתחום לגביו.

הנושא הראשון ברשימה זו היה ארנסט יפת עצמו – שכרו, תנאי עבודתו, הוצאותיו בארץ ובחו"ל וכרטיס האשראי הפתוח שלו.

גם שכרם של המנהלים הבכירים האחרים היה מעל לביקורתו; את הוצאותיהם האישיות הותר לו לבדוק.

המבקר היה אמור לדווח ליפת עצמו ולעמוד בקשר רצוף עם ועדת הביקורת הפנימית של הדירקטוריון, שתפקידה היה לקבל את ממצאיו ולהביאם לידיעת הדירקטוריון ככל שתמצא לנכון. יפת היה האיש שקבע בעצם מי יהיו החברים בוועדה זו, כפי שנהג למעשה לגבי ועדות אחרות של הדירקטוריון – הוועדה המרכזית, ועדת האשראי.

היועץ המשפטי של הבנק, עו"ד זאב שר, אף הוא היה מנכ"ל לשעבר במשרד מבקר־המדינה, היה כפוף ישירות לארנסט יפת. עתה גם הוא חבר בוועדה הבוחנת את תנאי פרישתו של יפת.

מקור לגאווה

אחד החברים לשעבר בדירקטוריון של הבנק, המבקש להישאר בעילום־שם, אמר לי: „יפת נהג לשבח באוזנינו, מדי פעם, את מערכת הביקורת הפנימית של הבנק וטען כי מוסדות ספורים במדינה יכולים להתגאות בקיומה של ביקורת ברמה דומה. עכשיו הביקורת תטפל באותם עניינים אישיים שהוא טרח להרחיק אותה מהם".

בהקשר זה, ראוי להזכיר כיצד הרחיק יפת את יו"ר הדירקטוריון, מנדס זקס, ולזכות בתפקידו, נוסף על תפקיד המנכ"ל.

מנדס זקס, שהלך לעולמו לפני שנתיים, היה איש מכובד, אגרונום במקצועו ובעבר נשיא המועצה לשיווק פרי הדר. בנו, אריה, הוא פרופסור לספרות אנגלית באוניברסיטה העברית בירושלים.

במשך שנים שימש מנדס זקס כחבר הדירקטוריון של בל"ל ולא היה שונה מדירקטורים אחרים שלא העזו לצאת נגד שיטות הניהול של יפת שהיה, החל ממחצית שנות השישים, שליט כל יכול בבנק ובשלוחותיו.

רק אחרי שנתמנה מנדס זקס, ב־1973, ליו"ר הדירקטוריון, הוא אזר עוז להיכנס לעימות חזיתי עם יפת שכיהן אז בתפקיד המנכ"ל הראשי של הבנק.

זקס קבל על הריכוזיות הרבה של יפת תוך שהוא הופך את כל העובדים הבכירים בבנק לתלויים בו. הוא לא יכול היה להישאר אדיש גם לנוכח ההשקעות המגוזמות בנכסים ובציור וכן ניפוח המנגנון על רקע התחרות החריפה שהיתה נטושה אז בין הבנקים הגדולים.

גם נושא שכרו של יפת, אחד הנושאים החשאיים בבנק, העסיק את זקס. הוא העז לדרוש מיפת, בשיחה בארבע עיניים, הסברים על גובה המשכורת ועל הדרישה שהעלה יפת לקבל את שכרו שנה מראש.

כפל תפקידים

זה היה יותר מדי. יפת ראה בזקס איום. הוא החל למרר את חייו של זקס, עד שהוא התפטר. אחרי התפטרותו עבר יפת לכהן בעת ובעונה אחת גם כיו"ר הדירקטוריון וגם כמנכ"ל עד שאולץ להתפטר בעקבות דו"ח ועדת־בייסקי.

אך המבקר, עו"ד הירש, משום־מה לא טרח לערער על כפל התפקידים של ארנסט יפת ולא ראה פסול בכך שאדם אחד משמש בשני התפקידים המרכזיים של הביצוע והפיקוח.

גם כאשר שיגרה המפקחת על הבנקים, גליה מאור, בחודש ספטמבר 1985, בעקבות הקמת ועדת החקירה הממלכתית למפולת המניות הבנקאיות (ועדת בייסקי) הנחיות חדשות לבנקים המחייבות הפרדה בין שני התפקידים, לא הזדרז הירש לפנות ליפת.

אחרי שנחשפה פרשת־יפת, טענה המפקחת על הבנקים, כי ניהולם השוטף של הבנקים נתון בידי הבנקים עצמם. הדירקטוריון ומערכת הביקורת הפנימית הם שצריכים להשגיח על הדברים. הפיקוח של בנק־ישראל הוא רק בדיעבד. לפי תפיסתה של המפקחת, שנוסחה בהנחיותיה לבנקים, תפקידה של הביקורת הוא רק „לסייע לדירקטוריון ולמנהל העסקים הראשי למלא ביעילות את תפקידם ולשאת באחריות".

המבקר הראשי של בל"ל ראה בהערה זו אישור למדיניות שהיתה נקוטה בידיו מאז ומתמיד. הוא אינו עומד מעל הדירקטוריון של הבנק, אלא רק מעביר אליו את הערותיו וממצאיו. מה שעושה בהם הדירקטוריון, אין זה בתחום סמכותו.

בעלי עניין

כישלון נוסף של הביקורת היה בתחום העיסקות של הבנק עם חברי הדירקטוריון בעלי ענין והאשראי הבנקאי שלהם.

נוסחת הפלא של הביקורת היתה: הדירקטוריון יחליט ויאשר ולנו אין מה להגיד.

בין היתר לא הצליחה הביקורת למנוע שורה של עיסקות שעשה בל"ל עם חברת „רנות", ביוזמתו הפעילה של חבר הדירקטוריון יוסי פקר, ממייסדי „רנות" וחבר הוועדה המרכזית של הבנק אשר במיקרה קבעה גם את שכרו ותנאי פרישתו של יפת.

פקר טען, אומנם, כי לא נכח בישיבות הדירקטוריון שבהן סוכם על כמה עיסקות עם „רנות" שנתגלו מאוחר יותר כעיסקות־נפל וגם לא התערב בהענקת האשראי לחברה. אבל, היה מי שניווט את העניינים מהקומה הרביעית, קומת ההנהלה של הבנק.

גם כאשר רכש הבנק, פעמיים, מניות של חברת „פקר פלדה" – ישירות ומכונסי הנכסים של „רנות" – לא התערבו הירש ואנשיו.

אחרי כל זאת, אי־אפשר להאשימם על שלא ידעו כי חבר אחר בוועדה המרכזית, ישראל סחרוב, הוא אחיו של אהרון סחרוב, אף הוא ממייסדי „רנות".

עתה מתבררת עובדה נוספת שלא היתה ידועה לביקורת הפנימית של הבנק: החבר השלישי בוועדה המרכזית, מיכה אפרתי, הוא יו"ר מועצת המנהלים של המפעל הקיבוצי לייצור מוצרי עץ „תע"ל", שבו היה שותף בעבר גם ישראל סחרוב. לבל"ל יש עד היום חבילת מניות קטנה במפעל זה, אבל זו עובדה חסרת משמעות... גם לגבי עיסקות מוזרות אחרות לא היתה הביקורת הפנימית של בל"ל ערה די הצורך. עשה זאת, באופן עצמאי, אחד מאנשיו של הירש, רואה־החשבון שמחה שנקר שהיה אחראי על הביקורת במחלקת הנכסים של הבנק.

פרשת הווילה

שנקר הצליח להרגיז את יפת במידע שהזרים לוועד־העובדים של הבנק ולגורמים אחרים בהם מבקר המדינה, המפקחת על הבנקים והרשות לניירות־ערך.

אבל הירש כעס על שנקר וראה במעשיו בבחינת מעילה באמון. הוא טען, כי רוב הדברים שעליהם הצביע שנקר נמצאו כבלתי נכונים. רק אחרי ששנקר פנה לתיקשורת, לפני כשנתיים, והחלו נחשפות פרשיות לא נעימות – כמו המחיר הזול שבו רכש יפת מהבנק את הווילה שבה הוא התגורר – הוא החל „לעשות שרירים". אבל בפועל דבר לא נעשה. יפת לא נתבקש להוסיף למחיר – כשליש ממחיר השוק – בנימוק ששמאי מוסמך סמך מחדש את ידו על העיסקה.

גם עיסקת רכישת קומות על־ידי בל"ל בגורד־השחקים שבנה חיים שיף ברחוב אבן־גבירול בתל־אביב בתקופה שבה נרקמו יחסי ידידות הדוקה בין יפת לבין גב' שושנה וינר, חברתו לשעבר של שיף ושותפה לכמה מעסקיו, לא עוררה תגובת זעם מצד מחלקת הביקורת.

כאשר גברה „טרדנותו" של שנקר החליט יפת להעניק לו פיצויים מוגדלים בסך 120 אלף דולר ובלבד שילך מהבנק ויחתום על התחייבות לשתוק.

שנקר טוען כיום כי הירש סמך את ידיו על עיסקה לא אסטתית זו. ידידיו של הירש טוענים, כי הוא מחה עליה באוזני יפת.

לגבי גובה תשלומי פרישה לאחרים לא היה הירש בתמונה.

אחרי ששנקר פרש והכסף בכיסו כתב אל הירש מכתב חריף שבו נאמר בין היתר: „אשמתך, אדוני המבקר הפנימי, לכל המחדלים היא חמורה שבעתיים. תפקידך היה להתריע עליהם וללחום במעשים ובעושיהם. אולם בגלל הדאגה למעמדך בבנק השלמת עם המעשים ולעיתים אף נתת את ידך להם".

הירש נפגע מיחסו של שנקר אך לא הגיב. הוא נפגע גם מכך שפורסם בעתונות כאילו שכרו החודשי עולה על 20 אלף דולר לחודש בעוד שהמציאות היא שונה.

זה מה שבאמת מדאיג אותו.

לאור הביקוש הרב נפתח מסלול לימודי ערב
קרייירה בינלאומית
הרשם ללימודי תעודה
בבית הספר לניהול היצוא וסחר בינלאומי
העתיד שלך... ושל המדינה
התעשייה הישראלית משוועת לאנשי מקצוע בתחום היצוא. היצוא הוא העתיד של המדינה... וגם יכול להיות העתיד שלך. בית הספר לניהול היצוא וסחר בינלאומי הוקם כדי לענות על הצורך הקיים בשוק לאנשי מקצוע ברמה גבוהה. לא מדובר על עוד "סתנאי", "קורס" או "השתלמות" אלא על לימודים מקיפים, יסודיים, מורכבים – שבסופם יוכל הבוגר להרים להרחבת היצוא במפעל בו יועסק ואף להגות מקריירה בינלאומית ומסיפוק רב.
תוכנית לימודים בינלאומית ברשת חינוך ותיקה
רשת אורט, רשת החינוך המובילה בישראל, הקימה את בית הספר על פי המודל של מוסדות דומים במילנו ובאנגליה שזכו להצלחה רבה.
בין נושאי הלימוד: אמנות המכירה ויחסי לקוחות, ניהול פיננסי, שיווק, פרסום וקידום מכירות, הקמת מערך שיווק וייצור בחו"ל, חקר שווקים, מאגרי מידע עיסקי, תובלה ודוקומנטציה ואנגלית מסחרית. בין המרצים אנשי השטח, מנהלי מפעלים ומנהלי יצוא. בבית הספר מופעלים שיטות, עזרים ואמצעי לימוד מתקדמים, מחשבים וספריה מקצועית.
איך מתקבלים ללימודים?
הלימודים במסלול הערב נמשכים שנתיים ויתקיימו יומיים בשבוע, 4 שעות לימודים בכל ערב. הלימודים מיועדים לאקדמאים אך במקרים חריגים יתקבלו גם בעלי תעודת בגרות מלאה. מועמדים מתאימים יוזמנו לראיון קבלה אישי, יערכו מבחנים פסיכוטכניים ומבחני בקיאות באנגלית. למסיימים תוענק תעודה בניהול היצוא וסחר בינלאומי.
35 מקומות בלבד – הרשם עכשיו!
ללימודים יתקבלו רק 35 מועמדים.
מועד תחילת הלימודים: מרס 1987.
לקבלת עלון ותוכנית לימודים נא להתקשר בימים א'–ה' לטלפונים: 03-330917 (אחרי שעה 14:00), או: 03-234607, 03-233231 (08:30-19:30)
או לפנות בכתב אל: ביה"ס לניהול היצוא וסחר בינלאומי
אורט, המערכת ללימודי מבוגרים
רח' בת ציון 10, יד־אליהו תל־אביב 67827
אורט ישראל
המערכת ללימודי מבוגרים

נהג מונית

יומן אמריקני

מאת אהרון בכר, ניו־יורק

לאורך פקק ארוך, בלב ניו־יורק, אנחנו מקשיבים בעניין למונו־לוג קצר, מריר:

אני לא אומר שנהג טקסי זה עתיד. אבל, שטויות, מי רוצה להישאר נהג טקסי? אני מכיר פה חבר'ה שקרעו את התחת שנתיים־שלוש על הכביש – ועכשיו יש להם צי שלם של מוניות. יש אחד, אני חושב מפתח־תקווה, יש לו איזה 300 מוניות, אם לא יותר. בנאדם כזה רק יושב וסופר ת'כסף וחושב איך ואיפה להשקיע אותו. מה זה רע?

אף אחד, תאמת, לא לקח משם ת'רגליים מפני שהיה לו בארץ גן של שושנים. יכול להיות שלא רע שם, באמת, אני לא אומר. אבל אתר כמוני, בתור דוגמא, איזה עתיד אני היה לי שם? אני לא בראש שלי להיות שכיר. באתי הנה, נחסוך קצת כסף, נידאה מה יהיה. אלוהים גדול. בסוף בטח נחזור. בינתיים אני שלוש שנים ככה על הכביש, מרוויח טוב; מבסוט. בארץ לא מבינים את זה. אומרים לך: מה זה, אתה השתגעת? נסעת לניו־יורק להיות נהג מונית? לך תסביר להם!

מה זה בניו־יורק נהג מונית: היום אתה יושב על יד ההגה – מחר יש לך אולי 10 מכוניות על הכביש, מחרתיים אתה יכול ללכת הלאה, לפתוח עסק. אני מכר פה חבר'ה שהתחילו מכלום.

או.קיי., בסדר, לעת עתה חיים קצת כמו חורני. אבל אין דבר, לא נורא. אתה לפחות יודע שיש לך סיכוי. אין פה דבר כזה: אם אתה עוזב – אתה מסתדר. ובינינו, מי שיודע להסתדר, יש לו כאן גם לאן להגיע. אני, לאן היה לי בארץ להגיע?

□□□

פוליטיקה, דברים כאלה, לא בראש שלי. אני רק יודע דבר אחד: יש שם יותר מידי דיבורים יפים. מדיבורים, חביבי, עוד לא צמחו עצים (זה המ"פ שלנו בצבא היה אומר).

מצד אחד אומרים לך, הלו, שב בשקט, בונים כאן את הארץ, עושים ישובים ביהודה ושומרון וכל זה. בסדר, יפה מאוד, אני בעד. מי לא בעד? מצד שני, מי שנמצא שם למעלה, ליד הצלחת הנכונה, עושה חיים. כל השאר עובדים כמו חמורים ולא גומרים כמו בני אדם שבועיים וחצי בחודש.

אם לא היה להם מאיפה לתת לי בית – מאיפה יש להם פתאום, למשל, בשביל זה, נו, מה שמו (היה על זה אפילו בעיתון), שקיבל פנסיה 30 אלף בחודש. אני שואל אותך? אחר כך, אותם אנשים באים ואומרים לך: היי, הלו! איפה אתה הולך? איך אתה מעיז לעזוב ככה את הארץ?

אני לא אומר: לפעמים המדינה צריכה את הפריירים שלה. מגיע לה. אבל אם כבר, אז שכולם יצאו פריירים שלה ולא שאחד כן ואחד לא. כולם יודעים את זה: כל מי שעושה בארץ כסף משוגע – צועק על השני שילך לעבוד קשה ויהדק את החגורה. כמה שהוא יותר מליאן – ככה הוא צועק עליך לעבוד יותר קשה ולשלם יותר מס הכנסה.

אני לא עושה שם חשבון לאף אחד. כמובן, לא הייתי רוצה שכולם ידעו שאני עובד פה נהג מונית, בעיקר לא אצלי במשפחה, אבל אני גם לא מתרגש כבר מדיבורים. שיגידו מה שרוצים. אני פה וזהו.

□□□

אני גם לא מתרגש מכל החרטט על היורדים, נפולת־שמפולת וכל הדיבורים האלה. שיגידו מה שבראש שלהם. אני לא מתרגש.

אני מבין שיבואו, יגידו, תשמעו, אין עכשיו למדינה כסף – כולם מורידים את רמת החיים, כולם הולכים, נגיד, ליישב את רמת הגולן, את הנגב, איפה שרק רוצים, זה אני מבין.

הבעיה היא שכל אחד שולח את החבר שלו לעבוד קשה וכל אחד מחפש מאיפה רק מוציאים עוד סנט. אם הסיפור זה לעשות כסף – בסדר, נעשה אותו כאן ואחר־כך נראה.

אני לא פראייר של אף אחד: אם אין למדינה כסף כדי להבטיח לי קורת גג ועבודה – איך יש לה כסף בשביל לשלם, נגיד, ביטוח רפואי למשפחות של מנהלים במשרדי ממשלה. ואם המנהלים האלה הם כאלה ציונים גדולים, וכל כך רוצים להדק לי את החגורה – למה הם לא מוותרים, מרוב ציונות ואהבה למדינת, קודם כל על ההטבות שלהם? למה אני צריך לוותר קודם על מה שאין לי?

אני, דרך אגב, בטוח שרוב האנשים האלה שמקשקשים כל כך הרבה נגד כל מי שעוזב מאמין בכל מלה שהוא אומר. אבל מדברים. ככה זה. בארץ תמיד ידעו לדבר יפה.

□□□

קודם ניראה את הגדולים מהדקים לעצמם את החגורה – אחר־כך נשמע מה הם אומרים.

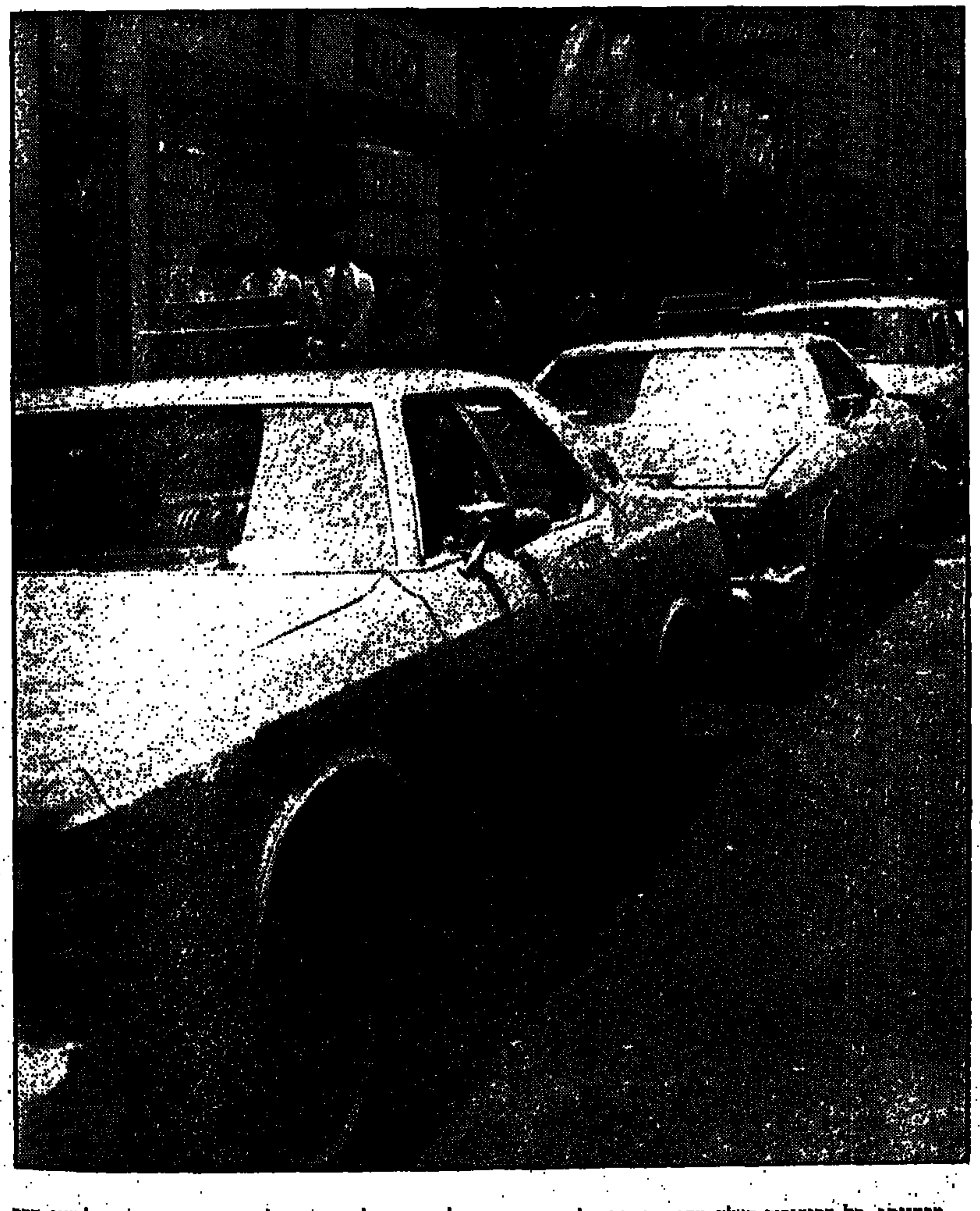

מבחינתי, כל הסיפורים האלה מתו. המדינה שלנו נהיתה גן־עדן למי שיכול לעשות שם כסף. אם זה הסיפור, אז רגע אחר, אני באתי הנה לעשות את הכסף, תיכף אשוב. אם יש שם אנשים שעושים בוחטות כמו באמריקה – בבקשה, אני יכול לעשות את זה בחוץ, למה לא?

אני לא חושב פה לא על מילואים ולא על מלחמה, ולכן אני גם לא יודע מה יקרה אם תפרוץ שם מלחמה. חוזר, לא חוזר, אין לי זמן להתעסק, אני, עם תאוריות. ברוך השם, נתתי לצבא כל מה שמגיע לו, אף אחד לא יכול לבוא בטענות. אני גם לא משחק פה עם השטויות האלה: הייתי ביחידה נבחרת או לא הייתי ביחידה נבחרת. מה זה חשוב. לפעמים אפשר לחשוב שכל ישראלי שני שנמצא כאן בניו־יורק שירת לפחות בסיירת מטכ"ל או משהו. ככה זה, אנשים עושים רוח. יעני, הם נתנו למדינה. זה בשבילי כבר לא סחורה איפה היית בצבא ומה עשית – לא מעלה ולא מוריד, היית איפה שאמרו לך להיות. ואחר־כך מה לך תשבור לך את הראש?

אם, נגיד, כולם שוברים איתך את הראש – אתה לפחות יודע שזה המצב, וכולם באותה סירה. אבל איפה יש כאלה שצפים שם למעלה יפה מאוד. הם מכירים את השביל הנכון.

□□□

לפעמים אני מתגעגע, ברור, משפחה, חברים, כל זה, אבל מה נעשה, זה החיים.

הארץ נראית מפה רחוקה, אפילו שכל שבוע יש לי עיתון, הבלגנים שם לא בראש שלי. באתי הנה, חביבי, לדאוג קצת לעצמי. אם בן־אדם לא ידאג לעצמו – אין מי שידאג לו. אמריקה מלמדת אותך את זה כל יום מחדש. פה אתה רואה אנשים נופלים ברחוב ואין מי שיתן להם יד, לא צחוק.

יש כאלה שחסר להם כאן חברה. לפעמים אין פה מי שיסתכל לכיוון שלך, אבל לי זה לא מפריע. אני מבסוט שאני לבד, בלי דאגות, בלי ג'וקים בראש. באתי הנה לעשות כסף, וזהו.

מה פה לא בסדר? למי זה צריך להפריע?

□□□

אני לא פותח עיתון, בקושי לפעמים טלוויזיה, בשביל הבידור. מה יש לי אני עם אמריקה? רק מה: אף אחד לא מפריע לך לעשות פה מה שבראש שלך, ואף אחד לא שואל אותך שאלות, ואף אחד לא אומר לך, בוא הנה, מי אתה, מאיפה אתה, לאן אתה הולך. עוזבים אותך פה לחיות.

אני לא אומר. העניין הזה לא יעשה אותי אמריקאי, כי אני לא. אני, חביבי, ישראלי ברם, נולדתי בארץ. רק מהז לעת עתה אני פשוט לא מצליח להסתדר שם, ולכן אני כאן. מי שמסתדר בארץ, בבקשה כל הכבוד, ושיהיה לו גם לבריאות ושימשיך לעשות מילואים בכיף עד 120. למה לא.

מי שרוצה אותי שם, בבקשה, שיבוא ויראה לי איך. דיבורים שמענו. אני רוצה שיראה לי. בינתיים, אני נהג טקסי בניו־יורק ואלוהים גדול.

בני ערובה

חץ מסילבי קשת

עם כל ההבנה למאבקם של עובדי המשק המינהל בבתי־החולים. למשכורתם המעליבה. לסחבת של ועדת פרה – והו אחד המקרים שמבחינה רגשית, קשה להזדהות לגמרי עם השובתים.

למראה הזוועות, בעיקר בבתי־החולים הגריאטריים, ששם אפשרות האילתור קטנה יותר, בגלל העובדה שכ־80 אחוז מן הצוות הם אותו כוח־העזר השובת מתחוקים בתחושה, כי הזקנים הם בני הערובה הנצחיים של החברה הישראלית.

בשביתות הרופאים והאחיות, שהיו תמורות כשלעצמן, היו תמיד צוותי חירום. כאן תגה ההפקרה הבוטה, הבלתי אנושית.

לרגע, נדמה היה כי יקלו השובתים על המצוקה בבתי־החולים הגריאטריים. אולם ברגע שנודע להם על צו המניעה, יוזרי בהם.

פר ישם, שמענו על מתנדבים שבאו לעזור קרובים. אייבי נתן. תיכוניסטים. נשות יע"ל. מצאתי את עצמי שואלת: איפה ארגוני ההתנדבות? איפה המועצה למען יוקן? איפה ויצ"ו? איפה נעמ"ת?

"יברית ויצ"ו, רותי אחיעזר, גימגמה כאשר שאלתיה אם הגברת מיכל מורעי ביקרי בבתי־החולים. "אני אציע לה". מזכ"ל נעמ"ת, מאשה לובלסקי, לעומת ייתר גלויה יותר. היא דיברה על הפרובלמטיקה של הארגון:

"אנחנו. כנעמ"ת, היושבת בהסתדרות, לא יכולות להיות מפירות שביתה. אנחנו יכולות לבקש חברות לעזור רק באופן אינדיבידואלי, וזאת אנחנו עושות. השובתים לא מקבלים את זה בהבנה"

בינתיים אנו שומעים כי בכמה בתי־חולים כבר אוסרים השובתים את כניסת המתנדבים.

צודק ככל שיהיה מאבקו, קשה לקבל את דבריו של השובת שנשאל מדוע אין מים חמים במוסד הגריאטרי בפרדס־חנה: "היתה תקלה. קורה."

●

תזכורת קטנה

לא שזה יזיז משהו למישהו. יכולים הכלבים לנבוח, אך שיירת מכוניות השרד של השרים נמשכת. השבוע נרכשו שבע מכוניות וולבו חדשות לשרים. כיניים שרת־הבריאות שושנה ארבלי־אלמוזלינו.

אין טעם, אפילו, להתייחס לתשובתו של אותו פקיד, שאת שמו אני אפילו לא טורחת לזכור: "מה אתם רוצים, שהם יסעו באוטובוס?"

●

צ'רלי וגאולה

כפי שהכנסת נראית היום, זה מוכרח היה לקרות, יום אחד. ההתכתשות בין צ'רלי ביטון וגאולה כהן, עם כהנא באמצע, כשכל אחד אומר כמו ילד מופרע בכיתה: הוא התחיל!

נדמה כי התוצאה האפקטיבית התקשורתית היא לטובתה של גאולה כהן: תמונותיה בהבעות של מאטר־דולורוזה (האם הסובלת) עם יד (ימין, כמובן) חברה.

●

לרחוק מן הרשות

יצחק שמיר, בסיבוב השני שלו כראש־ממשלה, מנסה להראות כי כל מה שיכול שמעון פרס לעשות, גם הוא יכול.

הוא מצטלם בבית־החולים, ולא חוסך מאתנו את התהליך של לבישת בגדים סטריליים. הוא נראה בורר תפוחים בשוק ביבנה. והשבוע זימן אף הוא סופרים לקפה ועוגה בביתו.

אמנם מתעוררת פה שאלה של פרוטוקול ונימוסים טובים. ראש ממשלה מימין, האם אפשר לסרב? אולם לי נראית כל הריצה הזו של סופרים לשליטים, לשיחות נפש, כהתמסרות לחיבוק הדוב של השלטון.

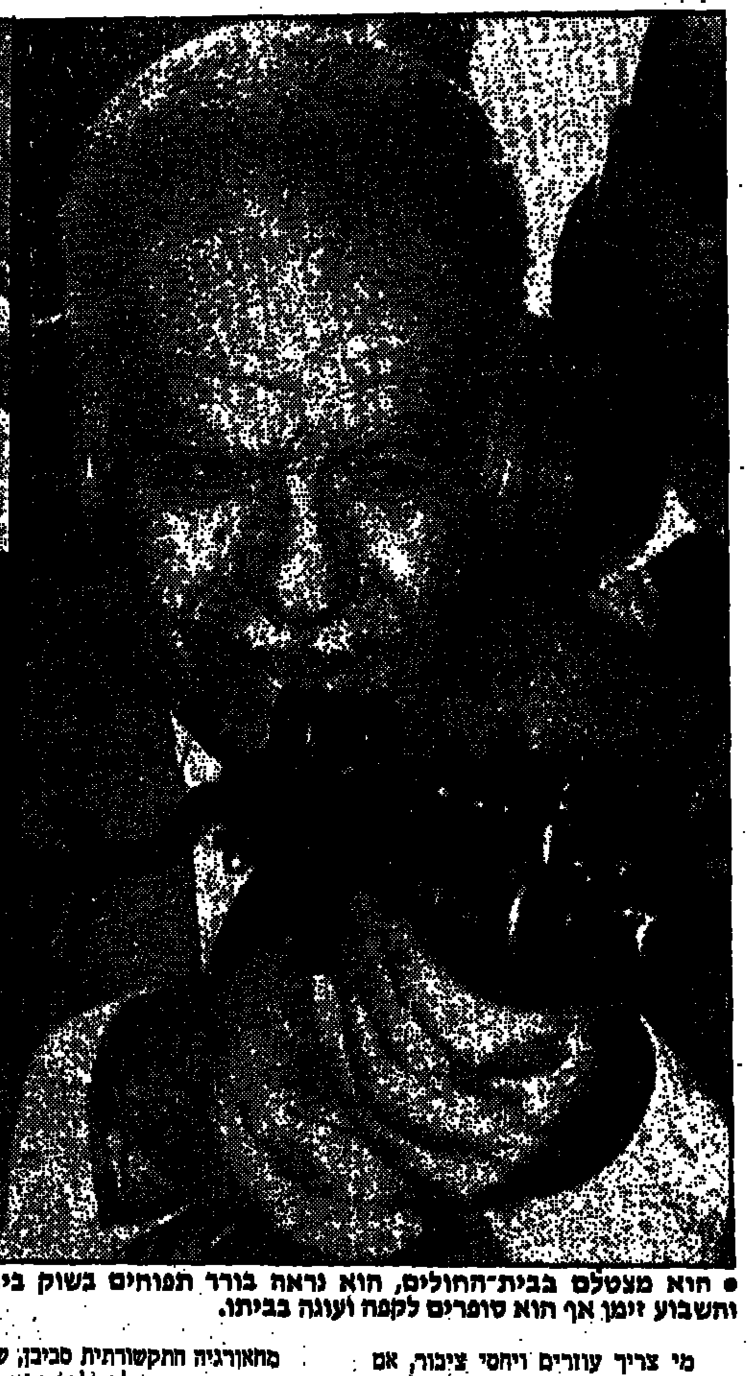

• הוא מצטלם בבית־החולים, הוא נראה בורר תפוחים בשוק ביבנה, והשבוע זימן אף הוא סופרים לקפה ועוגה בביתו.

מי צריך עוזרים ויחסי ציבור, אם סופרים, משני הגוונים, יוצאים לאחר הפגישה בת שלוש השעות כמתלהמים, כאילו ראו את השכינה, ומספרים עד כמה ראש הממשלה הוא חביב, סימפטי ופתוח? מלאכתו של צחי הנגבי נעשתה בידיי הצדיק חנוך ברטוב, שאמר לשמיר: "בתקופתך כראש־ממשלה, תרמת לשיני הלוך הרוח הלאומי, וגם מי שחולק על עמדותיך, צריך להודות לך על כך"!

●

מרכז גולדה

האין זה מצחיק, שאת המרכז התרבותי המגאלומאני החדש בתל־אביב יקראו על שם ענקית־הרוח הרגולה, גולדה מאיר?

כלום לא ניקשה בצוואתה שלא להנציחה?

●

לא הטנגו האחרון

מי שחשב ששמעון פרס, כראש־ממשלה, רקד את הטנגו האחרון בפאריו בארמון וורסאיי, איננו מכיר את שר החוץ הסוציאליסטי.

במוצאי שבת זו, יהיה אורח הכבוד בסעודת ערב חגיגית בקונסיירז'רי, מסעדת פאר השוכנת במרתפים עתיקים, ששמשו בית־סוהר שמשם נשלחו לגיליוטינה בתקופת המהפכה, ביניהם מארי אנטואנט.

יקשטו את הערב 300 שחקנים, שרים ושרים־לשעבר.

בשובו, יוכל פרס לומר לנפגעי ה"רפורמה": "אם אין לחם – תאכלו עוגות".

●

דם יהודייה לא יהיה הפקר

אחרי גזר הדין של מאסר־עולם לחווה יערי ואביבה גרנות, נוכל, סוף סוף לנוח מהאורגיה התקשורתית סביבן, שהשכיחה את הקורבן, מלה מלבסקי.

שתי הגברות האלה הן גם רוצחות, גם טפשות. מה יש, לא יכלו למצוא לעצמן כקורבן, אשה ערבייה? אז יכלן אולי לטעון שזה על רקע פטריוטי.

●

שיוויון המינים

בשכונה שלנו, החליט מישהו בעל־תושייה ויוזמה, להפגין את שיוויון המינים. למה שרק מסז'יסטיות ו"בנות לוויה" יפרסמו את מקצוען?

בתיבות הדואר שעל גבן רשום שמות של נשים בלבד, נמצא המסר המבשר: "מסז' מענג ומשחרר, על ידי מסז'יסט נאה, גברי וחזק. כל שעות היממה. דיסקרטיות! 60 ש"ח לשעה".

●

חסדים קטנים

לא נותר אלא להתנחם בחסדים הקטנים. עד לפני שבועיים, יכלו מכורי "יס, פריים מיניסטר" לראות את הסידרה בטלוויזיה הירדנית, שמיהרה לפצות על ההפסד בסידרה הבריטית החדשה "גן העדן נדחה", לפי ספרו של ג'ון מורטימר, אבי "ראמפול".

והטלוויזיה הלימודית שלנו מפנקת אותנו בהקרנה חוזרת של "משפחת פאליסר" בימי ששי בצהריים ו"מועדון הפיקוויקים" בימי רביעי.

ואפילו "ראשון בין שווים" לא נורא כל כך, בהשוואה לרומן המטופש של ג'פרי ארצ'ר, בעיקר כשאפשר להשתעשע עכשיו במחשבה על כמה החיים מחקים את הבדיון, אחרי שקרה למחבר מה שקרה לאותו תת־שר שנסחט על ידי יצאנית.

לעומת כל הצ'ופרים האלה, שיסלקו מעינינו מהר את הבושה הוולגארית המציצנית הזאת "זוג או פרד"!

●

מלה אחרונה מפורסמת

כל אומן אמון על מלאכתו – יעקב נמרודי.

לקרוא לדברים בשמם

גאולה כהן

חסינות ואלימות

כשהכינו, שלושה חברי־כנסת, יובל נאמן, אליעזר ולדמן ואנוכי, ליד מזנון הכנסת לשלושה חברי המשלחת הסובייטית, כדי להגיד להם בכרזות שנשאנו בידינו, שכל עוד אחינו נרדפים ברוסיה, כל עוד נשללת מהם הזכות לעלות לישראל, כל עוד אסירי־ציון נמקים בבתי־הסוהר – נציגים סובייטיים אינם אורחים רצויים בבית הזה. לא רק שמילאנו את תפקידנו כחברי־כנסת, אלא גם ש ל א ה פ ר נ ו שום סעיף ב„חוק משכן הכנסת", חוק שמתיר לחברי־הכנסת צורת מחאה כזו במפורש, שחור על גבי לבן.

□ □ □

כל עוד החוק הזה לא שונה – ח ו ב ת ו של יו"ר הכנסת לבכר את ז כ ו ת נ ו לפעול, בהתאם לחוק הזה, על־פי מצפוננו.

מה גם שכבר היו דברים, ולא מעולם, אלא גם בכנסת הזו עצמה:

לפחות שלושה מהמארחים של המשלחת הסובייטית, שהטיפו לנו מוסר על „פגיעה בכבוד הכנסת", השתמשו לצורכיהם בתוך אולם המליאה – דבר שהוא בן אסור על־פי החוק – בפעלולים שונים ומשונים: שולמית אלוני ניפנפה בנבט־ענק, ברמות יצחק שמיר; מנחם הכהן העמיד שלט־מחאה בשעת ביקורו של הקאנצלר הגרמני, וצ'ארלי ביטון קשר עצמו בשלשלאות לדוכן הכנסת.

כלפי צ'ארלי ביטון, שמכר את נשמתו לרק"ח, שרוקד צ'רלסטון על־פי החליל ממוסקבה, ושכמו כל מומר, מנוצל על־ידי ארוניו החרשים לעשות בשבילם עבודות מלוכלכות – כלפיו אין לי שום טענות, רק סלידה; אבל, צביעות צדקנית גילו הפעם לא רק חברי־הכנסת מרק"ח וממפ"ם – אלא גם מהמערך.

□ □ □

כאשר ב־1978, נשאנו משה שמיר, הרב דרוקמן ואנוכי בפרוזדור משכן הכנסת, אל מול לשכתו של מנחם בגין, כרזה נגד הסכמי קמפ דייוויד – טפחו לנו לא מעט חברי־כנסת מן המערך על השכם... לא היתה בכך שום פליאה: ההפגנה שלנו אז היתה סוף סוף נגד ראש הממשלה מנחם בגין, וזה נראה בעיניהם כשר למהדרין... אבל בנגד משלחת סובייטית, המייצגת מדינה שמנהלת טרור נגד אחינו בברית המועצות, מדינה שמאמנת וממכנת את אש"ף, שמפעיל טרור נגד מדינת־ישראל – זה לא, זה כבר יותר מדי, זה אסור.

□ □ □

אלא שזו כבר לא סתם צביעות – זו תבלת, שהשורש שלה עמוק יותר מאשר נפנוף בנורמות של במה:

מה שמדאיג את המארחים, חברי „ועד השלום", היא העובדה שבלי רוסיה אין ועידה בינלאומית; בלי ועידה בינלאומית אין השתתפות של חוסיין וערפאת במשא־ומתן; בלי ערפאת וחוסיין – למי אפשר יהיה למסור, סוף סוף, את יהודה ושומרון?

אני יודעת – הם קוראים לזה „שלום". אבל, כל בר־דעת יודע, כי זה שלום שיביא מלחמה.

אני יודעת – יש בתוכם כאלה הסבורים שבשיחות כאלה ישפיעו על הסובייטים העליון לשנות את מדיניותו כלפי יהודי ברית־המועצות. אבל, כל בר־דעת יודע שאם זו איננה היתממות – זוהי בוודאי תמימות.

□ □ □

אין לי ספק, שדאגתו של יו"ר הכנסת לכבודה של הכנסת היא אכן כנה. אבל, אין לי גם ספק, שבמיקרה זה, היא לפחות איננה נכונה.

מה שאינו לכבודה של הכנסת, אדוני היו"ר, הוא זה שיכול להיות בה חבר־כנסת שמפעיל לא רק אלימות מילולית, אלא גם מריבות פיזית. מה שאינו לכבודה של הכנסת הוא, שביקור כזה, של משלחת כזו, בשעה כזו, יעבור בכנסת ישראל – שהיא ביתם הלאומי גם של אידה נודל, גם של יוסף ביגון וחבריו – בלי שיישמע קול־מחאה.

במחאה שלנו – גם אם הופרעה, לצערנו, על־ידי התנכלות חוליגאנית – אנחנו לא רק הצלנו את כבודה של הכנסת, לא רק היינו לפה לאלה שקולם מושתק, אלא – מה שחשוב הרבה יותר – שיתפנו עצמנו, לא רק במלל, במאבקם.

□ □ □

אילו במחאות ובכרזות כאלה היו מקבלים את פניו של כל נציג סובייטי, בכל פורום ומעל כל במה בעולם החופשי; אילו מכל פרלמנט בעולם ומכל ועידה בינלאומית היו נציגים סובייטיים יוצאים מבויישים, עם פנים חפויות, כפי שיצאו מכנסת ישראל השבוע שלושה חברי המשלחת הסובייטית – היינו תורמים לא רק להעלאת רוחם של אסירי־ציון ופעילי העליה ברוסיה, אלא היינו מקרבים, אולי, ולו רק בשעה אחת, גם את עלייתם.

יש, אכן, חוק חסינות, שנועד להגן על הפעולות החיוניות של חבר כנסת, לצורך מילוי תפקידו הפרלמנטרי. אבל, מי שחושב שאיומים בשבירת עצמות ובפתיחות ראשים, מי שחושב שחטיפה מתוך ארנקים והתנפלות פיזית ממש הם בגדר פעולה חיונית, בתוקף מילוי התפקיד הפרלמנטרי של חבר־כנסת, ולא פעולה עבריינית־פלילית פשוטה – שיקום.

ואם לא יהיה מי ש י ק ו ם – או צריך מישהו ל ש כ ת. לא על כסא בבית הנבחרים, אלא על ספסל הנאשמים.

נתן ברון

התעללות

מרדכי ואנונו ממורמר ונרגז. לא מרשים לחברה שלו לבקר אצלו. הוא הכריז על שביתת־רעב, ומשקלו ירד ב־10 קילו.

הוא לא היחיד שכועס. בתי־הסוהר מלאים באנשים שהזעם מחלחל בהם על היחס שהם מקבלים שם, מאחורי הסורג והבריח.

בתא מספר 151, למשל, יושב „יעקב החותך", שהתפרסם כאשר עשה לוח שחמט מפניו של מישהו שלא רצה לתת לו את הקופה בסוף היום. ברור, של„יעקב החותך", לא נותרה ברירה אלא לגזור לו פה ושם משהו, אוזן, נחיר־אף, בת־עין, לחי – ואז הסתדר הכל.

עכשיו, לא תאמינו, הכריז „יעקב החותך" על שביתת־רעב, ועוד מעט ידווחו על כך כל העתונים בכותרות גדולות, בלוויית תמונות. ויש גם סיפור מאחורי כל העניין: „יעקב החותך" רוצה להיפגש עם „שמעון השורף", ידידו משכבר הימים, רעו כאח לו – והנהלת בתי־הסוהר, נבלות כאלה, מסרבים להתיר את הפגישה.

אז מה אם „שמעון השורף" הצית בשנה שעברה את הבנק בכיכר? ומה אם, לפי הזמנה ותמורת בוכטה רצינית, שרף שלוש מכוניות־פאר באישון הלילה?

השלטונות, טוען „יעקב החותך", פוגעים בזכויותיו, גורמים לו למתח מיותר, ובכלל מתעללים בו. אם לא יתנו לו להיפגש עם „שמעון השורף", כך הוא מאיים, יכריז על שביתת־רעב. ואז, אוי לנו, הוא עלול לרדת ב־10 קילוגרם. איך נישא פנינו מול הבושה הזו שלא לדבר, אגב, על בעיה אנושית לא פתורה קשה: „חיים השולף" גם הוא מסתובב בכלא בארי בסוגר, וטוען שהוא פשוט יפנה לעתונות, לדעת־הקהל העולמית ולארגון „אמנסטי". מה קרה? קרה משהו חמור ביותר.

■■■

„חיים השולף" יושב בכלא על בגידה וגילוי סודות לאוייב. למעשה, הוא השיג את תיק המודיעין של צ.ה.ל. בקשר למשהו שאפילו אסור לכתוב עליו בגלל הצנזורה – ומכר אותו לסורים. עיסקה פשוטה, כמה עשרות אלפי דולרים, וזהו.

עכשיו רוצה „חיים השולף" להיפגש עם ידידתו היקרה, דיצה, המכונה „פיצה מקפיצה", אשר כל יודעיה טוענים כי הכינוי מתאים לה כיד לכפפה. שלטונות בתי־הסוהר, באכזריות שאין להבין אותה, מסרבים להתיר לה את הביקור.

כך זה לא ימשך, מאיים „חיים השולף". ביום ראשון הקרוב הוא מארגן משהו־משהו. „פיצה מקפיצה" תבוא לשער הכלא, לא יתנו לה להיכנס, הצלמים יצלמו, היא תזיז משהו לפה ולשם, תזיל דמעה – ויהיה שמח. אם שלטונות בתי־הסוהר לא מבינים את העניין עד עכשיו – הם כבר יבינו.

תיקשורת, רבותי, תקשורת. זה שם המשחק. לא רק חברי כנסת יודעים לשחק בו. הם עוד ילמדו מ„יעקב החותך" ומ„חיים השולף".

* * *

נשמע מוכר?

ביום הראשון מראים בטלוויזיה את כל המעורבים בעניין, לבושים בחליפות, מעונבים, מחייכים, מתריסים.

ביום השני מראים בטלוויזיה פרצופים נרגזים, הדיונים עלו על שרטון. תהיה שביתה.

ביום השלישי מראים בטלוויזיה תמונות מבתי־החולים. עדיין סביר. האחיות: „אנחנו נופלות מהרגליים". הרופאים: „כך אי־אפשר להמשיך".

ביום הרביעי מראים בטלוויזיה חולים שוכבים במיטות. נאנחים. הקרובים מנסים לטפל: „מה זה פה? איך אפשר?".

ביום החמישי מראים בטלוויזיה את האשה הגוססת, שאיש אינו ניגש כדי לתת לה מעט מים.

ביום השישי מראים בטלוויזיה את הרופא הנוגה, בחלוק הלבן, שכל פעם אומרו „אין ספק, שחולים עשויים למות".

ביום השביעי מראים בטלוויזיה את המסכנים בבתי החולים הפסיכיאטריים הזועקים לעזרה.

ביום השמיני מראים בטלוויזיה את כל האנשים המעורבים בעניין, לבושים בחליפות, מעונבים, מחייכים, מתריסים, מסכימים, לוחצים ידיים. יש הסדר, ברוך השם.

פולגת
רשת חנויות
CARRERA
רשת חנויות
פותחות
במכירת סוף העונה
20% הנחה על כל המוצרים
אופנת פולגת
CARRERA
CARRERA ונעלי
20%-40% הנחה

הסינרמה: פיצוץ „מטמטם"

• אולם הסינרמה: כוח ההמון באוויר (צילם: מיכאל קרמר)

ההיטמעות בהמון הוא שם המשחק ★ ביר־אליהו מצטופפים מדי ערב כמה אלפי צעירים – דור מבלים חדש עם 25 שקלים בכיס ★ התאורה מהבהבת, המוסיקה מחרישת אוזניים, התסרוקות כתומות, אדומות – גם שחור הולך ★ המקום הכי „אין", כרגע, בתל־אביב

מאת לאה אתגר

בשבוע הנוכחי, עברו בבניין הסינרמה בתל־אביב כחמישים אלף איש. החשבון פשוט: שישה ימים, לעיתים שני מופעים ליום, כשהמקום מסוגל להכיל כחמשת אלפים איש. מאז ראשית נובמבר, כאשר נפתחה הסינרמה, נרשמו יותר ממאה אלף כניסות. התשלום לכניסה – 15 שקלים, מחזור של כמיליון וחצי דולר.

הסינרמה, תופעה ישראלית חדשה. בלשון העם: פיצוץ עכשווי. בעולם, התופעה של בילוי בהמון כבר מוכרת. ה„פלדיום" של ניו־יורק, ה„היפודרום" של לונדון הם אולמי מופעים ודיסקו ענקיים.

יזמי הסינרמה שמחים כאשר מזכירים את שמם בנשימה אחת עם מקומות הבילוי הבינלאומיים. זה מעלה מהרה את חינו של המקום הישראלי: אולם מופעים ענק ביר־אליהו, משוכלל, עם מערכות תאורה וקול, אורות מרצדים והרבה רעש. למרות הבינלאומיות, חסר לסינרמה הישראלית הליטוש הסופי, העיצוב שבפאר, זה שמועדוני הווי־לארץ מצטיינים בו כל כך.

המיבנה יועד לקירקס

הסיבה לכך נעוצה אולי בהשקעה הראשונית. היזמים, חבורה של שישה, מדברים לעיתים על סכום של מיליון וחצי דולר. לעיתים, עולה סכום ההשקעה המוצהר בפיהם לשלושה מיליון דולר.

הבניין הוקם לפני שלושים שנה. עסקי המיבנה העגול והענקי קירטעו. חשבו להקים בו קירקס, אופרה, אבל המקום היה גדול מדי. מרהיב מדי בשביל ישראל הקטנה. וכך, לפני כ־13 שנים ניסגר הבניין והפך לאולם רפאים. שייך לחברת פלסין של קבוצת אייזנברג.

בראשית 1986 שכרה קבוצה של יזמים צעירים את המקום לעשר שנים, עם אופציה להארכה. בערב הפתיחה דחסו שם 12 אלף איש, לפי מניינם של בעלי המקום. מאז הפתיחה, זה חודשיים, הפכה הסינרמה למקום הכי „אין" בתל־אביב. תופעה חברתית.

מי שנותן היום את הטון במעמד המבלים הישראלי הוא דור התפרנים הצעיר, שגילו נע סביב 18. אלה יוצאים את הבית עם 25 שקל בכיס לבילוי הערב, בדרך כלל כסף קטן מהכיס של ההורים.

הם מגיעים באוטובוסים או במוניות. גם מהפרברים. חולון, בת־ים, הרצליה, רמת־השרון. בלילות חמישי, שישי ושבת, לקראת חצות, נוצר פקק תנועה בפתח הסינרמה. מיגרש החניה מתמלא, מכל מכונית פרטית יוצא גדוד של מבלים צעירים. הרבה רעש. תחושה של עדר, ללכת עם כולם, עם הזרם.

אין סיכוי להתבלט

בפתח הסינרמה כמה שרשראות מתכת, שומרים במדים, תחושה של כניסה בשערים. בפנים: הרגשה של ללכת לאיבוד בהמון. חשוך מאוד. רעש מטמטם אוזניים. מוסיקת דיסקו. לפעמים מופע המוני: שלום חנוך, יהודה פוליקר או להקות מיובאות נוסח מוסיקת הרגאי של ה„ווילרז". אי אפשר להבחין בפרטים. הלבוש על גבול הזרוק. קשה לתחום גבולות. איפה מתחילה החולצה האופנתית ואיפה נגמרת.

האופנה העכשווית: ללכת לאיבוד בהמון. לנוע בקצב. משהו חייתי, כוח ההמון באוויר. לא ציחצוח מדוייק ומחוייט.

אין סיכוי לשיחה. סיכוי להתבלט? רק אם אתה חצי עירום, עם נוצות, נוצצים בכמויות. גם אז סיכוייך קלושים. בדיסקוטק של ניו־יורק, מי שרוצה להתבלט עשוי גם לחבר לעצמו פטמות פנסים מהבהבות על בטריות. אצלנו, הדמיון הפרוע עוד לא חוגג. תופעה מקומית. במחלקה לסוציולוגיה של אוניברסיטת תל־אביב ביקשו לעמוד על הרגלי הבילוי של הנוער מקרוב. ביקשו לאפשר לשמונה סטודנטים לצפות במתרחש בסינרמה אחת לשבוע. תרגיל באיבחונים. יתחילו אותו מן השבוע הבא. יש עניין.

במירשם התושבים, מונים בגוש דן כ־200 אלף צעירים בגילאי 18 עד 25. קהל מבלים פוטנציאלי. במציאות, מסתובבים בתל־אביב רק כ־15 אלף מבלים ללילה. הסינרמה רוצה לסחוט שליש. עכשיו היא עושה את זאת. היזמים של המקום מודעים לכך, שאצלנו אורך החיים של מקום־להיט חדש הוא כשנתיים. אחר כך באה לעולם אופנה אחרת. במיקרה של הסינרמה, מאמינים הבעלים שהם יישארו יותר זמן על המפה. הסיבה: הם לא מציעים רק דיסקו עכשווי, אלא גם אולם מופעים, תיאטרון, אפשרויות בידור במאסות, מקום שגודלו הפיסי, הוא מעלתו.

בכניסה לסינרמה אפשר לראות, במשך כמה דקות קצרות, את המוצר הסופי, פרי מאמץ שהושקע בו במה ימים. במיספרות ובבוטיקים של תל־אביב אומרים, שלקראת לילות חמישי עושים עסקים טובים יותר.

בקבוקונים חד־פעמיים

אופנת הלבוש: נעלי „ריבוק" אמריקניות, מחיר הזוג מגיע ל־150 שקל. חולצות טי־שרט, בערך 80 שקלים לחלק עליון. „בננה" איטלקי, פירנצ'י כבר לא באופנה. יש ג'ינס כמו משושה, בערך 60 שקלים. גרמני צבע, שכבה על שכבה. מעל לכל מכבב הצבע השחור. שיער במראה הזרוק. הרבה אורות, כתום. הנכנסים ניראים (ונראים רק לזמן קצר). אחר כך ניבלעים בהמון.

אלפי מבלים, צרכנים קטנים, קול ההמון. אלה נותנים היום את הטון. גם הרגלי השתיה אנונימיים: כוסות פלסטיק אחידות. בקבוקוני אלכוהול חד־פעמיים, מדודים בדיוק כמו במטוסים, שבעה שקלים למשקה. קל לצרוך, קל גם לפקח על ההמון. פחית בירה בשלושה שקלים. סנדביץ' פלסטי בשני שקלים. ה„בון טון" הוא לדפוק את הראש בשתיים שלוש בירות. לא מגזימים.

סמים? מריחואנה, חשיש, מריחי קוקאין – לא בסינרמה. יזמי המקום טוענים, שעל כל בית־שימוש מפקחות מצלמות טלוויזיה במעגל סגור. המבלים של היום, הם אומרים, הם ילדים טובים, מותק. סכינים אין. הכל נקי, שמור, ממוסגר. אתה קונה בירה ונע עם ההמון. נגע של סמים קיים בחברה הישראלית רק בטלוויזיה. אולי בעיתונים.

יש חיים בתל־אביב. קודם העיר כמעט מתה. הצרכנים הקטנים כבר מזמן היו מצויידים בנעלי „ריבוק", „הנג טן" ו„ארידס". עכשיו יש להם לאן ללכת אתם.

מקום מטמטם. את התואר „מטמטם", אפשר לפרש איך שרוצים. החורף הזה, זו התופעה החברתית הכי לוהטת בעיר.

אצל שאולי נולדו „הנוצצים"

פרדריקה ודב סגל היו הראשונים שהכתיבו לתל־אביב, בשנות השישים והשבעים, את אופי הבילוי שלה.

ה„סוסיאטי", קטנה במספרה ובוגרת בגילה, הסתובבה לירדם. אחר כך בא דורו של רפי שאולי. המועדון שלו היה משך שנים מרכז ליפים ועשירים. כאן נולד המושג „נוצצים".

בראשית שנות השמונים נולדו הקולוסיאום של סמי הירש, אחר כך המועדונים קיסר, טינגוון, ליקוויד.

הבילוי הלך ונעשה חסר־אפיון, בגדול. מועדון הליקוויד, למשל, היה הלהיט של השנה שעברה. בעבר, היה שם אולם קולנוע שמושביו נעקרו והפך לדיסקו. לא גדול כמו הסינרמה, אבל בהחלט היתה שם מחיסה והכוונה לאותו כיוון.

עכשיו טוענים, שרוב המבלים הצעיר מכתיב את הקצב. בסינרמה מתכננים להביא את „הגלידרי ראפ", מוסיקה שלאוזן הבלתי־רגילה נשמעת כמו דיבור כושי על רקע מוסיקלי. מתכננים להביא את ג'יימס בראון, זמר רוק כושי אמריקני. זה מה שהצעירים רוצים. לא רק כאן, בכל העולם.

• שלום מנסטר (מימין) ובני וינצלברג: סמלים חברתיים בחזית המקום

הנופך המצליחני של היזמים

מי שמצפה לקבוצה עם תיאוריות של פסיכולוגית־בילוי וקונצפציות שיווק – נכונה לו אכזבה. מאחורי הסינרמה עומדת קבוצה של ארבעה בני 35 עד 40, ועוד שני משקיעים שקטים.

היזמים לא מתוחכמים מדי. מארגנים טובים, הראש שלהם מתקתק „לעשות כסף". לא לעשות היסטוריה בגדול. זה כנראה הסוג שמעצב לנו את חיי הלילה. גם לארי לוינסון, האיש שהמציא את „פליטוס דסריט", מועדון המין הניו־יורקי, היה בסך הכל ילד טוב עם מועדון לילה וצורך להרוויח.

הבולט ביזמי הסינרמה, שלום מנסטר, ניהל בעבר את המועדון של רפי שאולי. בני וינצלברג נמצא בעיסקי קייטרינג משפחתיים ולשעבר שותף בקלוב איי שנישרף. עמוס הר־ציון הוא מסעדן, מבעלי קפה „שרי" ו„קפולסקי". איציק דואניס ניהל בעבר את המועדון. המשקיעים השקטים הם רואה־חשבון בשם יוחנן אקרמן והקבלן בצלאל מזרחי. אין בסינרמה אישיות כאריזמטית סביב שהיא מלך המקום. אולם היזמים מוסיפים נופך מצליחני. לבעלי הסינרמה שמורים להם מקומות חנייה מיוחדים, המרצדס הלבנה, הב.מ.וו. הכסופה, עם עין הרע, וכך הלאה. סמלים חברתיים בחזית המקום.

מאת משה רונן

בלשון המשפטית קוראים לזה "חיפוש בתוך הגוף" ★ המשטרה ושאר רשויות החקירה רשאיות לחפש בתוך גופך ראיות מרשיעות נגדך באמצעות חוקן, ניתוח בבית חולים, בדיקה גניקולוגית, בדיקות דם ושתן ★ עבריינים לא מעטים עברו את החוויה הטראומטית ★ גם חפים מפשע שנעצרו בטעות ★ מחר זה עלול לקרות גם לך ★ המצב המשפטי בתחום הזה הוא נזיל — ההשפלה, הכאב, הבושה וחוסר האונים הם מצב קבוע ★ בעבר ניסה בית המשפט העליון להגביל את החיפושים בתוך הגוף ★ הוא ראה בהם פגיעה בפרטיות, למרות שהם משכללים את שיטות הלחימה בפשע ★ אך שופטי שלום נתנו יד חופשית לחוקרים: הם נהגו לחתום כמעט אוטומטית על צווי החיטוט

סיוט: חיפוש בגוף

זה עלול להיות גרוע מן הסיוטים המחרידים ביותר. זה יהיה מציאותי מאוד, וזה עלול לקרות גם לך. איש לא ישאל אותך. איש לא יבקש את רשותך. אנשים יתנפלו עליך, והם יהיו חזקים ממך. הם יפלשו לתוך גופך. הם יוכלו לעשות את זה בדרכים מגוונות: סכין של מנתחים; צינור של חוקן; מחט עבה לבדיקת רקמות, או מכשור רפואי לשטיפת-קיבה.

הם לא יהיו עבריינים, ואיש לא יעניש אותם על המעשים שיעשו לך. ייתכן שהמקרה יישאר בזכרונך כטראומה מכאיבה, אבל לא תוכל לתבוע מהם פיצויים. לא תוכל לצפות לנקמה, או להתערבות החוק והמשטרה, משום שהם עצמם יהיו החוק, המשטרה.

זה אינו חזיון אפוקליפטי חצי דמיוני. זה עלול לקרות מחר, גם לך.

ההוכחה: קליע ברגל

הסיוט המתואר כאן קרוי בלשון משפטית יבשה "חיפוש בתוך הגוף". הכוונה לכל סוגי החדירה לתוך הגוף של נחקר, שהמשטרה ושאר רשויות החקירה רשאיות לבצע: חוקן כפוי לגילוי סמים מוסתרים בתוך המעיים; שטיפת-קיבה לגילוי סמים בקיבה; בדיקה גניקולוגית חודרנית, גם היא לגילוי סמים; בדיקת-דם לנהג למציאת כמות האלכוהול בדמו; בדיקת שתן לחייל, על מנת לקבוע אם הוא צורך סמים, ואפילו, כפי שפסק לא מכבר בית-המשפט העליון, ניתוח של ממש, לבדיקה, אולי החבאת סמים בקיבתך או בבני מעיך.

המצב בתחום זה נזיל. בית-המשפט העליון מנסה להגביל את המשטרה, אבל בכל יום מוצאים החוקרים פטנטים חדשים, כדי לייעל את תפקידם הקשה, המלחמה בפשיעה.

לפני כמה שנים הוצגה הבעיה במלוא חריפותה לפני בית-משפט השלום בתל-אביב: במרכז-העיר בוצע שוד מזויין של תכשיטן, והשודד נורה ברגלו בשעה שנמלט. כעבור כשבוע תפסה המשטרה חשוד, שברגלו נעוץ קליע, והפצע שסביבו בתהליך הגלדה. החוקרים ביקשו לנתח את האיש, על-מנת להוציא את הקליע מרגלו. בדיקה בליסטית היתה עשויה לקשור את הקליע לאקדח, ולהביא להרשעת המבצע בשוד מזויין. הניתוח לא בוצע, והאיש לא הורשע.

אבל היו מקרים שבהם נערך חיפוש בתוך גוף של חשוד. פסק-הדין בפרשת יוסף קורטאם, יפורסם בימים הקרובים במסקי-הדין של בית-המשפט העליון.

פרשת קורטאם החלה ב-20 ביוני 1984, בשעה אחת אחר חצות, במירדף משטרתי ברחובות חיפה. המירדף הסתיים, כאשר המכונית הנמלטת, וולו, התנגשה בעוצמה באחת הניידות שרדפו אחריה.

במהלך המירדף, הבחין קצין-משטרה מן הרודפים, כי יוסף קורטאם, שישב ליד נהג ה"וולו", מכסה את פיו בידו במשך כמה דקות, ומסתכל בדאגה אחורנית. הקצין חשד, כי קורטאם בולע סמים שהכין מראש ב"זרגים" – שקיות פלסטיק שנועדו לבליעה בשעת מעצר משטרתי קרוב.

לשאלות הקצין, הכחיש קורטאם כי בלע משהו. הוא טען שהוא "נקי", והסכים לבדיקות רפואיות, כגון חוקן. בבדיקות החיצוניות ובחוקן לא נתגלה דבר, אבל בצילום הקיבה נתגלו שני גופים זרים גדולים בתוך קיבתו של קורטאם.

קציני-המשטרה והרופאים חשדו כי המדובר בהירואין. הם ידעו, שאם אחת החבילות תיפתח, די בגרם אחד של הירואין לגרום למותו המיידי של קורטאם. הרופאים הסבירו לו את המצב, והציעו לו לנתח אותו ולהוציא בזהירות את החבילות מקיבתו. קורטאם התנגד ואמר לאחת הרופאות, ד"ר חן, ש"אין לה מה לדאוג, ומה שיהיה – יהיה".

חומר מרשיע – בבטן

הרופאים, שחששו לחייו, ערכו התייעצות עם השוטרים. לבסוף החליטו לפנות לבית-המשפט ולקבל מעין "צו-חיפוש" בתוך בטנו של החשוד. הם העירו את שופט השלום, רפאל חרטוסקי, שנתן בביתו את הצו המבוקש. אחד הנימוקים היה "מצב חירום", כלומר מדובר ב"הצלת חייו" של החשוד.

קורטאם נותח, ומבטנו נשלפו שתי החבילות, שהכילו 45 גרם הירואין. הוא הורשע בהחזקת הסם בתוך בטנו, ונשפט לשש שנות מאסר.

קורטאם עירער, ובית-המשפט העליון פסק שניתוח להוצאת הסם בלבד, לצרכי חקירה משטרתית, לא היה חוקי. אבל אם המדובר בפעולה רפואית שנועדה להצלת חיים, אין בה פסול, גם אם המנותח התנגד לה...

ניתוח בגוף הוא פעולה קיצונית, אבל חיפוש גניקולוגי למציאת סמים, הוא כמעט מעשה שבשיגרה: המשטרה יודעת, שמבריחי הסמים הקשים – הירואין, קוקאין וקראק – משתמשים בבלדריות, המחביאות את הסם בתוך מקומות מוצנעים בגופן. לעיתים, כשמגיעה ידיעה מודיעינית על בלדרית כזאת, מגיעים הבלשים לשדה-התעופה ומבקשים לערוך בדיקה גניקולוגית אצל החשודות.

השוטרים יודעים שאין הם רשאים לחדור בכוח לתוך גופן של הבלדריות, אבל הם מנסים "לשכנע" אותן להסכים לבדיקה כזאת. צעירות בלתי מנוסות, שאינן יודעות כי זכותן להתנגד, מסכימות.

לפני כשנה נעצרה פנינה חיים בחשד שהיא מסתירה סמים בתוך אבר-המין. שופט-השלום, יצחק בר"ן, הורה על חיפוש גניקולוגי בתוך גופה, אך הסכים, לבקשת הסניגור, עו"ד שמחה דז, לעכב את החיפוש ב-48 שעות, כדי שהסניגור יוכל לערור על ההחלטה לבית-המשפט המחוזי.

בשעת הדיון בפני השופט המחוזי, ארמונד לוי, טען החוקר, פקד אבי בללי, כי המדובר כאן ב"עניין בריאותי". השופט לא קיבל את הטענה, ואסר לערוך חיפוש בגופה של פנינה חיים.

אבל המשטרה לא נכנעה. פנינה חיים הוחזקה כבולה בידיה וברגליה 24 שעות ביממה, בפיקוח צמוד, ללא הרף, של שוטרת. חוקריה שטפו את מוחה בסיפורים על ירידה, דוד זקן, שנפטר בכלא מהתפוצצות "זרג" – חבילת סמים – בתוך מעיו. כעבור כשבוע, אחרי שהחלה לדמם, היא "נשברה", והסכימה לפלוט את מה שהסתירה באבר-המין: כ-100 גרם הירואין.

אין צורך להגן על הבלדריות, אבל מטבע הדברים, לפעמים יש טעויות, וייתכן מצב, שבו תתבקש נערה תמימה להסכים לבדיקה כזאת, רק משום שהיא דומה לתיאור של בלדרית, שמידע עליה הגיע למשטרה.

לכאורה, רק עבריינים – סוחרי סמים, נרקומנים, נהגים שתיינים – צריכים לדאוג. רק בהם זה עלול לפגוע. אבל כפי שנראה בהמשך הכתבה הזאת, כל אחד מאיתנו עלול להיפגע. זהו נושא עבודת דוקטורט שעשה באוניברסיטת לונדון המשפטן התל-אביבי, חיים משגב.

החוק מאפשר למשטרה ולרשויות-חקירה אחרות – מחלקת החקירות של מס-הכנסה, מצ"ח, מע"מ ואנשי-המכס – לערוך חיפושים בבגדיך, בדירתך, במשרדך. החוקרים רשאים – לרוב על-פי צו של שופט, ולפעמים גם בלעדיו – להיכנס לתוך ביתך, להסתכל בפינות החבויות ביותר של חייך, לעיין במסמכים האינטימיים ביותר, ולקחת עימם כל מימצא, אם הם סבורים שהוא עשוי לעזור להם בחקירה. הנסיון מלמד ששופטי-השלום חותמים כמעט ללא שיקול דעת על כל צו חיפוש שמגישים להם החוקרים.

עבודת-מחקר קודמת שעשה ד"ר חיים משגב (לקבלת תואר מוסמך באוניברסיטת תל-אביב), גילתה מימצא מדהים: שופטי השלום בתל-אביב חתמו לפני כמה שנים על מאה אחוזים מהבקשות לצווי-חיפוש שהגישה להם המשטרה. משגב ביקש לערוך סטטיסטיקה, כדי למצוא מה שיעור המקרים, שבהם דוחים שופטים את בקשות המשטרה לעריכת חיפושים אצל אזרחים. הוא ביקש לדעת, אם יש גורם מוסמך, המבקר את פעולות המשטרה, ומגביל אותה בחדירתה לתחום הפרט. לתדהמתו, לא מצא אף מקרה אחד, שבו ביקש שוטר לחפש אצל אזרח, ושופט אמר לו "לאו".

עד השנים האחרונות, חיפוש התבצע רק בבית, במשרד, במחסן או – לכל היותר – בבגדיו של החשוד, או בכיסיו. בשנים האחרונות, עם התקדמות הרפואה והמדע, נפתחו ערוצים חדשים לגילוי פשעים.

לכאורה, ההתפתחות היא חיובית. למה שלא ננצל את המדע ואת הרפואה למלחמה בפשיעה? במבט שטחי כך זה המצב. רק מבט מעמיק יותר, מגלה את הסכנות הכרוכות בכך.

יש בכך, כמובן, שינוי מהותי של הפילוסופיה שביסוד חקירת משטרה. אחד הכללים הבסיסיים של המשפט הפלילי אומר, כי אין לחייב אדם למסור לחוקריו מידע נגד עצמו. בלשון המשפטנים זה נקרא "חסיון מפני הפללה עצמית". הכלל הזה קיים בכל שיטות המשפט: באמריקה הוא נקרא התיקון החמישי לחוקה, בישראל הוא נמצא בפקודת הראיות, ואפילו המשפט העברי קבע, כי "אין אדם משים עצמו רשע".

כיום מכוונת המשטרה את עיקר חקירותיה דווקא למציאת ראיות נגד החשוד, שמקורן בחשוד עצמו, חלק ניכר מהחקירה מוקדש לגביית הודאה מהחשוד. עושים זאת בצורה ישירה – בחדר-החקירות – או בצורות עקיפות – הקלטת שיחות טלפון שבהן קושר החשוד את עצמו לעבירה בלי לדעת, שמצותתים לו; השתלת סוכני-משטרה סמויים בתא-המעצר, שבאוזניהם עשוי החשוד לשפוך את ליבו, וכדומה. חדשות לבקרים מגלים בתי-המשפט שהמשטרה המציאה תרגיל חדש, מתוחכם יותר, להשגת הראיות נגד החשוד. השאלה היא תמיד, אם הראיות קבילות, ואם ההודאה אמינה, או שהוצאה תחת לחץ, בניגוד לרצון החשוד, ואין היא אמת.

הסירוב להיבדק – עבירה

מציאתן של ראיות בתוך גופו של החשוד עשויה להקל על המשטרה את המשימה. והחילה המדעית של הראיות האלה תיתן להן אמינות גבוהה. יש להניח שהשימוש בהן יגבר. גופו של החשוד ישמש יותר ויותר כראיה נגדו.

למען האמת, התהליך החל כבר לפני שנים רבות. בתחילתו, לא היו בו בעיות אתיות של חדירה לתוך הגוף. הדרך הראשונה להביא ראיות נגד חשוד מתוך גופו היתה טביעות האצבע, שהעבריין משאיר במקום האירוע. הצעד הבא, גם הוא לא חודרני, היה בגילוי [illegible] שנשארים על גופם של [illegible] אחרי ביצוע עבירה. סוג אחר של בדיקה, שמקובל לבצע באירופה ובארצות-הברית, הן בדיקות הנשיפה לגילוי נהגים שיכורים. בדיקה דומה היא בדיקת-השתן, המקובלת בצה"ל, לגילוי משתמשים בסמים.

שני סוגי הבדיקות האחרונים מעוררים שאלה אחרת: אם נהג מסרב לנשוף לתוך המכשיר, או חייל מסרב למסור בדיקת שתן, איך ניתן לאלץ אותו לעשות זאת? המחוקקים פתרו בעיה זו בקלות: עצם הסירוב להיבדק הפך לעבירה, וניתן להעניש את הסרבן על עצם הסירוב, בעונש דומה לזה המוטל על מי שנבדק – ונמצא אשם. בשנים האחרונות הוסף לפקודת התעבורה סעיף 64ג, הקובע עונש של שתי שנות מאסר לנהג שסירב להוראת שוטר, לנשוף לתוך המתקן לבדיקת שיכרות. תיקון לחוק השיפוט הצבאי מאפשר לקצין משטרה צבאית להורות לכל חייל לעבור בדיקת שתן או טבילת ידיים לגילוי סם, וקובע עונש מאסר של שנתיים לסרבנים.

כל הבדיקות האלה מעוררות שאלות משפטיות-עקרוניות, על גוף-האדם כבסיס להרשעתו, אבל אין בהן פגיעה חמורה, מעליבה, חודרנית, בנבדק, מן הסוג שבחוקן, ניתוח, או בדיקה גניקולוגית.

ניצן נגד חוק

העימות הגדול ביותר בנושא, שהרעיש את עולם המשפט, קשור בשמו של רוני ניצן ז"ל, שהיה מפקד בית-המעצר המרכזי של שירות בתי-הסוהר, ליד כלא רמלה. כשנכנס לתפקידו גילה רוני ניצן כי הבעיה החמורה ביותר בין כתלי המוסד שניהל היא הברחת הסמים הסיטונית. בדיקה מעבדתית, שנעשתה בבית-המעצר בסוף שנת 1978, גילתה שכ-70 אחוז מהכלואים בו השתמשו בסמים. רוני ניצן ידע גם, שלהברחת הסמים היבטים חמורים אחרים: אסירים חזקים, מן המנהיגים שבבית-הסוהר, כפו על צעירים חלשים לבלוע סמים לפני שהם מגיעים לבית-המעצר, ולפלוט אותם כעבור יום או יומיים בתוך המוסד. רבים מהעצירים שיצאו לחקירה במשטרה, או לבית-המשפט, חזרו לבית-המעצר כשבתוך צינור-העיכול שלהם חבילת-סם ארוזה היטב.

רוני ניצן היה מנהל תקיף, נמרץ והחלטי, והוא מצא דרך, שבסופו של דבר חיסלה את הברחת הסמים לכלאו: כל עציר שחזר מחקירה או משפט, נדרש לעבור חוקן. התוצאות היו מרשימות: כמות אדירה של סמים נתפסה, בבדיקה מעבדתית נוספת, שנערכה כעבור חמישה חודשים, נמצא סם בדמם של שני אחוז מהאסירים בלבד. להברחות הסמים לבית-המעצר כמעט לא היה להן סיכוי.

אבל היה להצלחה הזאת של רוני ניצן עוד מחיר, שעלה למנהל הכלא המוכשר בחייו. אף אחד מהאסירים לא אהב את ההליך המשפיל הזה. איש מהם לא אהב להסיר את תחתוניו לפני צוות הסוהרים, שנעצו את מכשיר-החוקן בעכוזו. האסירים התקוממו. המנהל היה תקיף. שלושה אסירים – אריה קטלן, מאיר מרציאנו ושמעון רובבצ'י – עתרו לבג"ץ באמצעות עו"ד שמחה דז.

הסוגיה העקרונית עניינה את השופטים, ולדיון בעתירה נקבע ההרכב הבכיר ביותר בבית-המשפט העליון באותם ימים: הנשיא משה לנדוי, ממלא מקומו הקבוע פרופ' חיים כהן, והשופט פרופ' אהרן ברק. שלושת השופטים היו בדעה אחת: בעיית הסמים חמורה, אבל האסירים הם בני אדם, ושלטונות הכלא אינם רשאים לחדור לפרטיותם ולהשפיל אותם עד כדי כך. "ייתכן שהזמנים בהם ביתו של אדם היה מבצרו חלפו עברו, אך טרם הגענו לכך, כי תוככי גופו של אדם יהיו פתוחים לכל עין חוקרת ומחטטת" – כתב השופט אהרן ברק.

רוני ניצן, מכל מקום, לא זכה לשמוע את פסק-הדין. תחושת ההשפלה חדרה עד עמקי בטניהם של האסירים, ושאיפת הנקמה בערה בעצמותיהם. אחד המנהיגים שביניהם הצליח להימלט. ביחד עם עוד שניים מחבריו הוא נקם. בוקר אחד, כשיצא מביתו בראשון לציון בדרכו אל הכלא, נורה רוני ניצן למוות בידי האסירים שהושפלו על-ידיו לפנייכן.

המקרה של ועקנין

שמו של חייל צעיר, משה ועקנין, יילמד, כנראה עוד שנים רבות על-ידי סטודנטים למשפטים. ועקנין הוכנס בתחילת שנות השמונים לכלא צבאי, וסוהריו חשדו שהוא מבריח בתוך קיבתו סמים לכלא. הם דרשו ממנו ללגום מי-מלח. ועקנין לא היה מודע להשפעה החזקה של מי-המלח, שתה כמה לגימות, והחל להקיא. הוא פלט חבילה קטנה של סמים, ואז דרשו ממנו הסוהרים להמשיך וללגום. ועקנין סירב להתנסות שוב בחוויה הבלתי נעימה. השוטרים הצבאיים שסביבו החליטו לאלץ אותו לעשות זאת. הם החזיקו אותו בכוח, ושפכו לתוך פיו את מי-המלח. ועקנין הקיא עוד שתי חבילות-סם.

ועקנין נשפט לחצי שנת מאסר בפועל, וחצי שנה על-תנאי – ועתר לבג"ץ נגד בית-הדין הצבאי. הוא טען שאסור היה להשקות אותו במי-מלח בניגוד לרצונו.

בית-המשפט העליון סבר, פה אחד, כי פעולתם של השוטרים היתה בלתי חוקית. השופטים גבריאל בך ואלישע שינבוים קבעו כי השוטרים הצבאיים פגעו בפרטיותו של ועקנין, ולכן גם תוצאות מעשיהם פסולות, ואין לקבל כראיות את שתי חבילות הסם שהוצאו מתוך קיבתו אחרי שהושקה בניגוד לרצונו. השופט פרופ' אהרן ברק, בדעת מיעוט, היה סבור כי השוטרים הצבאיים תקפו את ועקנין, וזוהי עבירה פלילית כשלעצמה, אך אין לראות בה פגיעה בפרטיות, ולכן הראיות קבילות.

יש עוד סוגים של בדיקה גופנית, העשויה לקשור חשוד עם פשע. בשנים האחרונות משתדלת המשטרה לבדוק כל מתלוננת על אונס, המגיעה למשטרה מייד אחרי הפשע, ולגלות סימני זרע שהאנס השאיר. מאוחר יותר ניתן להשוות את סימני הזרע עם זרעו של החשוד, עם דמו, ואפילו עם הרוק שלו.

ברוב המקרים, ההשוואה לא תיתן זיהוי ודאי של האנס, אך היא יכולה לשלול בוודאות מעורבות של חשודים אחרים. הבדיקה הגופנית של הנאנסת עלולה להיות קשה עבורה, מבחינה נפשית, מה גם שהיא נעשית זמן קצר אחרי האונס עצמו. בדיקת החשוד עשויה להיות קשה עבור השוטרים: איך ניתן לאלץ חשוד לתרום מנת זרע לטובת החקירה אם אינו מעוניין בכך? [illegible] אולי ניתן לעשות זאת לגבי דם או רוק, אך האם זה מותר?

במקרים רבים תנקוט המשטרה בתרגיל הידוע: החשוד ייעצר, ובבית-המשפט יאמר החוקר: הוא אינו משתף פעולה, ולכן החקירה מתעכבת, ויש להאריך את המעצר. אם יאפשר בדיקה של דם/רוק/זרע, נוכל לשחררו. ברוב המקרים זה עובד.

בארצות-הברית נמצאה, לפני כמה שנים דרך ל"חליבת" זרע מחשוד בניגוד לרצונו. המשטרה חקרה שם אב, שנחשד בקיום יחסים עם בתו הקטינה. הרופאים האמריקנים הצליחו לחדור לגופו של החשוד דרך העכוז, לעסות באופן מלאכותי בלוטות מסויימות, ולגרום להפרשת זרע. האיש הועמד לדין, אבל בית-המשפט פסל את הזרע כראיה, בשל הדרך המשפילה שבה נהגו בחשוד.

המשטרה מנסה להתגבר על הקשיים שמעמיד לפניה בית-המשפט העליון בדרכי-החקירה המסורתיות: מעצר ממושך. לפעמים היא מצליחה, ולפעמים נכשלת. לפני כארבע שנים נעצרה בנמל התעופה בן-גוריון סימה גליוטי, שהיתה חשודה בהברחת 150 גרם הירואין ב"זרג" בתוך מעיה. הסכם-פשרה בין החוקר, רב-פקד אמנון שמש, לבין הסניגורים, שמחה דז ויוסי שוהם, קבע כי היא תקבל נרות גליצרין. הנרות הקלו, באמת, את יציאותיה, אבל לא גרמו לפליטת הגופים הזרים. 22 יום היא היתה עצורה, בפיקוח של שוטרת 24 שעות ביממה, ולבסוף שוחררה. המשטרה מאמינה עד היום שבתוך גופה היתה, כל הזמן הזה, חבילה ובה 150 גרם של "המוות הלבן".

יצחק אלבז בן ה-28 מהרצליה לא היה כה חזק. לפני כארבעה חודשים הוא נעצר בחשד שבתוך גופו יש סמים. הוא סירב לעשות חוקן, ושופט-השלום עמיקם פסאלקוב קבע כי ניתן לטבע לעשות את שלו". אלבז, כבול בידיו וברגליו לשוטר, בהשגחה צמודה ללא הרף, החליט להפסיק לאכול, כדי שמעיו יפסיקו את פעולתם. 22 יום הוא לא עשה את צרכיו. ביום ה-23 החל לדמם, ואז "נשבר", ופלט את חבילת הסמים. סניגורו, עו"ד דוד יפתח, הצליח להביא לשיחרורו מייד בתום העינוי.

צריך, כמובן, לזכור שהשוטרים לוחמים בפשע, ותפקידם לעשות הכל, במסגרת סמכויותיהם ובמסגרת החוק, כדי לבער את הפשע. אין זה סוד, שבכל מלחמה – וגם במאבק נגד הפשיעה – נפגעים לפעמים חפים מפשע. אי-אפשר לנהל מלחמה בדרך אחרת. השוטרים עושים את שלהם – אבל החברה חייבת למצוא את הגבול לסמכויותיהם.

שני סוגי בדיקות

ד"ר חיים משגב מבחין בין סוגי הבדיקות הגופניות. לדעתו, חדירה לגוף צריכה להיות אסורה, אבל בדיקה חיצונית מותרת. מותר לחוקרים לקחת מחשוד כמה שערות, כדי להשוותן לשערות שהעבריין השאיר במקום הפשע. אבל גם בכך יש להבחין: תלישת שערה מהראש מותרת, אבל תלישה של שערה מהערווה, כדי להוכיח תיק אונס, משפילה ומעליבה, ולכן פסולה.

"לבית המשפט קשה במקרים כאלה" אומר ד"ר משגב, "השופטים יודעים שהנאשם אשם, משום שהראיה המרשיעה אמינה בעיניהם. אבל הם חייבים להגן על זכות של מיליונים, של הציבור הרחב, ששוטרים לא ישפילו אותם כך. השופט חייב, איפוא, לזכות נאשם, שאין לו ספק באשמתו.

"יש לשופט עוד בעיה: מגיעים אליו, לבית-המשפט, רק המקרים שבהם נתגלו ראיות: סמים באבר-מין של אשה, הירואין בקיבה וכדומה. לא מגיעים אליו אלפי המקרים, שבהם נאלצו אנשים חפים מפשע לעבור בדיקות משפילות כאלה – ולא נמצא דבר".

נתונים שהובאו על-ידי ד"ר מרדכי קרמניצר מהאוניברסיטה העברית, בכנס השנתי האחרון של האגודה הישראלית לקרימינולוגיה, הראו עד כמה נכונה ההבחנה, שרוב ה"נבדקים" חפים מפשע. לדבריו, בשנת 1985 נערכו בדיקות גופניות לגילוי סמים ל-7,415 חיילים, שלגביהם היה קיים "חשד". רק אצל 6.2 אחוז מהם נתגלו סמים: 93.8 אחוז מהבדיקות היו "שליליות". 6,955 מתוך הנבדקים לא השתמשו בסמים, אך חויבו לעבור את הבדיקה.

כאמור, אם לא יימצאו סייגים ברורים, זה עלול לקרות מחר גם לך: מישהו יפלוש לתוך גופך ויחטט שם. הוא לא יעשה את זה למען בריאותך. הוא לא יהיה רופא, שמבקש לעזור לך. האיש שיחטט בתוך גופך, יערוך שם חיפוש. הוא יבקש להזיק לך. הוא יבקש למצוא בתוכך ראיות, על מנת להרשיע אותך, על מנת לשלוח אותך לבית-הסוהר.

לא מוכנים לדבר

הקושי העיקרי בכתיבת כתבה זו היה מציאת אנשים, שבתוך גופם ביצעה המשטרה חיפוש, ואשר נמצאו חפים מפשע. אלה הם האנשים, שלהגנתם נועדה הכתבה. אבל דווקא אנשים אלה אינם רוצים לדבר.

יפהפיה תל-אביבית, שחזרה ארצה בטיסה, נחשדה שהיא מבריחה סמים. החיפוש שנעשה בגופה היה משפיל, ופגע בה – חסרת העבר הפלילי – בצורה קשה. כעבור זמן קצר חתכה את הורידים. האם היה לנסיון ההתאבדות קשר עם החיפוש הגניקולוגי שנעשה בה? איש אינו יודע. מקורביה ביקשו ממני לא לפנות אליה, ולא להזכיר לה את האירוע הטראומתי.

מפיק סרטים ידוע, שהיה קרבן לחיפוש באחוריו – חיפוש מביך ומשפיל, שבו לא נמצא דבר – הסכים תחילה לספר לי על כך, ואחר כך התחרט: "אני כבר לא בן עשרים, ואני רוצה לנהל את חיי ואת עסקי בשקט. אינני מעוניין בפירסומים הקושרים אותי לתחום הזה. אינני רוצה גם לעורר את המשטרה..."

מה מותר ומה אסור

בישראל אין חוק ברור, האומר אילו פעולות מותר לעשות, ואילו פעולות-חקירה אסורות. בית המשפט העליון הוא זה שמפרש את החוקים, וקובע את המותר ואת האסור.

כללית, קובעת פקודת סדר-הדין הפלילי (מעצר וחיפוש), כי כל שוטר רשאי לחפש "בכליו או בגופו" של כל אדם. חוק הגנת הפרטיות, מצד שני, מגן על האזרח מפני "בילוש, התחקות, או הטרדה אחרת".

בית-המשפט העליון מצא את קו-הגבול שעד אליו רשאית המשטרה לחדור, והוא עורו של האדם. הנשיא מאיר שמגר קבע (בפסק-דינו של אברהם חורי, שסירב לטבול את ידיו לבדיקה אם נגע בחשיש) כי "החיפוש בגופו של אדם איננו מתייחס אך ורק לדברים הנישאים על הגוף, כגון הבגדים, אלא גם לעיקר, היינו לחיפוש על הגוף ממש".

השופט שמגר מבחין בין חיפוש חיצוני, "לבין חיפוש שיש בו משום חדירה לגופו של האדם, כגון שאיבת תוכן הקיבה, ביצוע חוקן, ואף בדיקות דם, הכרוכות, כמובן, בנקיבת העור והווריד".

בית-המשפט העליון קבע, איפוא, ש"יש להימנע מכך, שתוככי גופו של אדם יהיו פתוחים לכל עין חוקרת ומחטטת".

אבל נקבע שהשוטרים רשאים "לשכנע" חשוד "להסכים מרצונו" לבדיקה, ו"להסביר לו" שאם יסרב להיבדק, עשוי בית-המשפט להתחשב בסירובו בפסק-הדין.

ה"פוזה" האמריקנית המוכרת: חשודים בהמתנה לבדיקה המשטרתית. ההמשך עלול להיות משפיל ומכאיב יותר

איגוד מקבלי גימלאות מגרמניה בע"מ / בנין מגדלור

פנסיה מגרמניה* ללא השקעה עצמית

אנו מעמידים את שרותי הבנק השני בגודלו בגרמניה למתן הלוואות בתנאים הטובים ביותר לכל מי שנרשמו (לאו דווקא בארגוננו) בשנת 1983 ועדיין לא מימשו זכויותיהם.

* עפ"י אישור בנק ישראל התכנית אפשרית גם למי שלא היה נרדף הנאצים.

משרד: תל-אביב, בן-יהודה 1 (בנין מגדלור) ק.א. שעות 8.00–15.00, ☎ 03-659155/6, 659726

מריאל תקשורת

מפעלים פטרוכימיים בישראל בע"מ
ת.ד. 99 חיפה
מכרז 5/87
מוצע בזה למכירה:
מנוף מונע תוצרת חב' LORAIN דגם HC-320, שנת ייצור 1966, כושר הנפה מקסימלי כ־15 טון, ברדיוס 12 רגל, אורך זרועות (15+10+20+20) רגל.
את המנוף ניתן לראות בשטח המפעל בימים א'–ה' בין השעות 07.30–15.00.
בדבר פרטים נוספים לפנות למח' אספקות 04-727280.

למכירה
עודפי ציוד וסככות ישנות
לפנות לאגף המשק
☎ 03-9610891-3

הסתדרות מדיצינית — הדסה
שלוחות הדסה ירושלים
עכשיו גם בתל־אביב
מרפאות הדסה ירושלים יופעלו על ידי מומחים בתחומי הרפואה השונים גם בתל־אביב.
הנהלת הסתדרות מדיצינית הדסה החליטה להקל על חולים המתגוררים מחוץ לירושלים ולאפשר להם לקבל יעוץ, מעקב או טיפול באזור הקרוב יותר למקום מגוריהם.
יכובדו גם הפניות של קופות החולים
התשלום עבור ביקור במרפאה הציבורית 17–10 ש"ח בהתאם לתעריף הארצי שנקבע ע"י משרד הבריאות.
מרפאות הדסה — בית הרופאים — מדיכלל
רחוב ריינס 18, תל־אביב
בימים א'–ה', שעות הקבלה: 2.00–5.00 אחרי־הצהריים.
לקביעת תור וקבלת מידע נוסף נא להתקשר לטל' 03-228812
חולים המעוניינים להתקבל אצל רופא מסוים, יוכלו לעשות זאת במסגרת שר"פ הנהוגה בהדסה.
טלפונים – בירושלים: 02-446335, 02-422287
ובתל־אביב: 03-228812

עתון 77 בשתוף עם בית ברל
ארועי העשור
הארוע המרכזי
במוזיאון ת"א, אולם רקאנטי 2.2.87 בשעה 20:30
בתכנית:
- ראיונות עם סופרים ומשוררים
- ברכות של אישי ציבור
- הופעת אמנים אורחים
- מחזות של תיאטרון חיפה– "שיחות"–הצגת שירה
לרגל הארוע-הוצאה מיוחדת של גליון העשור (120 עמ', 75 משתתפים).
חתום על עתון 77 - עכשיו
שם ומשפחה ______
כתובת ______
טל. ______
מצורף בזה צ'ק על סך 30 ש"ח עבור 10 גליונות, כולל משלוח המשוך על בנק ______
חתימה ______ תאריך ______
לרגל חגיגות העשור מבצע מנויים!

אליהו עמיקם

אמיל והשדרנים

בפרק הקודם עסקנו בשני סיפורי־אסון: סיפור האסון־כמשיח וסיפור האסון־כפלסטין. מספרו של הראשון היה אורי צבי גרינברג, של השני – המשורר אמיל חביבי.

אצ"ג סיפר את סיפורו בשיר – „באוזני ילד אסור", הוא סיפר אותו באוזני „ילד עברי בציון המושפלת".

חביבי סיפר את סיפורו במחזה – „החזוק – סיפורו של אופסימיסט". הוא סיפר אותו לילד היהודי הקולקטיבי (גילו אפס עד מאה־ועשרים ומעלה), והילד הזה – קשה־חינוך־ותרבות הוא – קורבן לשניהם, שתי מכות הטבע היהודי. וגם הוא שרוי בציון המושפלת, הרבה יותר עכשיו מכפי שהיתה אז, כשאצ"ג סיפר את סיפורו לילד בן זמנו.

חביבי מספר את סיפורו באוזני הילד היהודי הזקן והקכשווי, באמצעות כלי התקשורת שלו: תיאטרון חיפה (מיפקדת כללית) והטלוויזיה (סיקור הלל־האתר היהודי וסביבתו) המצויידת בשרותים פעלתנים ובמיכשור יעיל אחר, יהודי סלו, כמובן.

אצ"ג מספר על אסון שיקרה. חביבי – על אסון שקרה. אך ראה זה פלא – דווקא סיפורו של אצ"ג, „באוזני הילד", הוא סיפור לבוגרים. ואילו סיפורו של חביבי, אשר נועד לבוגרים, הוא הוא מסיפורי הילדים.

★

האסון התחיל ב־1948 – טוענים אמיל ושדרניו – באו יהודים ושדדו את פלסטין.

את הסיפור הזה הם סיפרו, בין היתר, במצלמות של הטלוויזיה הנ"ל, תוך קריצת העין השמאלית ובמשיכה עדינה של עפעפה התחתון כלפי מטה.

ואותו סיפור מחייב אותי להעיר אי־אילו הערות בשוליו, באוזני הילד, שלמענו הוא הופק. הבטחתי לו זאת בשיחתנו הקודמת. והרי הערותי.

ב־1948 לא התחיל שום דבר. דברים אחדים נסתיימו. דברים אחרים נתחדשו. דברים גם נמשכו. בא הקץ על השלטון הבריטי בארץ־ישראל. נתחדש בה שלטון ישראל. נמשך הנסיון לעקור את היהודים מן המזרח־התיכון. אבל התחלתו? שום תהליך היסטורי לא התחיל ב־1948.

מלחמת חרות ישראל לא התחילה ב־1948, עם פלישת מרבית המדינות הערביות לארץ־ישראל. היא התפרצה שמונה שנים לפני־כן, אם מלחמה פירושה – דם משני צידי המיתרס, בין שני כוחות לוחמים, גם אם אחד מהם קטן והשני עצום.

מטרות מלחמה זו נוסחו אז באורח ברור וחד־משמעי: גירוש השלטון הזר מן הארץ; כינון מדינה עברית ריבונית בה; הקמת צבא עברי, שיהיה מגן לקיומה. ב־1948 אימץ כמעט כל עם ישראל את מטרות מלחמתו של המיעוט הקטן. והשלטון הזר גורש. קמה מדינת ישראל וצבא ישראל מגן לה.

אם כן, איזו התחלה היתה זו? זה היה המשך תהליך השבתו של עם למכורתו והשבת ריבונותו עליה.

ובמקביל היה המשך לפעילות כוחות עקירתו של אותו עם מאדמתו. פעילות זו ליוותה את תהליך השיבה מראשיתו והתבטאה בשרשרת בלתי־פוסקת של נסיונות לעקור מן השורש את היש היהודי. לפני קום המדינה נקראו נסיונות אלה – „מאורעות": תר"פ, תרפ"ט, תרצ"ו – תרצ"ח. מאז קום המדינה הם נקראו – מלחמות או מערכות או מיבצעים: מלחמת־השחרור, מיבצע קדש, מלחמת ששת־הימים, מלחמת־ההתשה, מלחמת יום־כיפור וכיו"ב.

בפסקי הזמן, בין ההתלקחויות הגדולות, היו תמיד לוחשות מדורות קטנות, משהו מעין ה„מאבק המזויין" – בסכין, באקדח, ברימון או בכל כלי־נשק אחר. פרצים כאלה נמשכו כמעט ללא הפוגה. ובכל מקום, שבו הצליח נסיון העקירה, לא נותרה אף נפש יהודי אחת. וזה ללא יוצא מן הכלל – חברון, גוש־עציון, כפר־שילוח, מזרח־ירושלים כולה. הכל נשאר יודנריין – במאה אחוז ובמאה אחוז של מקרים.

★

לשיא הגיע מאמץ העקירה ב־1948 – הגדול בכל ה„מאורעות". והפעם יצאו למלחמה לא רק כנופיות תושבי־הארץ. הפעם עלו על הישוב היהודי לעקרו צבאות סדירים, על נשקם. וכאן קרה האסון – גם מאמץ זה, המאמץ העליון, עלה בתוהו שהשאירו הבריטים. האסון היה בכך, שכל הכוחות הערביים לא היה להם הכוח להביא את האסון הדרוש על האוכלוסייה היהודית בת כמחצית מיליון נפש. זה היה סיפור־האסון־כפלסטין האמיתי ולא כפי שמספרים אותו אמיל ושדרניו – לא הצלחת הפלישה היהודית היתה האסון, אלא כשלונה החרוץ של הפלישה הערבית.

ואלמלא קרה אסון זה, היה נשאר בתל־אביב אותו מספר יהודים, שנשאר בחברון אחרי 1929, ובשכם – אחרי 1948. אותו מספר יהודי היה נשאר בארץ־ישראל כולה. לא היו נשארים יהודים אפילו בבתי־קברות. כי מי שמוכן לאכול כבד אדם, לא ישאיר בוודאי את עצמותיו בסמוך לביתו.

אם כן, היהודים לא נעקרו. הם לא ברחו, שכן אפילו היו רוצים לברוח, לא היה להם לאן. וכך נשארו הם עם הערבים שלא ברחו. אולם המאמץ לעקור אותם, שלא התחיל בשנת 1948, אלא עשרות שנים לפני כן, נמשך.

מעתה הוא נקרא, כאמור – מלחמות. והמלחמות פקדו את מדינת ישראל, בקביעות ובתכיפות של „מאורעות", ובין מלחמה למלחמה – „מאבק מזויין" מסוג זה או אחר, כמו בין ה„מאורעות". היה רק חידוש אחד במאמץ המתמשך – המלחמה התקשורתית, שהופקדה רובה ככולה, בידי יהודי־התקשורת (שם הצופן של הקומנדו היהודי הוהו יאהוד אבו־שלום).

והנה דם רב נשפך עד שנסתבר, כי המלחמות לא הביאו יותר ברכה מן המאורעות. המטרה לא הושגה – היהודים לא נעקרו. העוקרים למדו סוף־סוף, כי בכוח הזרוע לא ישיגו דבר וכי המקום היחיד, שבו יוכלו לעקור את היהודי מן השדה הוא לא השדה, שדה־הקרב, אלא השולחן.

ועוד הבינו, שהדבר לא יוגז בלא עזרה מאסיבית מצד היהודים התקשורתיים והאפנרים היהודים (האפנרים הערבים היו בעלי ארמות, ואילו האפנרים היהודים הם בעלי תחבורת, אולי משום שהערבים הם עם יושב והיהודים עם נוסע).

כך נולד תהליך השלום וחולל פלאים לאלתר. לא יבשה הדיו על הסכמי־השלום, וישראל עפה משני שלישים מן השטח שהיה בידה – כל סיני. והוויתור לעיני הנסיגה לא ינוח ולא ישקוט עד שיעקור אותה גם מן המטרים הספורים של טאבה.

ואז אפשר יהיה להמשיך בתהליך־השלום ב„גדה המערבית", ואחריה – בגליל, ואחריה – הלאה, דרומה. ויצמן כבר יראג, שהכל יעבור בשלום, כי הכל עובר, (אמיל) חביבי, כפי שלמדנו מימי כהונתו של ויצמן הראשון.

★

אלו הן הערותי בשולי סיפורם של אמיל ושל שדרניו, שרציתי להשמיע באוזניך, ילד עברי בציון המושפלת, ואתה במקומו של הילד הירושלמי ההוא, אשר האזין, לפני 56 שנה, לסיפורו של אצ"ג על האסון במשיח.

הצבעתי על עובדות ספורות, מתוך רבות. כל ילד יכול לבדוק אותן ולוודא את נכונותן. אבל זכור, מי שמצביע על עובדות אלו מוקע כאויב השלום – פאשיסט, מניאק, אשכנזי מלוכלך, שצריך לפרק לו את העצמות (כל אלה הם דברים המושמעים בין כותלי הפרלמנט הבי־דמוקרטי במערכה של ירושלים).

מי שמסתיר או מסלף עובדות אלו הוא אוהב שלום, דמוקרט, מתקדם וכו' וכו'. גם דברים אלה מושמעים בין כותלי הפרלמנט הנ"ל, ויש להם אותו משקל ואותו טעם־וריח, כמו לדברים היוצאים מפי ח"כ צדלן ביטון, אביר הדמוקרטיה המקומית.

ההערות שלי, אני מודה, עלולות לפגוע בסיפורם המצויין של אמיל ושל שדרניו. זהו סיפור, שיארוסלב השק, יוצרו של „החייל האמיץ שוויק", היה יכול להתגאות בו. אבל כדי שהוא יהיה אמין יותר, צריך להתאים לו את המציאות סביבו.

בתיקון המציאות הישראלית ובשיפוצה עוסקים עתה, יומם ולילה, כל זרועות החינוך־והתרבות, כגון התיאטרון, התקשורת על כל סוגיה, המנכ"ל של מדיניות החוץ הישראלית, אגודת הקוסמים ועוד.

למשל, המנכ"ל הנ"ל החליט לשים קץ לנסיונות לעקור את ישראל מן האזור. מה עשה? החליט, שמשרדו יפסיק להפיץ את האמנה הפלסטינית, המטפלת בפתרון הסופי. הצעד נראה נבון, ואולי גם דיפלומטי. השאלה היא, אם הוא גם דמוקרטי, שכן צריך היה לשאול את פי בעלי האמנה, אם הם מסכימים לצעד חד־צדדי כזה מצד היהודים.

יש לנו עוד כמה תמיהות בנוגע לאסון שנקלה בפלסטין.

★ (במאמר שני)

הערות בשוליים

הרב מנחם הכהן

מושלים בכיפה

מצב לאומי: במצב הזה, יותר בריא לא להיות חולה.

★

חשבוע בכנסת: פרלמנט יהודי: מדברים עם הידיים.

★

עיסקת חבילה: „מסתמנת פשרה במחלוקת בין ההסתדרות לאוצר על קופת חולים".

– הממשלה תקבל את החולים וההסתדרות את הקופה.

★

מצב כלכלי: בגדי התוכנית החדשה: המלך עירום והקיסר ערום.

★

אהבת תורה ויראת שמים: „ועדת החינוך של עירית ת"א החליטה לחייב תלמידים בכיסוי ראש בשעורי תנ"ך".

– אין ספק, לאחר שיחוייבו בכיפות, יאהבו תלמידינו את לימודי היהדות עוד יותר.

★

צילום רחוב: עוד בעירום ועריה עם כיפה על הראש.

– כותרות לתמונה: „ילד טוב תל־אביב", „תן כבוד למסורת", „על ראש העריה בוערת הכיפה".

★

מתוך פרקי אבות העיר: דע מאין באת: מכיפה סרוגה, מכיפה שחורה, מכיפת קטיפה, מכיפה של משי, מכיפה אדומה ומכיפה של שרצים.

★

תולה ארץ על גלימה: „בחסות הרב הראשון לציון לשעבר ושר הפנים (מיל.), תוצג לעיני אלפים בבנייני־האומה בירושלים „הגלימה הקדושה" – מחוללת הניסים ועושה הנפלאות".

– בושה וגלימה.

★

בבא מיקשעם: פעם היה לנו תלמוד עם בבא קמא, בבא מציעא ובבא בתרא. היום יש לנו ש"ס עם ברוך בבא, עלי בבא וגלימה בבא.

★

עיות הצמרת: מן העתונות: „פנינה רוזנבלום: אני גאה להיות אזרחית גרמניה, אני מצטערת על מה שקרה בשואה, אבל בחיים שלי לא בכיתי על חלב שנשפך".

– מאורעות הזמן: זלמן שושי – האורקל של ועדת הפנים; פנינה רוזנבלום – הפרימזונה של המדינה.

★

השוחר של עוזה על יוחסין: השר דוד לוי עם רה"מ יצחק שמיר.

– סיפור בדרום אמריקאי: אשה לבעלה: פדרו, פדרו, למה אתה מחזיק את הרובה? אתה חוזר לחיים הפוליטיים!

דידי מנוסי

מָה עָשִׂיתִי בִּסְדוֹם־סִיטִי

אַל תִּוָּלֵד שָׁם יְלָדִי הַיָּקָר
כִּי בְּבֵית־הַחוֹלִים שָׁם טִנֹּפֶת וָקֹר
וְאֵין בּוֹ שֵׁרוּת לְהַגִּישׁ לְךָ בַּקְבּוּק
וְאֵין בּוֹ חִתּוּל לְנַגֵּב אֶת הַקָּק.

וְאִם תִּוָּלֵד – אַל תַּגִּיעַ לַגַּן
שֶׁכֵּן שָׁם קְפוּחַ פְּרִינְצִים מְעֻנָּן
וּשְׂכַר הַגַּנֶּנֶת כָּל כָּךְ מְגֻחָךְ
שֶׁאֵין סַבְלָנוּת לָהּ לְךָ הַנּוֹכֵחַ.

וְאִם תְּסַיֵּם אֶת הַגַּן – אַל תֵּלֵךְ
לְחִנּוּךְ־יְסוֹדִי מֻזְנָח וְחוֹלֶה,
שֶׁרָמַת הַלִּמּוּד בּוֹ עַל גְּבוּל הַחֶרְפָּה
(מִלְּבַד שִׁעוּרִים שֶׁל תַּנַ"ךְ – עִם כִּפָּה).

וְאִם... לְתִיכוֹן אָנָּא אַל תַּעֲלֶה,
שֶׁאֵינֶנּוּ חִנָּם עוֹד, לָכֵן הוּא מַפְלֶה
בֵּין עָשִׁיר לְעָנִי מִתְבּוֹסֵס בְּשֶׁלּוֹ...
כָּל־זֹאת פְּלוּס חָשִׁישׁ וְסַמִּין וּמַה לֹּא.

וְאִם כְּבָר תִּגְמֹר – הִזָּהֵר מִצָּבָא
שֶׁטֶרְטוּר טִירוֹנִים שָׁם הָפַךְ לְמִצְוָה
מַמָּשׁ כְּמוֹ שְׁמִירַת־הַשַּׁבָּת וְכָשֵׁר
עִם רַב הַחַיָּב כָּל אִמּוּן לְאַשֵּׁר.

וְאִם הִשְׁתַּחְרַרְתָּ – תִּשְׁכַּח בִּמְחִילָה
מֵחֲלוֹם לְהָפֹךְ לְתַלְמִיד־מִכְלָלָה
כַּאֲשֶׁר שְׂכַר־לִמּוּד־מֻנְפָּח מְמֻמָּן
(לַמַּרְצִים) שַׁבָּתוֹן עַל הַלּוֹקֵשׁ הַשָּׁמֵן.

סִיַּמְתָּ? – צָרִיךְ עֵצָה נְבוֹנָה
שֶׁלֹּא תְּהַרְהֵר בְּעִנְיַן חֲתֻנָּה
שֶׁכֵּן כַּלָּתְךָ הַנִּבְחֶרֶת – אוּלַי –
הִיא גִּיֹּרֶת־רֵפוֹרְמִית, וְאָז... אַלְלַי...

נָשָׂאתָ אִשָּׁה (לֹא לְפִי הַתָּכְנִית),
לְפָחוֹת אַל תַּחְסֹךְ לְדִירָה וּמְכוֹנִית
כֵּיוָן שֶׁבַּנְקִים בִּסְדוֹם, חֲבִיבִי,
כָּל עֶרְכְּךָ וְעֶרְכָּהּ הִיא קֶרֶן־הַצְּבִי.

וְגַם... אַל תַּחְלִיט לַעֲקֹר לַקִּבּוּץ
(עַל אַף מְקוֹמוֹ הָעֶלְיוֹן בַּשִּׁבּוּץ)
שֶׁשְּׁמָהּ הַ„בֵּרוּר" – לְפִי כְּלָל וּמִשְׁפָּט –
זֶה מוּרוֹת אוֹ טִמְטוּם אוֹ פָּשׁוּט אִי־אַכְפַּת.

לֹא שָׁמַעְתָּ עַד הֵנָּה, סוֹרֵר וּמִסְכֵּן,
אָז הַקְשֵׁב אַךְ הַפַּעַם: וְאַל תִּתְחַיֵּךְ!
כִּי גִּיל זֶה לֹא גִּיל (וְאֵת אוֹמֶרֶת: גִּילָה)
וּבְבָתֵּי הַחוֹלִים... הַזְּנָחָה הָרְגִילָה.

שֶׁלֹּא לְדַבֵּר עַל בָּתֵּי־הָאָבוֹת
שֶׁרֻבָּם כַּנִּרְאֶה, הֵם בָּתֵּי־תַלְאוּבוֹת
כַּאֲשֶׁר מְמַסִּים אֶת קִצְבַּת־הַזִּקְנָה
וְעוֹשְׁקִים אֶת הַפֶּנְסְיָה כְּתוֹר תַּקָּנָה.

וְכָאן הַצִּמּוּק בֵּן יָקָר וְחָמוּד
לֹא חַיִּים שָׁם, אוּ אַל תְּמַהֵר שָׁם לָמוּת
הוֹאִיל וְנוֹדַע לִי מִפִּי הַגְּבוּרָה
עַל עוֹד מַס בְּדַרְכּוֹ אַגְרָה לִקְבוּרָה.

ד.מ.

וְעַכְשָׁו גַּם אַתֶּם הַקּוֹרְאִים כְּבָר רוֹאִים!

מָה עָשִׂיתִי בִּסְדוֹם־סִיטִי

חיים חפר

בריאות האוצר

אֵין סָפֵק – הָאוֹצָר חוֹלֶה. תָּאֵי הַשֵּׂכֶל מִתְפָּרְקִים וְגוֹסְסִים / אֲפִלּוּ הַתְּכָנִים, שֶׁקּוֹרְאִים לָהֶם „אֱנוֹשִׁיּוּת", דְּפוּקִים וַהֲרוּסִים / אָנוּ מַבִּיטִים אֶל נְצִיגָיו בַּטֶּלֶוִיזְיָה וְרוֹאִים אֶת הַשֶּׁבֶר וְהַחֲרָסִים / הִנֵּה, אַתָּה אוֹמֵר לְעַצְמְךָ, אֲנָשִׁים נָאִים כִּבְיָכוֹל, בְּנֵי אָדָם מְנֻמָּסִים / אֲנָשִׁים הַמְּבִינִים בְּכֶסֶף, בְּקֻפָּה וּבְהַנְהָלַת פִּנְקָסִים / וּמַדּוּעַ, כְּשֶׁאָנוּ רוֹאִים אוֹתָם אֲנַחְנוּ מְבֹאָסִים? / קְחוּ אֶת אַהֲרֹן פוֹגֶל שֶׁהִשְׁוָה אֶת הָאַחְיוֹת לְחוֹטְפוֹת מְטוֹסִים / קְחוּ אֶת הִלֵּל דוּדָאִי שֶׁחָכְמָתוֹ כְּעָרְמַת סוֹחֵר סוּסִים / קְחוּ אֶת שַׂר הָאוֹצָר הַמְרַקֵּד בֵּין הַנִּסִּים וְהַמִּסִּים וְהַמְּכָסִים / קְחוּ אוֹתָם – אֶת יַדְעָנוּתָם, אֶת פִּלְפּוּלֵיהֶם, אֶת הַחִיּוּכִים הַמְעֻשִּׂים / וּקְחוּ אֶת הָעוֹבְדִים, אֶת אַ בְ נֵ י הַ פִּ נָּ ה אֲשֶׁר בָּהֶם הֵם מוֹאֲסִים / אֶת הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר אֵינָם מִתְחַכְּמִים, אֶת אֵלֶּה הַמַּגִּיעִים וְהָעוֹשִׂים / – הַשְׁווּ וְתִרְאוּ אֵיךְ הָאוֹצָר חוֹלֶה, תִּרְאוּ אֶת חַדְרֵי הַלֵּב וְחַדְרֵי הַכַּסָּפוֹת קוֹרְסִים / תִּרְאוּ אֶת עַרְפֶּל הָאַפַּתְיָה הַמִּסְתַּתֵּר מֵאֲחוֹרֵי הָעַפְעַפַּיִם וְהָרִיסִים / וְתָבִינוּ כִּי כָּל מַה שֶּׁהֵם רוֹאִים בָּנוּ – אֵלֶּה רַק מִסְפָּרִים, וּבְעִקָּר אֲפָסִים / וְכִי שָׁם בִּירוּשָׁלַיִם, הַגֶּ'נְטֶלְמֶנִים הַלָּלוּ הַמִּתְחַכְּמִים וְהָאֲבוּסִים / שָׁכְחוּ כִּי גַּם בְּנֵי הָאָדָם הֵם לִפְעָמִים אַחַד הַנְּכָסִים ●●

הָאוֹצָר חוֹלֶה, אֵין סָפֵק. הוּא זָקוּק בִּדְחִיפוּת לְאִשְׁפּוּז / מִדֵּי פַּעַם הוּא מֵקִיץ מִסִּיּוּטֵי הַלַּיְלָה וְזוֹעֵק: לִקְחוּ לִי אֲחוּזוֹ / לִפְעָמִים, בֵּין עֲוִית פְּסִיכוֹטִית זֹאת אוֹ אַחֶרֶת / הוּא שׁוֹכֵחַ, שֶׁעוֹבֵד מְרֻצֶּה – גַּם עוֹבֵד אַחֶרֶת / וּכְשֶׁיֵּשׁ שִׂמְחָה בַּבַּיִת – יֵשׁ יוֹתֵר תּוֹצֶרֶת / לִפְעָמִים, בִּשְׁעוֹת עַרְבַּיִם מֶלַנְכּוֹלִיּוֹת, הוּא בֵּין מְקֹרָבֵי מְקֹרָבָיו מוֹדֶה / כִּי לֹא הָיְתָה זֹאת הָאַמְנֶזְיָה דַּוְקָא שֶׁהִשְׁכִּיחָה מִמֶּנּוּ, לְמָשָׁל, אֶת „וַעֲדַת פֶּרֶה" / הַכֹּל הָיָה מְחֻשָּׁב וּמְתֻכְנָן, הוּא לוֹחֵשׁ, וּפִתְאֹם – הוּא יוֹצֵא מִן הַדֶּפְּרֶסְיָה / וּמְהַלֵּךְ רָכִיל בְּחֶדְוָה, וּמְנַפְנֵף תְּלוּשֵׁי מַשְׂכֹּרֶת נִבְחָרִים בְּפַרְהֶסְיָה / וְנִשְׁבָּע בַּתַּקְצִיב שֶׁאֵין בִּלְתּוֹ, וְקוֹרֵא: קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁ, קָדוֹשׁוֹ / וּמִסְתַּעֵר עַל יְצָרִים שֶׁכְּבָר נִכְבְּשׁוּ, וּמְנַסֶּה אוֹתָם מֵחָדָשׁ לִכְבֹּשׁ / וּמְגוּפִים, שֶׁהֵם כְּבָר עוֹר וַעֲצָמוֹת, הוּא מוֹסִיף הוֹרָדָה בַּמִּשְׁקָל לִדְרֹשׁ / וּמֵהַסְכָּמִים שֶׁהוּא חוֹתֵם בְּעֵת הַיּוֹרֶה, הוּא מִתְעַלֵּם בִּצְחוֹק פָּרוּעַ בַּמַּלְקוֹשׁ / וְהַמַּבִּיט בּוֹ, הֲלֹא מֵבִין – שֶׁסַּכָּנָה בִּתְּפוּעָה כָּזֹאת לִפְגֹּשׁ / וְהַמַּבִּיט בּוֹ, הֲלֹא יוֹדֵעַ – אֵין סָפֵק, הָאוֹצָר דָּפוּק בָּרֹאשׁ / וְכַאֲשֶׁר בּ וּ ר, רַק בּ וּ ר אֶת כָּל אֲסוֹנוֹת הַמֶּשֶׁק הוּא תּוֹלֶה / אַתָּה רוֹאֶה בְּפֵרוּשׁ: נֶפֶשׁ חוֹלָה בְּגוּף חוֹלֶה ●●

יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזֹּאת הָיְתָה הָאֶרְלִיכִיזַצְיָה – מַחֲלַת גַּדְלוּת שֶׁל הַקּוֹרְאִים: „אֲנִי שָׁוִיצוֹ" „אֲנִי שָׁוִיצוֹ" / יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁזֶּה הָיָה נְגִיף הָאֲרִידוֹרִיטִיס, הַהוֹפֵךְ אֶת הַמֹּחַ לְבוּל עֵץ / כַּאֲשֶׁר הַכֶּרֶס מִתְמַלֵּאת וּמִתְנַפַּחַת עַד לְהִתְפּוֹצֵץ / אֲבָל אֵיךְ שֶׁלֹּא תִּקְרְאוּ לַמַּחֲלָה, בְּשֵׁם יוֹתֵר מְכֹעָר, אוֹ שֵׁם יוֹתֵר יָפֶה / צַו הַשָּׁעָה הַמִּיָּדִי, כַּאֲשֶׁר הָאֶזְרָח בְּאוֹצָרוֹ צוֹפֶה / הוּא לִזְעֹק: הַצִּילוּ – רוֹפֵא ●●

הרצל השני

חָשַׁבְנוּ. שֶׁיֵּשׁ כְּבָר מְדִינָה, וְשֶׁחֲזוֹנוֹ שֶׁל הֶרְצֶל כְּבָר מַמָּשׁ/ אֵיפֹה הָ„אַלְטְנוֹיְלַנְד" שֶׁל הַשַּׂר שָׁרִיר פּוֹתֵחַ כָּאן עִדָּן חָדָשׁ/– שׁוֹטְרֵי יְרוּשָׁלַיִם יְהַלְּכוּ חֲמוּשִׁים בִּקְשָׁתוֹת וּרְמָחִים וּלְבוּשֵׁי חֲצָאִיּוֹת עוֹר וְקַשׁ/ בִּטְבֶרְיָה יִצְבְּעוּ אֶת אַבְנֵי הַבַּזֶּלֶת בְּגַוְנֵי שִׁבְעַת הַמִּינִים וְחָלָב וּדְבַשׁ / כַּאֲשֶׁר אֶת כָּל הַמִּשְׂרוֹת הַגְּדוֹלוֹת וְהַקְּטַנּוֹת יְמַלְּאוּ הַפְּקִידִים מֵאֲנַ"שׁ / וְעַל מְנָת שֶׁהַצִּבְיוֹן הַדָּתִי לֹא יִמּוֹג וְלֹא יִטַּשְׁטֵשׁ – / אָז בְּיוֹם שִׁחְרוּרוֹ שֶׁל הָרַבִּי מִלְיוּבָּבִיץ', יָחֹגּוּ גַּם אֶת שִׁחְרוּרוֹ שֶׁל וִילְיַאם נַקַשׁ ●●

השובת רעב

חֲבֵר הַכְּנֶסֶת אָמַל נַאסֶר אַ־דִּין לֹא אָכַל בֹּקֶר וְלֹא אָכַל צָהֳרַיִם / בְּקֹשִׁי הִצְלִיחוּ לְהַשְׁפִּיעַ עָלָיו לְהַפְסִיק אֶת שְׁבִיתַת הָרָעָב הָרֶבַע אַחֲרֵי שְׁתַּיִם /. הַיְּהוּדִים אוֹמְרִים, שֶׁהוּא עָשָׂה זֹאת עַל פִּי בַּקָּשַׁת הַחֲבֵרִים מִ„מְּצוּדַת זְאֵב" / וְהַדְּרוּזִים אוֹמְרִים, כִּי הִפְסִיק אֶת הַשְּׁבִיתָה מִכֵּוָן שֶׁהָיָה רָעֵב ●●

בעיניו של מייק

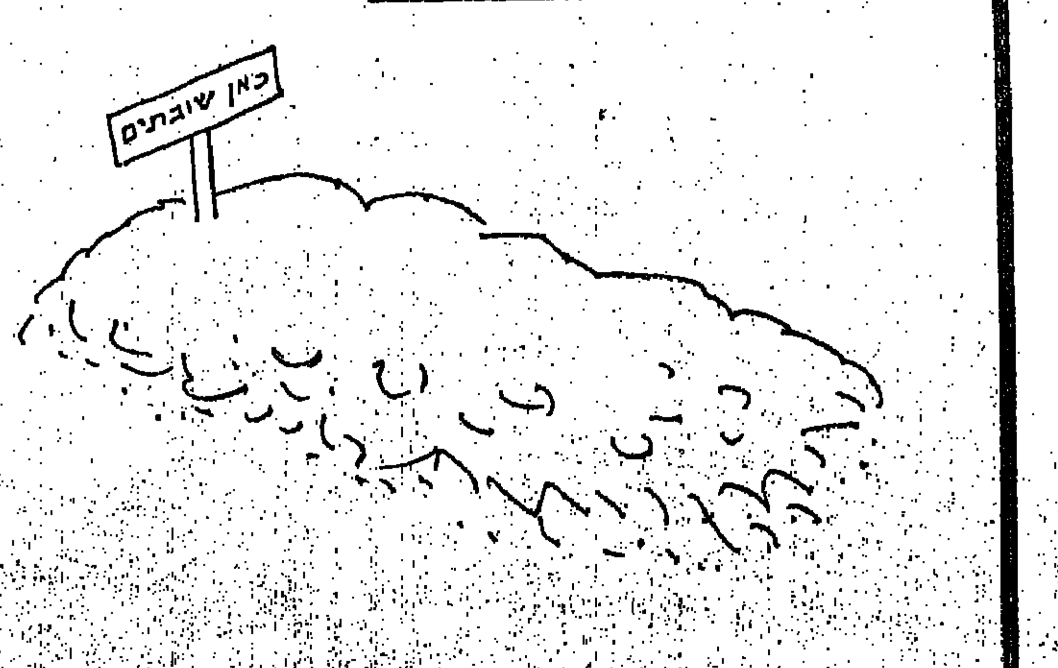

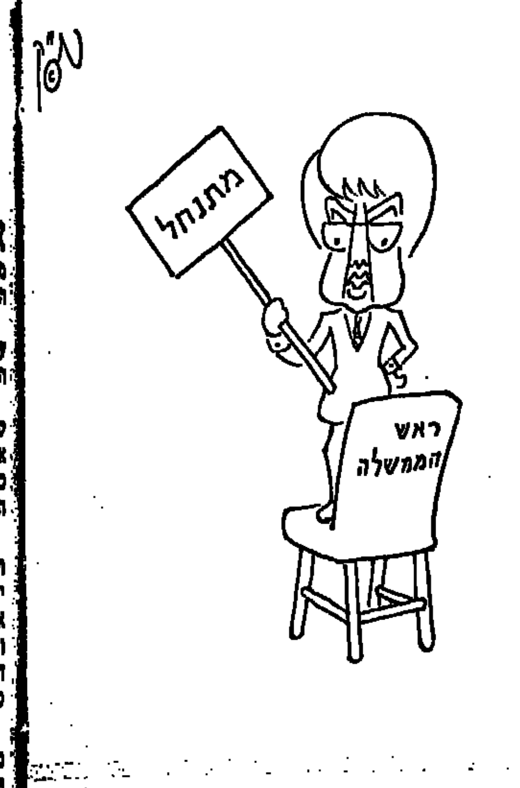

דוד שחם

כסף קטן

סוד כמוס לפרה ולסוס

הכנסת קיבלה בקריאה ראשונה חוק המטיל עונש על פרסום פרטים מדיונים סודיים של ועדת החוץ והבטחון. מכיוון שכל דיוניה של ועדה זו הם סודיים, הרי כל מי שיפרסם פרט כלשהו מתוך מה שנאמר בהם יהיה, כשיתקבל החוק, צפוי לעונש.

את ההצעה לקבוע בחוק שח"כ המדליף מדיוניה של ועדה זו ייחשב לעבריין, חסינותו תוסר והוא יועמד למשפט – דחתה הכנסת. עבריין יהיה רק מי שאינו ח"כ. החוק מכוון, איפוא, כולו נגד התקשורת.

אבל מניין יודעת התקשורת את הפרטים הסודיים על דיוני ועדת החוץ והבטחון? נציגיה הרי אינם יושבים שם. אין לנו אלא להסיק את המסקנה ההגיונית היחידה – הח"כים מספרים לה.

ובכן, זה יהיה המצב על פי החוק החדש: ח"כ המגלה את סודות הוועדה – פטור, עתונאי השומע אותם ממנו ומעביר אותם הלאה – אשם.

אין זאת אלא שהכנסת מתייחסת לחוק כמו עובדי חברת החשמל לחשמל שהם מייצרים. החוק הוא מוצר של הכנסת, חבריה רוצים לקבל אותו חינם.

לא תהיה לתקשורת ברירה אלא להתייחס לכל דיוני הכנסת כחומר סודי האסור בפירסום. כולל שמותיהם של הח"כים.

נראה איך יעמדו הח"כים במיבחן הסודיות הזה.

★

סכנות חמורות

בשבוע שעבר התפנה שרון לרגע קט מספירת הגולגלות של תומכיו להשקיף סביבו ולהזהיר אותנו מפני הסכנות החמורות המרחפות על ראשנו. והפעם לא התכוון להעדר הגאווה הלאומית, כי אם לסכנה מוחשית יותר.

לדבריו, הוא צופה „סכנות חמורות לסחר ולמשק הישראלי בעקבות התפתחות התעשייה בי־שטחים", ובעקיצה בלתי־מוסוונית לשמעון פרס הוא מגלה, כי כבר יש „תוצאות חמורות בשטח" ל„סיסמאות בנוסח העלאת רמת החיים בשטחים".

מזמן לא שמעתי הצגה גלוייה כל כך של טיעון קולוניאליסטי. קל לדמות מה היינו אומרים לו היה הנציב העליון הבריטי אומר בגלוי שיש למנוע הקמת תעשייה בארץ ישראל, כיוון שתוצרתה תתחרה בתעשייה הבריטית. אין ספק, שפה ושם עשו הבריטים מה שיכלו להפריע להתפתחות התעשייה בארץ מנימוקים דומים. אבל יש דברים, שגם אם עושים אותם – אין אומרים אותם. עצם האמירה הגלויה יוצר איכות חדשה של שפלות.

כאשר שרון מדבר על „התוצאות החמורות" של עליית רמת החיים בשטחים, הוא מעיד על קוצר הראייה שלו. שהרי עלייה ברמת החיים של תושבי השטחים מגדילה את כוח הקנייה שלהם ומאפשרת למפעלי תעשייה למכור להם יותר מוצרים.

★

קללת הברכה

בערה, כמעט ילדה, בת שבע־עשרה וחצי נכנסת להריון. היא ומכירה מלצר באיזו מסעדה, שמכיר במקרה מישהו המטפל בבעיות כאלו. בתנאים־לא־תנאים מנסה רופא צעיר לעזור לה להיפטר מן הוולד. משהו קורה למינון של סם ההרדמה. עכשיו היא מתה.

מדוע לא הלכה כאחרות לבית־חולים? – מפני שלא התייצבה בפני „הוועדה". ומדוע לא התייצבה? – ובכן, זה הסיפור. היה עליה להביא אישור מן ההורים והיא היתה בטוחה שהוריה „יהרגו" אותה (לא ברור אם בפועל או רק בהשאלה), כיוון שהם דתיים.

יש לה לצעירה עוד עשרה אחים ואחיות. אחת כבר איננה. בעלה רצח אותה והוא יושב בבית־הסוהר. שפוט למאסר עולם. היתומים הפעוטים נוספו אף הם לקהל הילדים.

טרגדיה ישראלית: קינאה, רצח, מחסור. אסון רפואי, קנאות, פחד, אהבה אסורה.

ואיך קורא הכתב למשפחה הזו? „משפחה ברוכה ילדים".

אני מניח שהוא מבין את פירוש המלים. לא את המצב, כי עכשיו אנחנו בפרוזדורה הלאומנית.

עמוס קינן

שלום רפול

אומרים עליך, ואני מצטט ממקורות מהימנים בני סמכא, שאתה הלוחם העברי הגדול ביותר מאז בר־כוכבא. לעומת זאת, וכאן אני מביע את עצמי, אתה גם המשפטן העברי המעולה ביותר, מאז אחיתופל.

אתה הרי יודע, ומי כמוך יודע, שאש"ף לא רוצה שלום עם ישראל אבל עכשיו, בגלל אחיתופל כמוך, כבר לא ניתן להוכיח את הכוונות הנפשעות של אש"ף.

כידוע לך, אש"ף לא הוציא שום חוק שעל פיו, אסור להיפגש עם ישראלים. וכך, המנוול הזה, שאותו אני לא יכול לראות וגם לא לשמוע ובוודאי לא לדבר אתו, יושב לו חופשי, נהנה מאוויר צח, ומדבר אל כל האנושות פנים אל פנים.

לעומתו אני, נאלץ לשבת בתוך כלוב סגור הרמטית. אפילו לא כלוב זכוכית כמו של אייכמן. מפני שאסור לי על פי החוק שלך אפילו לראות עם מי אני לא מדבר.

הכלוב שלי שחור ואטום. יש לי ווקמן על האוזניים. כפי הנראה, הווקמן שלקחתי מועגונו. בווקמן אני שומע את האו"ם, את השאלות של העתונאים וגם התשובות של המנוול שיושב לו באוויר הצח, מסתכל על האגם הכחול שלרגליו, לא לרגלי, העטור בהררי שלג שאני לא רואה.

כל פעם שהווקמן אומר לי לענות על שאלה של עתונאי, אני עונה. כל פעם שהווקמן שואל אותי אם יש לי מה להעיר, אני מעיר.

וכך, על שאלה של אש"ף, האם אני מסכים שאש"ף יפסיק את מלחמתו נגד ישראל, אמרתי שאני מנוע מתגובה. אמרתי את זה לתוך הווקמן.

על השאלה האם כאשר אש"ף יפסיק את הטרור ויכיר בישראל, אהיה מוכן להתייחס לכך, עניתי שאני לא מתייחס לשאלות של אויבים, ביחוד אם מדובר על שלום.

על שאלתו של נציג האו"ם איך אני מרגיש בכלוב השחור מול האנושות, עניתי שאם מדובר בבטחונה של ישראל, אני מעדיף את הכלוב השחור על פני האוויר והשמש. במחשבה שניה, הוספתי, כאשר אני יושב בכלוב שחור, לא רואה את האנושות והיא לא רואה אותי, רק אז אני מרגיש שאני פטריוט ישראלי אמיתי, שומר בטחון שחור וסגור.

לקראת הערב התחיל להיגמר החמצן בכלוב. ביקשתי חמצן. האו"ם פנה לאמריקה והצליח להשיג את רייגן. רייגן אמר שאי אפשר להכניס לי חמצן מבלי לפתוח לרגע את הכלוב, אבל אם יפתחו את הכלוב אני עלול חלילה לצוד את מבטו של אש"ף כשהוא חותם על הכרה בישראל. אמרתי לרייגן שאני מעדיף למות ובלבד שלא לעבור על חוק רפול למען בטחון ישראל.

עם עלות השחר, יצאה נשמתי. הוציאו אותי בארון מתים מן הכלוב השחור.

הנחמה שלי היא שעד הרגע האחרון, לא בגדתי. לעוואזל השלום עם המרצחים, טוב למות בעד בטחון ארצנו השחור, האטום לנצח.

בועז עברון

צ'יץ' נפל על כיסוי הראש

השד יודע, וגם לא מעניין, אילו חשבונות פוליטיים היו לשלמה להט כאשר העביר במועצת עיריית תל־אביב את „גזירת הכיפה" בשיעורי תנ"ך. די אם נזכור שלטדי קולק, בעיריית ירושלים, כדאי הרבה יותר מבחינה פוליטית להעביר החלטה כזו, ובכל זאת לא עשה דבר כזה.

כנראה שצ'יץ' אינו תופס שבצעד זה עשה משהו שאסור לפוליטיקאי משופשף לעשותו: הוא עבר את הקו המבדיל בין תמרונים פוליטיים לגרסיים לבין עניינים שהם באמת עקרוניים, היינו את הקו שבין פוליטיקאי לבין סוחר סוסים (או מכוניות משומשות, שזה אותו הדבר). כלומר: בעד נזיד עדשים של איזו תועלת מיידית הוא מסכן את בכורתו, את מעמדו הציבורי, מפני שהדרכה מהתמיכה שהוא זוכה לה ניתנה לו הודות לשמירה ששמר על פתיחותה וחילוניותה של תל־אביב ועל שמחת־החיים שבה. בשנים האחרונות בורחים אנשים מירושלים לתל־אביב משום שאינם יכולים לשאת עוד את הטרור החרדי ואת הקנאות האלימה המשתוללת שם. ומה קורה כאן? צ'יץ' מחכה להם מאחורי הפינה עם כיפה ביד.

אינני מאמין שמשהו ייצא מכל הנסיון הזה. הוא יגווע מעצמו, כמו שגוועה לפני שנים רבות תוכנית הקניית „התודעה היהודית". הציבור לא יהיה מוכן להשלים אתו. מה שיישאר הוא הכתם האופורטוניסטי הזה על שמו של ראש־העיר, ואולי המאסה נוספת של לימוד התנ"ך על הנוער בעוד שגישה ספרותית ומודעית אליו היתה ודאי מקסימה אותם. מה שיישאר הם גם הזעם והאיבה המוגברים מצד רוב הציבור נגד נסיון המיעוט החרדי להלביש כיפה על המדינה.

בכלל, כל ענין כיסוי הראש כבי־טוי ל„יהדות" הוא תמוה ומפוקפק אפילו מטעמים דתיים. לפי האנציק־לופדיה העברית (כרך כ', עמ' 624) בשום מקום בתנ"ך אין אף מלה אחת על מצוות כיסוי ראש, פרט למצנפת שהכוהן הגדול היה לובש בזמן עבו־דת הקודש בבית המקדש. גם אצל חז"ל אין שום הוראה המצווה על כי־סוי ראש. אמוראי ארץ־ישראל הדגי־שו דווקא את ההיפך: שאין חובה לק־רוא קריאת שמע דווקא בגילוי ראשו.

בבבל התפתח בתקופת התלמוד המנהג לכסות את הראש כביטוי של מתן כבוד בין הבריות, בניגוד לנוהג גילוי הראש כביטוי למתן כבוד בעו־לם ההלניסטי והרומי, ובעקבות זאת גם בין הנוצרים. אולם לא היה מנהג קבוע בדבר. בהשפעת המוסלמים, המקפידים לכסות את ראשיהם, פשט המנהג במאוחר יותר גם בין שכניהם היהודים. הרמב"ם פסק שאין להתפ־לל בראש מגולה (אבל שלא בזמן תפילה – שאני), ושתלמיד־חכם אינו צריך לגלות את ראשו כלל. אולם בן זמנו, ר' אשר בר' שאול, כתב: „אין כל ישראל מכסין ראשיהן והולכין בגילוי ראש", והוא „מנהג רבותינו שבצרפת, שמברכין בראש מגולה". חכמי אשכנז בימי־הביניים הדגישו כי כיסוי הראש כל היום „אינו אלא מידת חסידות". ומי לנו גדול מהגר"א, הגאון רבי אליהו מווילנה, שלפני כ־200 שנה בלבד פסק שכי־סוי הראש הוא רק מידתם של קדו־שים, העומדים לפני ה' תמיד, ואין שאר יהודים חייבים בו. לאמיתו של דבר, הקפדה דווקאית זו על כיסוי הראש השתרשה בין החרדים רק במ־אה שעברה, כריאקציה למשכילים ולרפורמיים שהדגישו את היתר גי־לוי הראש גם בתפילה ובבית־הכנסת, כמנהג הנוצרים. כלומר: צ'יץ' מבקש להחזירנו בחוזק יד לא אל „הכבוד לתנ"ך", אלא אל השטעטל.

יעילות לסירוגין

נדמה לעיתים, שהמשטרה היא גם גרועה משהיא מציגה את עצמה וגם טובה יותר. כשלובכרית מרעיפים עליה דברי הרגעה על יעילותה, אנו עשויים להזכיר דלתות פלדה וסורגים ומנעולי אבטחה, ואיש אינו משלה את עצמו שחפצים גנובים יימצאו אי־פעם ושרבים מהעבריינים יילכדו.

לעומת זאת, יש רושם ברור שכאשר המשטרה מחליטה להשיג משהו; היא בדרך כלל גם מצליחה בכך. הנה, למשל, בשבוע שעבר, לאחר שנרצחו האחים אוחיון בעיר העתיקה בירושלים, נמסר כי המשטרה נערכת למניעת השתוללויות ומעשי נקם כנגד האוכלוסיה הערבית – והי את זה פלאו: חרפת ההשתוללות הכהניסטית בשכונת שמואל הנביא לא חזרה עוד. שקט מוחלט.

זיוה יריב

בסימטאות הכנסת

כשחלפתי השבוע בסימטת אפלה ביפו, מסתכלת ימינה שמאלה ואחורה, חשבתי לעצמי, לא נורא, יש מקומות מסוכנים יותר. סימטאות הכנסת, למשל.

הרגשה זו מקננת בי מזה כמה שנים, מאז הפכה הכנסת עיר־מקלט לעבריינים בינלאומיים ולטיפוסים מפוקפקים הנסים מפני החוק.

כבר מזמן הזהרתי את ילדי לא ללכת לבד לכנסת, לא לקבל סוכריה מח"כ בלתי מזוהה, לא להיכנס איתו למעלית ללא ליווי ההורים או חמו־רים, ולשמור היטב על התיקים. וכבר שנים אני מתריעה שלמען שלום הציבור יש לתקן שורת ליקויי בטי־חות חמורים בתקנון בית הנבחרים שלנו, כמו בכל מוסד מכובד הכפוף לנציבות שרות בתי הסוהר.

כל שאני יכולה להגיד עכשיו הוא שאני מתפלאת על יו"ר הכנסת, אדם אחראי ושקול, בעל עבר ביטחו־ני מפואר, שלא ראה את הנולד, ובמ־קום לנקוט כמה אמצעי מנע פשו־טים, המתין בנחת עד שחברי הכנסת יילכו מכות במזנון.

אמצעי מנע פשוטים אך יעילים להפליא.

כמו למשל, לצייד כל סדרן בקס־דה, גז מדמיע, ורובה גליל שמותר יהיה לירות בו רק באוויר, כמו בגדה.

לפתוח בכנסת מעון לנשים וגב־רים מוכים.

להתיר למורים והורים המלווים כיתות לסיור בכנסת, לשאת נשק להגנה עצמית למקרה של מארב אלים של חולית ח"כים.

לבצע בדיקה קפדנית בכל חבר כנסת בשער הכניסה, ולוודא שאין לו בכיס סכין או בקבוק שבור.

והכי חשוב, לבדוק אותו ביציאה, למען לא יסכן את שלום האורחים.

חדשות בענף הרהיטים

קראתי בעיתון ערב ידיעה שתעניין ודאי נגרים רבים. מנכ"ל משרד החוץ, יוסי ביילין, הקים „דסק שלום" במשרדו, בעוד מנכ"ל משרד הרה"מ, אברהם תמיר, מקים „דסק לתיכנון מדיני לשלום" במשרדו.

אני לא מבינה איך לא חשבנו על זה קודם. אם היינו מקימים כמה דס־קים כאלה ב־48' כבר מזמן היה שלום בר־קיימא במזרח־התיכון.

אך כאמור, מוטב מאוחר מאשר לעולם לא. מעשה חיובי הוא שבונים דסקים לשלום, אם כי רצוי להרחיב את פס הייצור ולבנות גם שולחן מתקפל לשלום, כורסה לשלום, ושר־פרפול לשלום, ועוד כל מיני מער־כות רהיטים יעילים ומשונעים, כדי שהשלום יגיע מהר יותר.

הדסקים האלה ישבו במשרד החוץ ויחשבו באורח שיטתי ואנליטי איך להביא את השלום. אולי על ידי תוספת כמה מגרות, קצת פורניר ופוליטורה, שניים שלושה דיקטים, ואולי, מי יודע, אולי פאנל סנדוויץ' הוא הפיתרון המיוחל.

כי הדרך לשלום עוברת, כידוע, דרך הנגריה ולא דרך שטחים ופלש־תינאים. ובכלל, כדאי לשני המנכ"לים להתייעץ בנושא זה עם בר־סמכא כמו רפול.

ולסיכום, טוב שיש לנו שני דס־קים כי קינאת נגרים תרבה שלום. העיקר שלא יעשו כיסאות זה על זה.

מלחמה ידידותית

כל מי שאני פוגשת היום הוא פרשן לענייני מלחמת איראן־עירק.

אינני מפקפקת לרגע בתבונתם האנליטית והכמתם האסטרטגית של כל המלומדים האלה שכבשו ללא קרב את אולפני הטלוויזיה, הרדיו והעיתונים. אבל אחרי שגם אני הש־חזתי את מוחי והסתייעתי בכלי הני־תוח האנליטיים שלי, החלטתי שגם לי יש מה להגיד בנושא:

אויבו של אויבי הוא ידידי, אומר הפסוק הקדמון. מכאן שאיראן היא ידידתנו, כי היא נלחמת בעירק אוי־בתנו.

אבל גם עירק היא ידידתנו, כי היא נלחמת באיראן, המכריזה על עצמה כאויבתנו בנפש.

ומכאן, איראן ועירק הן ידידות שלנו משום שהן נלחמות באויבות מושבעות שלנו – עירק ואיראן.

גו, ואם שתיהן ידידות שלנו, הן בוודאי גם ידידות זו לזו, משום שי־דידו של ידידי הוא ידידי, כמאמר הקדמונים.

ולכן, מלחמת איראן־עירק היא בסך הכל מלחמה ידידותית המתנה־לת בין שתי מדינות ידידות, גם אם הן סבורות בטעות שהן אויבות.

עד כאן הפרשנות שלי. אולי היא לא הגיונית, אבל תודו, היא מאוד אנליטית.

פרשת השבוע
שמות
מאת מנחם בקר

„ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה..." (א', א')

על לשון־הכתוב בפתח הפרשה מעירים חכמי ישראל: צא וראה, שלא נאמר כאן „בני ישראל אשר באו מצרימה", אלא נאמר: „הבאים מצרימה" – בלשון הווה. דבר זה בא ללמדנו, שבני ישראל – בכל שארכו שנות ישיבתם במצרים – לא ראו עצמם מעולם אזרחים תושבי־קבע במצרים, אלא חשו עצמם כל הימים כגרים וכזרים היושבים בארץ נכרייה וציפו תמיד ליום הגדול, שבו ייגאלו ממקומות גלותם וישובו לארץ אבותיהם: אברהם יצחק ויעקב.

ועוד מעירים חכמי ישראל על הפסוק שלפנינו: סופי התיבות של „ואלה שמות בני ישראל הבאים" מצטרפים למלה „תהלים". דבר זה בא לרמוז, שכאשר „בני ישראל באים מצרימה" – בשעה שבני עמנו נאלצים לנדוד בארצות הגלות – טוב שיקחו עימהם את הספר הנצחי של פרקי „תהלים", איתו יוכלו להתייחד בכל שעה קשה ולמצוא במזמוריו נוחם ותקווה בימי צער ומצוקה.

„וילך איש מבית לוי ויקח את בת לוי" (ב', א')

כותב כאן רש"י, על־פי חז"ל: פרוש היה ממנה (=עמרם התרחק מאשתו יוכבד) מפני גזירת פרעה (להמית כל הבן הילוד – א', כ"ב), וחזר ולקחה. ובת ק"ל (130) שנה היתה (כשילדה את משה). שנולדה בבוא יעקב ובניו למצרים בין החומות (של בירת מצרים): ומאתים ועשר שנים נשתהו שם (בני ישראל), וכשיצאו (ממצרים) היה משה בן שמונים שנה (ז', ז').

נשאלת השאלה: מדוע מובלט בתורה הנס שאירע לשרה אימנו, שילדה את יצחק בנה בהיותה בת תשעים, ואילו את הפלא הגדול של יוכבד, שילדה את משה בנה בגיל המופלג של מאה ושלושים שנה, אין התורה מזכירה כלל?

משיב על כך הרמב"ן (רבי משה בן נחמן; 1194 – 1270): התורה מזכירה רק נס שנעשה על־ידי נביא, שהבטיח ונתקיימה הבטחתו, או בהתגלות מלאך מבשר טוב – כמו שאירע במקרה של שרה אימנו. ואילו הנסים הנעשים מאליהם כדי לעזור לצדיק או להכרית רשע אינם מוזכרים כלל, שכל יסודות התורה בנסים נסתרים הם, וכל יעודי התורה אותות ומופתים.

ועוד מעיר הרמב"ן (בפירושו לסוף פרשת „בוא"): אין לאדם מישראל חלק בתורת משה רבינו עד שנאמין בכל דברינו ומקרינו, שכולם נסים נסתרים ואין בהם טבע...

בעניין זה מספרים, שאדם מר־נפש התלונן פעם באוזני הגאון בעל „חזון אי"ש" (רבי אברהם ישעיה קרליץ; 1878–1953) על מצבו החומרי, שהוא ממש כלאחר ייאוש, והזכיר במר־לבו את דברי חז"ל במסכת פסחים (נ', ע"ב): „דלאו כל יומא מתרחש ניסא" (=שלא בכל יום מתרחש נס משמיים).

שיסע ה„חזון אי"ש" את דברי האורח ואמר: כך עלינו לקרוא את דברי חז"ל כאן: „לאו – כל יומא מתרחש ניסא"...

חסידים מספרים

דרכו של שתדלן יהודי לפני כמאתיים שנה בימי כהונתה של המלכה מאריה טרזה באוסטריה הגדולה (במחצית השנייה של המאה הי"ח) הוטלו גזירות כלכליות קשות על המוני היהודים, שהיו תחת שלטונה של הממלכה ההאבסבורגית האדירה.

פעם ביקרה המלכה בעיר פראג, וראשי־הקהל החליטו לשגר לארמון־הממלכה את השתדלן הנודע בימים ההם, רבי זלמן קרונ, כדי לבקש מן המלכה שתבטל כמה מן הגזירות המעיקות על כלל ישראל. אולם כשניצב רבי זלמן נוכח המלכה, לא יכול היה להבליג על רגשותיו ובמקום להשמיע את דבריו בהגיון ובמתינות, התייפח בבכי מר וזעקה גדולה פרצה מפיו. המלכה נדהמה מן החיזיון הבלתי צפוי והעירה לאורחו: מדוע אתה צועק כל כך? הרי מקובל מן ומעולם, שדברי חכמים בנחת נשמעים!

השיב לה רבי זלמן בקול נרגש: לא איש יחיד עומד כאן לפני הוד מלכותך, כי אם רבבות אחים ואחיות מבני עמנו, המדוכאים לבלי נשוא, ניצבים יחד עימי וצרותיהם משוועות עתה מתוך גרוני.

דבריו הנרגשים של רבי זלמן עשו רושם רב על המלכה ולאחר ששמעה מפיו פרטים על הגזירות הקשות שהוטלו לאחרונה על יהודי הממלכה, הורתה לראשי השלטון לבטל גזירות אלו בכל הקהילות שהיו תחת שלטונה.

★

כשהסב אחר־כך רבי זלמן קרוב עם ראשי־הקהל בפראג, אמר להם: כשפתחה בת פרעה את התיבה, שבה מוטל משה הקטן, נאמר על כך בתורה: „ותראהו את הילד, והנה נער בוכה" (ב', ו'). לכאורה, קשה הבנה מן פרעה רואה „ילד", אולם שומעת קול־בכי של „נער" ואמנם תמהה על כך בת פרעה ואמרה: לפלא הדבר, שילד בוכה כנער! אותה שעה קראה הנסיכה המצרית: „מילדי העברים זה" – אין כאן קול־בכי של ילד אחד אלא מגרונו זועקים כל ילדי העברים, שנגזרה עליהם כליה במצרים...

ואף אני – סיים ר' זלמן – חשתי כשניצבתי מול פני המלכה האדירה, שהנני שליחם של רבבות אלפי ישראל, שגורלם מוטל על כפות המאזניים; וזכיתי ברוך השם, שזעקתי הגדולה מעלה להקלת מצוקתם של אחינו בני ישראל בממלכת אוסטריה, שבצילה אנו חוסים.

המוקש הבא: דרום־אפריקה

(המשך מעמוד ראשון)

לחאמין, על יסוד מידע ברוק ממקור ראשון, שפרק זה, אם בכלל, תם ונשלם. עדיין נשאלת השאלה מה עשה בראשית 76 שמעון פרס, אז שר הביטחון, במהלך ביקור השאי בפרטוריה, ומדוע פרס, חבר בנשיאות האינטרנציונל הסוציאליסטי, ראה אז לנכון להזמין לביקור רשמי בארץ את ראש ממשלת פרטוריה, ג'ון פורסטר; ביקור שאמנם יצא לפועל כעבור כמה חודשים, ביוני של אותה השנה, למורת רוחו הגלויה של שר החוץ דאז, יגאל אלון המנוח. „בקמתר" של אלון התבטאה לאחר מכן בנאום חריף שנשא בעצרת האו"ם נגד המשטר הגיזעני בדרום־אפריקה.

מים רבים זרמו מאז בירדן. שחורים אין־ספור קיפחו מאז את חייהם בדרום־אפריקה. מהומות הדמים אינן שוככות. רק השבוע נהרגו שבעה שחורים, כולל שלושה ילדים. הקהילייה הבינלאומית התעוררה. 27 דמוקרטיות מערביות, למעשה כולן מלבד שווייץ (ה„ניטרלית") וישראל (הניטרלית?!) הולכות ומיישמות הטלת חרם כלכלי על דרום־אפריקה. ארצות הברית צועדת בראש, ומאיימת להפסיק את סיועה הצבאי למדינות שלא יצטרפו לחרם. באו"ם רועשות וגועשות הרוחות.

„צבועות שאין כמותה", אמר לי השבוע שגרירנו באו"ם בנימין נתניהו. סיפר לי על חצי תריסר ארצות אירופה, כולל צרפת, בריטניה, הולנד, שבחשאי, במישרין או בעקיפין, מוסיפות לספק נשק לפרטוריה, למרות החרם כביכול. יעץ לי להציץ בתזכיר שהוכן על ידי הצוות שלו בניו־יורק בנושא אספקת נפט ערבי, בכמויות עצומות, עד עצם היום הזה, לדרום־אפריקה.

הצצתי ונפגעתי: רשימה מפורטת ושמית של לא פחות מ־119 מיכליות שבין השנים 80 ו־86 הובילו נפט גולמי מערב הסעודית, אומן, קטר, בחריין כוויית ואיראן – כן, איראן של חומייני – לנמלי דרום־אפריקה. סך הכל משהו כמו 200 מיליון חביות, שערכן כ־7.7 מיליארד (!) דולר, מזה כ־2 מיליארד בשנה שעברה בלבד. איראן, נאמר שם דרך אגב, גם רכשה כמות לא מבוטלת של מרגמות הוביצר בדרום־אפריקה. „אבל מעל בימת העצרת", אומר בנימין נתניהו, „הצבועים האלה מקללים את פרטוריה ולוחצים למען יישום החרם הכלכלי".

תביעה להערכה מחדש

ואף על פי כן, גם נתניהו, המצוי היטב לא רק באו"ם אלא גם בגבעת הקפיטול, וכן חברי ממשלה הערים למצב, מעריכים שמערכת היחסים שלנו עם דרום־אפריקה מהווה „מוקש שבדרך", אם לא לומר „פצצת־זמן". שלא להזכיר את המנכ"ל המדיני של משרד החוץ, ד"ר יוסי ביילין, חלוץ התביעה להערכה מחדש של מדיניותנו כלפי דרום־אפריקה.

קיים אילוץ חיצוני, שאי־אפשר להתעלם ממנו. הקונגרס עוקב בשבע עיניים, גם באמצעות זרוע חוקרת של הסי.איי.אי., אחרי המדינות המפרות את האמברגו. כמו בפרשת פולארד, כמו בפרשת איראן, ישראל עלולה להיחשף בפרשת קשריה עם פרטוריה: על כף המאזניים מונח סיוע צבאי בסך 1.8 מיליארד דולר. אפילו ייאות הנשיא לעצום עיניים, הקונגרס לא ישתוק ולא יניח לנו אלא אם כן נשנה את מדיניותנו כלפי מולדת האפרטהייד. ואולי טוב יעשה ראש הממשלה יצחק שמיר אם יתן דעתו על כך עוד בטרם דורכות רגליו בגבעת הקפיטול. עוד עלול להתברר שמה שצפוי לו בנושא איראן הוא כאין וכאפס לעומת מה שאורב לו שם בנושא הנדון. אם פרס ורבין, שהיו אדריכלי הקשרים המיוחדים האלה, אינם ששים לערוך „הערכה מחדש", אולי דווקא שמיר ייזום צעד כזה בטרם צאתו לוושינגטון, בחודש הבא!

אך מעבר לאילוץ החיצוני, קיים גם שיקול אחר המייחד את מי שמכונים „יפי־נפש" בהקשר זה. אם כי הללו, יוסי ביילין בראשם, דווקא חושבים את עצמם לפרגמטיסטים לכל דבר. מדוע? מפני שבמקום לעשות שיקול לטווח קצר, והוא שיקול של רווח והפסד חומרי מיידי, הם שוקלים את הרווח וההפסד לטווח ארוך. הם יוצאים מן ההנחה, כי במוקדם או במאוחר, המשטר הלבן בדרום־אפריקה חייב יהיה לקרוס ולפנות את מקומו לשלטון השחור.

מסלול אל השחורים

איש אינו יכול להתנבא מתי זה יקרה. אך ההתפתחות ההיסטורית הבלתי נמנעת היא ככל הנראה כזו. ואז, כשזה יקרה, ישראל תאבד את עולמה בחלק זה של העולם, בגלל תמיכתה היום במשטר הגיזעני הלבן. אדרבה, הם טוענים, מעתה צריך לחפש מסלול אל השחורים, מבלי להסית נגד הלבנים שעדיין בשלטון, ולא ייתכן, הם מוסיפים, שישראל תהיה הדמוקרטיה האחרונה בעולם שטרם הטילה חרם כלכלי, דוגמת ארה"ב ואירופה, על פרטוריה. „פן נאחר את המועד" הם מרגישים.

איש עדיין לא עשה את חשבון הקולות, בעד ונגד, בממשלה. ממילא שאלת ההערכה מחדש עדיין לא הועלתה על סדר יומה. מקובל לחשוב שהשרים רובינשטיין ונבון תומכים בלי הסתייגות בהטלת סנקציות, וכי גם השרים יעקובי, צור, שחל ווייצמן יצטרפו אליהם. ידוע שארנס, רבין ושרון מתנגדים. שמיר עדיין לא התבטא בנושא. עמדתו לא ידועה. פרס מנסה לשמור את כל העניין בפרופיל נמוך. השבוע הוא התחלק כאשר הכריז, ערב צאתו לאירופה, ש„ישראל לא צריכה לנקוט סנקציות לפני כל מדינה אחרת". כלום באמת נעלם ממנו שאנחנו כבר האחרונים בתור? קשה להאמין.

בפורום אחר, הועלה הרעיון „להטיל סנקציות לא לאחור, אלא רק קדימה". לשון אחרת, לכבד חוזים והסכמים מסחריים שנחתמו בעבר, אבל לא לחתום הסכמים חדשים. נוסחה של פשרה שעשויה להתקבל על דעת הרוב בממשלה, בהתחשב בנזק הכלכלי שעלול להיגרם לישראל אם לא תכבד הסכמי העבר. „האם ידוע לך כמה אלפי פועלים ייזרקו לרחוב אם נטיל חרם טוטלי על כל מי שלא סימפטי בעיניך?" שאל אותי שאלה רטורית אחד השרים המתנגד לסנקציות.

לא היתה תשובה בפי. מי יודע כמה פועלים מועסקים אצלנו בזכות הייצוא לפרטוריה? יתרה מזה: מי בכלל יודע מה אנו עושים בפרטוריה?

בחרות רוצים

(המשך מעמוד 6)

ללוי, אומר כהן־אבידוב, מקום נכבד בתנועה, אבל יועציו יניאו עליו את סופו. הוא, המדבר על דמוקרטיה, בעצמו איננו דמוקרט. זה מכתיב לאנשיו, והם נוהגים כמצוות. גם שרון ממנה אנשים לתפקידים, אבל אינו בודק בציציותיהם לאיזה מחנה הם שייכים – ואילו לוי ממנה אך ורק ממחנהו. אפילו מפא"י, בימים הקשים של המינויים הפוליטיים, לא נהגה כך.

„משה ידידי", כתב כהן־אבידוב לקצב, „גודל התנועה כיום בזה!" ואכן, קצב הודיע כי בשבוע הבא יכנס את הנשיאות במגמה להחליט על זימון מושב שני של הוועידה. אך ההצעות שהעלה קצב נידונות על הסף על־ידי לוי, הרואה בקצב ביטוי לקואליציה הפועלת נגדו.

לפי חלוקת הכוחות בנשיאות יש רוב, קטן אומנם, למחנה שמיר ארנס מול מחנה לוי־שרון (שהלכו יחדיו בוועידה). כמעט תיקו זה מנע עד כה כינוס מושב שני של הוועידה וקביעת סדר יום. בעקרון יכול מחנה שמיר־ארנס לחבור עם לוי או, לחילופין, עם שרון, ולהשיג כל תוצאה רצויה לו. הנטייה המסתמנת היום בנשיאות היא לקבוע סדר יום מוסכם בין שמיר־ארנס לשרון. „לכן", אומר לוי, „אני מודיע כי נסיון לקבוע סדר־יום לוועידה כדי לשלול ממנה את סמכותה, נדון לכשלון מראש". הוא יגיש כנראה סדר יום של מיעוט.

קצב: הואיל ואני רואה שאין הסכמה, לא על חלוקת תפקידים ולא על סדר־יום מוסכם, אני נחוש בדעתי לקיים מושב שני של הוועידה בחודש מרץ. ועד אז תעמודנה אחת משתי האפשרויות: או שהצדדים יסכימו לסדר־יום מוסכם או שאני, בגיבוי הנשיאות, אקבע את סדר היום.

כך אומר יו"ר נשיאות ועידת „חרות" – אבל זה בהחלט אינו סוף־פסוק.

צד"ל זה לא גולני

(המשך מעמוד 3)

תמיד נמרצת, לתיפקוד נוסח חיילי חי"ר של צה"ל. הרמטכ"ל, רא"ל משה לוי, היה זה שטבע את המונח שצד"ל זה לא „גולני".

כוונת הרמטכ"ל לא היתה ללגלג על אנשיו של הגנרל אנטואן לחאד, אלא להחדיר באנשיו הוא את ההכרה שצריך לשמור על הפרופורציות הנכונות ולראות בצד"ל את מה שהוא באמת. היינו, לא המשענת העיקרית של צה"ל בדרום לבנון, אלא רק אחד ממרכיבי תפיסת הבטחון.

ואף על פי כן, פטור בלא כלום אי־אפשר. בצה"ל עושים היום מאמצים ניכרים לשפר את מצבו העגום של צבא דרום לבנון. נזכיר רק שמדובר בצבא של 2400 מקבלי משכורות. רק 1400 מתוכם הם לוחמים. כל חייל משתכר כ־150 דולר בחודש והעסקתו מבוססת על חוזה שנתי. צד"ל פרוש בארבע גזרות עיקריות, גדוד בכל גיזרה (להוציא גזרת ג'זין הנשלטת עצמאית על־ידי הגנרל לחאד). 60% מחיילי צד"ל הם נוצרים, 27% שיעים וכ־13% דרוזים.

ראשית, הוחלט להאריך ולהעמיק את משך הטירונות וההכשרה הצבאית של חיילי צד"ל. קצינים ישראלים שוקדים בימים אלה יחד עם חיילי צד"ל על חיזוק המוצבים הקדמיים. יותר ביצורים, יותר גדרות, תירגול אינטנסיבי של טקטיקות־לחימה והגנה על מוצב. חיילי צד"ל מקבלים היום נשק מגוון וטוב יותר. במקביל, מגביר צה"ל את הגיבוי הישיר שהוא מעניק למוצבי צד"ל במקרים של תקיפה. זה אומר סיוע מוגבר, סיורים תכופים יותר.

בצה"ל מאמינים שהמתכון הזה, חיזוק צד"ל והעמקת הגיבוי הצה"לי, עשוי לתת מענה לנסיונות העיקשים של ה„חיזבאללה" לערער את אזור הבטחון ולשבור את צד"ל. למרות אי הבטחון בהצלחת הנסיון הזה, אסור לשכוח מהי האלטרנטיבה. בשנה האחרונה איבדו צד"ל למעלה מ־100 לוחמים בהגנה על אזור הבטחון ובעצם בהגנה על הישובים הישראלים בגבול הצפון. התמוטטות צד"ל פירושה יהיה בהכרח כניסת צה"ל בחזרה ללבנון, בכוח מאסיבי ולפרק זמן לא מוגבל. אין פלא, איפוא, שלמרות כל הביקורת על צד"ל עושים בצה"ל כל מאמץ לשמור עליו ולחזק אותו, בתקווה שיעמוד באתגרי הימים והשבועות הקרובים. האלטרנטיבה משום גרועה שבעתיים.

הקרב על „פתחו של גן העדן"

(המשך מעמוד 2)

המיתקפה הסופית. העיראקים שיתפו בקרב הנוכחי מספר דומה של לוחמים, אם כי קשה לקבל אינפורמציה מהימנה על הנעשה בזירת הקרבות. גם אם ידועה כמות המסגרות הדוויזיוניות, החטיבתיות ואפילו הגדודיות המשתתפות בלחימה, עדיין קשה לדעת אם מסגרות אלה הן מלאות, למי בדיוק הן כפופות וכך הלאה. בדומה לצבאות רבים, נוהגים העיראקים לבצע איגודי כוחות לפי הצרכים והמצאי. כך לפעמים מוצאת עצמה מיפקדת דוויזיה עיראקית אחראית למספר מסגרות חטיבתיות מדולדלות. גם את מספרי האבידות יש לקבל בערבון מוגבל. המודיעין האמריקני מעריך, כי כ־20 אלף איראנים נהרגו עד עתה בקרבות וכעשרת אלפים חיילים עיראקים. אבל גם זו הערכה בלבד.

כדי להקל את לחץ התקפות־הנגד שמנהלים העיראקים על ראשי הגשר האיראניים שממזרח ומדרום לבצרה, פתחו האיראנים במיתקפה ליד העיר סומר באיזור קסר שירין, בגיזרה המרכזית של הגבול בין שתי המדינות שאורכו 1180 קילומטרים. באיזור זה כבשו העיראקים בתחילת המלחמה שטח בתוך איראן ועתה ניסו האיראנים, במיתקפת „כרבלה 6", לכבוש את השטח בחזרה. התוצאות לא ברורות לפי שעה.

מלבד הצדדים הלוחמים, המפסידים העיקריים לפי שעה הם הרוסים. הם נאלצים לתמרן בזהירות בין שני הצדדים ולהשביע את רעבונם לבל יאבדו את אחיזתם באף אחת משתי הארצות. נראה שהקרמלין החליט להמר, לפי שעה, דווקא על בגדד ועדות לכך היא אספקת המיג־29 החדיש, שטייסת ממנו הגיעה לא מכבר לעיראק. מטוס זה לא ישנה את פני הזירה במפרץ, משום שחיל־האוויר, ממש כמו צי הטנקים, אינו יכול לתת תשובה לכל בעיה שצצה במלחמה; בוודאי לא במלחמה כמו זו המתנהלת במפרץ. במקביל, עורכות משלחות רוסיות ביקורים רשמיים בטהראן ומגישות סיוע כלכלי באמצעות יועצים מתוך כוונה להגיע להשפעה גם אצל האייתולות. האמריקנים מנהלים משחק דומה, וגם הם מעדיפים בסופו של דבר את העיראקים. מכל מקום פרשת „איראנגייט" משתקת כעת את כושר פעולתם באיזור.

ובאשר לנו עדיין מוקדם להסיק מסקנות ממה שקורה באיזור בצרה. אולם, ממבט ראשון נראה, כי לו היתה הבחירה בידינו עדיף היה לפגוש כאוייב בשדה־הקרב את הגייסות העיראקיים המצוידים עד לשיניהם ולא את מאות אלפי נושאי מפתחות הפלסטיק לגן העדן שחומייני הוצה להציב מולנו. מלחמת איראן־עירק שבה ומזכירה למי ששכח כי החי"ר היה, ועודנו, מלכת שדה הקרב.

אלכסנדר לוין: הנאצי הקשיב לתפילות

(צילם: שלום בר־טל)

המפקד הקשוח של מחנה הריכוז היה... יהודי

מחנה־ההשמדה לנטה, בפיקודו של אוברשטורם־פיהרר, פריץ שרביץ, בנם של שורה ויענקל, היה דוגמא לניהול נאצי יעיל ★ אחרי המלחמה התברר, כי המפקד המצטיין ניצל את המעמד שרכש לו כגרמני יהיר וגאוותן להצלתם של מאות יהודים

מאת נח קליגר

אוברשטורמפיהרר באס.אס. פריץ שרביץ, היה, לכל הדעות, מודל של קצין נאצי. שמו הלך לפניו בכל הארצות הבלטיות כמפקד למופת. בשורות האס.אס, ה„גסטפו" וצבא הרייך השלישי הוא היה ידוע כקצין קשוח, יהיר ויעיל. האיש הצעיר נפצע קשה בחזית הסובייטית, שם לחם בדרגת לויטננט. בעקבות פציעתו הועבר לשורות האס.אס, ונשלח ללטביה כדי לחזק את מערך־הביטחון של הגרמנים.

שרביץ הצליח בתוך זמן קצר לרכוש את הערכת מפקדיו, ומונה למפקד מחנה לנטה, אחד ממחנות־המשנה של מחנה־הריכוז ריגה־קייזרוולד. הקצין השאפתן הפך את המחנה ל„סיפור הצלחה", על פי כל אמות המידה הגרמניות. במחנה לנטה, אותו ניהל ביד חזקה, שררו סדר ומשמעת מופתיים. האסירים שרוכזו שם עסקו בייצור רהיטים בסגנון עתיק, כנרים אופנתיים, פרוות ומוצרי עור שונים, תכשיטים, וכן בעבודות מתכת עדינות ואמנותיות. שרביץ הקים במחנה גם בית־מלאכה לציור ולגרפיקה, ומרפאת שיניים משוכללת. אחרי זמן קצר הפכו אלפי עמיתיו באזור הבלטי (וגם באזורים מרוחקים יותר) למעריצי „לקוחותיו".

ארלר שמר בסוד את זהותו האמיתית של בנו המאומץ. עם עלייתה של המפלגה הנאצית לשלטון, שלח את אליהו־פריץ לברלין, ללמוד בבית־ספר מקצועי מיוחד למכונאות עדינה, ליד מפעלי „זימנס". פריץ, שהיה חניך מצטיין, קיבל עם סיום לימודיו מישרה באחד ממפעלי הקונצרן הענק בהורטסדורף. כעבור זמן אף היה למנהל המפעל. כך בכך, הצטרף לשורות משטרת־העזר במקום, ונשלח להשתלמויות בבית הספר לקציני משטרה בברלין.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, כשפלשו הגרמנים בספטמבר 1939 לפולין, צורף פריץ שרביץ ליחידת המשטרה מספר 2, שפעלה בפולין. מאוחר יותר סופחה היחידה לצבא, וכאשר תקפו הגרמנים, ביוני 1941, את רוסיה, נלחמה היחידה בחזית הבלטית. דרך טילסיט הגיע שרביץ ביולי אותה שנה לריגה, ומשם הועבר עם אנשיו לקרבות באזור פלסגאו וראוול.

בקרב ליד בירת אסטוניה, נפצע לויטננט שרביץ ברגלו, ונשלח לטיפול בבית־החולים הצבאי של ריגה. כאשר שוחרר כעבור זמן ממושך, צורף לשורות ה־אס.אס. קשיחותו, תושייתו ויעילותו הביאו לו את המינוי של מפקד מחנה לנטה, אותו הפך ל„בית יוצר" לפריטי אמנות יקרי ערך.

„פוליסת ביטוח"

כפי שהתברר אחרי המלחמה, ניצל קצין ה־אס.אס. את מעמדו להצלתם של מאות יהודים. אלכסנדר לוין, יליד ריגה, שתחילה שהה במחנה קייזרוולד, ולאחר מכן נשלח למחנות ריכוז בגרמניה, נזכר כי בשעתו נחשבה העברה למחנה לנטה ל„פוליסת ביטוח", שכן ממחנה זה לא יצא שום „טרנספורט" למחנות ההשמדה לפולין. „המפקד שרביץ שמר על אסיריו, בטענה שהם בעלי מקצוע מעולים, והוא זקוק להם בבתי המלאכה המיוחדים של המחנה", נזכר לוין. לוין גם זוכר, כי בין האסירים נפוצו שמועות, שמפקד המחנה שלהם מבין הרבה ביהדות, ולעתים אף התקבל הרושם שהינו ממוצא יהודי. „אלא שאי־אפשר היה להתייחס ברצינות לשמועות הללו, כי כיצד יתכן בכלל לחשוב, שקצין אס.אס. בכיר יהיה ממוצא יהודי", אומר לוין.

עם זאת, היו כמה מקרים שחיזקו את השמועות הללו. פעם אחת, כאשר זמזמו אסירים בשעת עבודה ניגונים יהודיים, הגיח המפקד הגרמני מאי משם, והצטרף להפתעתם לבית החוזר של הניגון. בפעם אחרת, כאשר עמדו בצריף בתפילות יום הכיפורים, נכנס המפקד. על פי הנוהל במחנות, היה על האסיר הראשון שהבחין בכניסת מפקד או איש אס.אס, לצעוק „אכטונג" („שימו לב"), והכל היו קופצים לעמידת דום. האסיר המתפלל הראשון שהבחין במפקד הנכנס, אמנם צעק „אכטונג", אך שרביץ הפסיק אותו מיד, ופקד: „וייטרמאכן" („המשיכו"), ונשאר זמן מה כדי להקשיב לתפילות.

הזהות הוחלפה

בעיני מפקדיו, פריץ היה גבר לעניין, קצין אס.אס. לדוגמא, שהרייך יכול היה להתברך בשכמותו. שביעות הרצון ממנו קיבלה את ביטויה בהעלאתו לדרגת „אוברשטורם־פיהרר", קפיטן. מעיני המפקדים הנלהבים נעלמה עובדה מדהימה אחת: פריץ שרביץ, קצין האס.אס. הקשוח היעיל, מפקד לדוגמא, היה יהודי. על ידי הקמתו של מחנה הריכוז לנטה, אותו ניהל בצורה קשוחה ויעילה כל כך, הציל מאות יהודים מהשמדה.

פריץ שרביץ היה למעשה אליהו (אליאס) סירביץ, בנם של שרה ויעקב מן העיר וילנה (שורה ויענקל, כפי שציין בעדות שמסר בשנות ה־50 במינכן), אשר הושמדו בשנת 1944. סירביץ עצמו הלך לעולמו לפני שנים אחדות במינכן.

סיפורו של אליהו סירביץ מתחיל בשנת 1920, כאשר הילד היהודי בן ה־10 „אומץ" על ידי קורט ארלר, מי שהיה אז מפקד משטרת העיר שבלה (שאולן, בגרמנית) בליטא. מצבם הכלכלי של שרה ויעקב סירביץ היה בכי רע, והם התקשו להאכיל את צאצאיהם. כאשר שב למקום מגוריו, לקח עימו ארלר את אליהו, בהסכמתם המלאה של הורי הילד. כך הגיע הילד היהודי הרך לעיירה גולסדורף שליד שלזיה התחתית, ולעבור שנים אחדות, בעידודו של אביו המאמץ, הפך את שם משפחתו לשרביץ. ולימים החלו לקרוא לו גם בשם הפרטי פריץ.

ידידה צעירה

אלכסנדר לוין, היום גימלאי של התעשייה הצבאית, שעלה ארצה מבריה"מ בשנת 1972, (בימים אלה פירסם ספר זכרונות ברוסית בשם „בין שיני השטן", על השנים שהיה במחנות הגרמנים (והסובייטים), זוכר גם את היהודיה הצעירה שהיתה, בסתר, ידידתו של פריץ שרביץ. באחת ה„אקציות" נעצרה גם צעירה זו, ולמרות שהיה לה „אישור מעבר" שסידר לה שרביץ, היא לא השתמשה בו. ככל הנראה, כדי לא לסבך את ידידה הגרמני. שרביץ ששמע על המעצר בעת שהצעירה כבר היתה בתוך ה„טרנספורט", הצליח הודות לקשריו עם ה„גסטפו", להורידה מן הרכבת. מאוחר יותר הצליח להעבירה לפאריז, וכך ניצלו חייה.

אבל לא את כולם הציל פריץ שרביץ. היו אסירים שהוא הרג אותם במו ידיו. הפרשה, המהווה אחת הטרגדיות הגדולות בחייו של האיש, אירעה בסתיו 1944. שלושה אסירים הצליחו לברוח ממחנה לנטה. הם נתפסו כעבור זמן קצר, והובאו חזרה כדי להיחקר על ידי ה„גסטפו". בטרם הגיעו אליהם החוקרים, העמידו שרביץ ואחד מפיקודיו את שלושת היהודים ליד הגדר והרגו אותם ביריות.

שש שנות מאסר

על מעשה זה נדון שרביץ, בשנת 1950 במינכן, לשש שנות מאסר. בית המשפט הגבוה האשים אותו ב„הריגה בתנאים מיוחדים". השופטים, שדבר יהדותו של הנאשם היה ידוע להם, הצביעו על „המצב הנפשי בו שרוי היה האיש, ששיחק תפקיד כפול, וחשש מגילוי". על כן, גם הסתפקו בעונש קל יחסית.

מה שלא ידעו השופטים היה, שהמפקד היהודי של לנטה הוא שסייע לשלושת האסירים להימלט מן המחנה. והוא ירה בהם, לאחר שהבין שבחקירה הם צפויים להישבר ולהסגיר אותו, דבר שיביא לחיסול המחנה על אסיריו. בקל רק לשער מה קשה היה מצבו הנפשי של האיש, שבתוך שניות הוטל עליו להחליט על הקרבת שלושה מבני עמו, כדי להציל חייהם של למעלה מ־400 אחרים.

פריץ שרביץ לא הצליח להציל את הוריו. בשנת 1942 הוא איתר אותם במחנה שאבלה, אלא שבאותה תקופה עדיין לא היו לו הקשרים הנכונים על מנת לחלצם. שורה ויענקל סירביץ לא שבו מן התופת.

פיקנטי דואג לך
חדש טרי, טעים ומדהים
100 גר' פסטרמה פיקנטית
96 קלוריות בלבד
עפ"י בדיקת מכון התקנים הישראלי מס. 2261935 מיום 30.10.86
מפיקנטי טעמתי ולא הפסקתי!!!
טעם איכות והנאה
פתוח עד 10 בלילה
מפעלי פיקנטי
כשר
השומר 104 בני־ברק, טלפון 774865

יום שישי, כ"ב בטבת תשמ"ז – 23.1.1987

טרואיה: „היצירה היא עינוי"

ספרות אמנות

„יש תהום בין מה שאתה חולם לכתוב לבין מה שהיד מעלה על הנייר"

מאת אביטל ענבר

אנרי טרואיה, ענק נעים־הליכות ושופע חיוניות, הנראה צעיר הרבה מ־75 שנותיו, מקבל את פנינו בדירתו רחבת־הידיים ליד הסין, פסיעותיים ממשכן האקדמיה הצרפתית בפאריס, שמאז 1959 הוא אחד מארבעים חבריו „בני־האלמוות".

מימין „סוויטה לכתיבה", שחדרה הראשון ספון וגדוש ספרים ברוסית ובצרפתית ובתרגומי ספריו. לידו חדר־עבודה ובו מין דוכן ו„אבזור־ישיבה" מגוחך, מוזר למראה (בהמשך מתברר לי שהוא כותב בעמידה), והחדר השלישי הוא טרקלין קטן ונוח. בקולו הנעים העמוק מספר טרואיה בשטף את סיפורו של סופר עטור כבוד ויקר, שגם לאחר יותר מחמישים שנות־יצירה, כשבעים ספרים מצליחים, זכיה בפרס גונקור (לפני 48 שנים), העטה והספק הם מנת־חלקו היומיומית.

אנרי טרואיה כתב יותר מחמישים רומאנים וכחמש־עשרה ביוגראפיות נודעות, אחדות מוקדשות לשליטים רוסים מלפני המהפכה („קתרינה הגדולה", פיוטר הגדול", „אלכסנדר הראשון", „איוואן האיום") ואחרות לגדולי הסופרים הרוסים (דוסטוייבסקי, גוגול, טולסטוי, פושקין, צ'כוב ועוד). „גורקי" שלו ראה אור לפני שבועות אחדים בפאריס.

בין כמות לאיכות

● אנרי טרואיה, אתה חי בצרפת זה 65 שנה, ובכל־זאת, עם כל המישען הצרפתי שצברת, אתה סופר בעל השראה רוסית מובהקת.

לא רק... יש לי גם רומאנים רבים בעלי השראה צרפתית, בעיקר הראשונים. אך לא רציתי כלל לכתוב על רוסיה...

● יש לך מושג כמה עותקים של ספרי טרואיה נרכשו על־ידי הציבור? זה נמדד במיליונים?

איני יודע, אבל ספרי נמכרים בדרך־כלל היטב. אני מניח שזה נמדד במיליונים רבים. אבל אין הכמות מעידה במאומה על איכותה של יצירה.

● אנחנו עדיין עוסקים במימד הכמותי. לכמה שפות תורגמת?

לכחמש־עשרה.

● ולרוסית? האם יש לך קוראים ברוסיה?

כן, יש, אבל אך ורק לספרים שעלילתם מתרחשת בצרפת. רומאנים שלי שמתרחשים ברוסיה אינם מתורגמים לרוסית, והוא הדין גם בביוגראפיות. אני סבור שבעיני הרוסים הסובייטים, רק לאזרח סובייטי זכות והסמכות לדון בחייה של אישיות בת־ארצם.

● גם אם הסופר הוא יליד רוסיה ובעל השראה רוסית?

זה ההסבר היחיד שעולה על דעתי – מה גם שספרי האחרים, המתורגמים לרוסית, מצליחים שם, למיטב ידיעתי.

הכל עבודת יד

● אתה כותב הרבה, מוסר למו"ל שלך רומאן אחד וביוגראפיה אחת מדי שנה...

לא בצורה סדירה. בעיקר בשנים האחרונות.

● איך אתה עושה זאת? מהי שיטת העבודה שלך?

ראית, הכתיבה היא כל עיסוקי, איני כותב בעיתונים, איני מרצה, איני משתתף באירועי־חברה, והאקדמיה גוזלת ממני רק שעה בשבוע. כך שכל עיתותי מוקדשות לכתיבה. ואכן, בתקופה האחרונה נישאתי על כנפי נושאים שעניינו אותי במיוחד וקצת הוחשתי את קצב הייצור, אם אפשר לומר כך.

● אתה כותב בקלות?

אני כותב די בקלות, אבל עובר הרבה על כתב־היד, קורא אותו שוב ושוב.

● ואתה כותב ביד, במכונה, במעבד־תמלילים?

בעט. פשוט לא מסוגל להשתמש במכונת־כתיבה, לא כל שכן במחשב. הכל עבודת־יד: אני כותב, מוחק, מוסר לכתבנית, עובר שוב ושוב על ההדפסה, גוזר במספריים, מדביק... אני עובד כל שעות הבוקר וכל שעות אחר־הצהריים, אך לעולם לא בערבים. כך יש לי גם פנאי לקריאה, לקולנוע, לעצמי. אינני נזיר המסוגר בביתו.

● כיצד ערכת את המחקר לאורך הביוגראפיות שכתבת? האם לשם כך ביקרת פעמים רבות בברית־המועצות?

לא, מעולם לא שבתי לרוסיה. באתי לצרפת בגיל שמונה, ומאז לא הייתי ברוסיה. יכולתי, אילו רציתי. גם נרמז לי שאהיה אורח רצוי, אלא שיצרתי לי כעין רוסיה פנימית מהסיפורים שסיפרו לי הורי, מזיכרונותי ומהספרים שקראתי, רוסיה פנימית עשירה מאוד, המזינה את הרומאנים שלי ואת חלומותי ויש לי הרושם שאם אבקר ברוסיה הסובייטית, יתחולל הלם ביני לבין המציאות הרוסית, המציאות של הפנים הרוסיות, של הקולות והגוונים הרוסיים, של המישטר הרוסי (שאני עדיין אוהב), ואותה רוסיה פנימית שבקירבי תקרוס תחתיה. אשוב עם חוויות של תייר, אבל לא אוכל עוד לכתוב על רוסיה.

אהבת הביוגראפיות

● אם כן, ערכת את המחקר פה בצרפת?

כן, קיים תיעוד רוסי עשיר מאוד בספריה הלאומית ובבית־הספר לשפות־המזרח. כמו־כן רכשתי וקיבלתי המון ספרים רוסיים בנושאים המעניינים אותי. הנה, למשל (הוא מורה על ספר עתיק המונח על השולחן), המהדורה המקורית של כתב שיחרור הצמיתים ברוסיה, ספר שקיבלתי מאספן.

● לאורך כתיבת ביוגראפיות?

כן, אני חושב לכתוב על הצאר אלכסנדר השני, האיש ששיחרר את הצמיתים בניגוד לרצונם של חוגי האצולה, שלחם על כך, שנרדף כל חייו על־ידי טרוריסטים, ניצל משישה נסיונות־התנקשות ונורה בשביעי.

● כשקראתי ביוגראפיות ספרותיות שכתבת, נוצר בי הרושם שערכת מחקר מלא על הספרות ועל החברה ברוסיה בימי טולסטוי, צ'כוב, גוגול, טורגנייב, הם היו כמעט באותה תקופה, הכירו אחד את השני. האם חקרת זאת במכלול ואחר־כך כתבת ביוגראפיות נפרדות?

לא, בדיוק להיפך. חקרתי כל סופר בנפרד, אבל בכל פעם שניגשתי לסופר חדש, נוכחתי בקשריו עם קודמיו ואם עולה מן הביוגראפיות הללו הרגשה של מיכלול, זה בלתי־מכוון.

● האם כבר בתחילת־דרכך תיכננת לכתוב על כל הסופרים הללו והאם ראית לנגד־עיניך סידרה?

לא, הם באו אחד אחרי השני. זה התחיל באופן משונה: הייתי בן 27, והמו"ל שלי פנה אלי וביקש, למרות שמימי לא כתבתי ביוגראפיה, שאכתוב את זו של דוסטוייבסקי. הייתי המום. אמרתי לו שלא אהיה מסוגל, שהנושא עצום מדי, שלעולם לא אתגבר עליו. הוא התעקש, וכך כתבתי ביוגראפיה של דוסטוייבסקי, שעוררה בי אהבה לכתיבת ביוגראפיות בכלל. אחר־כך באו פושקין, גוגול... על טולסטוי כתבתי מאוחר יותר, ב־1959 כמדומני.

● אבל בשנים האחרונות אתה מפרסם ברצף: צ'כוב, טורגנייב... גם „טורגנייב" ראה אור, באוקטובר 1985, ציטותי ל„גורקי" באוקטובר 1986, וכך הלאה...

כן, אלה כתבתי בשביל להשלים את גלריית הדיוקנאות של גדולי הספרות הרוסית. כשהתחלתי, לא חשבתי לכתוב מיספר כה רב של דיוקנאות־סופרים, אבל במידה שהתקדמתי הרגשתי שמחובתי לסיים את המלאכה.

בעריכת: יוקי סתוי

אנרי טרואיה: „צ'כוב הוא הקרוב אלי ביותר"

הוועדה לא טעתה

● מיהו, לדעתך, הגדול ביותר מבין כל אלה שכתבת עליהם?

הגדול מכולם... קשה לומר. טולסטוי הוא ענק, אבל יש בי חיבה מיוחדת לצ'כוב. הוא הקרוב אלי ביותר, כי הוא האנושי ביותר, הרגיש והעניו ביותר, והאמיתי ביותר...

● כמתרגם הספר חיבבתי מאוד את דמותו של צ'כוב שתיארת, על כל הצרות שלו עם עורכי־העיתונים, טרדות־הממון, העוני, הרגשת מאוד והיטב זה בחייו. והאם גם אתה, בתחילת־דרכך, הכרת זאת?

כשהתחלתי לכתוב, היתה לי פרנסה אחרת: הייתי פקיד בפרפקטורה (מינהל־המחוז). לאחר שסיימתי לימודי משפטים ניגשתי למיכרז, ונתקבלתי. „תקעו" אותי במחלקת התקציבים והייתי שקוע במיספרים מבוקר ועד ערב. אבל פרנסתי ופרנסת הורי היתה מובטחת. בימים ההם, למען האמת, היינו עניים מאוד... כתבתי בעיסוק צדדי.

● ואת „L'Araigne", שזכה בפרס גונקור, כתבת בשעות הפנאי?

כן, בוודאי. קיבלתי את הגונקור בתקופה שבה עבדתי כלבלר בפרפקטורה. אבל לא התפטרתי, כי חשבתי שוועדת הפרס טעתה, שאולי זו הצלחה חד־פעמית ומוטב להחזיק במישרה. עזבתי רק כעבור שלוש שנים.

● כשהובהר שהוועדה לא טעתה?

כן.

● כשאתה כותב ביוגראפיה, על מה אתה שם דגש מיוחד: על קלות הקריאה, על החיבוט הסיפורי או על האמת ההיסטורית?

● איני כותב ביוגראפיות מדעיות וגם לא „רומאן של חיים", אלא משרטט דיוקן. אני מנסה „להיכנס לעורו" של האדם ולחיות את חייו איתו, צעד אחר צעד, ולחיות מחדש כמוהו מהאירועים המתרגשים עליו במרוצת חייו. גישה זו היא היפוכו הגמור של המהלך ההיסטורי. ההיסטוריון שכותב יודע מראש כל מה שהתרחש בחיי גיבורו, והוא רץ הלוך ושוב מהולדת הדמות ועד מותה. אני, לעומת זאת, מנסה לחיות את חיי הגיבור דרכו ואיתו. בעיקר מעניינת אותי אישיותו של האדם שאני כותב עליו.

צרפתי לכל דבר

● הרושם העולה מיצירתך, בעיקר הביוגראפיות, הוא שאתה הולך ומקים כעין אנדרטת־זיכרון לתרבות ולציוויליזציה של רוסיה מלפני המהפכה. סופרים הם צארים, רוסיה־שלפעם...

רוסיה־של־פעם, כן, אך בעיקר של המאה הי"ט, שהיתה עשירה במיוחד בכישרונות וברעיונות, פוריה מאוד ביצירתיות ספרותית, מאה המרתקת אותי במיוחד. ניסיתי לתאר קצת את עושר השונות של גאונות התקופה...

● כיצד אתה חווה את הקשר שלך עם רוסיה?

כשאני כותב על „נושא רוסי", בין אם זה רומאן או ביוגראפיה, אני חי כרוסי, או, לפחות כפי שהדבר מצטייר בעיני, כרוסי מלפני המהפכה, כמובן. אבל בחיי היומיום אני חש כצרפתי לכל דבר, אני חושב בצרפתית.

● גם את ספריך על רוסיה אתה חושב בצרפתית?

כן, כמובן זה שהמישפטים מתהווים במוחי בצרפתית, אבל אני נוהג לומר שאם אקבל מכה חזקה במפרקת, אצעק „אוי" בהיגוי רוסי... יש בתוך־תוכי עמוק מאוד, משהו רוסי, אבל הקליפה היא צרפתית.

● מה שמך האמיתי?

טאראסוב. טרואיה הוא פסבדונים חסר משמעות. ספרי הראשון, „Faux Jour", נתקבל על־ידי המו"ל „פלון", והנה מה שאירע: כשקיבלתי את ההגהות וראיתי את שמי, לאון טאראסוב, מודפס על הדף הראשון, אמר לי המו"ל שעלי לבחור שם צרפתי, ואם לא, עלול הקהל לחשוב שהספר מתורגם מרוסית. הייתי אומלל מאוד. במשך ימים אחדים שיחקתי באותיות שמי, ובמיקרה הגעתי לטרואיה (TROYAT). טילפנתי למו"ל ואמרתי לו לאון טרואיה. „טרואיה נשמע לא רע", השיב. „אבל לאון עמום מדי. קרא לך פשוט אנרי". אמרתי אנרי. כמו גם שיניתי את שמי באופן רשמי.

● האם יש ביצירתך ספרים, שבהם חוברים שני מקורות ההשראה שלך, הרוסי והצרפתי?

כרבים מן הרומאנים שלי יש צירוף כעין זה. למשל, כתבתי כרומן בשלושה חלקים את סיפורה של משפחה, מלפני המהפכה ועד הסתגלות הילדים לחיים בצרפת.

ביוגראפיה של סטאלין

● ואם גם לך, כמו, למשל, ליהודים מסויימים בצרפת, יש מה שמכונה „בעיית הזהות הכפולה"?

לא, אצלי העימות נפתר: אני צרפתי לחלוטין; אבל בתוך־תוכי, כאמור, טמון דבר־מה רוסי, העוזר לי לחלום ולכתוב. איני סופר רוסי הכותב בצרפתית, אלא סופר צרפתי ממוצא רוסי. אני כעץ ששורשיו שתולים באדמת רוסיה, ופירותיו צרפתיים.

● והאם תהיה מסוגל, מתוך רוסיה הפנימית שלך, לכתוב ביוגראפיה של לנין או של סטאלין, למשל?

חשבתי לכתוב ביוגראפיה של סטאלין. זו מלאכה עצומה. אולי, ביום מן הימים. אבל אני חושש שלא אחוש בנוח כמו בכתיבה על צ'כוב או על טולסטוי, כי רוסיה שלהם עולה בקנה אחד עם רוסיה הפנימית שלי, ואילו זו של סטאלין לא הוויתי דרך סיפורי־הורי, לא הפנמתי אותה.

● ואתה סבור שתוכל להיות אובייקטיבי?

אם אכתוב ביוגראפיה של סטאלין, אהיה אובייקטיבי בכל מיקרה. אני אובייקטיבי תמיד, ומנסה להיות חסר־פניות.

● אבל בצ'כוב שלך ניכרת בבירור אהדתך והערצתך לאיש.

אמת, אבל זה ניכר בעל־כורחי...

● בישראל אתה מוכר ואהוד מאוד מאז „טולסטוי", ושמעון פרס שיבח את הספר בהזדמנויות שונות...

וא, ישראל! ההרפתקה הישראלית היא הנס והאחרון של המאה העשרים. עצם העובדה שאנשים שבאו מכל קצווי תבל הצליחו להקים עם אחד, להכות שורשים באדמה ולכונן תרבות יהודית, בעיני זה פלא. אין לזה אח ורע בעולמנו, ועל העולם כולו להעריץ זאת.

● אתה מדבר על ישראל והאמוניות, או על בעיין „ישראל הפנימית" שלך?

איני מכיר את ישראל, לא ביקרתי בה מעולם, אבל אני צופה בה מבחוץ ומתפעל מן ההיווצרות יש מאין – זה דבר מופלא. אילמלא הולתי ממש כליל ממסעות, הייתי בא ברצון לבקר בישראל.

התקשורת בין המוח ליד

● כיצד אתה חווה את מעשה־היצירה?

היצירה היא עינוי. יש תהום בין מה שאתה חולם לכתוב לבין מה שהיד מעלה על הנייר. אתה הוגה רומאן, משוכנע שהוא הטוב ביותר מכל מה שכתבת עד כה, וסוף־כל־סוף תפיק מעצמך את המיטב, אבל כשאתה יושב לכתוב מתברר לך שהיד בוגדת בך, ומה שמתקבל יש לו דימיון קלוש בלבד עם החזון הרוחני. כך זה תמיד. אומנם יש מפעם לפעם ערב, שבו אתה חושב לך היום כתבתי דף לא רע, „תפור" היטב, ואתה מרוצה. אבל לגבי המיכלול קיימת תחושת אכזבה. המיכלול הוא בכל פעם עשיר, פיוטי ויפה פחות מזה שראית בעיני רוחך.

● מהי הסיבה: מיגבלותו של כלי־העבודה, או ליקוי בהשראה?

זה כלי־העבודה, או שמא התקשורת בין המוח ליד שאינה פועלת היטב. אני חושב שהסופר כמותו כיוצרים אחרים, מנועד לאכזבה ולתיסכול.

● אני מכיר סופרים מפורסמים שאומרים: זה בדיוק מה שרציתי לכתוב, עשיתי זאת. אבל אולי הם אינם צנועים, ואילו אתה צנוע מדי.

כן, אני צנוע, אבל בעיקר מציאותי, ומכל מקום איני מחזיק את עצמי כסופר גדול. כל ספר הוא כמו מיבחן שעלי לעבור ושאני מפחד להיכשל בו. אין לי כלל הרגשה שהניצחון מובטח.

● גם ביום?

כן, גם ביום.

● האם אין ביצירתך ספרים שאתה אוהב במיוחד ויכול להגיד שאתה שלם איתם?

כן, כמובן, אבל מסיבות רגשיות.

● לא, כוונתי להרגשה שהנה, זה בדיוק הספר שרציתי לכתוב, והוא קרוב לאידיאל.

אולי בביוגראפיות: טולסטוי, צ'כוב. אבל ברומאנים, איני יודע. אינני קורא את ספרי לאחר שראו אור: לפני כן – חמישים פעם, אבל אחר־כך אני מפחד להתאכזב, ושמא ארצה לשנות הכל...

● מניין [illegible] הזה?

אני תוהה אם זה לא בא לי מהורי, שלפני המהפכה היו מבוססים, בעלי מעמד שנראה יציב מאוד – והנה איבדו הכל במהפכה ונקלעו לחוסר־כל בצרפת. ייתכן שבילדותי התרשמתי מכך מאוד, ונתגבשה בי ההכרה שאין דבר איתן ומוצק בעולמנו, ושהכל עלול להתמוטט בן־לילה.

עדיין שרוי בחלום

● האם הרגע שבו התפטרת מעבודתך כפקיד בפרפקטורה היה רגע קשה, מעורר־חרדה?

מעורר דאגה, כן. לא הייתי בטוח כלל שההצלחות תאריך ימים, שאוכל להתקיים מכתיבה, שהחלום יימשך.

● ושמא תתפוגג?

לא, אני עדיין שרוי בחלום. עדיין אני תוהה אם כל זה יימשך, אם אמצא עוד נושאים, אם אוכל להמשיך כך לאורך־זמן.

● ואיך שביעות־רצון מעצמך?

לא, אבל אני מפחד ששביעות־רצון עצמית היא הרגשה נוראית.

אשתו של –

מבט אחר על סוניה טולסטוי

מאת ד"ר ורדה מילבאואר־ברגמן

סוניה טולסטוי ושניים מילדיה

הביוגראפיה של לב טולסטוי היא בהכרח גם סיפור־חייהם של אחרים מבני־משפחתו, ומביניהם בולטת, ללא ספק, דמותה של סוניה אשתו. היא מככבת לצידו כגיבורה של דראמה סוערת ומרתקת בזכות עצמה. התרחשויות בחייה משיגות מומנטום ומקבלות צביון רומאנטי בשנותיו האחרונות של לב טולסטוי. בתקופה זו היא מנהלת כמעט בנפש מאבק קשה על מעמדה וזכויותיה בירושה הספרותית והרוחנית של בעלה. כישלונה במאבק זה הוא סופי ומוחלט מכל היבט הקשור לגופו של עניין (זכויותיה על הירושה הספרותית), וטראגי והרסני מכל בחינה אישית.

כיצד זה קרה? איך זה שהאשה הצעירה בעלת החוסן הנפשי, הצרך והחיוניות מסיימת את חייה כזקנה מרירה, מוכה ומובסת? יש לחפש את התשובות לכך בגורמים המקומיים ברקע הסוציו־תרבותי, שמתוכו צמחה מערכת היחסים בין בני־הזוג טולסטוי. מעקב אחרי השתלשלות האירועים בחייהם של לב וסוניה מצביע על כיווני־התפתחות כמעט מנוגדים. במלים אחרות, ככל שהוא נבנה ומתחזק במעמדו ותופס מעמד של בעל יוקרה והשפעה ציבורית, היא נחלשת, מתמוטטת מדי פעם ויורדת במעמדה, הן בתוך המשפחה והן בחוגי ידידים הקשורים לזוג. מה הם אם־כן אותם אלמנטים ברקע הסוציו־תרבותי של חיי הזוג טולסטוי, שתרמו להתפתחות השונה כל־כך של כל אחד מהם? יתכן, שיש מקום לחפש את התשובה, לפחות בחלקה, בהבדלי־המעמד בין גברים לנשים במאה הי"ט.

מהו סיפורה של סוניה? היא מתוארת, בראשית דרכה, כאשה נבונה ונמרצת המצליחה כנראה להגיע לאיזון מסויים רצוי בין עיסוקיה כאשת־איש ואם־ילדיו לבין פעילותה כשותפה ספרותית לבריאתן של יצירותיו הגדולות של בעלה. היא נותנת ביטוי לשימחתה על חלקה ותרומתה ליצירתו הספרותית של בעלה, הן כקוראת ראשונה והן כמעתיקה־מעתיקה־מעתיקנת של כתביו. סיפורה, בשנות נישואיה הראשונות, מומחש באמצעות אירועים מחיי יום־יום של הזוג, וזורם תחילה בסכים קטנים, כגון תורם הקוצף, המאפיין את מעלליו ההרואיים ואת הגיגיו הפילוסופיים של בעלה.

עד כאן, מערכת־היחסים בין בני הזוג טולסטוי מתנהלת פחות או יותר תוך הסכמה, הבנה ושביעות־רצון. כל אחד מהם מנהל את חייו לפי הנורמות הנכונות לתקופתם. לב טולסטוי חי כאציל שעיתותיו בידיו, ועל־כן יש באפשרותו להתמסר הן להתפתחותו כסופר והן לספק פעילויות־פנאי כמו נסיעות, טניס ורכיבה, מיפגשי ידידים וניסויים חינוכיים, המשביעים את סקרנותו האינטלקטואלית. אורח־חייה של סוניה שונה לחלוטין. היא עסוקה בסיפוק צרכיהם של אחרים ובבניית מסגרת משפחתית חמה ותומכת שתאפשר קידום ורווחה לכל אחד מבני־המשפחה. מטרה חשובה ורצויה זו הושגה על־ידי עיסוק רצוף ואינטנסיבי בעניינים מאוד ארציים, ועד יומה האחרון היה בעבודות שגרתיות ורוטיניות.

המין מכתיב את הסיגנון

נדמה לי, שלו ניתן היה לפנות אל סוניה טולסטוי בשאלה, כיצד היא מרגישה לגבי הדרך בה מתנהלים חייה, ומה עמדה אותה בבחירת דרכה – היינו מקבלים את התשובות הבאות: היא היתה מביעה מידה לא־קטנה של שביעות־רצון ומתייחסת לנוחות ולהנאות הבאות לידיה מעצם היותה אישתו של טולסטוי; היא היתה מרגישה בטשטוש, שנישואיה לסופר מאפשרים לה פתח – גם אם צר – לעבודה אינטלקטואלית והתבטאות יצירתית. מעתה היא גם היתה מביעה במחזן בכנונות החלטות שקיבלה, הן באשר להשתרכותה ללב טולסטוי והן לגבי הדרך בה מתנהלים חייה. היא ודאי לא היתה מודעת, לפחות בשנים הראשונות לנישואיה, כי תחושת הבטחון שלה תלויה על בלימה, וסיכוייה לאושר וסיפוק מותנים ברצונם הטוב של אחרים. בדיקה ראציונאלית ואובייקטיבית של זמן מראה, כי היא לא הכינה עצמה לאפשרות שיחול שינוי דראסטי בתנאי־חייה. מה שנראה לאחר מעשה, כתמימות גדולה מצידה, נבנה כנראה על הנחה, שקיים הסכם פסיכולוגי בלתי־כתוב בינה לבין בעלה, המגדיר את החובות והזכויות של הצדדים. כלומר, כל זמן שהיא ממלאת את המתחייב מתפקידה כאשת־סופר ואם־ילדיו, היא קונה לעצמה חזקה על חלקה כשותפה (גם אם זוטרה) ועל זכויותיה ביצירתו של בעלה.

מסתבר מתוך דבריו של אנרי טרואיה – המגולל את סיפור חייו של טולסטוי (טרייטה) – שלהנחות אלו לא היה כיסוי במציאות. שנות נישואיהם המאוחרות של הזוג טולסטוי הן – אולי יותר מכל דבר אחר – סיפור התפכחותה של סוניה מאשליה, כי מעמדה מקנה לה כוח ועוצמה משל עצמה. לאט־לאט ובשברון־לב היא מבחינה, כי היא תלויה לחלוטין ברצונו הטוב של בעלה ובנכונותם של אחרים לתמוך בעמדתה. כיום, בניתוח פרוספקטיבי ועל בסיס הידע, שהצטבר בתחום הפסיכולוגיה של האשה, אפשר לחזור ולנתח את המעשים שסוניה טולסטוי עשתה. ואולי נוכל לקבוע, כי מעשיה לא עמדו במבחן אפשרויות הלוחמות, והמישחק מלכתחילה היה מכור.

בשלהי המאה שעברה, מין האדם הכתיב סיגנון חיים. נשים צעירות יכלו למצוא את מקומן רק במסגרת תקינה של נישואין, שם נדרש מהן לבצע סידרה של תפקידים כמשוזה הרעיה. [illegible], למשל, מפרסם מסת הוכחה לפי עיונו של הביקורת (טרואיה) להערכתו של טולסטוי, בה הוא קובע, כי יעודן של נשים „לשמח לב אנוש", והוא המסבה ליצור מילצתי. המסיימים הוא בגוף ... (טרואיה, 1984, עמ' ...). מעניין לציין, כי טרואיה מביא בסמיכות־דברים את המתרחש בליבה של סוניה: „בעוד טולסטוי מהרהר ביעודה של האשה, חיכתה סוניה בכליון־עיניים, שתשרה עליו רוח היצירה... היא פסעה הלוך ושוב על בהונות־רגליה ליד דלת חדרו ויחולה לדפים, שבעלה המהולל ימסור לידיה כדי שתעתיקם, כאילו היו מן מן השמים" (שם, עמ' 313). ייתכן שבתנאים אחרים, אדם בעל עניין אינטלקטואלי כמו של סוניה היה מגיע להישגים סכולאסטיים ואחרים בזכות עצמו. אולם סוניה – כמו שאר הנשים בתקופתה – יכלה להיזון רק מפרורים שנזרקו לה על־ידי אחרים.

ממולכדת בתפקיד הרעיה

מתוך דברים אלו, ברור שסוניה טולסטוי לא יכלה להסתמך על הישגים מצטברים, התומכים ומחזקים את תחושת הערך העצמי. הדברים נכונים במיוחד לגבי אשה כמו סוניה, ששמה משקל ערכי רב על היצירה ויצירתיות, וסירבה לראות בוולדנות ובניהול משק־הבית את תמצית חייה. חשוב לציין, שסוניה חיה עם משפחתה באחוזה רחוקה ממוסקבה, מבודדת ממרכז החיים החברתיים והאינטלקטואליים. תפקידה כאם ומנהלת משק־ביתו הגדול חייב את הימצאותה במקום, בעוד שבעלה יצא ובא כראות עיניו. המרחק ממוסקבה ומקרובי משפחתה, הגביר את תלותה בבעלה ובילדיה את האמצעים העומדים לרשותה. סוניה טולסטוי הרגישה לעתים (ונתנה לכך ביטוי ביומנה) ממולכדת במיגבלות תפקיד האם והרעיה נוסח המאה הי"ט. היא כותבת – „ראה נא, אני היא שרציתי לעזוב את הבית, ואתה הוא שנוסע. כמו תמיד אני נשארת במקום עם דאגותי ועם גנשי המגוחה" (שם, עמ' 427).

ואף־על־פי־כן, למרות הקשיים, הצליחה סוניה למצוא את מקומה, עד אשר נסיבות חייה התאכזרו אליה, והביאו אותה למצבים דראסטיים בהם היא היתה לא יותר מאשר כלי־מישחק בידי אנשים חזקים ממנה.

קירבתו של צ'רטקוב אל בעלה מאיימת על אופי יחסיה עם בעלה. משלב מסויים, קיים מאבק גלוי ועיין בין צ'רטקוב לסוניה על הקירבה ועל המקום לצידו של לב טולסטוי. סוניה לחוצה ונלחמת על חייה עם כל הייאוש, חוסר־האונים והמניפולאציות ההיסטוריות המגונות בארסנל של נשים במאה הי"ט. אולם, גם מידת האפקטיביות של המהלך הזה, תלויה ברצונם של אחרים לחוש אמפתיה ורצון לעזור. למזלה הרע של סוניה – לא זה היה המצב.

„היא בכתה בלי סוף"

נראה לי, שיש איזו מגמתיות לא־הוגנת בדרך בה מתאר אנרי טרואיה את המניעים הדוחפים את סוניה למאבק. הוא מציג אותה, בשלב זה של חייה, כאשה קטנונית, רדופת חשדות, הבולמת את התפתחותו הרוחנית של בעלה ושקועה בסיפוק גחמות־לב חומרניות. „על אף מאמציו של טולסטוי להימנע מויכוח נוסף עם אשתו, לא פסקה סוניה מלהטיח בפניו על „אהבתו" לצ'רטקוב, ובכתה בלי סוף" (שם, עמ' 592). דברים אלו ואחרים דומים לאלו, אינם מתיישבים עם דברים אחרים, שמצוטטים מתוך יומנה: „אין זה קל לכתוב ביוגראפיה. כתבתי מעט ולא טוב. הילדים, החנקת, הרעש הפריעו לי" ובאותו עניין – „הוא לא השתעמם בחדר־עבודתו ולא נלאה מקריאה בספרי־פילוסופיה, ואילו סוניה היתה צריכה לחפש בידור בחינוך הילדים, במחשבות של משק־הבית, בטוויית שטיחים ובאריגת רשתות" (עמ' 391).

לסיכום, העניין באישיותה ובמאבקה של סוניה טולסטוי – כפי שמתואר בביוגראפיה של אנרי טרואיה – בא לי כהפתעה גמורה. היא מופיעה תחילה כדמות שולית, בורגנית־משהו ודי בינונית, ולאט לאט היא כובשת מקום של כבוד, הערכה והזדהות אוהדת למצוקה וריגשית בה היתה נתונה. מאבקה דומה בעוצמתו הייאוש למאבק איתנים, שניהלו גיבורי הטראגדיות בכל הזמנים. אנו רואים את הכבלים נכרכים סביבה, והחיים את נפילתה עד למשבר בו היא מסתובבת – כמוקצה מחמת מיאוס – מחוץ לבית התחנה, כשאינה רשאית להתקרב אל בעלה ברגעיו האחרונים.

באווירה של אחדות

בעיקבות פגישת הסופרים עם ראש־הממשלה

רשימת המוזמנים הורכבה מתוך מודעות פוליטית ● שני סופרים לא הוזמנו במכוון: נתן זך וס. יזהר ● דיון במיסגרת הקונסנזוס

מאת גיא קב ונקי

„סופרים הם כמו סיסמוגרף החש את אשר מתרחש לבוא. הם נותנים ביטוי להרגשות המקננות בציבור ולהשקפות תשוגות הרוחות בתוכו", כך אמר מאוד מאורחיו וכי הוא מקווה שהדברים שהם כותבים ויכתבו ידריכו את העם בכיוון הנכון. יצחק שמיר הביע את רצונו לשוב ולהיפגש עם אמנים מחוגים שונים על מנת לשוחח יחדיו, וכדי לעודד זרמים רוחניים חיוביים לעתידנו.

סופרים ומשוררים, השבוע בבית ראש־הממשלה

ראש־הממשלה יצחק שמיר ערך ביום שני השבוע פגישת הכרות עם חמישה־עשר סופרים ומשוררים בביתו בירושלים.

את הפגישה בת שלוש השעות יזם ראש־הממשלה והוא שוחח בה עם היוצרים על המשימות החינוכיות המוטלות עליהם, לפי דעתו. אווירת המיפגש תוארה על־ידי שמיר כאווירה של אחדות „בשעה בה אנו זקוקים למירב האחדות הלאומית".

את משימת אירגון המיפגש הטיל ראש־הממשלה על יועצו יוסף אחימאיר. בשיחה עימו מציין אחימאיר כי כשהכין את רשימת המוזמנים התאמץ לתת ייצוג לכל גוני הקשת הפוליטית: „אם אחדות אזי היא צריכה לבוא לידי ביטוי במיפגש כזה. הוזמנו בין היתר משוררים כמו מרדכי הורוביץ ובת־שבע שריק, שלא הוזמנו על־ידי ראש־הממשלה הקודם". וזו רשימת הנוכחים במיפגש: אהרן אמיר ורעייתו, חנוך ברטוב, חיים גורי, שמעון גלאור, מרדכי הורוביץ, נתן יונתן, שולמית לפיד, אהרן מגד, חיים נגיד, נעמי פרנקל, דליה רביקוביץ, דוד שוחט, משה שמיר, בת־שבע שריק, וש. שפרה. שלושה שהוזמנו הודיעו שלא יוכלו להגיע: סמי מיכאל, יהודה עמיחי, יהושע קנז, ויצחק שלו. יורם קניוק הסביר שלא השתתף במיפגש עם שמעון פרס ולא ישתתף במיפגש עם יצחק שמיר.

על אף הרצון להפגין אחדות לאומית, מודה אחימאיר כי שני שמות נמחקו מראש מרשימת המוזמנים (למרות הערכתו אליהם כסופרים) והכוונה לס. יזהר ולנתן זך (ראה מיסגרת). „לי באופן אישי קשה היה להזמין את אלה שתקפו את ראש־הממשלה ללא רחמים בפרשת השב"כ ולא התנצלו לאחר מכן. יתכן שראש הממשלה עצמו היה מזמין אותם – לי היה קשה הדבר". בדיעבד מסכים אחימאיר גם כי הדור הצעיר לא זכה לייצוג הולם בפגישה.

במהלך הערב עצמו נמנע ראש־הממשלה מלהזכיר או מלהתייחס לספר או לסופר מסוים. הוא גם לא חשף את טעמו הספרותי באמצעות עריכת ספרים על שולחן הכתיבה. המשתתפים מציינים כי פגישת ההכרות זו התנהלה באווירה רגועה וכי הכל היו זהירים, והשתדלו להימנע מפרובוקציות או לחרוג מגבולות הקונסנזוס.

נעמי פרנקל, שהגיעה לפגישה מקרית־ארבע, הרגישה שלא נגעו בבעיות המהותיות – „בווילכות הרוחני בו אנו נתונים. „כשאנחנו על פני השטח, דנו בתוצאות ולא בבעיות היסוד".

נתן יונתן התרשם מהדרך המנומסת בה ניהל יצחק שמיר את המיפגש, והרגיש את החשיבות של הפוליטיקאים [illegible] באמצעות הויה ספרותית.

אהרן מגד, שהיה האיש היחיד שהעלה לקראת הסיום שני נושאים אקטואליים מוסריים מכוערים: נשק לאירן ושאלת המיפגשים עם אש"ף, ציין כי התשובות שקיבל לא היו מספקות וכי היה מגדיר את הפגישה כבעיתית אך לא מעבר לזה. „פגישות מהסוג הזה יכולות להציב פרי רק אם דנים בנושא ספציפי ובוער".

שולמית לפיד, יו"ר אגודת הסופרים, ציינה כי המשתתפים לא באו כדי לפתור בעיות פוליטיות וכי לא ציפו מראש־הממשלה לפתור בעיות ספרותיות. „דיברנו על דאגות משותפות, שבקונסנזוס, על היהדות, על מרכזיות חיי הרוח ועל כוחה של הספרות [illegible]. ראש־הממשלה עצמו אמר לאחר המפגש כי התרשם [illegible].

נתן זך: „מה לסופרים אצל ראשי־ממשלות?"

כשנשאל נתן זך מדוע לא השתתף בפגישה, השיב: „לא הוזמנתי ואני מניח שאם לא הוזמנתי – היו למארח סיבות טובות מאוד שלא להזמין אותי". אחר־כך כשהובאו לידיעתו דבריו של יוסף אחימאיר, שצוטטו לעיל, הגיב: „אכן כבוד בלתי־צפוי. רק שני סופרים הוחלט מראש שלא להזמין ואני אחד מהם. כנראה שבאמת קוראים את מה שאני כותב".

לעצם העניין אמר המשורר, שאינו יודע מה לסופרים אצל ראשי־ממשלות. אבל הוא מניח שתמיד יימצאו סופרים ומשוררים הבאים לכל מקום שאליו מזמינים אותם. הוא גם ביקש להסב את תשומת־הלב שרשימת הבאים כוללת בעיקר את נאמני ארץ־ישראל השלמה שמטבע הדברים מקורבים, לפי דבריו, למחנה הליכוד, וכן את הסופרים „בעלי הרדיכון הכפול", כדבריו, המתרצצים בין המחנות: אם רק שניים לא הוזמנו, אמר, וכל השאר הוזמנו ולא באו – סימן טוב הוא לספרות הנכתבת כיום במדינת ישראל. ביחוד שמח לציין שרק אחד מבין חמשת הסופרים שקראו להקמת ממשלת האחדות הלאומית (חיים גורי) הופיע לפגישה. „ארבעת האחרים פרשו כנראה מן האחדות", העיר.

בסוף הדברים אמר, שאין לו שום דבר אישי כנגד ראש־הממשלה יצחק שמיר ואף אינו חושב שהוא גרוע ביחס לספרות או בעניני רוח מממלא־מקומו מר שמעון פרס. אבל באשר לחילוקי הדעות – חלילה מלצמצם אותם רק לפרשת השב"כ, כפי שעשה יוסף אחימאיר.

חורחה לואיס בורחס

המתאבד

לא ישאר כוכב בלילה.
לא ישאר הלילה.
אמות ואתי סך
היקום הבלתי־נסבל.
אמחק את הפירמידות, המדליונים,
היבשות והפנים.
אמחק את צבירת העבר.
אהפוך ההיסטוריה לאבק, אבק לאבק.
אני צופה בשקיעה אחרונה.
שומע ציפור אחרונה.
מוריש כאפס לאפס אחר.

מספרדית: טל ניצן

חלפי במכונס

שירה

שירים – א / אברהם חלפי / עם מבוא מאת דן מירון / הקיבוץ המאוחד / 351 עמודים.

צניעותו ואניותו של חלפי – המוזרות כסליים אצל אדם שהוא שחקן על־פי מקצועו, הטביעו איכשהו את חותמן על מעמדו הספרותי כמשורר מינורי. עכשיו קמה הוצאת הקיבוץ המאוחד לעשות צדק לשירתו ולהעמיד אותה ברצף הספרותי במקומה הנכון על־ידי הוצאה חדשה ומקובצת של שירתו. בכרך הראשון כונסו ספריו „מזוית אל זוית", „שירי האני העני", „כאלגומים בגשם" ו„היום עוד גדול" והוקדם להם מבוא של דן מירון ובו הערכה מחודשת של שירת חלפי. אבל בהוצאה חדשה כזו, ראוי היה לסדר מחדש את כל השירים ולא לצלם את חלקם ממהדורות קודמות, מה שפוגם באחידות המהדורה ובצורתה.

עוד רחל

התשמע קולי – כל שירי רחל / ציורים: עדית פאנק / תמוז / 96 עמודים.

יש, כנראה, ביקוש בלתי־נדלה לשירת רחל, אם בשנה האחרונה יצאו שלוש מהדורות חדשות ושונות שלה. אורי מילשטיין הוציא כמורה־ביתן את הכרך הגדול המביא גם חומר תיעודי רב והשירים כפשוטם יצאו פעמיים בהוצאת תמוז: פעם אחת בהוצאת „פשוטה" ועוד אחת, זו שלפנינו, בתבנית אלבומית מקושטת ומאויירת.

תאמינו למשוררים

רחוב הרצל / אהרון אלמוג / עם עובד / 96 עמודים.

אם אמרו פעם כי „מיטב השיר כזבו", הנה התהפכו היוצרות כל הארם כזוב וכל הסובב אותו כזוב. בורסה ובנקים, חנויות ומכוניות, מניות וטלביזיות, דולרים ומחשבים. „חיים בסימן של בנירה, של עוות פנים וקשי עורף, חברת פשע" – כדבריו המתלהמים של המשורר בקטע פרוזה הנלווה לספר בסופו. „עלה בדעתי להוציא ספר עם דפים ריקים." ואם לא עשה כן, הרי זה מפני ש„צריך להאמין למשוררים, לא לפוליטיקאים, לא לרופאים, לא לכלכלנים, למשוררים בלבד... כי רק מתוך הכזב תצמח האמת ורק מתוך הכיעור יקום היופי. האלכימאים המטורפים האלה הם שיהפכו לכם את הרא לזהב". ואלמוג דורש ומקיים. באיזו פשטות נוירית ענווה, היודעת את כוח ההתאפקות, הוא רושם בשיריו את החיים גופם, מתוך געגועים מכרסמים אל מה שהיה, שמלווה אותם הידיעה המסוכנת שמה שהיה איננו והזיכרון של מה שהיה איננו הדבר עצמו, אלא מראיתו מנקודת־המבט של היום.

חיו לי שדות

שמש / גבריש / איורים – ויליאם רבאו / רשי זאב.

הרבה מזוהן והתום של ארץ־ישראל הקטנה משוללים, כאילו משמרים, ב־36 השירים שבספר, שאינם מצניעים את געגועיהם אל מה שהיה. הנה כמה שורות של השיר המסיים: „היו לי שדות / בהם חלמתי מיטב החלומות / ושדות בהם נטמנו הטובים ברעי / בחמש מלחמות עכשיו אני הולך / לארכם של שדות אחרים / שדות ערפל קרים מורים / עכשיו אני חוזר לשדותי הישנים / לפגוש שוב את הטובים שבחברים".

סיפורת

ירושלים בלהבות

הבית השרוף · יעקב גורן · איורים: חילה חפקין / מודן / 181 עמודים.

„הבית השרוף" הוא כינוי שניתן לשרידי בית־שני בקרקע העיר העתיקה בירושלים שנחשפו על־ידי פרופ' נחמן אביגד ומושכים כיום מבקרים רבים. גם דימיונו של יעקב גורן, ההולך אחר סיפורים היסטוריים, נמשך אל הממצא הזה והוא רקם סביבו סיפור היסטורי, המתרחש בשנים 66 עד 70 לספירה ומחייה את ימי הבית השני ביהודה. דרך גיבור הסיפור, צעיר ושמו יריב, המצטרף אל חילות המרד ומתעלה למפקד, יפגוש הקורא אחרות מדמויות המלחמה הגורלית ההיא, כגון המפקד הרומי סלאקס, המפקד־ההיסטוריון־הבוגד יוסף בן־מתתיהו ושמעון בר־גיורא. יתוארו גם הקונפליקטים הפנימיים בעם, בין הצדוקים לקנאים והכל יסתיים בחורבנו הבלתי־נמנע של בית־המקדש.

אהבה באוסטרליה

כתף ימים / בנימין שלמן / ספריית מעריב / 489 עמודים.

ד"ר דוד כוזרין פוגש בדרום־אפריקה אשה ישראלית צעירה, מרים שמה. הוא שוהה במקום רק לזמן קצר, בדרכו לאוסטרליה שבה יעסוק בבדיקת האפשרויות של הפקת דלק מאצות. אבל דמותה של האשה מציתה אותו, מפני דימיונה לאחרת, אסתר, שבה היה מאוהב בימי לימודיו ושאתה הסתבך בפרשה אומללה של אכזבה ותשוקת־נקם. בסופו של דבר יסתבר, שגם הצעירה שפגש בדרום־אפריקה, ולקח אתו לאוסטרליה, מעורבת באותה פרשה מן העבר, שבזמנה סיבכה אותו גם בקונפליקט עם ועד הסטודנטים הישראליים בלונדון. הסיפור מגולל בהקבלה את עברו של ד"ר כוזרין ואת ההווה שלו, ואגב כך מביא בפני הקורא גם את הרעיון שלו לסדר כלכלי בינלאומי חדש, שהוא מכנה „אלקטיוניזם" והנועד למלא בהצלחה את מקומן של האידיאולוגיות שהכזיבו. זהו רומאן רהוט, כתוב עברית, אך דומה קצת בסיגנונו ובמהלכו לספר מתורגם.

סופר, אלמנתו

והרי את / עינה שבתאי / כתר / 238 עמודים.

ספר זה נסקר כאן במאוחר, ולפיכך אין כבר צורך, מן הסתם, להאריך בתיאור תוכנו ועניינו (חייה של אשת סופר צעיר נערץ ההולך לעולמו ואהבותיה בחייו ואחרי מותו). תחת זאת, אולי מותר המעט להרהר קצת על היחס שבין ספרות ליחסי־ציבור. אין כל פסול, כמובן, במסע־פירסום של ספר, שנועד להביא לידיעת הקהל, לעורר עניין בו ולקדם את מכירתו. הספר ראוי והגון לכך לא פחות מכל מוצר אחר וזקוק לכך יותר מכל מוצר אחר. אלא יש פה עניין של גוון ושל מידה. מה שקדם ונסמך לפירסומו של הספר שלפנינו עלול ליצור איזה משקפי־קריאה מיוחדים. הקורא מנוע מלפגוש בספר פנים־אל־פנים ולהניח לו לדבר בעד עצמו והוא כפוי, למעשה, לקרוא בו כמי שקורא בסוד רכילות, עסיסי ולפענח את, והתוח העיתונאית של הרמיזות, שמשמעותן שונה כדי שלא להסתבך בלשון־הרע, אם יש לספר ערך אחר ואם לאו. זאת יוכל לשפוט כנראה רק דור עתידי שיהיה משוחרר מתכתיבי המקומונים והמציצנים.

אורי סלע

ממכבש הדפוס

שער „רחוב הרצל"
עיצוב: ג'ורג' יונס

מפלת בית מסקרלה

המשפחה מנפולי / מרגין ורמל / מגרמנית: צבי אריד / זמורה, ביתן / 268 עמודים.

דון מסקרלה, אלמן בנפולי של שנות העשרים, חולש ביד עריצים בשלושת בניו ושלוש בנותיו, שהצעירים בהם בשנות העשרה המוקדמות והבוגרים בשנות העשרים המאוחרות. אין הוא מתכוון להיות אכזר, אלא כך טבעו הפטריארכלי והילדים הם הקורבן הטבעי להתפרצויות הזעם שלו המתובלות בעוקצנות ארסית. הם גם מוקסמים כשהוא מזמר באוזניהם אריה מ„לה ג'וקונדה" של פונקיאלי. בדרך, הרמטיות של המשפחה נבדקת כששניים מהצעירים יוצאים לנשף ללא רשות וקושרים קשרים מחוץ למשפחה. בינתיים מסתבך דון מסקרלה בעסקים וחייב לעמול יומם ולילה כדי לרצות, איכשהו את הנושים. שלושה מהבנים מהגרים לברזיל, על אפו וחמתו, בתקווה שאינה מתממשת להשתכר כסף רב ולסייע לאביהם. אחד מהם נפטר וכך גם האחות הצעירה. אחות אחרת מתארסת, אבל האב דוחה את החתן האנגלי, גם לאחר שהוא מנסה לעזור לו כמיטב יכולתו, שיא בשורת האסונות הוא מעצרו בידי הפאשיסטים. הוא משוחרר כעבור זמן קצר, בלוויית התנצלויות, אבל משהו נשבר בו ונשבר גם קולו בנסותו לחזור ולשיר את האריה שלו. מה שהיה שוב לא יהיה.

פוליטיקה ומוות

תיעוד

פוליטיקה ומוות

רציחות פוליטיות במאה ה־20 · אמיל פוירשטיין · כתר · 264 עמ'.

כבר התנ"ך מספר על רצח פוליטי (של עגלון מלך מואב בידי אהוד בן־גרא ושל אבשלום בידי יואב). ברומי, מאז ימי יוליוס קיסר, נרצחו חמישה קיסרים בסך־הכל ובמאות ה־19 וה־20 יש שפע גדול של רציחות כאלה. בספר מתוארים עשרים מיקרי הרצח הבולטים של המאה שלנו, מנשיא ארצות־הברית ויליאם מק־קינלי ועד לנשיא מצריים אנוור סאדאת. יש כאן סיפורים על מותם של ז'ורס ורוזה לוקסמבורג, טרוצקי ומיכואלס (ספק אם במיקרה זה הולם התואר רצח פוליטי), רתנאו וקירוב, גנדי ומסריק, שני הקנדים ומרטין לותר קינג ועוד. מעניין במיוחד הסיפור על מעורבותו של פנחס רוטנברג בפעילותו ובמותו של הפרובוקאטור גיאורגי גאפון והצד היהודי בא לידי ביטוי גם בפרשת שוורצברד שרצח את פטלורה וגרינשפאן שרצח את פון ראת. כמו־כן יש שני מיקרי רצח שקרו כאן: זה של המלך עבדאללה ולהבדיל, זה של אברהם „יאיר" שטרן. חבל שלא נכתב פרק על רצח הרוזן ברנאדוט. חסר עדיין תיאור ממצה ומסכם של פרשה זו.

פלוגות בית"ר

ביום שירות – מרשמיו של בוגר הפלוגות לתולדות פלוגות הגיוס לבית"ר / משה שטיין · העורך: יוסף כרוסט, עורך משנה: יוסף קיסטר / הועד לבוגרי פלוגות הגיוס לבית"ר בישראל והמכללה לחינוך לאומי ע"ש אריה בן־אליעזר · 416 עמודים.

יותר מ־800 חברים שירתו בפלוגות בית"ר מאז 1926 ב־36 נקודות שונות בארץ. הם פירנסו את עצמם בעבודה ובמקביל עסקו באימונים, בסיוע לעלייה הבלתי־ליגאלית היבשתית והימית ובפעולות הגנה והתקפה (שלמה בן־יוסף, הרוג המלכות מראש־פינה, היה אחד מהם). רבים מהם הגיעו לאצ"ל וללח"י ומהם שהקימו ישובים. אנשי הפלוגות היו גם מן הכוחות הפעילים במאבק שבין הרוויזיוניסטים להסתדרות שהחמיר ביותר בשנות השלושים, אחרי רצח ארלוזורוב. הספר שלפנינו מגולל את תולדות הפלוגות האלה ופעולותיהן ומתאר גם את ההווי. מתוארות בו גם הדמויות הבולטות מן הסגל הפיקודי בפלוגות ומובאים נתונים עובדתיים ומספריים, תמונות רבות, מיסמכים ורישומים נאים של יוסי שטרן. יש גם קובץ מקיף של השירים ששרו בפלוגות. יוסף נרבה הקדים פתח־דבר ושלום רוזנפלד הוסיף אחרית־דבר.

ביקורת

הפואטיקה של כהנא־כרמון

עמליה כהנא־כרמון · לילי רתוק · סידרת פואטיקה וביקורת, ספריית פועלים · 207 עמודים.

עמליה כהנא־כרמון נולדה בעין־חרוד לאב איש העלייה השנייה שעלה לארץ בהשפעת מאפו ואם, עולה מבולגריה, אנארכיסטית בנעוריה. למדה בתל־אביב ובאוניברסיטה העברית. שירתה בפלמ"ח, נדדה עם בעלה באנגליה ובאירופה ועבדה כמורה וכספרנית. בספרות העברית היא תופסת מקום יחודי, אם מפני שקשה לשייך אותה ל„דור" או לקבוצה מוגדרת, אם מפני סיגנונה התחום בזהות אישית מיוחדת מאוד, אם מפני התמקדותה בנקודת המבט הנשית־הרגישה ואם משום מה שמחברת המונוגרפיה קוראת „האיכות הרליגיוזית" של יצירתה, הקרובה קצת למה שאמיר גלבע מבטא בשירתו. המונוגרפיה שלפנינו, עיבוד של עבודת דוקטור, דנה בתמאטיקה של יצירתה, בדמויות, בפואטיקה ובסיגנון ומנתחת בפירוט את מיכלול הסיפורים בשיטות של סידור ומיון לצורכי הקורא־הלומד. דגש רב מושם על הצד הפסיכולוגי ביצירתה של כהנא־כרמון.

עיון

דקדוק אנגלי בעברית

דקדוק אנגלי לדוברי עברית · מיכאל טובין · מסדה · 280 עמודים.

זה ספר לימוד לחטיבה העליונה של התיכון העל־יסודי ובו, כמקובל וכרווח, הסברים על צורות הפועל, זמנים, ממיינים ותארים, כינויי גוף וקניין, שמות עצם, יוצאים מן הכלל וכל השאר. יחודו בכך, שכל ההסברים הדקדוקיים באים לא באנגלית אלא בעברית וכך יוכל התלמיד הישראלי להבין את משמעותם ולשנן אותם. התרגילים בספר מבוססים על נושאים ישראליים, לרבות תולדות העם והארץ, כך שתוכנם יהיה קרוב יותר לרוחו ולאוצר מושגיו של הלומד הישראלי.

הדוד תום חוזר

נוער

הדוד תום חוזר

אוהל הדוד תום (שני כרכים) / הרייט ביצ'ר סטו / עבריתו: רפאל אלגר / ציורים: אבי בין / ספרית בתרי, כתר / 520 עמודים.

„האשה הקטנה שחוללה את המלחמה הגדולה", כך אמר הנשיא אברהם לינקולן על הארייט ביצ'ר אליזבת סטו (1811 עד 1896), מחברת האפוס הקלאסי, שהמחלוקת על ערכו האמנותי הצרוף טפלה למשימה ההומאניטארית הגדולה אשר הצליח לבצע בבטאו את הזעם והמחאה על השיעבוד, האכזריות והגזענות. זהו התרגום השמיני של הספר לעברית וכבר בראשון (אברהם זינגר, וארשה 1896) קיבל את השם המשונה „אוהל", בעוד שהכותרת המקורית מדברת על בקתת הדוד תום, שכן העבדים הכושים באמריקה לא היו יושבי־אוהלים. עכשיו, 16 שנה לאחר התרגום האחרון הקודם (של עדה צרפתי) יוצא לאור תרגום חדש וטרי, שמעלתו הנוספת היא בשלמותו – ללא עיבוד וקיצור.

מערה במדבר

התמונתי מנחל בריק / גלילה רון־פדר / ציורים: מזית מלר־דורשי / כפר מסי 6 בסדרת כמה, אום / 92 עמודים.

בספר הקודם הצליחה חבורת כס"ח (כוח סיירות ועוקר) לגלות מכונית ולכבר גנבה ובכל המכונית הבטית, כסרם, טיול לערבה ולאילת. הפעם הוא מעמיד לרשותם טנדר ונהג ומצרף אליהם את בנו וכן יוצאת החבורה דרומה המדבר היא מגלה, באמת, משהו מוזר: אופנוע שמוסתר בין הסלעים. כך עולים ילדי החבורה על עיקבותיו של המתבודד במערה ומגדל ירקות ועזים, והשאר יסופר בספר הבא, „הגוידים מוזרי קלט".

ילדים

לקרוא ולשמוע

ארבעה ספרי־קלטות חדשים בסידרת „קרא ושמע" של הוצאת ישראדיסק [illegible] – כל שירי נעמי שמר לילדים / איורים: אבנר כץ / 68 עמודים ● אריק איינשטיין – מבחר שירים לילדים / [illegible] / 38 עמודים ● כל הדרך עם ציפי שביט / [illegible] / 63 עמודים ● [illegible] גידי גוב [illegible] / 31 עמודים.

ספרי־קלטות תופסים חלק נכבד יותר ויותר בספריית הילדים, [illegible] תווים ותרגומים לאנגלית. אם דחוסת [illegible] מוגעת בעיצוב הגראפי (אף כי מושקעים מאמצים ותשומת־לב בעיצוב זה כשלעצמו), היא מבטיחה לרוכש הספרים תמורה רבה לכספו. ארבעת הספרים החדשים מתבססים על כוכבי־בידור והאהובים על הילדים (ולא רק עליהם). הראשון מקבץ 23 שירי־ילדים של נעמי שמר עם תוויהם, מלווים בקלטת עם הביצועים המקוריים (נעמי שמר עצמה, נתנאלה, דודו זכאי, דורית ראובני ועוד) האיורים: אבנר כץ. בספרו של אריק איינשטיין מכונסים 20 משיריו לילדים, בתוכם „מה עושות האיילות", „במדינת הגמדים", „אבא לי אל הים", „מכופף הבננות" ועוד, והוא מקושט בצילומי צבע נאים ובהם בובות (שיצרה דורית כבר). בספרה של ציפי שביט מובאים 26 שירים כמו „ברבאבא", „סמבולינה", „אין זו דינה", „ג'מבו", וכיוצא באלה וגם אליהם מתלווים צילומים בצבע ובשחור לבן. בספרו של גידי גוב מובאים עשרה שירים („גן סגור", „כשאהיה גדול" ועוד) וביניהם משובצים סיפורים קצרים של טוצ'ו ויוסי בכר ואיורים צבעוניים.

ככה ייעשה לאח

ברוך הבא, אח נמצוי / סמדר שיר / איירה ועיצבה: ליאת בניסו אריאל / דביר / 29 עמודים.

לנועה נולד אח קטן, גלעד שמו, והוא עומד להגיע עם אמא מבית־היולדות. איזו מתנה אפשר לקנות לרך הנולד, שעדיין אינו אוכל ואינו נזקק לחפצים? נועה מחליטה, במקום מתנה, לארגן לו קבלת פנים ומכנסת את כל אנשי השכונה לומר במקהלה לכבוד בואו. כל החוגגים מתכבדים בפרוסות מעוגת השוקולד שסבתא הכינה לכבוד המאורע ולגלעד יספרו פעם, כשיגדל, על קבלת הפנים שהכינה לו אחותו.

חזרה הביתה

החתול שיצא לטייל / רינה דויטולבסקי / צילומים: אברהם חי / ספרית פועלים / 30 עמודים.

רינה דויטולבסקי התמחתה בעיצוב־בובות שתמונותיהן מלוות את סיפוריה לילדים. כאן מסופר על החתול הלבן של טלי שחזר עם הכיתה בשעת לילה מאוחרת ומצא אותו סגור. לכן נרדם בתוך ארגז עוף ובבוקר הזעיקה טלי את כל החיות כדי להעיר אותו, אבל דבר לא עזר. רק מצלצלת של דיישה בחלב, שהחזירה את החתול הביתה.

פיפי כמו הבנים

מה קרה לרוזה · [illegible] / עברית: ארנת בן־אברהם / כתר.

זה סיפור [illegible]

הקרב על נהר המאז

מחקרים

הקרב על נהר המאז

מלחמת בזק – מעליית היטלר עד נפילת דנקרק / לן דייטון / תרגום: עפר שלח / סדרת מלחמת העולם השנייה, מערכות, משרד הבטחון – ההוצאה לאור / 264 עמודים + 16 עמודי תמונות.

מלחמת הבזק („בליצקריג" בלעז) היתה מן החידושים האסטרטגיים המבריקים של הצבא הנאצי. למעשה, פותחה כאן תורת לחימה שניצלה כראוי את היתרונות הטכניים והתיקשורתיים שהטכנולוגיה הצבאית המודרנית העמידה לרשות האסטרטג: אפשרויות התנועה המהירה ביבשה ובאוויר ואפשרויות התיאום בזמן־אמת הודות למכשירי הקשר. לן דייטון, המוכר לקורא בעיקר מסיפורי־המתח שלו, מגיש כאן מחקר תיעודי־היסטורי המתאר את עיצובו של צבא היטלר, את תיכונו בשלבים הראשונים של המלחמה ואת שיכלול שיטת הבליצקריג תוך כדי ניסיון מעשי. כדוגמה מרכזית של הפעלת שיטה זו הוא מתאר במפורט, במחצית השנייה של הספר, את הקרב על נהר המאז במאי 1940, שהיה עלול להסתיים בכניעת צרפת עוד יותר מוקדם; אלמלי שנה היטלר מסקר לבלום את ההתקדמות. גישתו של דייטון היא „מיקצועית" וברורה ונדרשה בהערכה רבה ליכולת הצבאית של הפיקוד הנאצי. זה ספר ראשון בסידרה מתורגמת חדשה שתתאר ותנתח אירועים מרכזיים של מלחמת העולם השנייה.

עשורים שנות התיישבות

הקיבוץ המאוחד ביישובה של הארץ – כרך רביעי – 1960–1969 / זאב צור, יד טבנקין, הקיבוץ המאוחד / 550 עמודים.

זאב צור משלים בכרך הזה את מפעלו ההיסטורי המונומנטלי, תיעוד מפעל ההתיישבות של הקיבוץ המאוחד לאורך 53 שנים. כמינהגו בכרכים הקודמים, גם כאן מובאים „הקווים הגדולים" של מגמות המעשה ההתיישבותי, התפתחויותיו ותמורותיו, ולצידם שפע פרטים ונתונים, המגישים לקורא תמונה מעשית־כלכלית של התפתחות כל ישוב וכל נושא, מקביעת מכסות מים וקרקע ועד ליצוא פרחים וממענקי־עזיבה וזכויות, ועד לפיתוח התעשייה ובעיות העבודה השכירה. אף כי הספר מתמקד במעשה המשקי וההתיישבותי ולא בשאלות רעיוניות, אין הוא מנותק מהן בדרך הטבע, לפחות במידה שהן משפיעות על הביצוע בשטח. הכרך כולל, על פי לוח זמנים, גם את מלחמת ששת הימים ואת מלחמת יום הכיפורים, על כל התמורות, לטוב ולרע, שאירועים אלה היתוו על מפת ההתיישבות.

ארץ־ישראל

קברים מממלכת דוד

כפר השילוח / דוד אוסישקין / צילומים: דוד הריס / שרטוטים: אורית מאורן / יד בן־צבי, החברה לחקירת א"י ועתיקותיה, מהדורת מעריב / 311 עמודים.

כותרת המישנה של הספר המלומד הגדול היא „עיר הקברים מתקופת המלוכה" ועניינו הוא מחקרם של כחמישים קברים מימי המלוכה, של מלכות בית־דוד (כנראה במאה השמינית והשביעית לפני הספירה), שנעשה בשנים 1968 עד 1970. בספר מתוארים כל הקברים שנחקרו והכתובות שנמצאו בהם, וכן מתוארת עיר הקברים כולה, מיקומה ומעמדה, תולדות המחקר בה, דרכי חציבת הקברים וסוגיהם, המסורות שהשפיעו על עיצובם ועל סוג המקבילות המפורטות לקבורה בארצות סמוכות, והדמה נוהגות גם קורות העיר ושאר הקברים שבה בתקופות מאוחרות יותר – ימי בית־שני, תקופת החציבה שלאחר בית־שני, ימי המתבודדים הנוצריים ותקופת כפר השילוח. אף כי מדובר בדיווח ארכיאולוגי „מיקצועי", עולה מן הדפים תמונה מרתקת של תקופה היסטורית מפוארת, שהותירה לא הרבה שרידים חומריים.

המשוגעים לדבר הגליל

קדמוניות הגליל המערבי / העורך: משה ידעיה / משרד הבטחון – ההוצאה לאור, המועצה האזורית מטה־אשר – החוג האזורי לידיעת הארץ / 555 עמודים.

מקצת מאוהבי־הארץ הכו לתושבים משוגעי־לדבר, שלא הסתפקו בבניין ישוביהם ובהגנתם ובשמירה, אלא העמיקו חקר בתולדות האיזור, בעברו ובטבעו, בלא להמתין, שמלאכה זו תיעשה רק על־ידי משלחות אקדמיות ונכבדים רדות מן החוץ (אף כי שיתפו פעולה וקידמו בברכה חוקרים־מקצועיים). אחד העולים בתחום זה היה החוג בגליל המערבי, שמשה ידעיה, איש חניתה, הוא הרוח החיה בו. הוא הוציא לאור כבר שורה של קבצים „מעברו של הגליל", המרחיבים את ידיעתנו על הגליל. הקובץ שלפנינו הוא המשך הטבעי. מובאים בו 57 מחקרים, מפרי־עטם של מיטב הארכיאולוגים, ההיסטוריונים וחוקרי־הטבע בארץ, יחד עם אנשי־הסביבה העוסקים בכך. מובן, שמצענו לא יאפשר לפרט את תוכנו של הקובץ העשיר הזה, [illegible]. הקורא ימצא כאן תיאורים של אתרי הארץ בגליל המערבי, מחקרים על תקופת הברונזה, [illegible] על עכו לתקופותיה, מחקרים על [illegible] בגליל המערבי, [illegible]. הספר משופע בתמונות, בתרשימים ובמפות, והוא פריט חיוני בכל ספרייה שענייני ארץ־ישראל ותולדותיה.

עלה תאנה גרמני

מאת גבי שפר

משה צימרמן (עורך), התנגדות לנאציזם, ירושלים: הוצאת מאגנס, 1986, 175 עמ'.

למרות מישטרים טוטאליטריים ימניים ושמאליים היא לעצב את חיי נתיניהם ולקבוע שיטה פוליטית חברתית. לשם כך הם יוצרים שילטון מרכזי רב עוצמה ותודרני. הם אינם מרפים ולוא לרגע מהיחידים ומהקבוצות החברתיות ומכוונים את כל מעשיהם. ברור שמעצם טבעם מישטרים כאלה אינם סובלים דעות מנוגדות או התנגדות בפועל, ומכאן שמאפיין עיקרי של התנהגותם הוא טיפול אלים בהתנגדות של יחידים או קבוצות למטרי העיצוב והקיבוע של המישטר.

רק במיקרים היסטוריים מעטים סולקו מישטרים טוטאליטריים כאלה על־ידי פעולה של גורמים מבחוץ. רק כאשר הרוע והרשע עולים על גדותיהם ומשפיעים על המערכת הבינלאומית עשויות מדינות אחרות להתערב כדי לשבש את המישטר. בדרך כלל תיתכן סמכות במישטרים כאלה רק כתוצאה של התנגדות פנים.

אלימות חסרת פשרות

לקטגוריה זו של מישטרים טוטאליטריים מרושעים השתייך השלישי, כמובן, גם הנאציזם. תורת הגזע דחפה את הנאצים לחסל בני גזעים „נחותים" כיהודים ובצועניו להשמיד, ללא התחשבות מרובה, רוסים ופולנים אחרים ולבצע ניסויים המוניים בעמים אחרים כמו הצוענים. מעבר לכל אלה הפעיל הנאציזם אלימות חסרת פשרות כלפי כל גילוי של התנגדות אידיאולוגית או פוליטית בגרמניה עצמה ובמדינות בהן שלט הרייך השלישי, והוא התמוטט בסופו של דבר על־ידי התערבות חיצונית ובתגובה על האיום שהציב למערכת הבינלאומית. לפיכך ברורה החשיבות התיאורטית הכללית (שעניינה המטרות, הדרכים, התנאים והאפשרויות של התנגדות למישטר כזה) והחשיבות ההיסטורית (שעניינה הצורך ואנשי הפוליטי להבין את היקף חריות הנאציזם ועוצמתו) של דיון בהצלחות או בכישלונות של התנגדות שגילו יחידים או קבוצות שונות למישטר הזה. בכך טמונה גם חשיבות קובץ המאמרים בעריכתו של משה צימרמן.

מדברי הפתיחה של העורך מסתבר שהכוונה היתה לקרוע את עלה התאנה שבו התכסתה גרמניה החדשה (לא מלא, דרך־אגב, שעלה תאנה זה נתפר דווקא על־ידי היסטוריונים יהודים או מומרים, הממשיכים להתגורר בגרמניה, ומבקשים לתת לגיטימציה לישיבתם שם ולהכרה כולה). מכל מקום, מעבר למותר על־פי האמת ההיסטורית, יצרו היסטוריונים אלה „אליבי מפוקפק" להכרה הגרמנית. בכתביהם הם הדגישו את התנגדות הגרמנים לנאציזם. כלומר, הם ביקשו להוכיח כי לא כל הגרמנים נתנו ידם לטירוף ולרשע. ואכן, במבוא לספר טוען משה צימרמן כי מתוך צורך פסיכולוגי, לאומי או כיתתי, היסטוריונים מן הימין והשמאל נלחמו על ביצה שלא נולדה – ההתנגדות לנאציזם.

כדי לקעקע גישה זו ולהציע אלטרנטיבה, מוצגות בספר עבודותיהם של חוקרים גרמניים ולצידם היסטוריונים ישראליים, המתנבאים בלשון אחת.

בדידות המתנגדים

הספר פותח במאמר של החוקר הגרמני החשוב הנס מומזן, הקובע את הכיוון והטון של הכרך, ומציג הערכה כוללת של ההתנגדות הגרמנית לנאציזם. למרות קטע נורמאטיבי בשבח התנגדות הפרטים למישטרים טוטאליטריים, הרי שרוח דברי מומזן היא כי המיגבלות החמורות שהוטלו על־ידי המשטר, ומיגבלות עצמיות רבות של המתנגדים, מנעו התקוממות יעילה. כלומר, מומזן טוען כי הסיבה לאי־התנגדות היתה התנאים הסביבתיים בגרמניה וברייך.

הכותבים האחרים מהרים ומחזקים אחריו. מאמרו של קלאוס טנפלדה מחזק את מגמת הקבוצה המיוצגת בספר. הוא בוחן את היסודות החברתיים של ה„מיאוף" ושל ההתנגדות ומסביר שוב את התנאים הסביבתיים שהביאו לכך שהמיאוף נשאר תופעה מילולית ושההתנגדות היתה בטלה בששים. ולפגנג שנדר עוסק בשני דורות של התנגדות צבאית להיטלר – זו של הגנרלים הוותיקים וזו של הקצינים הצעירים. את כישלון הצבא בהתמודדות עם היטלר הוא מייחס בעיקר להבדלים ולניגודים בין שני דורות הקצינים. כלומר, שוב הסבר סביבתי. שלמה אהרונסון, הישראלי, עומד על פשטות מחשבתם של אחרים מן המתנגדים, וביחוד זו של קלאוס שטאופנברג, מתו־גיסא, ועל עורמתו של היטלר, שהשכיל לשבות את המתנגדים הפוטנציאליים ולמנוע אופוזיציה אפקטיבית מאידך. חוזה בן ישראל מניחה נדבך נוסף לבנין זה על־ידי ניתוח בדידות המתנגדים הגרמניים שנותחו, כביכול, על־ידי חבריהם באנגליה. היא מוסיפה וטוענת, כי הדרישה הבריטית לכניעה ללא־תנאי של גרמניה מנעה סיוע למתנגדים הגרמניים שעיקר עניינם לא היה מהפכה חברתית. האחרון במיקבץ זה של מאמרים הוא מאמרו של פריסמוף קלסמן העוסק בתכניות ובגורמי תנועת ההתנגדות הפולנית. גם הוא מגיע למסקנה התיאורטית הכוללת, שהיקף ההתנגדות וטבעה היו פונקציה של התנאים החברתיים בפולין. גם הוא טוען שלנוכח הכיבוש המלא והדיכוי האכזרי לא היה סיכוי למרד פולני, אלא רק לשמירה על הזהות הלאומית ועל קיומו של מוראל פוליטי.

מיגבלות סביבתיות

מעיון בתופעת ההתנגדות הכוללת עובר הכרך לדיון באלמנט היהודי בהקשר של ההתנגדות. כריסטוף דיפר דן בתגובת ההתנגדות הגרמנית ויחסה ל„שאלה היהודית" וטוען כי למעט חבורה חשובה אחת של מתנגדים – זו של גרדלר – גילתה אנטישמיות ברורה. הוא מוסיף כי גם קבוצות אחרות של מתנגדים לא היו נקיות מרגשות ותפיסות כאלה. לעתים נוצרו מתחים בין מתנגדים למישטר בקשר ליחס ליהודים, אך בדרך כלל לא שימש נושא זה בסיס חשוב של ההתנגדות. לדעתו, פירוק הקואליציה בין השמרנים לנאצים התרחש רק בדרך מיקרה במקביל להולדת תנועת ההתנגדות.

נועלים את הספר שלושה מאמרים פרי־עטם של ישראלים. עורך הספר, משה צימרמן, דן בפוטנציאל ההתנגדות של היהודים קודם לתפיסת השילטון על־ידי הנאצים, ומרחיב את הדיבור על המבוי הסתום שבו מצאו עצמם היהודים ושמנע התנגדות אפקטיבית. ישראל גוטמן דן בהתנגדות היהודית בתקופת השואה עצמה. הוא עומד על הסוגים השונים של ההתנגדות היהודית ובעיקר על המיגבלות הסביבתיות שמנעו אותה.

למאמרים בקובץ תיזה מרכזית משותפת: בתנאי האימה הנוראה שהשליטה הטוטאליטריות הנאצית, אי־אפשר היה לעשות יותר, אי־אפשר היה לגלות התנגדות מרובה יותר, אי־אפשר היה למוטט את המישטר מבפנים. בכך אין ספק שהספר תורם לקריעת עלה התאנה שכיסה, כביכול, על מבושיה של החברה הגרמנית. הוא מלמד שוב על ההסכמה הגרמנית הרחבה לנאציזם ומעיד על אחדות־דעה של החברה הגרמנית לנוכח תועבה מנו היטלר.

אולם, בין־לבין, או שלא בידיעה, מציג הכרך גם את ההשקפה, שאין כמעט אפשרות להתנגד לטוטאליטריות מסורתית ומרושעת כמו זו של הנאציזם. המרחק מהשקפה זו עד ליצירת אליבי חדש־ישן, ותפירת עלה תאנה אחר להכרה הגרמנית אינו רב. זאת ביגון שהספר עלול לספק חלק מהצידוק הרטרואקטיבי לפאסיביות של גרמנים ושל העמים הכבושים לנוכח הנאציזם. יתר־על־כן, הוא עלול להפריע בקריאת בנורמות של התקוממות, לנוכח מישטרים אימתניים. אומנם אין איש יכול להעמיד את עצמו במקומם של אלה שנכבשו על־ידי הנאצים ללא התנגדות יעילות, אך אין גם ספק שהתקוממות נפש ותעוזה אישית נחוצים רחוקה בטוטאליטריות כאלה. מישטרים טוטאליטריים ימוגרו רק אם לא יוכפפו [illegible] של הערכים וההתנגדות הפוליטית [illegible].

ענת לויט

שני שירים

*

לא צריך להלחם על מישהו שאוהב
גם על עיר לנשימה.
מי שצריך על המלחמה הזו
זקן צריך ראשון לתבוסה
מתוסס יהודי עקרה גדולה
לשחר מקום
שלא שאינם יודעים
את סוד המזוזה שאינו מכסה
מתעשה מפה לפה.

*

מה שקט שלא מביא סערה
רק שקט עמוק יותר
קולו מעמינה אברהם
של מי שלא יודע לשתות.
צריך לשבת נשימה ארוכה
לפני נגיעה אחרונה
בתוך דף
לפני פרידה גם רק סערה
משאלת
מאמרה
שיחה מחיאה
שקט.

*

מתוך „זהירות של גבעולים", [illegible] ספרית פועלים.

האוזן השלישית

חגיגת עשור ל„עתון 77"

הגיליון הראשון של „עתון 77" הופיע בפברואר 1977. עתה, עשר שנים אחר־כך, יחגגו אנשי הספרות ומקורביהם מלאת עשור להופעתו. רק לפני שנתיים סבל הרבעון ממשבר כלכלי קשה, ופעם ראשונה בתולדות שמונה שנות קיומו שקלה המערכת את סגירתו. אך המשבר עבר, גורמים ציבוריים, שיכלול פנימי ומאמצים מוגברים של המערכת הביאו לכך שהעיתון ממשיך להופיע ואף צובר תנופה. עד כדי כך שבשיחה בלתי מחייבת ואפילו מיקרית שמעה האוזן השלישית שיש כוונות להפכו לדו־שבועון.

יעקב בסר

חגיגת העשור תיערך במוזיאון תל־אביב באולם רקנאטי ב־2.2.87, שעה 20.30 וישתתפו בה אישים, סופרים, משוררים ואמנים אורחים. ח"כים ושרים יברכו, יוסל בירשטיין יקרא אחד מסיפוריו, אנטון שמאס יקרא בערבית ובתרגום לעברית שיר של מאהא מוחמד עלי, תיערך שיחה עם המייסד והעורך־המשורר יעקב בסר ובין האמנים נזכיר את אלי גורנשטיין, שלמה ניצן ולאודרה ויבלין.

הגיליון החגיגי שעתיד להופיע בסוף ינואר מכיל יצירות בתחום הסיפורת, השירה והמסה של 75 יוצרים. יהיו בו הארות ארסיטאוטיות של היוצרים, תמונותיהם ואיזכור ביבליוגרפי. בין המשתתפים יצחק א. אורפז, אהרן אפלפלד, הלל ברזל, א.ב. יהושע, דליה רביקוביץ, גרשון שקד ורבים וטובים נוספים.

בקרוב: „אבידנים"

לאחר מולטי־מדיות למיניהן עתיד להופיע מיבחר חדש משירי דוד אבידן בהוצאת „כתר", ושמו בישראלית „אבידנים". הספר יכלול שירים שנכתבו בשנים 1965–1985. ואגב, בעניין האנתולוגיה על השירה הישראלית שהופיעה ברומא עליה דיווחנו לפני שבועיים, העיר אבידן לאוזן השלישית כי הוא היה האיש שקשר בין המוציא לאור, קרלו אלברטו סיטה, לבין המכון לתרגום ספרות עברית בתל־אביב. בתרומה זו כבר נזכיר ששבעה משיריו נכללים באותה אנתולוגיה ושאחד מקבצי שיריו נמצא בתהליך תרגום לאיטלקית.

יובל ל„קונטיננט" ול„22"

כמעט סימולטנית יצאו לאור בפאריס ובתל־אביב גיליונות היובל של שני כתבי־עת בשפה הרוסית: „קונטיננט" ו„22". „קונטיננט" הפריסאי החל להופיע בשנת 1974 מיד לאחר ההגירה הכפויה של עורכו הסופר ולאדימיר מקסימוב למערב. בין חברי המערכת של הכיטאון הפלוראליסטי הזה ניתן למצוא שמות כמו אנדרי סחרוב, מילובן דג'ילאס, יוג'ין יונסקו, עמוס עוז, יוסף ברודסקי, ולאדימיר בוקובסקי, אדוארד קוזינצוב ונורמן פודהורץ. במחצית המחברים המפרסמים את עבודותיהם ב„קונטיננט" הם ישראלים אשר שפת יצירתם נשארה רוסית והם מתקשים להתמודד עם הנתק שנוצר בין התרבות הישראלית לרוסית. את התפקיד לגשר ולקשר בין שתי התרבויות נטל על עצמו כתב העת „22" היוצא לאור כבר שמונה שנים בתל־אביב בעריכת רפאל נודלמן. וכך קומץ הקוראים במערב והקוראים במהגרת במולדת הרחוקה הם שאיפשרו לכתב־עת רוסי בפאריס עם חמישים אחד מחברים ישראלים ולכתב־עת תל־אביבי עם חמישים אחד מחברים רוסיים להגיע לגליון החמישים.

[illegible]

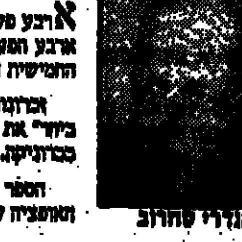

אנדרי סחרוב

ארבע פעמים ניסה אנדרי סחרוב להבריח את זכרונותיו מעיר גלותו גורקי, ובכל ארבע הפעמים נתפס כתב־היד על־ידי סוכני הק.ג.ב. סחרוב לא אמר נואש ובפעם החמישית הצליח, והזכרונות הגיעו אל המערב ויראו אור כספר.

זכרונותיה של אשתו, ילנה בונר, ראו אור במהדורה באנגלית תחת השם „לבד ביחד". את הזכרונות כתבה בזמן שהותה הקצרה בארצות־הברית והיא מגדירה אותם כבורוניקה. „אלה אינם זכרונות. הכל קרוב מדי ומיוסר מדי מכדי להיות זכרונות".

הספר „לבד ביחד" יראה אור בעברית בהוצאת „מסדה", אשר מחזיקה גם את האופציה על הוצאתו לאור של כתב־היד המוברח של סחרוב.

[illegible]

● פרס חדש נוסף לקוליספרות: פרס למבקר השנה, והוא יוענק מדי שנה לכותב ביקורת שנונה ומיוחדת. הפרס ייקרא על־שם השחקן יוסף מילוא ז"ל ויינתן על־ידי החוג ללימוד עיתונאות באוניברסיטת תל־אביב וקרן תל־אביב לתרבות ולאמנות. ואגב פרסים, תקנות פרסי אקו"ם לשנת תשמ"ז פורסמו בימים אלה. אחד־עשר פרסים, בסך של 2000 שקל כל אחד, יחולקו בשבוע שלאחר חה"מ סוכות תשמ"ח, את היצירות הספרותיות והמוסיקליות יש להגיש לא יאוחר מיום 15.6.87. פרטים נוספים אפשר לקבל במשרדי אקו"ם, שד' רוטשילד 118, ת.ד. 14220 תל־אביב 61140.

● איורים של פאבלו פיקאסו ל„ברנש" ותחריטים של מארק שאגאל למשלי לה פונטיין הם בין הפריטים בתערוכת ספרים אומנותיים מאוסף ברנשטיין שתוצג עד סוף החודש בבית הספרים הלאומי והאוניברסיטאי של האוניברסיטה העברית בגבעת־רם.

● הערב תתקיים בקיבוץ גבעת ברנר בשעה 21:30 מסיבה ספרותית לכבוד הופעת ספרו של מנחם דורמן „אל לב הומר", הכולל פרקי ביוגרפיה של אלתרמן. משתתפים: דנה מרון, פרופ' רות קרטון־בלום וחברי המשק.

● לפי נתונים, שמסרו הוצאות הספרים, לעיתונות במהלך השנה, ניתן לדרג את חמשת הספרים הנמכרים ביותר בארץ בשנת 1986:

1) „ציפור הנפש" מאת מיכל סנוניה, „מסדה" – 50,000 עותקים. 2) „אוליקרס בעל כורחו" מאת יהושע בר־יוסף, „כתר" – 35,000 עותקים. „עיין ערך אהבה" מאת דוד גרוסמן, „הספריה" – 35,000 עותקים. 3) „ערבסקות" מאת אנטון שמאס, „עם עובד" – 28,000 עותקים. 4) [illegible] מאת יוסי גינצבורג, „זמורה ביתן" – 16,000 עותקים. 5) „זיכרונות מאמריקה" מאת איסק רניסן, „זמורה ביתן" – 11,000 עותקים.

● הספר השלישי בסידרת מחקרי המקובצים של הארכיאולוג פרופ' בנימין מזר יצא לאור בהוצאת מוסד ביאליק. הספר עוסק בין היתר בחפירות בעין־גדי, בבית־שערים ובירושלים.

מיכתבים לעורך

שיבושי שמיעה ב„פיתחון פה"

בראיון הטלפוני „פיתחון פה" (מוסף זה, 16.1.87) נפלו שני שיבושי שמיעה, שהתפרשו לא על דרך נתינתם ובהודאי לא על דרך כוונתם. [illegible]

[illegible]

יעקב אור־לנד
דימונה

דואר אוויר
PAR AVION

העולם קופסה, הקופסה פסל

מאת אדם ברוך, ניו־יורק

עד תחילת שנות ה־70 ג'וזף קורנל נהנה ממוניטין צנועים למדי. שנים אחדות לאחר מותו (1972) התעצם מאמץ לקבוע את הערך היציב והחדש של קורנל. נושאת המאמץ העיוני, המבקרת והאוצרת דייאן וולדמן, הקרישה ספר מקיף לקורנל – וכחרה, לאחר שנים אחדות, להציג אותו, בהיקף כמעט מדהים, בספרה־מחקרה: „ארבעה עשורים בפיסול האמריקני והאירופי".

החודש, תערוכה בפייס־גאלרי העשירה והסמכותית אמורה לאשש את ההערכה הביקורתית, לפיה קורנל הוא מאבותיו הנידחים (והגאולים) של המודרניזם האמריקני – זה שראשיתו במחצית שנות ה־30 ועיקר זיוזו בתחילת שנות ה־40.

מודרניזם המוצג כמורכב, מדורג, לא חד ביווני, מרובה שאלות פורמאליות. כלומר, מודרניזם בן כ־40 שנה, העומד לפני אפשרות להערכה מחודשת, אולי מעט שונה, הערכה הנוטה לקבל כנתינתם את הקאנונים המחייבים, אך השואפת לגילויים ניואנסיים.

קורנל לא השתייך לאף אחד מן הקאנונים המחייבים (הניו־יורק סקול, המופשט התנועתי, האקשן פיינטינג, הסוציאליזם והריאליסטי של שנות ה־30). הוא נתפס כמעיין שלוחה עצמאית („תיאטרון הזיכרון") חסרת שותפים, חסרת תלמידים ממשיכים, של הסוריאליזם האירופי, שמצא מרגוע בארה"ב של שנות ה־30 וה־40: דושאמפ, דאלי, מקס ארנסט, וכן קורט שוויטרס, מירו, דה צ'יריקו.

וולדמן, כבספרה על מארק רות'קו, בוחרת לפענח את קורנל גם באמצעות הביוגראפיה האישית שלו. ספרה נפתח בביוגראפיה הצורית־מעט, המדוכאת מעט, של הנער והצעיר האובססיבי, המהוסס, האספן הכפייתי של חפצים מצויים, ספרים, איורים, חפצי חן קטנים, תצלומי קולנוע – המפתח אוריינטציה צרפתית מתוך עיירה שמחוץ למנהטן, מבלי לבקר בצרפת, מתוך כעין חרדת־קודש לכל 'הצרפתי'.

חן בלתי מבוטל מקושר לביוגראפיה הביישנית, האנטי מאצ'ואית, הכל־כך לא ג'קסון פולוקית. לעיתים, יתקבל רושם כאילו ביוגראפיה זו היא מעט סטרותית, או ספרותית־בכות.

הבדידות, ניקיון הדעת, התליכה הזהירה, הצניעות, מתקבלים גם כ'אלטרנטיבה' (מבורכת, נשאפת ביותר) לביוגראפיות הסוערות של מנהיגי הניו־יורק סקול. זהו אולי כעין ניסיון לחוכיח, באמצעות קורנל, את דבר קיומן של 'מציאויות רוחניות' שונות מאלו של ג'קסון פולוק.

קורנל, קופסה, 1939

קורנל, לדעתי, חשוב כהדגמה סוציו־פוליטית־אמנותית, ופחות חשוב כצייר או כפסל. הכללתו במיסגרת 'אבות הפיסול' הינה, בעיני, נריבה עד כדי רשלנות מסויימת.

קורנל אינו יכול להיחשב כאחד מאבות הפיסול המודרני, מסיבות שונות. לא היתה לו מודעות של פסל. היצירה שלו, בזמנה, לא נתפסה כפיסול, לפחות לא בעיקרה. הוא לא ניסה מישנה פיסולית. וולדמן חושבת אחרת.

בפייס־גאלרי מוצגות 'הקופסאות' של קורנל, תצוגה שופעת, עקרונות קורנליים מוכרים, סוג של הדרת קודש. הדר הכרוך גם בטכניקת התצוגה (תאורה מתואמת, קאמרית) וגם במעמדה של הגלריה. קורנל ייצר מאות קופסאות קטנות, שבתוכן מתנהלות דראמות קטנות, אופרות קטנות, פנטסיות מעוררות־לב, שיחזורי־זיכרון מבויימים – תנועות עגנות, לעיתים חירתיות, בכיוון הקולנוע והמסרות.

לקופסה, בדרך־כלל, חזית זכוכית, וכך נוצרת תחושה של חלון־ראווה. הוויליום מיניאטורי, כעין מקט־תיאטרון, הצעה לתפאורה. החלון בונה תחושת הצצה.

חומרי היצירה חילוניים ביותר: קטע עיתון, מיקסרת, אבנים, חול, בובות, קפיץ, איורים, תווים, זכוכית ציבעונית, בד, קטיפה, סטראוטיפים מצויירים או מצולמים (בלרינה, מלאך, תוכי).

הציורות, הקולאז', יוצרים את הסך־הכל, שהוא בעיקרו 'תמונתי' ולא 'פיסולי' – גם אם טכנית יש בקופסה אלמנט פיסולי.

הקולאז', שאינו יכול להיחשב הישג עיוני או טכני של קורנל, הינו כה מעודן עד כי 'האמריקניות' של קורנל נראית מעט בלתי טבעית.

'הצצה' קורנל נעשתה תוך שיתוף פעולה, כשלעצמו טבעי ולגיטימי, בין הביקורת (וולדמן) לבין 'הביזנס' של האמנות, הסוחרים ריצ'ארד פייגן וליאו קסטלי.

מבחינתי, העניין הממשי בקורנל טמון בטכניקה ובמניעי חילוציו מאלמוניותו היחסית, ובהגבהתו למידרג 'האבות המייסדים'. התהשבים של קורנל, לדעתי, מוגבלים: פואטיקה בנאלית למדי של 'הקופסה היא העולם' חצנה אלגנטית, לא ייצירית, של החן והמיסתוריין של 'החפץ המצוי' העברה צפויה של האסוציאציה התרבותית באמצעות סמליה החזותיים והחפציים.

הסכרים שלי למיקרו־קורנל בנאליים, הם בנאליים מכיוון שהם ניגורים בבנאליות ממציאות־אמנות ניו־יורקית בנאלית.

הביזנס של האמנות והביקורת עשו את 'העבודה'. הביזנס של האמנות, שביקש שוק למי שאינו מארק רות'קו או פולוק, אך שייך לזמן ולסביבה ההיסטורית־הרואית – הגביה את קורנל. הביזנס לא עבד עם חומר (קורנל) בלתי ראוי. קורנל ראוי, אף לא עד כדי כך.

קורנל פתר לביקורת בעיה נמשיתו הוניפורמיות ההרואית של הניו־יורק סקול. יוניפורמיות שיצרה מועקה. כאמור, היצירה והביוגראפיה של קורנל מציעות עידון, שנחשק על־ידי הביקורת.

קורנל היה אמנם מוקפד, מתורבת. והשימוש בו, זה של הביקורת והמיסחר, אינו משנה תכונות אלה, אלא מעצים את חשיבתן. כלומר, גם לאחר מותו קורנל חף מוולגאריות.

★

(רשימה שניה בסידרה בת שבע רשימות)

באמנות

עבודות תלויות־הקשר

מאת עודד ברושי

יהושע בורקובסקי, מוזיאון ישראל, ירושלים.

בדף המבוא לתערוכה מוגדרת סידרת המיניאטורות של יהושע בורקובסקי כנקודת המיפגש בין חבצלות המים של מונה לקליגרפיה המיזרחית. אין זה הניסיון הראשון של בורקובסקי למזג ערכים מנוגדים במהותם. מצד אחד המזרח המעודן השואף לגעת בנצח באמצעות מכחול, ומצד שני המערב המבקש לכבוש חיי עולם באמצעות מדע.

בציורי הקנוס שהוצגו לא מכבר בגלריית סדנאות האמנים בירושלים צייר בורקובסקי אידיאוגרמות גיאומטריות המורכבות ממיספר מישטחים חד־ציבעיים. האידיאוגרמות הובילו עצמים מוברים כקעבה במכה (ציור המוצג עתה באגף אחר במוזיאון) ובטכניקת צביעה עשירה ורבת שכבות המתקשרת למסורת הציור המערבית הקלאסית. הצורות הכמו־גיאומטריות בציבעי ארום וירוק, שחור וזהב הודגשו במלוא הדרן על בדים גדולים כדי ליצור נוכחות כבדה. מצד אחד המונומנטליות של הקעבה ומצד שני המאסיביות של הציור האירופאי הדשן מגרונוולד ועד דויד.

עכשיו מדגיש בורקובסקי במיניאטורות את הערכים ההפוכים, אנטיתיזה לסידרת הציורים הקודמת. ציבעי היסוד בתוספת השחור מרכיבים גם כאן את השלטה על גבי נייר זעיר, שלובנו מבצבץ מתחת לתנועתו הרשומה של מיכחול, המשיל את הצבע המימי מעל השערות הארוכות יותר בקבוצה. האידיאוגרמות הספורות המופיעות בסידרה זו רכות ועגלגלות (בניגוד לקשיותן של האחרונות) ולקוחות מעולם הדימויים האורגני (עלים, קליפות, שבלולים). המיכלול המשרה אווריריות וחלופיות נובע ממיספר בר־מנייה של משיכות מיכחול שזמן רישומן הקצר ניכר.

יהושע בורקובסקי: ללא כותרת, 1985/86

הפראורוקס הוא שעל אף שאיפת האמן ליצור אחדות פורמלית בעלת איכויות עצמאיות מפירוש, נשארות העבודות 'תלויות־ הקשר וזקוקות להסבר רעיוני המכוון את אופי צפייתו וציפיותיו של הצופה. וזהי סתירה אשר במוקדם או במאוחר יחא על בורקובסקי להתמודד עימה.

□

שבירות וניגוחות

דינה הופמן, דורית יעקובי, דפנה כהן, גלריה מימד, רח' פינסקר 27, ת"א.

דינה הופמן הציגה לפני זמן מה בגלריה גימל ובתערוכה קבוצתית במרתף דיזנגוף סנטר. הופמן יוצרת חפצים כמו־שימושיים ודימיוניים מחומרים מעוררי תחושות ומחשבות. בסידרת עבודות קודמת בנתה עפיפונים ממקלות עץ לבוד, נייר עיתון וניירות צלופן ואלומיניום. הפעם, בעבודות הקיר, נראים מיבני המקלות והנייר שימושיים והו מקור החן שלהם, גם אם קשה להעלות על הדעת שימוש מעשי בהם. וזהי מתכונת המרמזת לאמנות שימושית יפנית בשבירות ובניגוחות העדינה שלה (מקלות במבוק, נייר).

את מירכבי הריצפה המפוזרים בגלריה מכנה הופמן מלכודות. הן מוכירות את המיוחלות של בויס כעדר של יצורים מפוזרים. הופמן מקפידה לבנות אותם מחומרים לא־אמנותיים כעמיתה סיגנונית של בליך שבונה את פסליו לפי עיקרון דומה של שימוש בחומרי יום־יום ביתיים ווולים (פורמייקה, עץ לבוד) ושל תפיסת חלל קרובה.

דפנה כהן מציגה שורה של בדים גדולים עם רקע חד־ציבעי אפור וצהוב עליו היא מפזרת גופים גיאומטרים שונים סביב לצורת אדם מרכזית, שראשה דומה דימיון פרצופי לדוד של מיכלאנג'לו. צורת החזרה הסכימתית של רקע פלוס דמות מרכזית פלוס צורות גיאומטריות צפות עשויה לנגן על העצבים של מי שמחפש לראות רמה גבוהה יותר של גיבוש ביצירה.

עבודותיה של דורית יעקובי הן ניסיון כן ומרתק למזג שפת חומר עם ציור. יעקובי מדביקה חומרים מרופשים, סטוגים פיגמנט צהוב, עם דבק פלסטי, כד יוטה, קירעי ניירות ושאר שאריות מפח האשפה של הסטודיו (אפילו מקק אחד) שרדכן, ממרוחק צפייה מסויים, נראים כתוי עיר. המיוחד אצל יעקובי הוא האופן שבו היא בונה התייחסות כפולה של הצופה אל הציור הייצוגי והסימלי מצד אחד ואל החומריות המצופה והמעוכה, המשולה אולי למיצבורי החבל ההובל של העיר הגדולה, מצד שני.

□

כמו־אימפרסיוניזם

אלדד זיו, גלריה מבט, רח' גורדון 31, ת"א.

אלדד זיו מצייר את הנשים האתלטיות מסוקות הירכיים שלו בסיגנון כמו־אימפרסיוניסטי פרימיטיביסטי, כהשראה של הפוב והאוסו־ריאליזם האמריקנים. הטכניקה מרשימה בגיוון ובניקיון הטכני. השהות הגלריה היא הנושא התוור ומופיע במרכז הציור המאורית הדוגמאות פרחים או כמעט עם דוגמה של אבר מין ניקבי. גופות הנשים קדירת מתוך צילומים ומופיעות ביקיון אשה בתחרות שירים או שלוש גרציות מרשרות בסיגנון אר נובו. זיו יצר למעשה קולאז' ציבעוני ועסיסי של אופנות אמריקניות עכשוויות. אך מסקס הוא המוחזי פורנוגרפי בציורית. מה שפרל־גרפי מהם. זו הדוקא המשאשתנות הבוצרת. נוסח האיסט וילג' בניו־יורק, למצוא את הנוסחה שתלקק את החושים מכל הכיוונים ושאינה לא־תמיד להבביע עליה ולומר: זה פיקסו.

מוזיאון לתרבות הבארוק

מאת דליה מנור

אולם האירועים במוזיאון תל־אביב היה מלא מפה לפה, די מפתיע בהתחשב בעובדה שכוכבת הערב היתה ארכיטקטורה. דגמים ותוכניות מפורטות של המישכן לאמנויות הבימה במרכז גולדה, העומד להיבנות בקרוב במרכז תל־אביב, הוצגו על־ידי ראש־העיר וצוות המתכננים בפני הקהל. הקהל מנה ברובו אדריכלים וכמה נציגים של אמנויות הבימה, אך על אמנות לא דיברו בערב הזה. האדריכלים שאלו את השאלות הנכונות – למה תיכננו כך ולמה לא אחרת, והיו גם כמה שאלות אתיות – למה לא היתה תחרות על התיכנון, ומה כל הדיון הסומכי הזה שווה אחרי שהכל כבר עשוי וגמור.

המשיבים הירבו לדבר על בעיות ועל פיתרונות, על גישה ועל חניה, על מיבני מיסחר ובנין מגורים. רק אמנות לא היתה שם, לא זאת שבארכיטקטורה ולא זו שעל הבימה. שכן הבנין הזה הוא בראש ובראשונה מוזיאון לתרבות הבארוק – עם אולם לאופרה, אולם למוסיקה קאמרית, וגם אולם תיאטרון הנראה משום מה כמו אופרה אירופאית הלקוחה מהסיפורים של בלזק ופלובר. אמנות, ובכלל זה אדריכלות, עסקה תמיד בחדש, בעתידי, גם אם התיחסה במידה משתנה אל העבר. כך הדבר לפחות לגבי אמנות המערב, ובמיוחד אמנות מודרנית. אלה שהבנין של יעקב רכטר שואף אל עבר שלא מכאן, לזה של אירופה מהמאה ה־19, או מחקה בצורה לא־מוצלחת זווה אופנתי ושמו – פוסט־מודרניזם, שיהפוך לעבר כשיגמרו את הבנין.

פגויים להערות

אין כל רע בציטוט מהעבר, בתנאי שהיצירה החדשה צומחת מתוך הקשר תרבותי ומתוך הסביבה שלה. הבנין של רכטר עמוס פיצ'יפקעס מבריקים ויתן למבקריו, ולו לרגע קט, תחושה של עידון אריסטוקרטי. האשליה תתנפץ במהירות כאשר יצא הקהל אל הכוגנאדות האפורות של הקריה ואל תריסולי הפלאסטיק של רחוב אבן־גבירול. אפילו היכל התרבות ייראה עלוב ליד הניצוצות הללו, שלא לדבר על תצוגת התחפושות (פרוות, אלא מה) שהבנין הזה מזמין. אך השיא הוא באמת האולם שיהפוך לאולם הבית של התיאטרון הקמארי. קומות־קומות של מרפסות וצבע סגול יוצרים את האווירה. צריך עוד להוסיף ניפנופים ענוגים במניפה, והצצה במשקפת אל הפסנים מטול. אפשריות גם מחיאות כפיים עדינות מתוך כפפות לבנות ואז תכל בסדר. ההצגה היא באולם, השחקנים, התלבושות, הכל בקרב הקהל. למי כאמת איכפת אם תגך לוין מראה לנו את פרצופנו המכוער שם למטה על הבימה, או יהושע סובול מיוסרנו על מצב החברה. רכטר תיכנן אולם שיזכיר לקהל את שורשי התיאטרון, אך שכח כנראה שהבנין יעמוד בתל־אביב ולא בניו־יורק או בפאריז. הצורך העקשני לרדוף אחרי אופנות שבעולם, השאיפה, המאתטית יש לומר, לעשות משהו יותר גדול ויותר יפה מכל מה שקיים כבר בעולם – אלה אינם עושים אדריכלות טובה. חבל מאד שהשיגו של רכטר בבנין בית ההבראה בזכרון־יעקב לא חוזר גם כאן, בבנין שיהיה בעל השפעה־מכרעת על נופה ותרבותה של תל־אביב ברורות הבאים. אגב, המודלים עדיין מוצגים לקהל בבנין העירייה, והנוגעים בדבר טוענים שהם מוכנים לשמוע הערות והצעות.

דגם אולם הקונצרטים במרכז לאמנויות הבימה על־שם גולדה

הופיע
חסד השטן
סיפורה המדהים של אליזבט מושקוביץ (אוביץ), ממשפחת הגמדים שהיתה בת טיפוחים של ד"ר מנגלה, השטן מאושוויץ
משפחת אוביץ מנתה עשרה אחים ואחיות, שבעה מתוכם גמדים. המשפחה ניהלה תיאטרון יהודי שנדד ברחבי אירופה וזכה לפופולאריות רבה. בתקופת השואה הגיעו הגמדים לאושוויץ ונבחרו ע"י ד"ר יוזף מנגלה כאובייקטים לניסוייו השטניים. תשומת לבו המיוחדת של מנגלה, מלאך המוות המחייך, הצילה את חייהם, אם כי כוונתו המקורית היתה לחסלם, לאחר שימוצו בהם כל תהליכי הניסויים.

ספרי עידנים — ידיעות אחרונות
אל מחלקת הספרים „ידיעות אחרונות"
ת.ד. 37744, תל־אביב 61376
נא לשלוח אלי את „חסד השטן"
מצורפים המחאה/המחאת־דואר בסך 18 ש"ח
השם ....
הכתובת .... מיקוד ....

התעשיה האוירית לישראל בע"מ
רמת"א באר־שבע
מציע למכירה עודפי מלאי וציוד
א. מתכות – תעופתיות/מסחריות
ב. קשיחים – תעופתיים/מסחריים
ג. חלפים לרכב קל – משאיות – מכונות ריתוך
ד. ציוד ימי
ה. שונות (עץ – גומי – חוטי ריתוך)
המעוניינים בפרטים יפנו לת.ד. 323, ב"ש,
טלפון: 057-39978, 057-38682
טלקס: IAI BS 5298,
פקסימיליה: 057-79300.

אוניברסיטת בר־אילן
נפתחה ההרשמה למכון הגבוה לתורה לשנת הלימודים תשמ"ח
המכון מיועד לבוגרי ישיבות גבוהות, ישיבות הסדר, לבוגרי ישיבות תיכוניות ולאחרים, בעלי ידע מוגבר בתלמוד. המכון מאפשר המשך לימודים ישיבתיים, בד בבד עם הלמודים האקדמיים, בכל מחלקות האוניברסיטה.
הלמודים במכון מתקיימים בימים א'–ה' בשעות לפנה"צ.
תלמידי המכון זכאים למילגת שכר למוד באוניברסיטה, למילגות עזר ולפרסים מצטיינים.
כמו־כן פטורים מלמודי יסוד ביהדות, ומלמודים כלליים, בהתאם למספר שנות תלמוד במכון והפקולטה.
• פרטים וטופסי הרשמה – אפשר לקבל ע"י הפניה בכתב או בטלפון למזכירות בבנין החדש של המכון הגבוה לתורה בימים א'–ה' בשעות 8.00–12.00, טלפון 03-718479.

קולנוע דן
שישי שבת של חגיגות להיטים
המקום המדליק ביותר בת"א
הירקון 61
03-663444

רעיה
השתלת ריסים
מראה טבעי
15 שנות נסיון
טל' 5567085

מבנים ניידים
בכל גודל — לכל מטרה
"רולן"
03-662521-2 • 055-22046
04-671778 • 04-740656

„אגן" יצרני כימיקלים בע"מ אשדוד
ת.ד. 262 055-20021
מכירת רכב
החברה מציעה למכירה את המכוניות הרשומות מטה:
1) „פורד טרנזיט" מס' 907-820 מודל 1979
2) „רנו" 12 סטיישן מס' 961-036 מודל 1978
3) „פיאט" 131 מס' 961-317 מודל 1978
★ העברת הבעלות על חשבון הקונה.
★ לרכב מסחרי המע"מ יחול על הקונה.
★ את הרכבים הנ"ל ניתן לראות בחצר המפעל מיום ראשון 25.1.87 עד יום חמישי 29.1.87 משעה 07.00 עד שעה 16.00.
★ הצעות בצירוף המחאה בנקאית לזכות חברת „אגן" בע"מ אשדוד, בסך 10% מערך ההצעה להגיש לא יאוחר מיום חמישי 29.1.87 עד שעה 12.00. לציין המפעל בנושא סימון.
אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה או כל הצעה שהיא.
הצעות ללא המחאה בנקאית כנדרש לא תתקבלנה.

סאיטקס
סאיטקס קורפוריישן בע"מ
למכירה מחשבים וציוד הקפי
★ תוצרת DIGITAL
8MB VAX 750 + כל הציוד ההיקפי
8MB VAX 780 + כל הציוד ההיקפי
12MB VAX 780 + כל הציוד ההיקפי + עמדות MEGATEK 7260 (19" צבעוני)
★ תוצרת INTEL
מערכות לפיתוח תוכנה 310
בדבר פרטים נוספים נא לפנות לטל' 052-540022, שלוחה 137.

השקייה = MANNE
מערכות השקייה
★ לגינות
★ לחקלאות
תנאי תשלום נוחים
052-916363 בשעות הערב

אביק בע"מ
הודעה על מכירת ציוד משומש
הציוד הנ"ל כולל את הפריטים הבאים:
1. ריאקטור פלב"ם 316 בנפח 300 ליטר, עם מעיל חימום וקירור, כולל מערכת הנעה עם מהירות משתנה.
2. כנ"ל עם מערבל במהירות קבועה.
3. כנ"ל ללא מערכת הנעה.
4. מכונות להלחמת שקיות פלסטיק.
5. שואב אבק עם מיכל חבית.
ניתן לראות את הציוד הנ"ל במפעלינו בנתניה, אזור התעשיה החדש קרית מודיעין, כל יום בין השעות 9.00–16.00 בתאום מראש עם מר ניר בן טובים, טל. 053-56081.
כל הצעה לרכישת הציוד הנ"ל תתקבל במפעלינו במעטפה סגורה עבור מר ניר בן טובים לא יאוחר מיום 30.1.87.

התזמורת הפילהרמונית הישראלית
מנהל מוסיקלי: זובין מהטה
דרושים לעונת 1987/88 הנגנים הבאים:
★ כנר ראשי
★ בנרים מן השורה
★ נגן קונטרבס
★ נגן ראשון בבסון
מועמדים מתבקשים לפנות בכתב עד 18.2.87, בצירוף קורות חיים ונסיון מקצועי אל ת"ד 11292 תל־אביב 61112

חב' בע"מ העוסקת ביבוא, בניית והקמת מבנים מחפשת משקיעים שקטים לפרוייקטים שונים • דיסקרטיות מובטחת
ת.ד. 32408 תל אביב

להשכרה
1600 מ"ר ברחוב הרצל 101 תל־אביב
מתאים לתצוגה/ מסחר/ אלקטרוניקה/ בית ספר/ משרדים
4,500$ לחודש טל. 03/659659

מכבין אמנון תלמים בע"מ
עבודות עפר, פיתוח, הובלות
למכירה בתודמנות חמרה ואדמת מילוי באזור השרון
052-445469

חברה ציבורית
מעוניינת לרכוש חנות בגודל של כ־60 מ"ר במרכז המסחרי של בת־ים.
בשר' ההצעאות אך ורק להשתלם במקום הסמוך לתחנה.
בהצעות יש לפנות לטלפון 02-219366

קח לידיך את המחר!

רכוש מקצוע טכני־תעופתי בביה"ס הטכני של חיל האויר בחיפה ובבאר־שבע

פרטים והרשמה: בכל לשכות הגיוס ובדואר צבאי 02348/א־ש. טלפונים: 03-234735, 03-693800. המעוניינים לקבל פרטים נוספים ימלאו את התלוש שלהלן:

לכבוד דואר צבאי 02348/א־ש. ברצוני לקבל פרטים נוספים על בית־הספר הטכני של חיל האויר.
השם ______
הכתובת ______ הגיל ______
השכלה/מס' שנות לימוד ______

מוצע לעסקת קומבינציה לבד או בשיתוף

מלון

בן 50 חדרים בחוף הים באשקלון

אולם שמחות ★ מועדון לילה ★ מסעדות ★ אוהל ענק לאירועים ל־1000 איש

לפנות לטל. 051-38048, 29169, 31831, 35111 עד 4–5

דיקו חברה שווצרית ישראלית להידרוצית בע"מ

מעונינת להתקשר עם חקלאים

לגידול פלפל לתעשיה

בדבר פרטים נא לפנות ביום א' 25.1.87 בשעות היום טל. 4–3–2–051-98231 ובמשך השבוע בשעות הערב טל. 051-33957.

מושב רועי בבקעת הירדן

קולט משפחות

עד גיל 35

לפרטים נא לפנות לועדת הקליטה:
לולי – 02-941842 שלמה – 02-941788
יואב – 02-941898 משה – 02-941784
או למזכירות מושב רועי, בין השעות 8.00–13.00 טלפונים 02-941744, 02-942086

"כימי־כל" בע"מ

אספקת היפוכלוריד לפי דרישות התקן

הזמנות מעל 20 טון מחיר מיוחד
תרכוש היום תבטיח לך אספקה בקיץ
טל. 03-909824, 03-799990

רצונך במתנה המתחדשת מדי חודש?

יש! מנוי על „לדעת"

העולם מתמחשב; הנאה בעישון; בטיחות כלים מפלסטיק; מוצא האדם – עובדה או השערה; ועוד נושאים רבים מתפרסמים ב„לדעת" האחרון
דמי מנוי לכרך ט"ז (10 חוברות) 30 ש"ח (כולל משלוח)
המחאות לפקודת מוסד ויצמן לפרסומים, ת"ד 801, ירושלים 91007 טלפון: 02-663203

מדע לנוער **לדעת**

לחשוב יותר, להבין יותר, **לדעת** יותר

עיריית ראשון־לציון
המחלקה לנוער ספורט ומחול

הקמת להקות זמר ומחול

לתכנת תוכנית בידור מקורית של תנועה, שירה ומשחק.

זמר
במאי – חנן גולדבלט
מנהל מוסיקלי – יאיר קליגנר

מחול
כוריאוגרפים – רינת שרת, אילנה שגב, טוביה מישלר

רצויים בני 20 ומעלה מוזמנים לבחינות כניסה.
הבחינות לזמר תערכנה בימים שלישי 27/1/87 ורביעי 28/1/87 בשעה 20.00 במרכז קהילתי „עלומים" רח' בלקינד ראשל"צ.
הבחינות למחול תערכנה בימים רביעי 28/1/87 וראשון 1/2/87 בשעה 20.30 באולם ביה"ס „יפה נוף" רח' בר־יוחאי, ראשל"צ.

פסטיבל ישראל, ירושלים, 1987 — **משרד החינוך והתרבות**

מודיעים על קיום

פסטיבל לתיאטרון רחוב

בירושלים, במסגרת אירועי פסטיבל ישראל 87
18.5.87–14.6.87

הפסטיבל יתקיים בתחרות, על נשא נתון, ומיועד לכ־10 קבוצות שיתקבלו לתחרות על ידי ועדת מיון מטעם פסטיבל ישראל.
הקבוצות המתחרות הזוכות במענקי עבודה ולשלוש המצטיינות בתחרות יוענקו פרסים כספיים בהתאם להחלטה של חבר שופטים שיחזו במופעים במרוצת הפסטיבל.
הצעות מפורטות בכתב מתקבלות עד ה־15 לפברואר 1987.
פרטים נוספים והגשת הצעות לפי הכתובת: פסטיבל ישראל, ת.ד. 4072, ירושלים 91040.
טלפון: 02)663197-8) / 02)667167).

להנהלה שמורה הזכות שלא לקיים את הפסטיבל

מוטורולה ישראל

רח' קרמנצקי 16 תל־אביב

מכרז רכב מס' 1/87

מוצעות בזה למכירה המכוניות הבאות:

מס' רישוי	סוג הרכב	סמ"ק	מזגן	בעלות ע"ש
67-100-84	סיאט 305 פרטי	1300	+	מערכות מיחשוב ומדידה בע"מ
55-678-82	פורד פיאסטה L	1100	+	מוטורולה + מערכות מיחשוב ומדידה
21-270-84	סובארו פרטי	1300	+	מערכות מיחשוב ומדידה בע"מ
16-760-52	רנו 9 T.C	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
16-762-52	רנו 9 T.C	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
16-764-52	רנו 9 T.C	1100	+	מוטורולה ישראל בע"מ
16-763-52	רנו 9 T.C	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
16-759-52	רנו 9 T.C	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
16-761-52	רנו 9 T.C	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
57-710-83	רנו 9 T.C	1100	+	השכרה + מוטורולה ישראל
57-706-83	רנו 9 T.C	1100	+	השכרה + מוטורולה ישראל
57-725-83	רנו 9 T.C	1100	+	השכרה + מוטורולה ישראל
41-249-82	פיאסטה L	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
55-890-82	פיאסטה L	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
41-251-82	פיאסטה L	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
46-407-83	פיאסטה L	1100	+	מוטורולה ישראל בע"מ
55-910-82	פיאסטה L	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
16-541-81	אסקורט ברנדה	1300	–	מוטורולה ישראל בע"מ
33-842-80	סובארו סטיישן	1600	–	מרשה + חברה
55-776-82	פיאסטה L	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
57-719-83	רנו 9 T.C	1100	+	השכרה + מוטורולה
55-891-82	פיאסטה L	1100	–	מוטורולה ישראל בע"מ
75-714-83	רנו 9 T.C	1100	+	השכרה + מוטורולה

המכוניות כשירות לנסיעה לכולן מבחן (טסט) שנתי. כל המכוניות בבעלות חברה.
את המכוניות ניתן לראות בחניון „דליה" ברח' שונצינו 23, ת"א, בימים א'–ו' מתאריך 25.1.87 עד 30.1.87 בין השעות 8.00 עד 16.00. (ביום שישי 30.1.87 עד השעה 13.00).
טפסים להגשת ההצעות ניתן לקבל בחניון „דליה" טל' 03-337700.
את ההצעות בצירוף המחאה בנקאית בסך 10% מגובה ההצעה יש להגיש לפקודת מוטורולה ישראל במעטפה סגורה לתיבת המכרזים בחברה ברח' קרמנצקי 16, ת"א (ליד השומר) עד לתאריך 30.1.87 שעה 13.00.
העברת בעלות במקום חלה על הקונה.
מע"מ ברכב פרטי חל על הקונה.
אין לרזרו להניון לבדיקת כלי הרכב בשום אופן עם רכב פרטי.
אין החברה מתחייבת לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה שהיא.

למכירה ברמי־מנחם

חנות עוקצן בדיזנגוף
(160 מ"ר)

בדבר פרטים טלפון 03-411796 גם בערב

האוניברסיטה הפתוחה

בעין המצלמה

נותרו מספר מקומות

קורס צילום והפקה בווידאו

הקורס ילמד את היסודות והעקרונות של הצילום, העריכה וההפקה של סרטי וידאו, ויכלול חומר כתוב, הרצאות ועבודה מעשית.
הקורס מיועד לכל מי שמעוניין להכיר את התחום מן כמקצוע ותן כתחביב ובעיקר לאנשי הדרכה, חינוך, פרסום, קידום מכירות וכו'.

נפתחים שלושה מחזורים
ביום ראשון 1 בפברואר 1987 – קבוצת בוקר, בין השעות 09.00–12.00.
ביום חמישי 5 בפברואר 1987 – קבוצת אחה"צ, בין השעות 17.30–20.30
הקורס מתקיים אחת לשבוע במשך ארבעה חדשים.
כמו כן נפתח קורס בוקר מרוכז בן 9 פגישות (חדשיים), **ביום ששי 13 בפברואר 1987 – בין השעות 8.00–14.00**
ניתן לשלם את שכר הלימוד בתשלומים באמצעות כרטיס אשראי.
לקבלת מידע נוסף וחומר הרשמה פנה/י בהקדם לאוניברסיטה הפתוחה המחלקה למידע, למירשם ולמעקב, רח' קלאוזנר 16 רמת אביב, בימים א'–ה': 09.00–15.00, ביום ו': 09.00–12.00.
בירורים נוספים בטלפון 03-422604, בין השעות 12.00–17.00.

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ־ישראל

התנועה הקיבוצית המאוחדת / המזכירות

תל־אביב, רח' דובנוב 10, ת.ד. 40017, טל' 250231

מכירת מכוניות משומשות מס' 6 1.1987

הצבור מוזמן להגיש הצעות לקנית המכוניות המשומשות כמפורט:

סוג המכונית	מספר המכונית	שנת יצור	הערות
רנו 5 1100	24-209-83	1983	
רנו 5 1100	26-907-83	1983	כולל רדיו
רנו 5 1100	85-301-83	1983	
רנו 5 1100	85-304-83	1983	
רנו 5 1100	85-308-83	1983	
רנו 9 1400 – 5 הילוכים	15-650-83	1983	כולל מזגן
רנו 9 1400 – 5 הילוכים	86-060-83	1983	כולל מזגן
רנו 5 1300 לה קאר	42-708-84	1984	כולל מזגן מקורי
רנו 5 1300 לה קאר	42-717-84	1984	כולל מזגן מקורי
רנו 5 1300 לה קאר	42-718-84	1984	כולל מזגן מקורי
סוברו סנדר 1800	59-390-82	1982	כולל ארגז כולל רדיו

לתשומת לב הצבור
המכוניות כשרות לנסיעה. לכולן טסט בתוקף. ניתן לראותן בחניון דובנוב 10 ת"א, בין השעות 8.00–15.00, מתאריך 25.1.87, מקלט רדיו, מגני שמש ואביזרים (תוספות) אינם כלולים במחיר. יש להגיש הצעות במעטפות סגורות מיוחדות (הניתנות לחשיג במח' התחבורה) למח' התחבורה–תק"מ, רח' דובנוב 10 ת"א, בצירוף המחאה בנקאית בשעור 10% מערך ההצעה, וזאת עד תאריך 27.1.87, בשעה 12.00.
אין אנו מתחייבים לקבל את ההצעה הגבוהה ביותר או כל הצעה אחרת, קבלת הצעה על ידינו תבוצע ע"י הפקדת המחאה והודעה למציע. מציע הצעה והזר בה לאחר שהתקבלה לא יהיה רשאי לתבוע סכום ההפקדה.

תנאי המכירה:
1. הקונה יעביר בעלות רשמית על חשבונו עד ליום קבלת הרכב. הוא יקבל את המכונית ממבריש התחנה תוך 48 שעות מקבלת הודעה על הקניה.
2. הקונה ישלם מע"מ על רכב מסחרי ויקבל חשבונית מס.
3. היטל הרכב שולם במלואו.
4. המכוניות נמכרות במצב כפי שהן. אין המוכרת אחראית להקינותן או להתאמתן.

בכבוד רב
משקי התק"מ – מח' התחבורה

לחברה תעשיתית במרכז הארץ

דרושים משרדים

כ־250 מ"ר באזור הרצליה פיתוח
כ־10 משרדים + חדר דיונים + מעבדה + מחסן כולל מיזוג חניה ושלטים (7 קווים).

לבעלות מיידית, ללא דמי תיווך
טלפון 04-562621

שפות והשכלה תיכונית | למד והשכל | קורסים והכ...

משרד הבריאות – אגף הסיעוד

החלה ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח לבתי ספר לסיעוד לקבלת תואר אח/אחות מוסמכים

אם הנכם מעוניינים במקצוע המעוגן בארם ובבריאותו אשר מבטיח תחומי עיסוק רב גוניים מותאמים לנטיותיכם האישיות, בחרו במקצוע הסיעוד – אחים אחיות מוסמכים.
במגמה זו נלמדים מדעי הסיעוד, מדעי החברה וההתנהגות, אספקטים ברפואה וטכנולוגיה מתוחכמת.
מועמדים – בחורים ובחורות – החייבים בשרות בצה"ל יוכלו ללמוד במסגרת עתודת אחים ואחיות.
מועמדים העומדים בדרישות הקבלה של המוסדות להשכלה גבוהה יפנו אל:

א. בתי הספר האוניברסיטאיים לסיעוד:
(מקנים תעודת אח/אחות מוסמכ/ת והתואר בוגר)
★ בי"ס לסיעוד ע"ש הנריאטה סאלד, ירושלים
★ בי"ס לסיעוד אסף־הרופא, צריפין
★ בי"ס לסיעוד קפלן, רחובות
(ההרשמה במשרד קבלת תלמידים של האוניברסיטה העברית בירושלים)
★ בי"ס למקצועות בריאות קהילתיים ע"ש רקנאטי
(ההרשמה במדור הרישום של אוניברסיטת בן־גוריון, באר־שבע).

ב. בתי הספר לאחים ואחיות מוסמכים
(מקנים תעודת אח/אחות מוסמכ/ת, נקודות זיכוי אקדמאי)
★ ביה"ס לסיעוד ע"י בי"ח זיו צפת — טל. 069-78031
★ ביה"ס לסיעוד שרמן, מרכז רפואי בעמק, עפולה — טל. 065-24240
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש ילין, מרכז רפואי רמב"ם, חיפה — טל. 04-510003
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש זיידה, ביה"ח רוטשילד, חיפה — טל. 04-380333
★ ביה"ס לסיעוד ליד בי"ח הכרמל, רח' מיכל 7, חיפה — טל. 04-254373
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש מהרים, בי"ח הלל־יפה חדרה — טל. 063-39804
★ ביה"ס לסיעוד לניאדו, קרית צאנז נתניה — טל. 053-36135
★ ביה"ס לסיעוד ליד ביה"ח מאיר, כפר סבא — טל. 052-914147
★ ביה"ס לסיעוד ליד ביה"ח השרון, מרכז רפואי גולדה, פ"ת — טל. 03-9263347
★ ביה"ס לסיעוד דינה, מרכז רפואי בילינסון, פ"ת — טל. 03-9220028
★ ביה"ס לסיעוד, המרכז הרפואי ע"ש שיבא, תל־השומר — טל. 03-349474
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש שיינברון, מרכז רפואי איכילוב, ת"א — טל. 03-219870
★ ביה"ס לסיעוד ע"ש א. וולפסון, בי"ח תל־גיבורים, חולון — טל. 03-881783
★ ביה"ס לסיעוד, המרכז הרפואי ע"ש ברזילי, אשקלון — טל. 051-45447-8
★ ביה"ס לסיעוד, ביה"ח שערי צדק ירושלים — טל. 02-555494

ג. מסלול מקוצר (הסבה מקצועית) לאקדמאים
★ ביה"ס לסיעוד אסף־הרופא, צריפין — טל. 08-225111

★ לפרטים נוספים ניתן לפנות לבתי הספר או לאגף הסיעוד של משרד הבריאות ירושלים – טל. 02-638212, תל־אביב – טל. 03-341707, 03-341706, 03-345755, 03-345764.

בצלאל – אקדמיה לאמנות ולעיצוב ירושלים
מודיעה על

פתיחת ההרשמה לשנה"ל תשמ"ח 1987/88

במחלקות:
• אמנות • צורפות
• עיצוב גרפי • צילום*
• עיצוב סביבתי • עיצוב קרמי
• עיצוב תעשייתי

ההרשמה תתקיים בחודשים ינואר־פברואר 1987
בימים א' – ה' בין השעות 09.00 – 16.00
חוברות מידע, טפסים והרשמה בקמפוס בצלאל הר־הצופים,
טלפון 02-822181, 02-822191
או באמצעות הדואר: ת"ד 7314 ירושלים 91072
* לא תתקיים הרשמה לתשמ"ח.

אוניברסיטת חיפה
בית הספר לחינוך של התנועה הקיבוצית
אורנים
החטיבה האוניברסיטאית

נמשכת ההרשמה לשנת־הלימודים – תשמ"ח

לתואר B.A במדעי הרוח
לתואר B.Sc. להוראת מדעי הטבע ולתעודת הוראה בבית־הספר העל־יסודי.

מדעי הרוח
חוגים:
• מקרא
• ספרות עברית והשוואתית
• היסטוריה כללית
• היסטוריה של עם ישראל
• היסטוריה של המזרח התיכון בזמננו
• מחשבת ישראל
• שפה וספרות אנגלית – חד־חוגי.

תוכניות:
• לשון עברית
• לשון ערבית (לא נדרשת ידיעה מוקדמת של הלשון הערבית).
• ספרות
• פילוסופיה
• לימודי הקיבוץ
• ספרנות

מדעי הטבע
המחלקה להוראת המדעים:
חוגים:
ביולוגיה – מסלול חד־חוגי
מתמטיקה – פיסיקה – מסלול אחד המורכב מ־2 החוגים במתכונת דו־חוגית, כולל אפשרות קבלת הסמכה להוראת המחשבים בביה"ס העל־יסודי.
קיימת אפשרות ללמוד מתמטיקה כחוג אחד ממסלול דו־חוגי, כאשר החוג השני יהיה לא כלשהוא במדעי הרוח.
"מדריך לנרשמים" וטפסים לבחינות הכניסה הפסיכומטריות ניתן לרכוש במפעל השכפול באורנים או בחנויות סטימצקי בקמפוסים האוניברסיטאיים.

מידע נוסף ניתן לקבל בימים א – ה באורנים: מדעי הרוח 04-930832, מדעי הטבע — 04-930819

בס"ד

תורה ומדע שמושי

בית־ספר גבוה לטכנולוגיה ירושלים

משלב
לימודי קודש במתכונת ישיבתית
עם לימודים במדע שמושי
לתואר אקדמי (בוגר)
(B. Tech. & Appl.Sc.)

לימודי קודש ★ גמרא וראשונים ★ הלכה ★ תנ"ך ומחשבת ישראל
לימודי מדע שמושי ★ פיסיקה/אלקטרו־אופטיקה ★ אלקטרוניקה ★ מדעי המחשב
תעודת הוראה ★ לימודים לקראת תעודת הוראה תיכונית בשילוב עם לימודי התואר.

פרטים וטפסי הרשמה לשנה"ל הבאה — במזכירות האקדמית הועד הלאומי 21, ת.ד. 16031, ירושלים 91160, טלפון: 02-423131
בימים א' – ה' בין השעות 10.00 – 12.00
בימים א',ג',ד', בין השעות 15.00 – 18.00

בית הספר לחינוך של התנועה הקיבוצית
אורנים המכללה

המכון להוראת המדעים ולשפור דרכי ההוראה

לעובדי הוראה בפועל ולכאלה היוצאים לשנת השתלמות במסגרת הקרן
החלה ההרשמה לקורסי השתלמות לשנה"ל תשמ"ח לגננות, מורים בביה"ס היסודי, והעי"ס.
הקורסים מיועדים לגננות, מורים בביה"ס היסודי, והעי"ס, והם מוכרים לצבירה לצורך מס"ם בכיר ולגמול השתלמות.

פרטים נוספים וטפסי הרשמה – אצל מירה הס טל' 04-930767

בית הספר לחינוך של התנועה הקיבוצית
אורנים המכללה

נפתחת ההרשמה לשנת הלימודים תשמ"ח.

1. מסלולי הכשרה לגיל הרך
א. גננות מורות
ב. מחנכות (מטפלות) לגיל הרך בתנועה הקיבוצית.
2. מסלולי הכשרה לגיל ביה"ס
א. מורים לביה"ס (כיתות ג'–ו')
ב. מחנכות (מטפלות) לביה"ס בתנועה הקיבוצית
3. מסלול הכשרה למורים בחינוך המיוחד
4. מסלול לאמנות ואומנות.
5. מסלול הכשרת מורים למוסיקה
6. מסלול להכשרת מורים במגמת ספרנות
7. מסלול השתלמות חד־שנתית לגננות ולמורים מוסמכים
א. גננות ומורים
ב. הסבה למורים בחינוך מיוחד
8. הכשרת מורי אולפן
9. קורס למקורות ישראל
10. מכינות:
א. מכינה קדם סדגוגית לחיילים משוחררים
ב. מכינה קדם־אקדמית למדע וטכנולוגיה
ג. מכינה לעולים.

"מדריך לנרשמים" וטופסי הרשמה ישלחו לפונים. נא לפנות אל תמר חורב, מינהל תלמידים, אורנים, ביה"ס לחינוך התנועה הקיבוצית. דואר טבעון 36910, טלפון 04-930756

מודעות לימודים והכשרה מקצועית

ראה במוסף 7 ימים שער אחורי פנימי

הנהג, חן טרמפ לחייל

מכון **דן**

אנגלית הכנה לאוניברסיטה

בבנין גמנסיה „הרצליה" בתל־אביב
20 שנות נסיון
מרצים אוניברסיטאים
חומר לימוד בלבד
ההרשמה 5–7 בערב
ההרשמה עד 29.1
תל־אביב: ז'בוטינסקי 106

קורס בכתב

אנגלית הכנה לאוניברסיטה

לקבלת פרטים נוספים ללא התחייבות, מלא תלוש זה והחזירו למשרדנו ללא דיחוי!
לכב' מכון „דן", ת.ד. 6504 ת"א, מיקוד 61064
שם ______
כתובת ______

המוסד להשכלה גבוהה במינהל עסקים בתל־אביב

מכינה מרוכזת בהנה"ח

לנרשמים למגמת חשבונאות־ראיית חשבון בשנה"ל תשמ"ח.
המכינה מיועדת למי שטרם רכשו סווג בהנה"ח.
משך הקורס: 4 חודשים ומכשיר את התלמיד לסוג 3 בהנה"ח.
פתיחה: יום א' 22.2.87.

פרטים והרשמה: ימים א'–ה' במזכירות המכללה למינהל, קרית החינוך, מכללת לוינסקי, רח' פרסיץ 15, טל: 429297.

המכללה למינהל מיסודה של הסתדרות הפקידים

נתיב פתוח - לעתיד בטוח

רשת עמל

ההסתדרות הכללית של העובדים בארץ ישראל

המוסד להכשרה, להשתלמות ולהסבה מקצועית

קורסי ערב למבוגרים בתל־אביב

נותרו מספר מקומות לקורסים הבאים

חרטות
כרסום
חשמלאי מוסמך
חשמלאי מעשי
קריאת שרטוט (לעובדי מתכת)
בוגרי הקורס שיעמדו בהצלחה בבחינות יקבלו תעודת גמר מטעם משרד העבודה

פרטים והרשמה: **בי"ס מכס פיין** דרך פ"ת 130 ת"א (צומת הקריה)
טל' 217233 בימים א'–ה' בשעות 15.00–20.00

"עמל", רשת מכללות לטכנאים והנדסאים, בתי־ספר תיכוניים טכנולוגיים ומקיפים, בתי־ספר לחניכים ובתי־ספר תעשייתיים, נחיבים טכנולוגיים בהתיישבות ומרכזי הכשרה למבוגרים.

האוניברסיטה העברית בירושלים

בית־צרפת

מודיעים על ההרשמה לקורסים ללמוד השפה הצרפתית

ברמות שונות

מחזור שני של שנת הלימודים תשמ"ז

הלימודים מתקיימים פעמיים בשבוע בשעות אחה"צ ובערב במשך שלושה חודשים.

מידע והרשמה: מזכירות בית־צרפת, גבעת רם, כל יום בין השעות 8.00–12.00 (פרט ליום ו') ובימי ב' וד' גם 16.00–18.00.
טל' 584915, 663841

המוכשרים להצליח

אם אתה בוטח בעצמך ויכול להוכיח שאתה מסוגל להצליח ולעבור את המיון הקפדני, יש לך הזדמנות להצטרף לקורס המקצועי של מגדל

ללמוד ביטוח חיים וגם ביטוח כללי

לעמוד במבחני רישוי מתמחה של משרד האוצר. להתמחות כסוכן ביטוח במגדל ליהנות מהכנסה חודשית הולמת מסיום הקורס.
והעיקר – להצליח ולהגיע לעצמאות.

טלפן ללבנה: 03-647240

מגדל חברה לביטוח בע"מ — דבר אחד בטוח.

ישראמקס ISRAMEX

נציגויות לציוד בטכנולוגיה גבוהה ומחקר-
למחלקה לאלקטרו-אופטיקה
דרושים לקידום מכירות ואפליקציות

1. **פיזיקאי** בעל רקע בעבודה ניסויית רצוי ידע בלייזרים
2. **מהנדס אלקטרוניקה** רצוי ידע בלייזרים ונסיון בעבודה מעשית
3. **מזכירה** שליטה מלאה באנגלית ועברית כולל הדפסה

משרה 1 או משרה 2 מיועדת לתפקיד בכיר בחברה, יאפשר לימוד של ציוד טכנולוגי מתקדם וחדשני, קידום מהיר, השתלמויות בחו"ל.
תנאים טובים * עבודה באוירה נעימה * רכב צמוד * רשיון נהיגה הכרחי
נא לפנות בכתב יד בצרוף קורות חיים מלאים והמלצות לחברת ישראמקס בע"מ, ת.ד. 6014 תל אביב 61060 • סודיות מובטחת

לצה"ל דרושים
מורי נהיגה מוסמכים לשרות קבע
הנתונים הנדרשים:
★ רשיון נהיגה ממשלתי למשאית (סוג 03)
★ עד גיל 30.
★ פר' רפואי 46 ומעלה.
לקבלת פרטים יש לפנות לאביחי בטלפון: 03-616150 או 03-616220

לחברה העוסקת בפעילות סחר בינ"ל
דרושים
מועמדים/ות ברמה אישית גבוהה

על המועמדים לענות על הנתונים הבאים:
★ עד גיל 45.
★ דוברי שפה זרה אחת לפחות, ברמה של שפת אם.
★ בעלי השכלה תיכונית לפחות, השכלה אקדמאית - יתרון.
★ מצב בריאותי תקין.

מועמדים מתאימים יעברו הכשרה
נא לפנות בכתב לת.ד. 37388 ת"א 61378 ולפרט קורות חיים, השכלה, נסיון מקצועי כתובת ומס' ת.ז..
סודיות מובטחת

המגן חברה לביטוח בע"מ
דרוש
עוזר למנהל אגף ביטוח ימי
הכישורים הדרושים:
■ כושר ניהול מו"מ
■ הבנה בעסקות תובלה ושינוע מטענים
■ שליטה מלאה בשפה האנגלית
רצויה השכלה משפטית או רקע משפטי
עדיפות תינתן לבעל נסיון בביטוח ימי
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב בצירוף קורות חיים לת.ד. 29876 ת"א עבור מנהל משאבי אנוש

ללונה פארק בת"א
דרוש
איש אחזקה
בעל רקע מכאני
למשרה מלאה.
טל. 03-427080, 03-423070
להתקשר בין השעות 8.00-15.00.

לקופת חולים "מכבי"
דרושה
עובדת מעבדה
למעבדת רמת השרון
הכישורים הדרושים: נסיון בהמטולוגיה.
רצויה השכלה אקדמאית.
לקביעת ראיון נא לפנות לטלפון: 03-201142

לעסיס נתניה דרושים
1. מכונאי מסגר
2. צנר רתך
3. חשמלאי מוסמך
4. מסגר אחזקה.
נסיון: מעל 3 שנים בתעשיית מזון.
עדיפות לתושבי נתניה והסביבה.
לפנות לטלפון 053-59191 למנהל האחזקה אמי יוסף.

ניתוב ביצוע תעשייתי בע"מ
ביצוע מערכות תעשייתיות
ת"ד 3353 באר-שבע 84132
טל: 33401, 79404

חברתנו מבצעת עבודות הקמה והחזקה של מערכות תעשייתיות בטכנולוגיה מתקדמת.

דרושים:

מכשירן בכיר
מנוסה בתעשיה (5 שנים מהנדס או 10 שנים טכנאי).
בעל כושר לפיתוח עצמאי של פרויקטים ובעל יכולת לתחזק מכשור מודרני, מחשב דיגיטלי לבקרה אנלוגית ומערכות דיגיטליות אחרות.

מכשירן מנוסה
בעל נסיון בתעשיה (3 שנים מהנדס או 5 שנים טכנאי, או 10 שנים מכשירן אלקטרונאי). בעל יכולת לתחזק באופן עצמאי או בראש צוות – מערכות מכשור ומחשב תהליך.

למחלקת פרסום של חברה ארצית גדולה
דרושים בת"א
גרפיקאי/ת ביצועיסט/ית
[illegible]

למשרד תיירות בירושלים
דרוש/ה
פקיד/ת נסיעות לתיירות נכנסת
BOOKING CLERK
הכישורים הדרושים:
★ שליטה מלאה בעברית ואנגלית (שפות גרמנית צרפתית וספרדית יתרון)
★ רצוי בעל/ת תעודת פקיד מורשה או מומחה
★ נסיון בעבודת תיירות נכנסת (עדיפות לבעלי נסיון נוסף בתיירות יוצאת)
● תנאים טובים למועמד/ת המתאים/ה.
מועמדים מתאימים העונים לדרישות הנ"ל מתבקשים לפנות בכתב לת"ד 672 ירושלים 91006 עבור "פקיד נסיעות".
- סודיות מובטחת -

לחברה המשווקת מוצרי קוסמטיקה והיגיינה
דרושות
דיילות/ מקדמות מכירות
הופעה נאה ונסיון במכירות הכרחיים
אפשרי משרה חלקית.
להתקשר: פרסומאים 03-289621

לדפוס לאון
דרושים:
★ דפס בלט ½ היידלברג
★ סדר יד
★ דפס ½ גיליון
חנות יד
סודיות מובטחת
תנאים טובים
טל: 03-384877

לח' דינמית בתחום השירותים
דרוש
מנהל חשבונות מדופלם
עם נסיון מוכח של 5 שנים בניהול עצמאי של מערכת הנהלת חשבונות ממוחשבת. ידע בביצוע חישובי שכר ממוחשבים הכרחי.
03-612232

למפעל תעשייתי באיזור המרכז העוסק בפיתוח וייצור מוצרי אלקטרוניקה צבאיים
דרוש
מנהל משק בינוי, אחזקה וקצין בטחון
הכישורים הדרושים:
בוגר בי"ס מקצועי במגמת חשמל, או מכונות • בעל תעודת בגרות • נסיון מוכח של 5 שנים לפחות בתפקידים דומים בתעשייה • ידע טכני והתמצאות טובה בנושאים טכניים • ידיעת השפות עברית ואנגלית • יכולת הבעה טובה בעל-פה ובכתב • יליד הארץ, לאחר שירות צבאי מלא בצה"ל • גיל 35 - 45, מגורים באיזור המרכז • נכונות לעבודה מאומצת ושעות עבודה מרובות.
העבודה כוללת ניהול ואחריות לצוות עובדים • ניהול מחלקת המשק, לרבות כל המטלות והתפקידים הכרוכים בנושא • ניהול משא ומתן עם קבלנים, לרבות פרסום מכרזים, והתקשרויות וחוזים עם קבלנים ופיקוח צמוד על עבודתם • תיכנון וביצוע תוכניות בינוי ואחזקה שוטפת של המבנים • ביצוע כל המטלות כקצין בטחון של המפעל.
• תנאים טובים •
המועמדים יפנו בכתב-יד, בצירוף קורות חיים, לת.ד. 28141 תל-אביב 61281. לציין על גבי המעטפה עבור "מנהל משק".
- סודיות מובטחת -

מנהל מחי' מודעות לעיתון יומי
נסיון מוכח, כושר ניהול צוות.
נא לשלוח קורות חיים (בכתב יד בלבד) לת.ד. 20456 ת"א, מיקוד 61200 (עבור מנהל השיווק)

לאולפן לבגרות דרושים
מורים
להכנה ביחות לבחינות לבגרות בשעות הערב:
בתל-אביב (03-5460618): מתמטיקה, פיזיקה, אנגלית, היסטוריה, כימיה, ביולוגיה.
בירושלים (02-222379): מתמטיקה, אנגלית ואזרחות.
בחיפה (04-641040): מתמטיקה, פיזיקה, אנגלית וביולוגיה.
באר-שבע (057-71690): מתמטיקה, פיזיקה, אנגלית ואזרחות.
רק מורים בעלי נסיון בהכנה לבחינות לבגרות מתבקשים לפנות.

הצטרף אלינו למפעלנו בבת-ים!

אנו נכשיר אותך לעבודה מעניינת ובעלת אתגר

1. **מנהל משמרת*** נסיון בניהול צוות עובדים.
2. **חשמלאי תעשיה*** בעל רשיון חשמלאי מוסמך, ידע באלקטרוניקה – רצוי
3. **מכונאי תעשיה*** אפשרות לטכנאי/הנדסאי מכונות.
4. **מסגר***
5. **מפעיל מכונה***
6. **לבורנט*** אפשרות להכשרה במקום.
7. **מחסנאי** לעבודה גם במשמרת אחה"צ.
8. **נהג טריילר**
9. **מכונאי רכב** בעל רשיון ג'.
10. **מזכירה** לשעות אחה"צ 12.00–19.00, ידע בהדפסה

* לעבודה במשמרות

מעוניינים העונים לדרישות יפנו לטל' 03-5516332 החל מיום א' בשעות הבוקר בלבד, או בכתב לת.ד. 1268 בת-ים "עבור מחלקת כוח אדם".

דרושים
לקו-אופ' רשת הריבוע הכחול
מנהל מחלקת תחזוקה.
הכישורים הנדרשים:
מהנדס שתחום התמחותו במיזוג אויר, קירור או בנין. גיל מקסימלי 45. התפקיד מחייב כושר ניהול ושליטה על צוות עובדים מיומן ויכולת לנהל מערך תחזוקה בכל הארץ.
* * * * * *
המעוניינים יפנו לבית התמ"ת של חרשת ברח' הקישור 4, אזור (באזור התעשיה חולון). לקבלת פרטים וקביעת ראיון נא לפנות לטלפון 03-5560722-3-4 לאיריס.
הצטרף אלינו
טוב לעבוד בקו-אופ'
קו-אופ. רשת הריבוע הכחול. סופרמרקטים וסופרשוקים מחדו ה ... [illegible]

לחברת המעבר בע"מ
דרושה
פקידה להנהלת חשבונות
עם ידע ונסיון בהפעלת מחשב
052-38538, 052-38620

מאגרי אנוש בע"מ — שירותי כח אדם
1. **חשמלאים** • ידע בפיקוד והתקנות
2. **חוטי לוחות חשמל** עם נסיון
3. **מכונאי אחזקה**
3 שנות נסיון בתעשיה
* עדיפות לתושבי לוד רמלה ראשל"צ
תנאים טובים למתאימים
תל-אביב, דרך השלום 20 טל. 337578, 03-336079, 333420

שופר-סל
לסניפי שופרסל והיפרכל באזור המרכז
דרושים:
- מנהלי מחלקות בשר
- עובדי/ות מעדניה
- עובדי מחלקת בשר
מועמדים חסרי נסיון יוכשרו לתפקידם ע"י החברה.
המעוניינים מתבקשים לפנות אישית ביום ראשון, 25.1.87, בין השעות 08.00-11.00 לאגף הבשר, בית שופרסל, רח' רוטשילד 79 ר"ח, אוטובוסים: 49, 50, 51, 62, 66.

דיק אלקטרו מכניקה בע"מ
דרושים
1. מלפף מנועים חשמליים מקצועי
2. חשמלאי מוסמך, או עוזר עם נסיון של 3 שנים לפחות.
טלפון: 03-800330 חולון, אזור התעשייה.

ארדט חברה לביטוח בע"מ
דרוש/ה
מנהל/ת חשבונות
סוג 2
לפנות בכתב-יד לת.ד. 29830 תל-אביב או למר יעקב פרונקין טל. 03-640855

מאגרי אנוש בע"מ — שירותי כח אדם
1. **נגרים**
* בעלי נסיון רב
* ידע בקריאת שרטוט – עדיף
* בתחום ריהוט או תעשיה
2. **מסגר רתך**
* ידע בקריאת שרטוט חובה
* בעל נסיון רב
תנאים טובים למתאימים
תלאביב, דרך השלום 20, טל. 337578, 03-336079, 333420

לחברת "משב"
דרושים:
טכנאי קרור ומיזוג אויר
למערכות מרכזיות.
בעלי נסיון יפנו לטל. 03-804974

לחברת יבוא ושיווק דרוש
עוזר למנהל
• בחור דינאמי נמרץ ואחראי.
עבודת ניהול + עבודה פיסית. רשיון נהיגת רכב וטילון.
להתקשר 03-9231238 פ"ת

מועדון ישראלי לתרבות

למעוניינים בהכנסה נוספת למשפחה?
למעוניינים במגע עם אנשים?
אנו מציעים לך להיות נציג המועדון באזור מגוריך ובשעות הפנאי.

לקביעת ראיון צלצל/י:
חיפה – 04-660575
ירושלים – 02-246044
ב"ש והדרום – 057-72039
לוד, פתח-תקוה, אור יהודה, קראון – 03-812181
רמלה, ראשל"צ, אשדוד – 03-955346
יפו, ר"ג, גבעתיים, בני ברק – 03-322741
בת-ים, חולון, אזור – 03-866223

לטמפו תעשיות בירה בע"מ
סניף חולון — דרושים
מחלקי תוצרת
בעלי רישיון נהיגה למשאית
תנאים טובים למועמדים
המועמדים מתבקשים להתקשר טלפונית למחלקת כח-אדם טלפון 131—800

לרוטל עיצוב
דרוש
מעצב/ת גרפי
נסיון הכרחי
טלפון מיום ראשון
052-552515

דרושים קבלנים לבנית גגות רעפים
באיזור כפר-סבא
לטלפן בשעות הערב
063-26332

דרושים
★ **למחלקת גביה**
פקיד עם השכלה תיכונית
★ **מזכירה**
בעל השכלה תיכונית למשרה מלאה
★ **מזכירה**
בעלת השכלה תיכונית למשרה חלקית
★ **עובדי תיקיה**
★ למחלקת גביה אלמנטרית פקיד/ה גביה
נא לפנות ישירות למר מוס שד' רוטשילד 73 ת"א מיום א'
מנורה חברה לביטוח בע"מ

למרפאת שיניים גדולה בכפר-סבא
דרושים:
1) רופאי שיניים כלליים, לפחות שנה נסיון
2) פריודונט
3) אורטודונט
4) אונדדונט
5) סייעות מוסמכות
6) שיננית
לפרטים בטלפון 052-445227 לפנות לישראל.

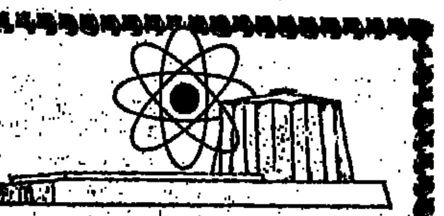

הועדה לאנרגיה אטומית
המרכז למחקר גרעיני נחל-שורק
דרושים
ליחידת המחשב בממ"ג
מנתחי מערכות תוכניתני פיתוח
- יועדפו בעלי נסיון בסביבת DB1 במחשבי I.B.M
* * *
אנו עובדים חמישה ימים בשבוע ומקיימים מערך הסעים בכל אזור המרכז.
מועמדים מתאימים מתבקשים לפנות בכתב-יד בצרוף קורות חיים ונסיון בעבודה, רשימת ממליצים ומספר טלפון למחלקת כח אדם, המרכז למחקר גרעיני, נחל שורק דואר יבנה, מיקוד 70600
- סודיות מובטחת -

שופר-סל
לסניף רמת-אביב, רח' טאגור 38
דרושות
קופאיות
- העבודה במשמרות בוקר ואחה"צ לסירוגין.
- הכשרה תינתן במקום.
- תנאי שכר משופרים.
המעוניינות מתבקשות לפנות אישית ביום ראשון 25.1.87, בין השעות 17.00-18.00 למר אריק [illegible]

[illegible]

לחברת יבוא
דרושים
★ **נציגי מכירות**
המתמצאים באלקטרוניקה הגרים ב[illegible]
03-296082

ב.נ. שרותי ניהול
מידע על משרות ועובדים בכירים

לחברה ארצית לבניה תעשיתית ומסחרית
דרוש
מנהל מחוז
לניהול פרוייקטים של הנדסה אזרחית ונכסי החברה במחוז הצפון. מהנדס אזרחי בעל ניסיון רב בניהול פרוייקטים ומו"מ עם רשויות.
סודיות מלאה מובטחת
ת"ד 2297 נתניה 42122, 053-34515
ת"א, ארלוזורוב 198ב', 03-257970

דרושים
פסיכולוגים קלינים לטיפול בילדים ובמבוגרים
לפנות: מזכירות נוה־צאלים משעה 8.00–13.00
טלפון 052-28845 052-444542

לחברת אלקטרוניקה
דרוש/ה
מנהל/ת רכש/ לוגיסטיקה
נסיון וידיעת השפה האנגלית הכרחי.
לקביעת ראיון להתקשר לטל: 03-494691 (שילה) טלסיס בע"מ

למכון מחקר ופיתוח
דרושה
מזכירדה
למשרה מלאה, הדפסה עברית/אנגלית ועל מעבד תמלילים.
עדיפות לבעלת השכלה אקדמאית ונסיון ברכש.
לפנות: המכון לבריאות העובד ושיקומו ת.ד. 3 רעננה 43100
טל: 052-445103

לדיגיתי ציוד ממוחשב בע"מ
דרושים:
פקידה
בעלת ידע בניהול משרד. רצוי שפת אם אנגלית
איש מכירות
לציוד עבוד שבבי. רצוי עם ניסיון
נא לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 37666 תל־אביב מיקוד 61376

שופר־סל
לסניף רמת־אביב ג'
דרושים
* עובד/ת מאפיה
* עובד/ת מעדניה
* קופאים/יות
– אין צורך בניסיון קודם – הכשרה תינתן במקום.
– העבודה במשמרות בוקר ואחה"צ לסירוגין.
המעוניינים מתבקשים לפנות למנהל הסניף, רח' אחימאיר 1, טל. 424783

לסוכנות ביטוח גדולה בתל־אביב דרושים
* **פקידת תביעות**
בעלת נסיון.
* **פקידה למחי רכב**
בעלת נסיון בענף הרכב.
נא לפנות טלפונית למשה פרחי: 03-221669, 223706, 231442

ללקוחותינו בענף המתכת דרושים
1. מנהל מכירות בארצות הברית 7,000 דולר.
2. עוזר למנהל מפעל שכר 2,000 ש"ח נטו.
3. מכונאי אחזקה/ייצור בוגרי בית ספר מקצועי
טל. 03-247727.

רשות שדות התעופה בישראל
נמל התעופה בן־גוריון
דרושים
לאחר שרות צבאי מלא במסלול פיקודי
למחלקת מניעת עבירות וביקורת טיב לתפקיד מענין בחצי משרה – במשמרות
הכישורים הנדרשים:
* השכלה של 12 שנות לימוד לפחות;
* ידיעת השפה האנגלית;
* פרופיל צבאי 76 ומעלה;
* עד גיל 26;
* מגורים באזור גוש־דן – חובה
* המשרה מתאימה גם לסטודנטים.
למעוניינים בעלי הכישורים המתאימים, תתקיים ועדת קבלה בנמל התעופה בן־גוריון, בבנין הטרמינל קומה ב' חדר מס' 286, ביום שלישי 27.1.87 בין השעות 16.00–18.00.
על המועמדים להצטייד בתעודת זהות, תעודת מילואים, תעודת שבי ותעודת שחרור מצה"ל.

דרושות משפחות
המוכנות לארח (5 ימים בשבוע) ילדי קיבוצים הלומדים ברמות חשבים.
לפרטים נוספים להתקשר למזכירות נוה־צאלים בשעות 8:00–13:00
052-444542, 052-28845

דרוש
מנהל חשבונות
נסיון של 3 שנים לפחות והכרת מחשב PC, סוג 3 או מדופלמים, לעבודה מגוונת בכל תחומי הנה"ח.
מקום העבודה הרצליה, 5 ימי עבודה בשבוע. נא לפנות בכתב לת.ד. 2093 הרצליה 46766

אמקור
לאמקור אלקטרוניקה דרושים:
בוגרי תיכון לאחר צבא
לבדיקות מכשיר חדשני בתחום הגרפיקה הממוחשבת שמיועד ליצוא.
היכרות עם מחשבים – יתרון, אך לא הכרחי. הכשרה תינתן במקום.
עבודה 5 ימים בשבוע.
נא להתקשר טלפונית: 052-557471 קו פנימי 25/לאביבה.

א.ו.ת.
אספקה ותעסוקת כח אדם בע"מ
* מזכירה עברית אנגלית
* מסגרים
* חשמלאי מוסמך
תנאים מצוינים למתאימים טל: 03-263052, 03-263053

הזדמנות בלתי רגילה!
נותרו 5 מקומות בלבד!
קורס מפקחי מכירות ומנהלי יחידות בביטוח חיים
בחודש הקרוב אנו פותחים קורס למפקחי מכירות ומנהלי יחידות בביטוח חיים.
לקורס יתקבלו, לאחר מיון קפדני, המועמדים האלה:
א. נמרצים ובעלי מוטיבציה גבוהה.
ב. בעלי ניסיון במכירות או בעבודה עם קהל.
ג. בעלי הופעה נאה ויכולת ליצור תקשורת ומגע של אמון עם לקוחות וסוכנים.
ד. בני גיל מ־25 עד 40 שנה, שהם נשואים.
ה. בעלי רשיון נהיגה.
ו. השכלה אקדמאית (או מקבילה).
המסיימים בהצלחה ישולבו כעובדים או כעצמאים במערך המכירות של קבוצת ציון, בתפקידי פיקוח וניהול מכירות.
• מועמדים מתאימים יפנו, החל מיום א', בין השעות 09.00-14.00 לקביעת פגישה, אל: מייק קינן, טל: 03-646214.
ציון
קבוצת הביטוח הראשונה בישראל

לחברת בניה דרוש
מנהל פרוייקט
+ רכב
לעבודות שלד וגמר מגורים אזור אשקלון וקרית־גת.
נסיון הכרחי 053-31452

מקדרמיד ישראל בע"מ
חברה בת של MACDERMID המדורגת כמס' 1 בתחום הכימיקלים לאלקטרוניקה
דרוש/ה
כימאי/ת
בעל רקע בתחום הפולימרים האורגניים לשימוש בדבקים, צבעים, הדפסות רשת וכו'.
הזדמנות נדירה למועמד/ת המתאים/מה, כולל השתלמות בארה"ב
מדובר במחקר ופיתוח של תרכובות רגישות לאור, להדפסות רשת עבור מעגלים מודפסים.
נא לפנות בכתב לת.ד. 13011 תל־אביב 61130

לחברת שנ־הר אגרוטכנולוגיות בע"מ
דרוש
משנה למנהל מחלקת מו"פ
כישורים: בוגר/מוסמך במגמת הורטיקולטורה ניסיון בתפעול חממה וביצוע נסיונות בקנ"מ כושר ארגון מקצועי ואדמינסטרטיבי שנ־הר מפתחת, מייצרת ומשווקת צמחי בית ליצוא, בהתבסס על טכנולוגיות מתקדמות ואיחודיות
נא לפנות אל שנ־הר רח' היצירה 28 ר"ג מיקוד 52574 בצירוף קורות חיים.

לחברה ארצית גדולה בענף הבניה
דרוש
איש מכירות רציני
לנושאי בידוד ואיטום
בעל נסיון מעשי מוכח בעבודות שדה בכלל, ובחומרי E.P.D.M ו־P.V.C בפרט.
נא לפנות בכתב יד לת.ד. 21288 ת"א מיקוד 61612 עבור מכירות.

חוק הזדמנות שווה בתעסוקה, תשמ"א 1981

לידי זהב
דרושים
אינסטלטורים
בעלי "עוסק מורשה" רכב וכלים
טלפון: 03-200855

למושב תומר בבקעת הירדן
דרושים
ישראלים אחרי צבא
בעלי רשיון טרקטור **חובה**
לריסוסים בכרמים שכר 1,000 ש"ח נטו
מגורים במקום.
לפנות טלפון: 02-941233 02-941749
בשעות הערב: 02-941023

1000 ש"ח נטו לשליח!
בעל וספה, חרוץ, עם רישיון נהיגה לרכב למערכת עיתון למשרה מלאה
טל. 03-250841 03-256873

לחברת קומפיוטשר ברמת־גן
דרוש
איש תוכנה
* הכרת 6502
* יכולת תיכנות ב־FORTH ו־PASCAL
* הכרת L.B.M P.C
טלפון 03-7510940

לבית חרושת טריקוטה – מפעל לטריקו
דרושות
1. **עובדות מקצועיות ובלתי מקצועיות**
לכל סוגי מכונות התפירה
2. **מנהלת קו ייצור מקצועית**
שעות עבודה במשמרת בוקר מ־7 עד 3.30 אחה"צ (אפשרות לגמישות ולחלקי משרה לאמהות)
או למשמרת מ־3.30 עד 8.00 בערב.
1. הזדמנות לעובדות בלתי מקצועיות ללמוד מקצוע.
2. ארוחת בוקר מוגשת במקום.
3. אווירה נעימה.
תנאי עבודה מתקדמים במשק. הסעות מחוץ לגוש דן.

למפעל תעשייתי באבן־יהודה
דרוש
חרט/ כרסם
למשרה מלאה
מועמדים בעלי נסיון של 5 שנים לפחות ותושבי הסביבה יפנו למנהל כח אדם טלפון: 052-699190

הלוח הכללי | הלוח הנפוץ ביותר | הלוח הגדול ביותר

לנוה ויצו בהרצליה
דרוש
זוג הורים
גילאי 35-45
לגדל 8 ילדים בני 3-13
במסגרת משפחתית כולל מגורים במקום בבית פרטי של ויצו.
התפקיד דורש רצון ויכולת לטפל ביחידה משפחתית בשיתוף גורמים מקצועיים טיפוליים.
הרואים בכך אתגר ויעד בחיים יפנו בכתב יד עם פירוט מלא של קורות חיים
למחלקה לטיפול בילד
ת.ד. 33159 ת"א מיקוד 61331

למוסד ציבורי גדול בת"א
דרוש:
עוזר למנהל מחלקת גדנ"ע
דרישות התפקיד:
★ מנהל מדור קליעה
★ בוגר קורס מדריכים
★ בעל כושר ניהול מו"מ
★ רשיון נהיגה
★ העבודה כרוכה בנסיעות
המועמדים מתבקשים לפנות בכתב בצרוף קורות חיים לת.ד. 7093 עבור מס' 534.
רק מועמדים מתאימים יענו.

למאפיית אחדות ת"א
דרושים
★ **מכונאי תעשיה** – בוגר בי"ס מקצועי במגמת מכונאות, ידע בפניאומטיקה, הידראוליקה מכונאות כללית.
★ **חשמלאי מוסמך** – בוגר בי"ס מקצועי במגמת חשמל, נסיון מוכח באחזקת מתקני חשמל תעשייתיים, רצוי ידע באלקטרוניקה, רשיון מוסמך חובה.
מועמדים העונים על הדרישות יפנו בכתב יד למאפיית אחדות הברזל 32 ת"א (לידי שרייבר יהודה).

לחברה ציבורית
דרושה
קלדנית / מפעילת מחשב (I.B.M 36)
עם ידע ונסיון בהנהלת חשבונות
הדרוג עפ"י כשורי המועמדת
לפנות לטלפון: 260693

לחברת הזרע בע"מ
דרוש/ה
עוזר/ת מטפח
בענף הירקות
יתקבלו מועמדים בעלי תואר ראשון או שני בחקלאות, נסיון בעבודת שדה וכושר ארגון. מקום העבודה: חוות הזרע, מבחור, קרית גת.
נא לפנות בכתב אל המחלקה לטיפוח, חוות הזרע, מבחור
ד.נ. שדה גת (מיקוד 79570) או טלפונית 051-880228.

לעבודה בטחונית בארץ ובחו"ל דרושים
יוצאי יחידות קרביות
הנתונים הדרושים:
★ גילאי 21-28.
★ שרות צבאי ביחידות שדה כלוחמים (הכרחי קורס פיקודי) עדיפות לקצינים.
★ ידיעת השפה האנגלית או שפה אירופית אחרת.
★ כושר גופני טוב ובריאות תקינה (פרופיל 82 ומעלה).
אנו מציעים:
★ עבודה מעניינת רבת אתגר בארץ ובחו"ל.
★ תנאי שכר טובים והטבות מיוחדות למתאימים.
המעוניינים העונים בכל הדרישות לעיל יפנו בכתב לת.ד. 39350 ת"א מיקוד 61392 עבור מ.מ. בצרוף תולדות חיים ופרטים אישיים מלאים כולל מס ת.ז. וטלפון.
– פונים מתאימים יענו –

דרושים
מדריכים/מורים
מקצועיים בתחום המשרדאות, הנהלת חשבונות, מתכת, חשמלאות.
לפנות לטלפון: 08-461133 .08-465575

אוניברסיטת תל־אביב
ליחידה ללימודי חוץ
דרוש/ה
מורה לאנגלית
לעבודה חלקית לפי שעות
המורה חייב/ת להיות בעל/ת השכלה אקדמית, בעל/ת נסיון בהוראה למבוגרים ושפת אמו/ה – אנגלית.
המעוניינים יפנו לגב' טלי נבו ביחידה ללימודי חוץ, אוניברסיטת תל־אביב, טל: 425452, 420079, בשעות הבוקר.

למתפרת חזיות ומחוכים "מיה" בת"א
דרוש/ה
★ **מנהל/ת עבודה**
עם נסיון
★ **תופרות**
טל. 03-826741

כפר הנופש "נואיבה הים התיכונית" במכמורת
דרוש
מנהל צוות הבידור
בעל יכולת בימוי וכשורים בימתיים, בקי בניהול צוות בידור והנחיה. יועדפו בעלי נסיון מוכח
לפנות: טל. 053-93113/4, 96397

לחברת ייבוא מתנות ומוצרי פום במרכז הארץ דרוש
סוכן מכירות צעיר
רציני ובעל נסיון עשיר בענף זה
טלפון 03-9230401

למפעלי נקה
דרושים
פנסיונרים
1. לביקורת חשבונות בשעות אחה"צ והערב. במפעלנו בפ"ת.
2. לסידור מוצרים ברשתות השווק באזורים: רעננה, הרצליה, פ"ת, ר"ג, רחובות, חיפה, ירושלים.
לפנות החל מיום א' לורדה
טל: 03-919101-2-3

למעבדת מכניקה באיזור תל־אביב
דרושים
מהנדסים והנדסאי מכונות
בעלי נסיון בעבודות תכנון במכניקה כללית ומכניקה עדינה.
אנו מציעים עבודות מעניינות ומגוונות לבעלי מקצוע טובים בעלי ידע ונסיון.
אנו גם מציעים תנאי שכר טובים למועמדים מתאימים.
אם הצעותינו מעניינות אתכם, אנא כיתבו למח' משאבי אנוש בכתב־יד לת.ד. 39395 תל־אביב מיקוד 61393 פרטים אישיים, תולדות חיים ומספר טלפון.
– סודיות מובטחת –